KEES DE BREE & HANS VAN DEN BOOM

LUCKY LUKE

INTERVIEW MORRIS
DE DALTONS
WIE KENT LUCKY LUKE?
POSTKOETS CONTRA STAGECOACH
11 COMPLETE STRIPS

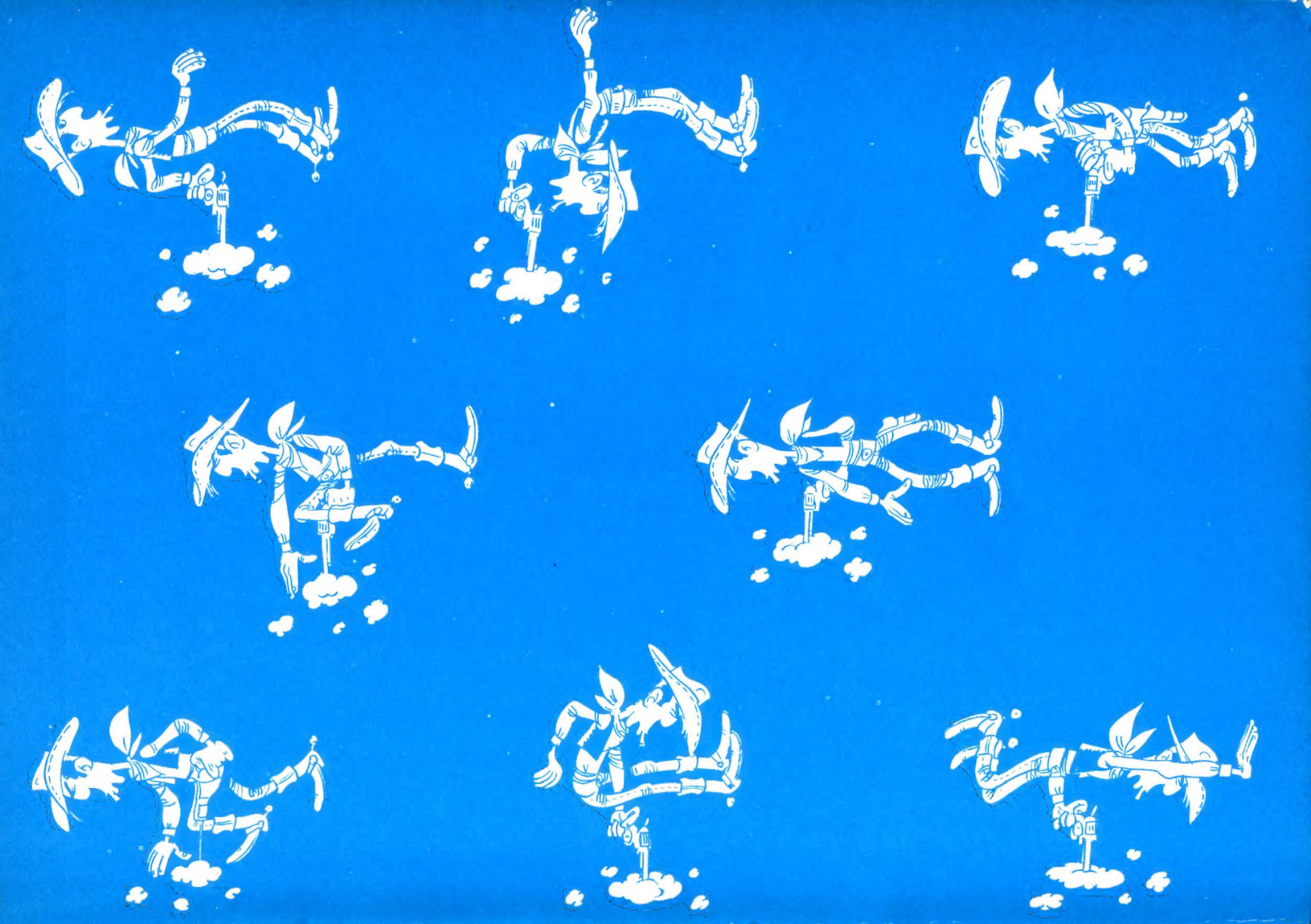

Stripschriftspecial 3

LUCKY LUKE

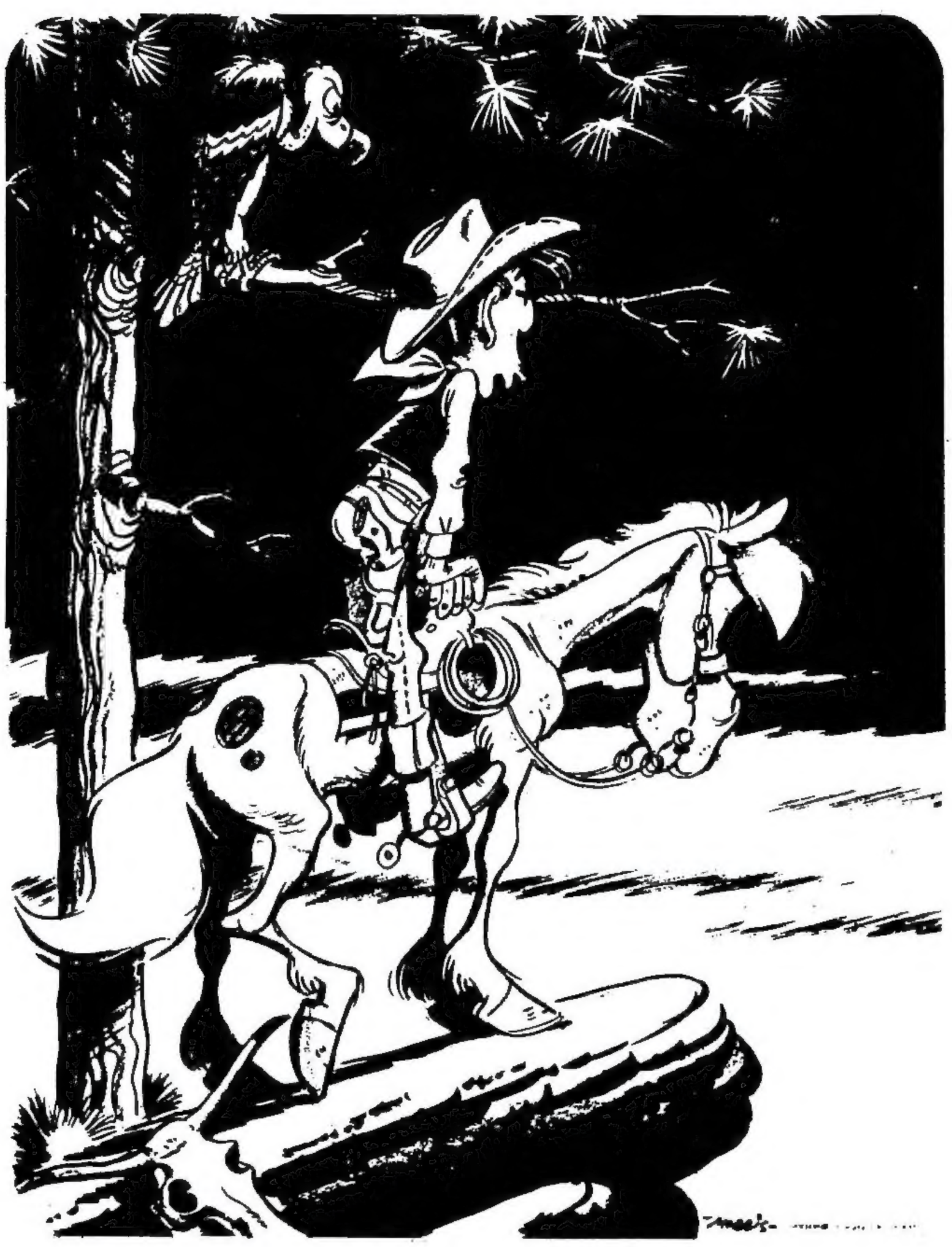

Samengesteld door Hans van den Boom en Kees de Bree met medewerking van:
Maurice De Bevere, Claire Bretecher, Fred van Doorn,
Hans Frederiks, Marcel Gotlib, Loro

VONK/UITGEVERS ZEIST

INHOUD

Lucky Luke en de kunst van het weglaten ..... Blz. 5
In gesprek met Morris ..... Blz. 8
waarin opgenomen:
Strip: Lucky Luke laat zich gaan ..... Blz. 21
Een, twee, drie, lach! Het repeteereffect in Lucky Luke ..... Blz. 28
Strip: De weg door de schemering ..... Blz. 34
Het wilde westen van Lucky Luke ..... Blz. 36
De Daltons contra Lucky Luke ..... Blz. 41
Lucky Luke contra De Daltons ..... Blz. 42
Strips: Morris tekent Giraud/Giraud tekent Morris ..... Blz. 44
Lucky Lite ..... Blz. 48
Het privé-leven van Lucky Luke ..... Blz. 50
Lucky Luke spaghetti ..... Blz. 51
De postkoets contra stagecoach ..... Blz. 54
Strips: Paradise Gulch ..... Blz. 60
De dood van Lucky Luke ..... Blz. 62
De filmmoord op Lucky Luke ..... Blz. 63
René Goscinny, wonderscenarist en humorist ..... Blz. 65
Het korte leven van Lucky Luke maandblad ..... Blz. 72
Strips: Paardendieven ..... Blz. 75
Herrie in Pancake Valley ..... Blz. 78
Androcles ..... Blz. 82
Wie kent Lucky Luke? ..... Blz. 86
Lucky Luke in het kort ..... Blz. 87
Bibliografie ..... Blz. 97

Auteursrechten Lucky Luke-afbeeldingen en strips:
© 1981 Morris and Uitg. J. Dupuis.
© 1981 Ed. Dargaud – Morris & Goscinny.

Auteursrechten teksten: © 1981 betreffende auteurs.

ISBN 90 70413 81 7
Lay-out: Ad Vredenduin

Met dank aan: Maurice De Bevere
Uitgeverij Dupuis
Uitgeverij Dargaud
Jean Giraud
Martijn Daalder
Jac Drewes
Sjoerd Pasma
Ernst Pommerel

Lucky Luke en de kunst van het weglaten

DOOR HANS FREDERIKS

Een van de meest konstante strips van de laatste vijfendertig jaar is Lucky Luke. Waar andere tekenaars het na een bepaalde tijd opgeven, omdat ze genoeg krijgen van hun hoofdfiguur, houdt Morris het nu al zo'n vijftig albums uit. En nog steeds weet hij niet van ophouden. Hoe heeft een strip, die begon als persiflage op de filmwestern, het zolang uit kunnen houden en het tot zo'n grote populariteit kunnen brengen. Op deze vragen hoopt deze inleiding de antwoorden te geven...

In de beginscène van het eerste Lucky Luke-verhaal *Arizona 1880,* zien we de postkoets rijden. Bovenop liggen kisten met goud. Dat is vragen om moeilijkheden. En jawel hoor, daar komen de bandieten al aandraven op hun paarden. De grootste schurk rijdt op een zwart paard en heeft een zwarte hoed. Verderop rijdt een cowboy op een wit paard, hij heeft een witte hoed. De held, uiteraard! De onschuld gaat in het wit gekleed. De held met de witte hoed en het witte paard hoort schieten en zegt: 'Drie schoten achter elkaar... er is iemand in nood! Vooruit Jolly Jumper, er hangt een mensenleven vanaf!'

De Lucky Luke die we hier zien is een nogal kleine, ronde figuur, met een krachtige kaak à la Popeye. Het geheel is zeer tekenfilm-achtig, de figuren hebben zelfs maar drie vingers, zoals in tekenfilms uit die tijd gebruikelijk is. In dit eerste verhaal zijn al de clichés uit de filmwestern al aanwezig: de held met de witte hoed en het witte paard, de schurk met de zwarte hoed en het zwarte paard, de saloon en de beroofde postkoets. Er komen nogal wat gedeeltes in dit verhaal voor helemaal zonder tekst, waarin op slapstickachtige wijze met de western wordt omgesprongen.

Evolutie

In de eerste paar albums maakt Lucky Luke een snelle evolutie door. Hij krijgt al gauw vier vingers en het ronde gaat er ook snel af. Hij wordt de lange magere cowboy zoals we hem nu kennen. De eerste verhalen van Morris zélf zijn rommelig. In *Dokter Doxey's elixer* denk je voortdurend dat het verhaal afgelopen is. Op een gegeven moment staat er zelfs 'einde' onder het verhaal als Doxey in de gevangenis zit, maar op de volgende pagina gaat het vrolijk verder met de ontsnapping van de dokter. In de eerste verhalen van Morris zie je zoiets vaak. Dat Morris ze pagina voor pagina maakte, zonder een volledig scenario vooraf, is hier ongetwijfeld debet aan. Met de komst van René Goscinny kwam daar verandering in.

Hun eerste gezamenlijke scenario is voor *Spoorweg door de prairie.* Deze geschiedenis heeft een thema dat we later nog enkele malen zullen tegenkomen: een groep mensen trekt van de ene plaats naar de andere, waarbij ze onderweg op allerlei moeilijkheden stuiten. In *De bende van Joss Jamon* is het verhaal voor het eerst één geheel. Er is een duidelijke inleiding, een aardig plot en de karakters worden meer uitgewerkt dan vroeger het geval was.

Morris had al eens eerder gebruik gemaakt van figuren uit de historie van de Far West: De Daltons in *Vogelvrij.* Samen met Goscinny gaat hij dat meer doen. De Far West heeft vele interessante en idiote figuren gekend, ideale figuren om er humoristische verhalen mee te maken. Roy Bean *(De Rechter),* Billy the Kid, Calamity Jane en Jesse James zullen de Daltons volgen.

In deze periode maken Morris en Goscinny misschien wel de leukste verhalen uit de serie. *Billy the Kid, Prikkeldraad in de prairie* en *Calamity Jane* zijn van een zeer hoog niveau. Hoogtepunt is *Tortillas voor de Daltons.* Het verhaal is goed, de grappen zijn sterk en Morris weet met zijn tekeningen Mexico heel goed te treffen.

Lucky Luke zélf wordt in de loop van de verhalen steeds minder belangrijk, hij is de *kapstok* waaraan de auteurs hun anekdotes en geschiedenissen over de Far West op kunnen hangen. Het interesseert Luke niet dat er een spoorlijn wordt aangelegd, als de orde maar gehandhaafd blijft. Hij is een kleurloze figuur geworden. Vroeger was hij 'de vrolijke cowboy', nu is hij bijna niet menselijk meer: hij maakt geen fouten en heeft geen slechte eigenschappen. Alleen in het verhaal *De genezing van de Daltons* toont hij wat karaktertrekken: hij is knorrig, ongeduldig en boos. Jammer dat dit gegeven in de latere albums niet wat meer is uitgebouwd.

Clichés

De wereld van Lucky Luke bestaat uit de western-clichés. De rokerige saloon, bevolkt door gokkers en vechtersbazen, de chinese wasbaas, de gierachtige doodgraver, de stoïcijnse barman, het revolverduel in de straat. De schurken bij Lucky Luke zijn altijd meteen herkenbaar: té net in het pak zittende schrale heren zijn zonder twijfel beroepsgokkers, grote uit de krachten gegroeide personen met kinderhoofden zijn de domme krachtpatsers voor het vuile werk. Al dit soort personen en situaties uit de western worden gepersifleerd. Of Lucky Luke zelf ook een parodie op de klassieke westernheld is, is nog de vraag. Bij het sneller schieten dan zijn schaduw wordt de revolvervlugheid belachelijk gemaakt. Voor de rest lijkt hij weinig op een parodie. Hij maakt de klassieke held niet belachelijk door *extra* goed te zijn, maar dat is ook moeilijk omdat de 'goeie' uit de oude cowboy-films meestal zo'n brave hendrik is dat er niet meer te overdrijven valt en daar moet een parodie het toch van hebben.

In tegenstelling tot bijvoorbeeld Asterix ligt bij Lucky Luke het accent meer op de tekeningen dan op de tekst. Morris houdt niet zo van woordgrappen, woordspelingen zoals bij Asterix zal je dan ook niet veel tegenkomen. (hoewel *Tortillas voor de Daltons* éxtra leuk is doordat er juist wél wat woordgrappen in zitten. *Koeakoeakomekikki, Lukyluk nogantoe!...)*

Visueel

De grappen in Lucky Luke zijn meestal heel visueel: Lucky Luke trekt zijn revolver sneller dan zijn schaduw, Luke trekt zijn revolver, schiet een aansui-

zende fles aan stukken, steekt de revolver weer in z'n holster en drinkt verder aan z'n cola die ondertussen nog niet de tijd heeft gehad om op de grond te vallen.

Om dit soort visuele grappen te laten werken is het zaak dat de tekeningen helder en duidelijk zijn. Morris is als geen ander in staat om een verhaal *duidelijk* te 'verstrippen'. Als je een pagina van Morris bekijkt kan je in een oogopslag zien wat er gebeurt. Dit komt doordat hij de techniek van het weglaten perfekt beheerst. Zijn tekeningen zijn nooit overladen met details, alleen het hoogst nodige staat erop. Dit in tegenstelling tot een realistische westernstrip, waar de tekenaar de neiging heeft de figuren en de achtergronden minutieus uit te werken, waarbij hij de kans loopt dat de pagina's één grote onoverzichtelijke brei worden. De strip *McCoy* van Palacios is hier een voorbeeld van. Bij Morris kan je de pagina tot de helft verkleinen en nog blijft duidelijk zichtbaar wat er precies gebeurt.

Het verschil in helderheid is leuk te vergelijken door de pagina uit *Tenderfoot,* die door Giraud, de tekenaar van Blueberry, realistisch is hertekend naast de originele pagina van Morris te leggen. Op het laatste plaatje zie je de bediende en de indiaan wegrijden, terwijl Jack Ready, de schurk hen dreigend nakijkt. Bij Morris is het geheel in één oogopslag duidelijk. Doordat het een

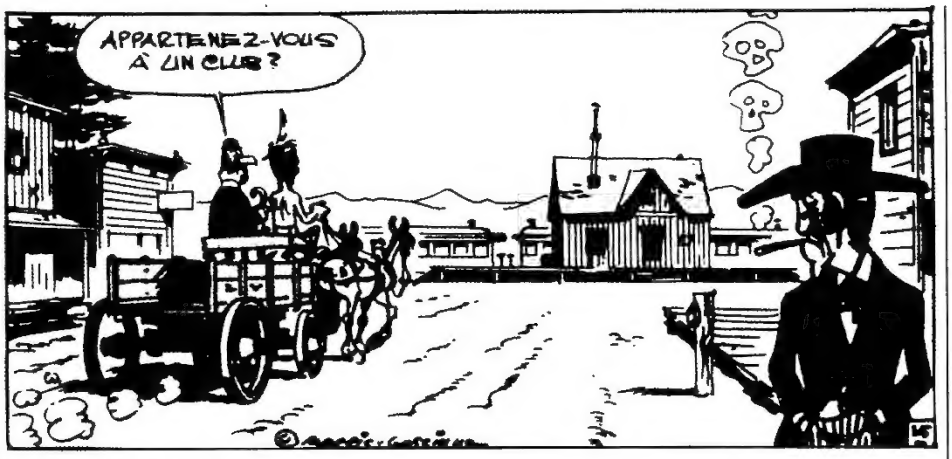

karikaturale strip is, kan Morris de schurkachtigheid van Ready accentueren door de rookwolkjes die van zijn sigaret afkomen de vorm van doodshoofden te geven. Van de bergen op de achtergrond zie je alleen een contour aangegeven. Giraud moet de schurkachtigheid van Ready aangege-

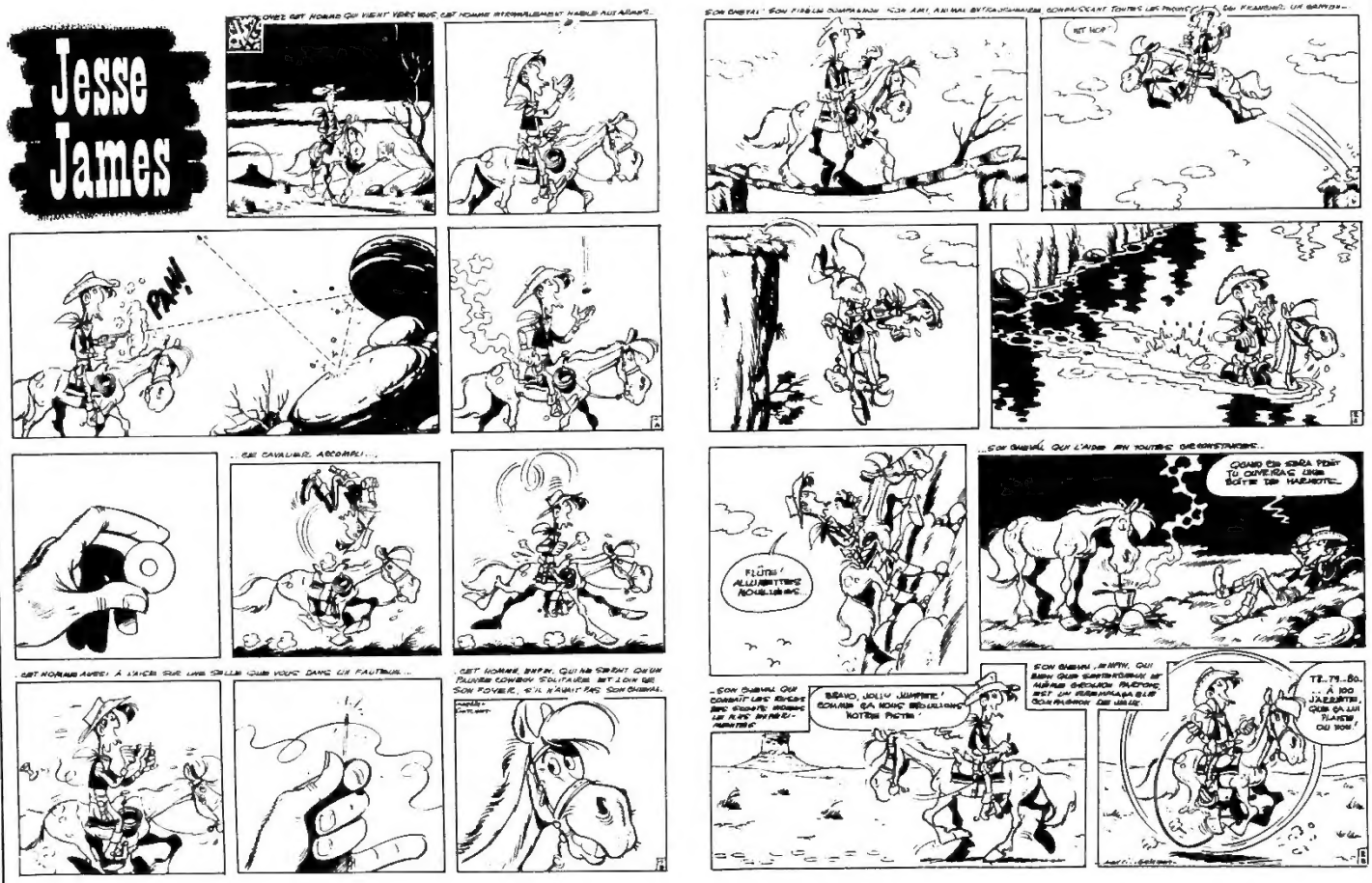

Tot de helft verkleind en toch duidelijk

ven door het hoofd uit te werken en er een echte dreigende boevenkop van te maken. De bergen zijn hier niet meer schematisch weergegeven, maar gedetailleerd uitgewerkt, waardoor de kar met de indiaan en de bediende bijna door de achtergrond wordt opgeslorpt. Niets ten nadele van Giraud overigens, want de realistische western behoeft een hele andere benadering dan de humoristische. Daardoor kán Morris ook veel meer weglaten. Het is geen luiheid als hij na één keer de achtergrond te hebben getekend, die op de volgende plaatjes weglaat: wat op de plaatjes gebeurt, wordt er alleen maar duidelijker op. De scène uit *De Postkoets,* waarin de dominee ontmaskerd wordt als schurk en de eerwaarde uit zijn bijbel een pistool haalt, is hier een duidelijk voorbeeld van. Morris tekent op één plaatje, in silhouet, wat bosjes en geeft met een enkele lijn wat bergen aan. Op de volgende zeven plaatjes wordt geen achtergrond meer aangegeven en kan de lezer zich concentreren op de handeling.

Soms geeft Morris met een enkele lijn de contouren van wat huizen aan, de lezer weet dan waar de scène zich afspeelt en dat moet voldoende zijn. Een van de merkwaardigste keren dat Morris zoiets doet om de tekening helder te houden is in *Prikkeldraad in de prairie.* In de saloon zit Cass Casey, de veehandelaar, ruzie te maken met Vernon Phelps, de boer. Lucky Luke bemoeit zich ermee. Op de achtergrond staan een paar cowboys. Het merkwaardige is nu dat die stuk of tien cowboys met één lijn getekend zijn, je ziet allen hun gezichten en een stukje van hun torso, ze vormen als het ware (letterlijk) een grijze massa. In het plaatje is dit heel effectief om het geheel *overzichtelijk* te houden.

Silhouetten

Een andere techniek om zijn tekeningen helder te houden is de toepassing van silhouetten. In *Tortillas voor de Daltons* rijden de Daltons na een mislukte overval door het Mexicaanse stadje. Als in een soort schimmenspel trekken ze aan je voorbij. Ondanks dat ze als silhouetten samen met hun paard zijn afgebeeld, kan er geen enkel misverstand over ontstaan dat het *niet* de Daltons zouden zijn. Doordat ze volledig zwart zijn getekend wordt *het beeld* bijzonder krachtig.

Morris heeft een hele eigen manier ontwikkeld om een idee of grap in stripvorm om te zetten. Zo'n grap wordt dan in een drieëenheid van plaatjes verstript. Er is een *situatie,* daarin gebeurd iets *(aktie),* en daarop wordt gereageerd *(reaktie).* In *Vogelvrij* kan je dat voor de eerste keer zien. Bob Dalton komt een saloon binnenlopen waar de bevolking zich heldhaftig achter de tafels verschanst heeft om de Daltons een warm welkom te bereiden *(situatie).* Bob steekt zijn tong uit en roept 'Boe!!!' *(aktie).* Op het derde plaatje zie je mensen angstig wegholllen *(reaktie).* Deze manier van het uitbeelden van een gebeurtenis zie je heel veel en alleen bij Morris.

Schuin van bovenaf, met de groothoeklens...

Dat Morris veel naar de film heeft gekeken is ook te zien aan zijn uitgekiende gebruik van kamerastandpunten en beeldhoeken. Veel overzichtsplaten tekent hij schuin van bovenaf, evenals scènes gezien door een groothoeklens. Al dit soort technieken om een verhaal te verstrippen maken Lucky Luke tot een prettig leesbare strip.

Scenario's

Het is alleen de vraag of dat zo zal blijven. De meest recente albums van Morris zijn duidelijk minder van kwaliteit. Na *Zijne Keizerlijke Hoogheid Smith* zijn er tot nu toe vijf albums verschenen. Drie daarvan bevatten korte verhalen. Daarover kunnen we kort zijn: niet leuk. De scenario's die Goscinny nog heeft geschreven zijn zwak, scenario's van anderen, zoals Vicq en Dom Domi, zijn zwakker dan zwak. bovendien zijn een aantal van die verhalen nog lelijk getekend ook, niet door Morris zelf, maar door de Dargaud studio's. De tekenstijl van Morris lijkt erg eenvoudig en gemakkelijk te imiteren, maar aan dit knoeiwerk kan men zien dat het nog niet zo eenvoudig is.

De zingende draad was een herhaling van *Spoorweg door de prairie.* Goscinny leek gebrek aan ideeën te krijgen, iets dat bij zijn scenario's voor Asterix ook al te zien was. Na de dood van Goscinny had Morris de keus uit twee mogelijkheden: zelf de scenario's gaan schrijven of een andere scenarist zoeken. Als scenario-schrijver is Morris niet sterk. Hij heeft wel de eerste acht albums voor Dupuis in zijn eentje gemaakt, maar de beste uit de hele serie zijn dit niet. Na Goscinny heeft Vicq het eerste lange verhaal geschreven: *De schat van de Daltons.* Als je Lucky Luke puur op het *verhaal* bekijkt stelt het vaak niet zo veel voor. De grappen rond het basis-gegeven moeten het leuk maken. *De schat van de Daltons* heeft helaas die sterke grappen niet, bovendien gaat het verhaal als een nachtkaars uit. Lucky Luke is steeds meer een buitenstaander geworden. Hij rijdt maar zo'n beetje achter de Daltons aan en laat uiteindelijk de cavalerie de boel opknappen. Het is tekenend dat het verhaal steeds meer van de leuke bijfiguren moet afhangen.

Nu zijn goede scenario's en goede tekeningen niet essentieel voor het succes en voortbestaan van een strip. Suske en Wiske is hier een voorbeeld van, maar die strip heeft een erg jeugdig lezerspubliek dat niet is toegespitst op verhaaltechnische of grafische kwaliteiten. Lucky Luke daarentegen wordt het meeste gelezen door mensen rond de 20 jaar: Een ander, meestal met strips opgegroeid publiek dat wèl let op verhaal en tekenstijl.

Overigens zal Lucky Luke niet snel de kant opgaan van een snel in elkaar gezet studioprodukt. Daarvoor heeft Morris teveel plezier in zijn werk, is hij teveel vergroeid met zijn strip en... heeft hij teveel smaak.

●

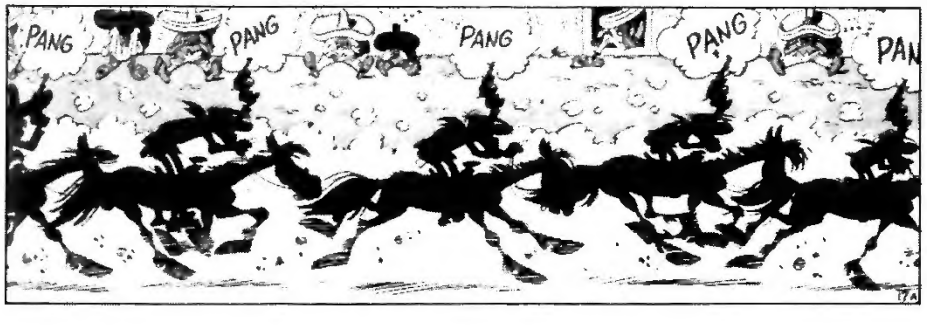

In gesprek met Morris
'De enige voorwaarde die ik aan mijn strips stel is dat ze leuk moeten zijn'.

DOOR KEES DE BREE EN HANS VAN DEN BOOM

Maurice de Bevere, kortweg Morris genaamd, is een Westvlaming die met zijn vrouw in het lommerrijke St. Pieters-Woluwe woont, vlak bij een prachtig park waarin hij dagelijks een wandeling maakt om de door het tekenen stijf geraakte rug te rechten. We spreken hem in zijn rustig gelegen villa waar slechts enkele beeldjes van zijn striphelden zijn beroep verraden. Morris is een uiterst beminnelijk man, één van de weinigen die na 35 jaar nog steeds met plezier werkt aan de strip waar hij beroemd mee werd. Onzekerheid kent hij niet: 'Ik doe dingen die ik leuk vind en dat is het beste criterium om goed werk te leveren. Lucky Luke doe ik nog steeds met enorm veel plezier en hoe langer je aan iets werkt, des te beter word je daarin.
Waarom zou ik dus aan iets anders beginnen?'.

We hadden graag dat u een stap terug deed in de tijd. Is uw jeugd van invloed geweest op uw carrière?
Een stap terug. Welaan, ik ben op 1 december 1923 geboren in Kortrijk, in het Vlaamse gedeelte, dicht bij de Franse grens. Ik ben opgevoed in het Vlaamstalige Jezuïetencollege Sint-Jozef te Aalst. Een internaat dat in die tijd zeer streng was. Er bestonden nog strenge Jezuïetencolleges in die tijd, ja. En ik heb daar eerlijk gezegd geen spijt van. En tja, het begint zo langzaamaan een cliché te worden, maar op school maakte ik kleine tekeningetjes. In mijn geval was het hooguit een tikkeltje anders dan bij de meeste andere tekenaars omdat ik mijn tekeningen niet in de marge maakte maar gewoon midden op het blad terwijl ik aantekeningen maakte in de marge. Echt waar, hoor.

U zat op een Jezuïetencollege. Betekende dat dat u uit een gegoede familie kwam?
Ja, dat ging wel. Mijn vader was industrieel, een fabrikant. En de school was inderdaad nogal duur, maar het kon lijden. Ik heb er overigens geen spijt van dat ik op die school heb gezeten. Ik vind dat de kinderen tegenwoordig veel te liberaal worden opgevoed.
Het Jezuïetencollege heeft overigens nog iets goeds opgeleverd. Het heeft veel invloed gehad op mijn werk. Ik moet zeggen dat ik de Jezuïeten zeer dankbaar ben omdat ze jaar in jaar uit model hebben gestaan voor al die karikaturen die ik heb getekend, al heb ik er ook heel wat straf voor gekregen.
Maar als ik nu bijvoorbeeld een lijkbidder teken, dan is het een Jezuïet, en lijkbidders komen nogal eens voor in mijn werk. Ik heb om precies te zijn twee inspiratiebronnen voor mijn lijkbidders en begravenisondernemers: de Jezuïeten uit mijn jeugd en de sociologen en psychologen die ik ontmoet heb op sommige van die stripfestivals in Lucca en Bordighera in Italië. Ze kraamden daar werkelijk de grootste onzin uit. Het enige nut dat die festivals voor mij gehad hebben, zijn de stapels schetsen van sociologen, die ik nu nog regelmatig gebruik. Het was echt onzin wat ze zeiden.

Onzin, zoals?
Jajaja, dat de marsupilami een sexsymbool was met die lange staart van hem. Zo kan je alle eenvoudige dingen wel op de meest vreemde manier verklaren. Ach, ach.

Wanneer begon het plan om van striptekenen uw beroep te maken vaste vormen aan te nemen?
O, dat is al begonnen toen ik een jaar of 12, 13 was. Ik tekende toen de avonturen van de familie. Verhaaltjes waarin mijn broer en zus de hoofdrol speelden. Ik heb dat materiaal lang bewaard maar op een gegeven moment heeft Dupuis dat gevraagd als illustratie bij een artikel over mij en toen is het weggeraakt. Nadien heeft Dupuis me nog geschreven of ik ander materiaal had om te publiceren, maar ik heb niets meer.

Door wie bent u helemaal in het begin beïnvloed?
Ik was enigszins beïnvloed door Knerr, de tekenaar van de Katzenjammerkids en door dat andere stripje dat Knerr gewoonlijk boven de Katzenjammerkids publiceerde,

Het eerste optreden van Lucky Luke, in het verhaal Arizona (1946). Duidelijk zijn de overeenkomsten met Popeye.

Dinglehoofer und his dog. Het is het verhaal van een familie, een vader, een hondje en een kleine jongen. Het is een beetje vergelijkbaar met Bollie en Billie uit Robbedoes. In Amerika verschijnt zo'n kleine strip op zondag gewoonlijk boven de hoofdstrip.

Stimuleerden uw ouders u om verder te gaan of hadden ze liever gezien dat u een ander beroep ging uitoefenen?
Gestimuleerd beslist niet nee! Ze hebben me echter ook niet gehandicapeerd, niets in de weg gelegd. Het was natuurlijk niet helemaal naar hun zin dat ik stripverhalen maakte. Op dat moment was het maken van stripverhalen het allerlaatste dat je kon gaan doen. Het stond zeer slecht in aanzien. Bovendien dachten ze dat ik met dat soort werk nooit mijn brood zou kunnen verdienen.

Zijn er nog familieleden die wat deden op stripgebied?
Neeee! Mijn broer heeft alleen meegewerkt aan het scenario van een van de allereerste Lucky Luke-verhalen die ik schreef. Hij is leraar in de filologie. Hij onderwijst Frans op het Vlaamse Athenaeum.

Heeft u nog op een kunstakademie gezeten?
Nee. In de oorlog heb ik nog een paar jaar rechten gestudeerd aan de Alma Mater te Leuven. Dat was voornamelijk om vrijgesteld te worden van de arbeidsdienst. Ik geloof overigens niet in een specifieke schoolopleiding voor striptekenen. Als je realistisch wilt tekenen geeft het misschien wel een goede basis, maar daarmee beheers je het vak nog niet. Striptekenen is iets dat voor een groot deel gevoelsmatig is.

Was het beroep van striptekenaar destijds een algemeen aanvaard beroep?
Toch, Er waren in België in die tijd erg veel strips. Je had Kuifje en er waren een stel Amerikaanse strips, maar ook Belgische strips in de Franse bladen die je toen kon kopen. Je had Le Journal de Mickey, Robinson, de eerste jaargangen van Robbedoes en natuurlijk ook de kleine Franse bladen waarvan het oudste en bekendste Les Pieds Nickelés is. Ik geloof dat dat van 1910 of 1915 dateert. Ik kocht die bladen. Mijn ouders waren er niet erg blij mee, maar ik vond ze wel interessant. Strips werden in België in ieder geval niet gezien als verderfelijk voor de kinderziel of zo, zoals in Nederland. Het stripverhaal is hier wat eerder geaccepteerd dankzij Hergé. Die had een hele grote invloed. Dat was in orde! Sommige van die psychologen vonden althans dat Kuifje van Hergé aanvaardbaar was. In tegenstelling tot het materiaal dat uit Amerika kwam.

Maakte Hergé in die tijd geen padvindersverhalen van Totor?
Ja,maar dat heeft niet zo lang geduurd. Zijn avonturen van Kwik en Flupke verschenen ook al vrij vroeg in Le Petit Vingtième, het bijblad van Le vingtième Siècle. Ik heb er nog enkele bewaard hoewel ik helemaal geen collectioneur, geen verzamelaar ben. Maar dat zijn enkele van de weinige dingen die ik bewaard heb, samen met het eerste boek van Kuifje.

Heeft Hergé veel invloed op u gehad?
Waarschijnlijk heb ik zijn eerste boek wel verschillende keren nagetekend, dus heeft hij een zekere invloed op mij gehad maar als ik nu terug kijk zie ik dat toen ik professioneel aan Lucky Luke begon er nog maar weinig te bespeuren is van die invloed van Hergé. Misschien in de kleine dingen?!

Zowel Hergé als u tekenden vrijwel geen decors in uw beginstrips.
Ja, dat is wel zo. Ik teken nog dikwijls zonder decor als ik vind dat het de bewegingen van de personages stoort of belemmert. Voor de duidelijkheid laat ik dus de decors weg maar dat doe ik alleen wanneer ik in het vorige plaatje al een decor heb getekend, als de lezers dus weten hoe het decor eruit ziet en in welke omgeving de actie plaats vindt. In zo'n geval vind ik het toegestaan om het decor te laten wegvallen. De duidelijkheid, de klaarheid, de leesbaarheid gaan voor alles.

In de eerste strips zijn praktisch helemaal geen decors.
Misschien is dat ook wel de invloed van Hergé. De eerste versies van de zwart-wit albums van Hergé waren gewoonlijk zonder veel decors. Die soberheid, die eenvoud is trouwens kenmerkend voor de meeste strips uit de beginjaren. In de eerste Robbedoes-strip van Franquin waren ook bijzonder weinig decors. Maar ik weet eigenlijk niet eens of je in mijn geval van beïnvloeding mag spreken. Ik heb altijd gevonden dat de figuren het beste tot hun recht kwamen zonder decors.

Plaatjes tekenen in je jeugd betekent niet per definitie dat je er in verder wilt. Heeft u nooit iets anders willen worden dan tekenaar?
Nee, ik heb al heel vroeg de behoefte gevoeld om tekenaar te worden. Maar ik heb niet alleen strips getekend. Voordat ik aan Lucky Luke begon heb ik een heleboel cartoons gemaakt. Ook heb ik nog een heleboel covers gemaakt voor het tweetalige Belgische radioblad dat in het Frans Le Moustique heet en in het Nederlands Humo-radio van Dupuis. Dat bestaat nog altijd.

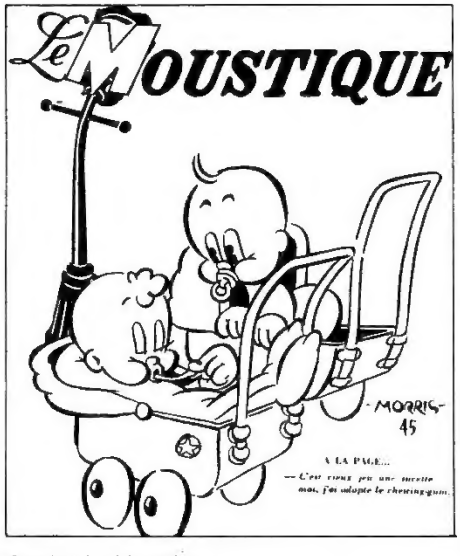

Omslag Le Moustique

In die tijd was het nog voornamelijk een humoristisch blad. Nu is het hoofdzakelijk een televisieblad geworden. In totaal zal ik er zo'n 250 à 300 omslagen voor getekend hebben. Het waren altijd humoristische tekeningen, soms met en soms zonder tekst.

Kon u leven van de omslagen of heeft u nog iets anders gedaan?
Ja. ik heb een tijdje in een tekenfilmstudio in Brussel gewerkt. Van kindsbeen af heb ik het feu sacré, hoe zeg je dat, het heilige vuur voor tekenfilm gehad. Ik had de techniek min of meer geleerd door een schriftelijke cursus, een Franse cursus van iemand die nu nog altijd tekenfilms maakt; die heb ik tijdens de oorlog gevolgd. Helemaal aan het eind van de oorlog heb ik de laatste delen van de cursus niet meer ontvangen omdat de post niet langer normaal werkte. Er waren praktisch geen animators op dat moment en je moest het vak in de praktijk leren, in de studio zelf, zoals je dat in Nederland bij Marten Toonder gebeurde.

Had men in de studio het geduld om jonge mensen op te leiden?
Jawel hoor. Als je daar aangenomen was, moest je eerst de tracing doen, dus je moest de potloodtekeningen overtrekken op vellen cellofaanpapier. En als je beter werd en het vak beter leerde kennen, kon je *eventueel* animator worden. Maar Peyo bijvoorbeeld die daar ook werkte, heeft het nooit verder gebracht dan cellofaanpapier. Paape was de hoofdanimator in de studio. Hij werkte er al toen de studio nog in Luik gevestigd was. Hij kon bijzonder grappige dingen maken. Later kwam Franquin erbij. Het was er echt heel gezellig, een uitstekend werkklimaat. We zongen, lachten en discussieerden maar de hele zaak heeft helaas niet zo lang geduurd. Tot 1946 denk ik. Toen de oorlog was afgelopen, kwamen de Amerikaanse tekenfilms naar Europa en die waren heel erg goedkoop. Het werd onmogelijk voor onze studio om daar tegenop te concurreren. En dat was het einde van de studio.

Wat voor tekenfilms werden er gemaakt?
De tekenfilmstudio was gespecialiseerd in bewerkingen van oude folkloristische Franse liedjes, zoals 'Il etait un petit navire' over een klein schip en een ander was 'La mère Michel qui a perdu son chat'. Het waren voorfilmpjes voor de bioscopen maar van niet al te beste kwaliteit hoor.
Enfin, toen de studio dicht ging waren we verplicht iets anders te gaan doen. Peyo, Franquin en Paape zijn toen op het idee gekomen om stripverhalen te gaan maken, wat enigszins verband houdt met tekenfilm omdat je door het maken van tekenfilms een goed gevoel voor beweging krijgt.

Na de oorlog mochten de Amerikaanse strips natuurlijk ook weer geïmporteerd worden, en die waren evenals de tekenfilms erg goedkoop. Kregen de Europese tekenaars dan gelegenheid om met relatief slechte strips te debuteren?
Ja, na de oorlog werd de markt inderdaad overspoeld met dingen die we voor de oorlog niet hadden gekend, Milton Caniff bijvoorbeeld. Maar het was de grote verdienste van Dupuis dat hij ondanks het feit dat hij Amerikaans materiaal goedkoop kon publiceren, er de voorkeur aan gaf om werk van eigen bodem een kans te geven. Dat kostte hem heel wat geld meer.
Het ging natuurlijk ook iets gemakkelijker omdat ik geen onbekende van hem was. Ik leverde al covers voor Le Moustique in de periode dat ik in de studio werkte en ik was ingeburgerd toen de studio dicht ging. Toen ik vroeg of ik strips kon gaan tekenen, kon ik vrij gemakkelijk in Robbedoes aan de slag

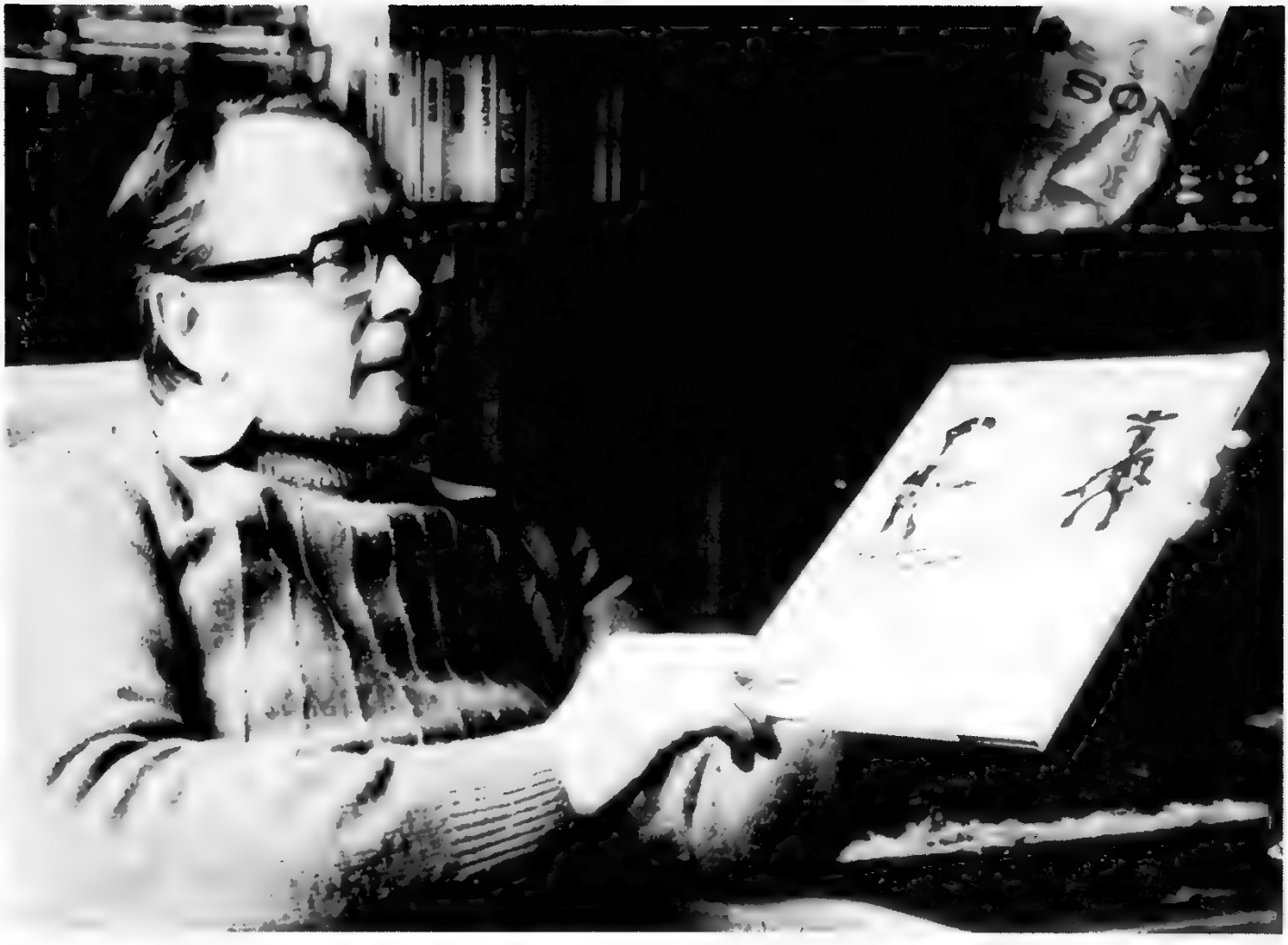

Heeft u er nooit aan gedacht om bij het blad Kuifje te solliciteren?
Eigenlijk niet. Hergé heeft altijd heel sterk zijn stempel gedrukt op de strips die in Kuifje-weekblad werden gepubliceerd. Alle strips die erin verschenen, moesten zo'n beetje in de huisstijl getekend worden. Robbedoes leek ons wat vrijer, daar was meer ruimte, maar nogmaals ik werkte al voor Dupuis dus die stap was destijds logischer.

Was Lucky Luke uw eerste strip?
Ja. In feite was het eerste Lucky Luke-verhaal dat ik gemaakt heb ook bedoeld voor een almanak, in 1943 of 1944. Het was min of meer een tekenfilmfiguurtje dat ik creëerde. Lucky Luke en de andere figuren hebben dan ook maar vier in plaats van vijf vingers in de eerste verhalen. Dat was gemakkelijker te tekenen. Verder was de constructie erg rond. Maar in de eerste verhalen kan je duidelijk de invloed zien van Popeye, getekend door Segar. Die ronde vooruitgestoken kaak, die kleine krachtige gestaltes, maar lang heeft het niet geduurd.

Waarom een cowboyverhaal?
Ik ben altijd gek geweest op westerns en tot dan bestonden er alleen maar ernstige cowboys, geen karikaturale. Het westen is een uitermate dankbaar terrein en daarom besloot ik een persiflage van filmwesterns te maken. Het is een internationaal en commercieel onderwerp en in dat opzicht veel internationaler dan pak weg musketiers of piraten. Ik zag zeer graag westerns. Vroeger ging ik alles zien wat ik kon zien op dat gebied, hoewel het in die tijd films waren van de derde en vierde categorie, van die muzikale westerns die niet meer bestaan. Eén ding is in het Lucky Luke-verhaal zeker overgebleven van de muzikale westerns: het slot! Aan het einde van iedere episode teken ik het beeld van Lucky Luke die de zonsondergang tegemoet rijdt terwijl hij zingt: 'I'm a poor lonesome cowboy'.
De figuur Lucky Luke zelf is een samenvoeging van John Wayne, Gary Cooper en een stel anderen. Als naam had ik een typisch angelsaksische alliteratie nodig, Lucky Luke en dat klinkt goed net als Mickey Mouse en Donald Duck.

Het eerste verhaal heeft u samen met uw broer gemaakt, zei u net?
Ach ja, een beetje meegewerkt aan de tekst heeft hij, aan het scenario. Hij had helemaal geen ambities in die richting en hij is eigenlijk ook geen echte westernliefhebber. Hij heeft niet voor het allereerste verhaal het scenario gemaakt, maar voor het eerste dat in albumvorm verschenen is, Dick Diggers Goudmijn. Verder heeft Louis niet meegewerkt.

Vond men bij Robbedoes het idee voor Lucky Luke wel goed? Er stond toch al een western in!
Ja, dat was Red Ryder maar die was helemaal in de realistische stijl. Het was een zeer goede strip, knap getekend, ik vond hem goed. Ik heb Red Ryder en die kleine indiaan die hem vergezelt ook wel eens getekend in een van de eerste Dalton-albums. Maar nee, mijn bedoeling was een humoristisch verhaal te maken, helemaal karikaturaal. Ik denk niet dat dat in Amerika bestond, alles wat daar verscheen was realistisch. King of the Royal Mounted, Red Ryder en nog een heleboel andere, vooral in de comic books. En ik vond dat een western met al die cliché's die erin voorkomen, zich zo bijzonder goed leent voor een parodie, voor een karikatuur. Ook wel omdat ik graag paarden tekende, dat ging me goed af.

Heeft u vroeger ook wel geprobeerd realistisch te tekenen?
In de jaren vijftig heb ik heel wat realistisch getekend, illustraties voor Het Laatste Nieuws en het weekblad dat ze uitgaven. De Zweep enzo, maar dat was meer een uitdaging om tegenover mezelf te bewijzen dat ik ook in staat was realistisch te tekenen. Ik signeerde ook niet met Morris maar met de initialen MdB. Ik heb er nog een heleboel van in mijn la. Het waren liefdesromans en zo. Mijn vrouw las ze en vertelde mij de inhoud voor een deel en daaruit koos ik een scène waar ik een treffende plaat bij kon maken. Maar ai, wat begonnen ze verschrikkelijk te vervelen. Ze gaven een serie uit, Annie-Hans. Dat was de dochter van een populaire schrijver Abraham Hans die bekend stond om zijn liefdesverhalen. Ik heb zoveel koppels getekend in zoveel verschillende houdingen dat ik ten lange lesten geen nieuwe houdingen meer kon bedenken.
Het was een uitdaging maar ook een soort oefening, want ik vind dat het voor karika-

Omslagtekening voor de Annie-Hans romanserie

turaal tekenen een heel nuttige oefening is ook realistisch te tekenen, of dat althans geprobeerd te hebben.

Voor het perspectief, de verhoudingen?
Ook. Je maakt je karikaturen niet meer zo stereotiep. Als je nooit realistisch getekend hebt, verval je altijd in dezelfde plooien, dezelfde figuren enzo. De beste manier om te vermijden dat je een gestereotypeerde stijl houdt is dus om realistisch te tekenen, te tekenen naar de natuur. Dat hebben we veel gedaan met Jijé en Franquin toen we samen gingen wonen in Waterloo. Twee à drie keer per week tekenden we naar levende modellen en dat is heel nuttig geweest.

Op straat, in het park, in de studio?
Ook veel figuren van personen die we kenden. Vrienden enzo heb ik veel getekend. Want in stripverhalen maak je bijzonder veel figuren. Als je niet oplet val je altijd terug op dezelfde figuren. Je valt terug op een cirkel voor het hoofd en een andere cirkel voor de neus, kortom de basisvormen. De beste manier om dat tegen te gaan is om je te baseren op karikaturen naar levend model.

Als je vlak tegen deadlines aanwerkt en als je veel moet produceren zal je er toch niet aan ontkomen op zekere vaardigheden, en in de vingers zittende figuren terug te vallen.
Dat is waar, maar je moet dat als tekenaar toch tegengaan, hoor, anders verval je in een zeer gestereotypeerde stijl. Dan lijken alle figuren op elkaar en dat is gevaarlijk.

Speelt dat probleem voor u als ervaren tekenaar nog steeds?
Jazeker, ja. Je moet het met alle geweld proberen tegen te gaan. Dat is ook één van de redenen dat ik nogal vaak gebruik maak van bestaande filmacteurs. Dan ben ik er absoluut zeker van een volstrekt nieuw personage te hebben. In de barscène van het verhaal Paradise Gulch heb ik er zelfs een heel stel gebruikt: William Hart, Roy Rogers, Hopalong Cassidy en Gary Cooper.
De meesten zijn uit de tijd van de stomme film. Ik heb een heleboel van die oude, stomme westerns gezien en daar kwam o.a. William Hart in voor. Ik heb er zelfs nog een heel stel gezien met Rintintin in de hoofdrol. De held had in die films altijd een witte hoed, en de schurk een zwarte. Een mooi cliché.

Toen u bij Robbedoes kwam, werd u toen als beginnend tekenaar nog begeleid?
Jazeker, door Jijé, Joseph Gillain dus. Jijé was een soort meester naar wie Dupuis alle nieuwe tekenaars stuurde om raad te krijgen. In dat vak was hij hier in België een grootmeester en daar moest je naar toe, daar was niets aan te doen. Maar zijn raad was bijzonder goed, ik heb veel bij hem geleerd. Hij was een vreselijk gastvrije man, want hoewel hij een vrij omvangrijk gezin had, nam hij Franquin, Will en mij bij hem in huis. Het was een interessante periode.

Wat heeft u zoal van hem geleerd?
Hij oefende kritiek uit op ons werk. Zo in de geest van: dat is niet duidelijk en die beweging is niet juist. En meestal had hij gelijk, hij had daar een zeer goede kijk op. Hij heeft wel eens beweerd dat hij ook veel van ons geleerd heeft want hij kende al die Amerikaanse strips waar wij weg van waren totaal niet. Ik geloof dan ook niet dat er veel Amerikaanse invloeden bij de Jijé uit de beginperiode te vinden zijn. Later vond hij Milton Caniff een subliem tekenaar, dus daar is misschien wel iets van in zijn werk terug te vinden.

Werkte iedereen aan zijn eigen strips bij Jijé?
Iedereen werkte er aan zijn eigen strip. Alleen Franquin heeft een tijdje meegewerkt aan het evangelie in stripvorm, waarmee Jijé bezig was. Voor mij was het sowieso niets omdat het in realistische stijl getekend werd en dat beheerste ik toen helemaal niet omdat ik nooit naar een tekenschool was geweest. Franquin had wat dat betreft een voorsprong omdat hij op de tekenakademie realistisch had leren tekenen. Ik ben er pas aan begonnen bij Jijé, met het natuurtekenen en modeltekenen. Ik moet zeggen dat mijn gebrek aan tekenopleiding me in die tijd wel een zeker minderwaardigheidscomplex bezorgde ten opzichte van Paape, Jijé en Franquin.

Toch is geen van die tekenaars een navolger van Jijé geworden. Iedereen heeft een heel eigen handschrift, een eigen stijl.
Nee, er is inderdaad geen school van Jijé, maar zijn adviezen waren bijzonder nuttig. Hij heeft ons misschien niet zoveel geleerd op het gebied van de tekenstijl, maar wel op de manier van het vertellen in beelden, de duidelijkheid, de regie van een stripverhaal.

Hoe moet een heldere strippagina er volgens u uitzien?
Voor mij is het van bijzonder groot belang dat op het eerste gezicht alles duidelijk is wat er gebeurt. Vanaf het moment dat je moet gaan puzzelen en de zaak moet gaan bestuderen is het slecht. Je moet echt in één oogopslag kunnen zien wat er aan de hand is. Dat geldt voor alle strips, niet alleen voor de mijne. Wanneer ik moet gaan analyseren, is voor mij het plezier eraf.

Daarmee wordt een strip als Blueberry van Giraud dus als slecht bestempeld?
Nou nee, ik vind niet dat die strip zo onduidelijk getekend is. Het is één realistische strip, dus daar moet de tekenaar meer invoegen, maar in dat genre is het wel een duidelijke strip.

De westernstrip McCoy van Palacios dan?
Daar staat inderdaad veel op. Dat is wat onduidelijk, ja. Dat is een van de nadelen van die strip. Het is geen goede hoedanigheid, maar toch is het soms heel goed gedaan. Zelfs bij Astérix van Uderzo staat soms teveel in een tekening. Dat zegt hij ook zelf. Hij zegt dat hij het niet aandurft een zekere oppervlakte wit te laten omdat hij altijd de indruk krijgt dat hij dan de lezer besteelt, hahaha. Maar dat is een vergissing, een verkeerde opvatting. Het beeld is veel duidelijker en aangenamer om te bekijken als het eenvoudig is, zonder al die decors.

Waarom ging u in 1948 naar Amerika?
Amerika was voor ons destijds het Mekka van de strip. We wilden ons eens op de

Jijé, Morris en Franquin in Mexico

hoogte stellen van wat daar allemaal verscheen en hoe dat allemaal in zijn werk ging. Ik ging samen met Franquin en Jijé en ik geloof dat we allemaal een andere reden hadden om er naar toe te gaan. Jijé bijvoorbeeld ging naar Amerika omdat hij bang was voor een derde wereldoorlog hier in België. Hij had tijdens de laatste oorlog nogal honger geleden en hij wilde absoluut geen derde wereldoorlog meemaken. En ik ging omdat ik wel eens wilde zien wat er overgebleven was van het Wilde Westen waarin ik zo geïnteresseerd was. Ik was weliswaar al jaren met Lucky Luke bezig maar ik wilde het westen nu wel eens zien. Het was overigens een probleem dat we met toeristenvisa gingen. Daardoor mocht ik er slechts zes maanden blijven. Om daar langer te blijven moest je student zijn. Ik heb me toen in laten schrijven bij een tekenschool waar ik les kreeg in het maken van illustraties.

U was altijd zeer geïnteresseerd in tekenfilms. Hebt u nog geprobeerd bij Walt Disney te komen?
Misschien had ik dat wel gewild maar het was er de tijd niet voor. Het was een crisis, een dieptepunt voor de gehele tekenfilmindustrie en bij Disney werd een groot aantal tekenaars de laan uitgestuurd. Het had voor ons dus geen zin.

U bent zes jaar in Amerika gebleven. Wat hebt u daar allemaal gedaan?
Ik ben al die tijd doorgegaan met het tekenen van Lucky Luke en die stuurde ik per post op aan Dupuis. Als ik erg krap bij kas zat, gebruikte ik het tekenpapier aan weerszijden. Het is eens gebeurd dat ze daar geen erg in hadden en slechts één pagina afgedrukt hebben. De andere is verdwenen en nooit meer boven water gekomen.
In Amerika heb ik verder nog gewerkt voor comic-book uitgevers. Dat was meer tekenen in teamverband. Iemand hield zich uitsluitend bezig met schrijven van scenario's, ik maakte alleen de potloodschetsen en weer een ander was de hele dag de schetsen aan het inkten. Minderwaardige western-comics, niet helemaal realistisch maar zo half om half, anders zou ik het niet gedaan hebben. Maar het had allemaal niet veel om het lijf. Ik had eigenlijk mijn handen vol aan Lucky Luke. O ja, ik heb ook nog een of twee boekjes gemaakt voor kleine kinderen, zogenaamde 'golden books'.

U heeft ook bij de beroemde staf van het blad Mad gewerkt?
Nee, ik heb er niet aan gewerkt. Ik kreeg er wel de kans toe maar het scenario dat mij voorgelegd werd, dat was niet voor mij. Ik was wel bevriend met alle tekenaars van Mad. Ik heb nog een tijdje gewerkt in de studio's van E.C.-comics, daar op Broadway, maar ik heb niet aan Mad zelf of aan de andere comics die E.C. uitgaf meegewerkt. De tekenaars daar werkten vooral aan horror stories, dat was bijzonder leuk. E.C. stond voor Educational Comics en die maakten alleen maar afschuwelijke horror stories met veel bloed en geweld.
Ik heb toen korte tijd in de studio gewerkt en dat was nogal leuk, want er waren tekenaars bij die voor Romance-comics werkten en anderen voor Tales of the Crypt en je kon aan hun gezichten zien, zonder dat je op hun tekenpapier keek, waar ze aan bezig waren. beminnelijke glimlachjes, tong uit de mond bij de liefdesverhalen en grimmige gezichten bij de griezelverhalen. Ik kan me nog herinneren dat Bill Gaines aan het begin van de jaren vijftig moeilijkheden met de censuur kreeg omdat zijn comics te bloederig en te gewelddadig waren. Maar ik was zeer bevriend met Jack Davis, Bill Elder, Harvey Kurtzman en met die ander, die naar men zegt een beetje doorgedraaid is, Wallace Wood. Men zegt dat hij teveel aan Mad heeft gewerkt en dat hij zelf een beetje gek is geworden.

De comicbook-industrie en het gebrek aan een vast inkomen begonnen hem te benauwen.
Je wordt er anders toch bijzonder goed voor betaald.

Zestig tot tachtig dollar per pagina voor de goeden zonder recht op royalties.
Jawel maar dat zijn pagina's met gemiddeld 6 plaatjes. Het zijn niet dezelfde pagina's als hier bij ons. Zij hebben meestal 4 plaatjes op 1 pagina.

Maar meestal realistisch en dat neemt misschien meer tijd in beslag
Dat is waar en het is daar inderdaad de gewoonte dat ze je één keer goed betalen maar dat je daarmee meteen afstand doet van al je rechten en dat je verder geen royalties uitgekeerd krijgt.

Waar woonde u in Amerika?
Oorspronkelijk wilden we naar Los Angeles toe omdat we dachten dat daar het grote stripgebeuren plaats vond. Maar achteraf bleek dat we daarvoor in New York moesten zijn. Daar woonde ik in de 72e straat, Westend Avenue. Ik ben daar ook nog getrouwd. Ik had gehoopt dat Goscinny, die we destijds ontmoet hadden, onze getuige zou zijn maar dat mocht niet zo zijn, omdat we in een katholieke kerk zijn getrouwd. In Amerika kan je in een katholieke kerk alleen maar katholieken als getuigen meenemen en niet iemand van het joodse geloof of van welke andere geloofsovertuiging dan ook.

U bent naar Mexico geweest. Jijé zegt in een interview dat met name u en Franquin beatniks en hippies bij uitstek waren. Is dat zo? Waarom ging u naar Mexico?
Ja, we zijn meer dan zes maanden in Mexico geweest. Ik iets meer dan een jaar zelfs. Waarom? Tja, ik vraag me nu nog steeds af wat ik daar ging doen. Jijé is langer dan wij in Mexico gebleven. Franquin en ik zijn teruggegaan, Chicago, New York. Franquin is toen namelijk snel naar België teruggereisd. Hij was toen min of meer verloofd en hij moest terug. Het hart riep.

U heeft in Amerika ook kennis gemaakt met René Goscinny. Hoe ging dat in zijn werk?
Ik heb Goscinny leren kennen via Jijé. Jijé kende Goscinny omdat hij indertijd het scenario voor een televisiefilmpje voor hem had gemaakt. Jijé vertelde me dat ik kennis met hem moest maken omdat het zo'n dolle en vrolijke kerel was, en dat hij een bepaald gevoel voor humor had waar ik goed gebruik van zou kunnen maken. Hij woonde niet ver bij mij vandaan. Hij werkte toen voor een uitgeverij van met de hand getekende ansichtkaarten. Hij probeerde toen net een televisie op krediet te kopen en dat heeft hij toen niet voor elkaar gekregen. Dat was achteraf een beetje pijnlijk want ik heb hem daar later nog eens aan herinnerd, maar hij was daar niet blij mee. Goscinny was in dat opzicht een halve Amerikaan en Amerikanen praten niet graag over hun moeilijke periodes.
Het was een bijzonder leuke kerel, bijzonder veel humor. En ik vond het wel interessant om hem de kans te geven iets te doen op het gebied van stripverhalen. Te meer omdat ik me graag voor 100% toeleg op de tekeningen, op de visuele kant, het werk van de regisseur als het ware. En alle zorgen van het scenario geef ik graag aan iemand anders, hoewel we dan toch de verhalen samen hebben gemaakt. De eerste scenario's deden we dan ook helemaal samen. Dat was niet zoals later, beeld voor beeld uitgeschreven zoals hij het verhaal voor ogen had. Het was in die tijd een eenvoudige synopsis en ik nam veel vrijheid om die te tekenen.

Heeft hij langzaam maar zeker zijn aandeel uitgebreid?
Absoluut, Ja!.

Verschoof daarbij dan niet de regisseursfunctie? Als hij bijvoorbeeld aangaf: hier een close-up, daar een totaalbeeld. Werd hij dan niet de regisseur?
Jawel, hij deed dat wel, maar ik hield daar geen rekening mee. Hij gaf die aanduidingen wel, long shot, plan americain enzovoort maar ik vind dat dat het werk van de regisseur is om dat te doen, de gepaste instelling te kiezen om zo de beste beelden te krijgen die naar zijn idee het verhaal versterken. Ik heb altijd veel vrijheid genomen bij zijn werk. Als ik een goede visuele gag vond dan tekende ik hem en dan hield ik niet strak aan het scenario vast. Dat was verder geen probleem. Het was met Goscinny een zeer aangename samenwerking. Wanneer hij iets schreef, wist hij precies hoe ik het zou tekenen en omgekeerd wist ik precies wat hij bedoelde als ik zijn tekst las. Hij was goed op de hoogte van Westerns omdat hij ook een fervent bioscoopganger was. Hij wist er alles van. Bovendien verzon hij speciale onderwerpen zoals Oklahoma, Spoorweg door de Prairie. Na zo'n idee voor een onderwerp bestudeerden we samen de mogelijkheden voordat hij het scenario begon te schrijven.

Ik was ook gedeeltelijk verantwoordelijk voor het scenario. Voordat we aan een nieuw verhaal begonnen, hadden we eerst lange discussies om alle mogelijkheden van nieuwe gegevens af te tasten. Goscinny ging dan naar huis en schreef het scenario dat we later weer samen doorspraken. Dus ik nam deel aan het scenario èn nam nadien grote vrijheid bij het tekenen zodat de dingen dan alsnog konden veranderen.

Als u nu terugkijkt op die periode kan u dan zeggen dit zijn typisch Goscinny-gags en dit zijn typisch Morris-gags? Dingen die u van elkaar wel bewonderde maar zelf waarschijnlijk nooit bedacht zou hebben?
Het is bijzonder moeilijk want we hadden hetzelfde gevoel voor visuele gags. Werkelijk, ik geloof dat het ene door het andere liep. Soms vond hij een gag die ik verbeterde of omgekeerd. Het is moeilijk aan te geven wat zijn aandeel was en wat het mijne. In een goede samenwerking loopt alles door elkaar.

Maakte hij ook veel woordgrapjes?
Nee, ik heb hem vanaf het begin gezegd dat ik als het ware allergisch ben voor woordspelingen. Hij maakte er later een heleboel in Astérix. Ja, af en toe maakte hij er wel een stuk of wat om mij te plagen want hij wist vantevoren wel dat ik ze zou laten vallen.

Maar zijn er geen dingen waarvan u denkt die zou ik zelf nooit hebben bedacht?
Vooral die second degree, die tweede graads humor van hem, die was zeer typerend voor hem, daar was hij erg goed in. Die humor op verschillende niveau's. De kinderen hebben plezier in de actie en het avontuur en de volwassenen hebben plezier om zijn grappen op een heel ander niveau, meer sophisticated, vooral in het verhaal De genezing van de Daltons. Met de loop der jaren is hij daar geloof ik sterker in geworden. Dat is ook de evolutie die je in Lucky Luke kunt waarnemen.

En wat van uzelf had Goscinny nooit kunnen bedenken?
Het sterkste voorbeeld daarvan is de gag op de achterkant van de albums, Lucky Luke die sneller schiet dan zijn schaduw. Dat is een typisch visuele gag van mij, zo sterk dat hij bijna een logo is geworden van Lucky Luke.

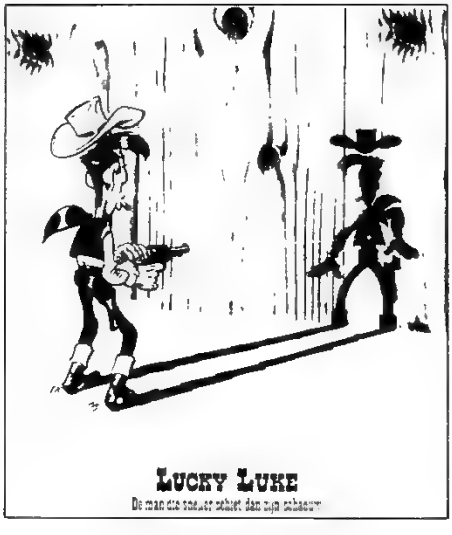

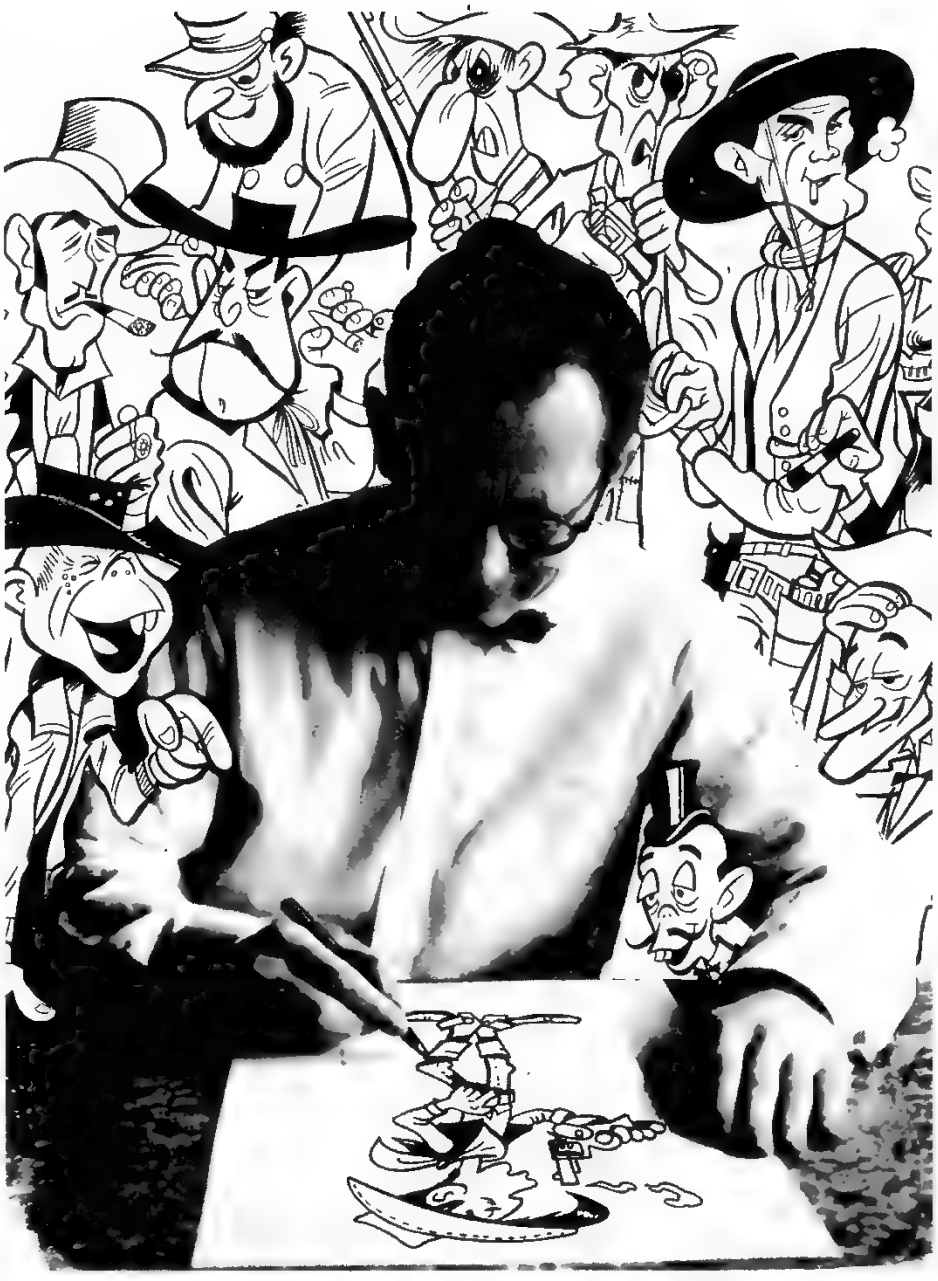

Morris en zijn bandieten

U bedoelt daar verder toch niets mee hè, met Lucky Luke die zijn schaduw dood schiet?
Nee, het is niet iets dat in mijn onderbewuste leeft. Er zijn er een paar geweest, zoals Gotlib, die daar een parodie op gemaakt hebben met Lucky Luke die doodgeschoten wordt door zijn eigen schaduw enzo. Nee, ik vond het gewoon een leuke manier om aan te duiden dat Lucky Luke snel schiet, zonder de minste tekst.
Dat is nu precies de grote macht van het stripverhaal, dat is een soort bevroren beeld. Je kunt er zolang naar kijken als je wilt. Tekenfilm moet meteen duidelijk zijn, het beeld staat nooit stil.

We hebben begrepen dat er bij Dupuis bezwaren waren tegen de medewerking van Goscinny aan de strip. Waarom was dat?
Het eerste scenario dat Goscinny voor me schreef was 'Spoorweg door de prairie' maar toen ik de eerste platen had ingeleverd, liet Dupuis weten dat hij persoonlijk liever had dat ik het alleen deed. Ik vond echter dat het werk van Goscinny bijzonder goed was omdat hij een geweldig gevoel voor humor had, dat prima bij de strip paste. Ik was het dus helemaal niet met Dupuis eens, maar enfin. Het gevolg was dat ik de strip een tijdlang met Goscinny heb gemaakt zonder zijn naam er steeds bij te vermelden. Dit gebeurde overigens met zijn medeweten. Dupuis had daar natuurlijk helemaal geen erg in. Hij dacht dat ik alles alleen deed. Maar op dat moment klonk er misschien toch nog wel meer van mezelf door in de strip omdat Goscinny destijds erg eenvoudige synopses maakte en nog niet de gedetailleerde scenario's die hij later fabriceerde.
Het laatste Lucky Luke-verhaal dat ik in Amerika heb gemaakt is Spoorweg door de prairie geweest. Feitelijk is dat half in Amerika en half in België getekend. Het album daarna, Blauwvoeten op het Oorlogspad heb ik weer helemaal alleen gemaakt omdat Goscinny een tijdje weg was. Sommige andere albums hebben we half om half gedaan. het is zeer moeilijk waar onze inbreng begint en eindigt. Zoals gezegd, het loopt in elkaar over.

Ging u in Amerika nog op jacht naar documentatie?
In Amerika? Nee, dat viel nogal tegen. Ik wilde het westen gezien hebben omdat alleen naar foto's en films tekenen geen ideale situatie is. ik heb de vergelijking al eens meer getrokken. Het doet me denken aan een cartoon die ik eens in de New Yorker zag; daarop zie je een uitgever die een roman teruggeeft aan een schrijfster, een nette wat oudere dame, terwijl hij tegen haar zegt: 'Uw roman is niet slecht, alleen de bordelen zijn niet helemaal authentiek'. De sfeer eenmaal geproefd te hebben is dus noodzakelijk. Verder is documentatie onontbeerlijk. Het kan een bron zijn van gags. Want het is zo'n leuke turbulente periode dat het bijna voldoende is bestaande gebeurtenissen en kleurrijke personages wat te overdrijven, er karikaturen van te maken om een zeer leuk resultaat te krijgen.

Is Lucky Luke, net als bijvoorbeeld Calamity Jane, gebaseerd op een historische figuur?
Nee, nee, helemaal niet. Zoals ik al vaak gezegd heb, hij is een synthese van alle western-helden die ik gezien heb.

Er is wel een foto van hem opgedoken later...
Jaaa, maar dat is een misverstand. Die foto is verschenen in een speciaal nummer van *Pilote* en dat artikel was ironisch bedoeld. In Nederland is dat serieus genomen. Ze hebben gedacht dat het zoiets was als de Daltons.

In dat album van Henk Albers met historische achtergronden is de foto ook opgenomen.
Ja, maar dat was ook een vergissing. Ik wist niet dat 't zou verschijnen, anders had ik me er tegen verzet. Misschien is het oorspronkelijke artikel niet duidelijk genoeg ironisch geweest.

Het tijdvak waarin Lucky Luke speelt is een beetje zweverig.
Ja, het speelt van na de burgeroorlog tot het einde van de vorige eeuw. De beste periode voor de films is die van de jaren tachtig. Er is een neiging in de westerns die nu gemaakt worden om een latere periode te kiezen, zoals bij *The Sundance Kid* bijvoorbeeld. Het zou interessant zijn om dat verhaal te volgen omdat Lucky Luke toch een parodie op de film is. Het verhaal waaraan ik nu begin speelt ook in een latere periode. Het gaat over een Franse actrice, Sarah Bernhardt, die een toernee heeft gemaakt door Amerika. Lucky Luke is gelast haar te escorteren. Sarah Bernhardt is een eigenaardige, hele speciale figuur geweest. We zullen haar laten declameren naast de Niagara Falls.

Welke historische figuur vindt u zelf het best uit de verf komen?
De Daltons misschien wel en ook Calamity Jane. Billy the Kid was leuk, die heb ik twee keer gebruikt. Calamity Jane zal ik bij gelegenheid ook nog wel eens gebruiken. Roy Bean vond ik ook geslaagd. Hij heeft óók echt bestaan. Ik heb zijn saloon bezocht in Langtry. Maar wanneer ik in '48 of '49 de saloon bezocht viel het allemaal kapot. Ik heb onlangs foto's gezien en nu is hij helemaal vernieuwd, precies in de stijl.

Die saloon was onlangs op de tv.
Aah, in een feuilleton over Lili Langtry. Op een gegeven moment wanneer ze verneemt dat 't stadje Langtry naar haar genoemd wordt, heeft ze voorgesteld om als cadeau een soort drinkfontein te betalen, maar Roy Bean zou geantwoord hebben: 'Met een drinkfontein kunnen we niets doen, want er is hier niemand die water drinkt!'

Zijn er wel figuren waarvan u later vond dat ze niet uit de verf zijn gekomen?
Jesse James is een beetje ontgoochelend geweest. We hebben niet genoeg leuke gags weten te verzinnen rond die figuur. Ik weet niet waarom, maar we hebben last gehad om er wat leuks van te maken. Maar de Daltons zijn de meest dankbare figuren die ik ooit gemaakt heb. Ik maak ongeveer een boek van de Daltons op de vier die ik er maak.

Is dat voor de lezer of voor uzelf?
Voor alletwee. Ik vind 't leuk om ze te tekenen. Ze zijn zeer visueel door die verschillende gestalten. Als er niks gebeurd is het beeld toch een leuke tekening vanwege die verschillende grootten.

Er zijn eigenlijk twee kleurloze figuren bij. Zijn ze alleen vanwege dat 'oplopen' met z'n vieren?
Kleurloos zijn die twee niet helemaal, ze zijn toch bijzonder idioot en bijzonder dom en dwaas. Maar alle vier sámen zijn ze één figuur.
ik heb vroeger eens een film gezien gebaseerd op een biografie over de Daltons. Na die zaak in Coffeyville is er een in leven gebleven, Emmett Dalton. Op het einde van zijn leven heeft hij een biografie over de Daltons geschreven, een soort rehabilitatie van de Daltons in de richting van 'crime does not pay', waarin hij zegt dat ze bijna nooit geld verdiend hadden. Hij geeft toe dat hij met dat boek meer geld verdiend heeft dan ooit tijdens hun carrière als bandiet. Hij heeft later ook nog meegewerkt als raadgever voor een film die gemaakt werd over de Daltons.

U vindt het curieus dat de Amerikanen die dingen koesteren?
Het is wel interessant, het is hun geschiedenis. Wat wel eigenaardig is, is dat ze gewoon helden maken van die gangsters. Dat is een zeer eigenaardig fenomeen in Amerika. In de roman en de legende worden die figuren opgehemeld en sympathiek voorgesteld. In de meeste films over Billy the Kid heeft hij de sympathieke rol en Pat Garrett, de sheriff die Billy op het einde doodschiet, wordt als een slechterik voorgesteld.
Daarom draai ik het beeld weer terug en maak van Billy the Kid een nozem, een branie-achtig personage. Een klein lastig booswichtje dat rebelleert tegen de maatschappij. Het is zeer nuttig om mee te werken aan een zekere vorm van demystificatie van deze bejubelde personen, want ik vind het niet juist om van Jesse James, zoals in Amerika gebruikelijk is, een soort Robin Hood te maken die de rijken bestal ten behoeve van de armen. Dat is historisch gezien onverantwoord.

U heeft het over historisch onverantwoord, maar is het feit dat Lucky Luke nooit iemand doodschiet ook niet een tikkeltje mythevormend voor de cowboys?
In het begin schiet Lucky Luke iemand dood. Het was niet iets waar ikzelf problemen mee heb, maar toen tekende ik nog voor Dupuis en als Belgisch striptekenaar ben je voor een belangrijk deel aangewezen op de Franse markt. We moesten ons daarom ook een beetje aanpassen aan de eisen die men daar stelde. Wat de Fransen deden was niets meer of minder dan protectionisme. Zij waren dubbel streng tegen alle strips die uit het buitenland kwamen. Ik vermoed dat ze niet blij waren dat zo'n groot deel van de stripmarkt in Belgische handen was, met Spirou (Robbedoes) en Tintin (Kuifje). Dat hebben ze uitgebuit, zonder meer ja, en ze hebben het ons extra moeilijk gemaakt. Dupuis wilde daarentegen toch wel graag onze strips verkopen en omdat hij wist dat de Fransen zo secuur waren, was hij nog strenger tegen de tekenaars zodat we te maken hadden met een soort vooraf-censuur, een dubbele zelfcensuur.
Ik moest op alle mogelijke manier vermijden dat de bladzijden en albums gecensureerd zouden worden. Sedertdien is er nooit iemand meer doodgeschoten in een verhaal. Er wordt wel heel veel geschoten maar altijd in geldstukjes of door speelkaarten. In het begin was het een soort onaangename restrictie, want het is wel moeilijk om een western te maken waarin nooit iemand doodgeschoten wordt. Vooral omdat hij een parodie is op westernfilms, waarin op het einde van de film meestal de slechterik wordt gedood. Maar nadien is het een challenge, een uitdaging van Goscinny en mij geworden om iets leukers te vinden dan gewoon doodschieten. We moesten dus iets echt komisch vinden. Billy de Kid krijgt een flink pak voor z'n broek en de Daltons belanden altijd in de gevangenis.
Het wordt trouwens hoe langer hoe moeilijker om manieren te vinden waardoor ze in het begin van het verhaal uit die gevangenis geraken. We hebben al van alles geprobeerd. Ze zijn al eens vrijgesteld vanwege de verkiezing van een nieuwe president, en vanwege een experiment van een psychiater. Ze zullen in een van mijn volgende ver-

Lucky Luke en zijn tegenstanders

halen vrijgesteld worden omdat ze een slechte invloed uitoefenen op de andere gevangenen. Er is tegenwoordig ook de neiging om gevangenen in het weekend vrij te geven zodat ze naar hun familie toe kunnen. Er is nog een andere manier waarop ik ze eens buiten de gevangenis denk te brengen. Er is een staatsgevangenis bij Houston Texas met daar dichtbij jaarlijks een rodeo. Als er gevangenen deelnemen aan de rodeo en ze winnen of behalen een zeker aantal punten, dan krijgen ze vrijaf of wordt hun gevangenistijd verkort. Dat bestond niet in de tijd van Lucky Luke, maar nu is 't waar!

Heeft de censuur nog meer toegeslagen?
Ja ik heb eens een pagina teruggekregen waarop je Billy the Kid in zijn wieg zag liggen met de revolver van zijn vader in zijn mond in plaats van een speen. Men vond het van een slechte smaak getuigen. Belachelijk natuurlijk, maar er was niets aan te doen. Verder heb ik de omslag van *Naijver in Painful Gulch* een paar maal moeten veranderen. Eerst omdat er ergens in de hoek een fles alcohol stond afgebeeld, dat mocht niet, vervolgens omdat de twee vijandige partijen al te enthousiast met elkaar aan het vechten waren enzomeer.
Dansmeisjes tekende ik niet omdat ik wist dat ze vanwege de zelfcensuur toch zouden wegvallen en Lucky Luke mocht uiteraard ook geen sterke drank drinken. Tegenwoordig heb ik daar gelukkig geen last meer van. Sinds ik in Pilote publiceer, vervaardig ik geen geïmporteerde jeugdliteratuur meer, dus word ik niet meer op de vingers gekeken. Toen ik voor het eerst die vrijheid kreeg, dat was bij mijn overstap van uitgeverij Dupuis naar Dargaud, heb ik er wel gebruik van gemaakt. Ik heb in *Dalton City* hele karrevrachten saloongirls aan laten voeren, zoals dat trouwens in werkelijkheid ook ging en ik liet ze op feesten uit van die houten taarten springen, zoals dat gebruikelijk was.

Das Kind wurde größer und traente sich nicht mehr von dem Revolver
So a Vater lachte, wenn er Billy mit seinem großen, harmlosen Revolver spielen sah
Na, gibt's heute wieder einen Überfall auf die Postkutsche?
Aber eines Tages fand Billy endlich ein paar Kugeln. Er beschloß, die Postkutsche zu überfallen
Schluß, jetzt mit dem Blödsinn, Billy! Ich muß meine Gouvernante zur Bank bringen! Geh wieder zu deiner Mami
PENG!
!!!
Auaah!!
So - die Truhe bring ich zum Sheriff, und wenn du noch mal 'ne Postkutsche überfallst, dann sperr ich dich zwei Wochen in die Scheune!
Auaah!!

Deze pagina uit Billy the Kid werd uit de Nederlandse en Franse albums weggecensureerd. In Duitsland echter werd hij normaal gepubliceerd.

Bent u echt een westernfan?
Vroeger meer dan nu, toen ging ik dus alle westernfilms zien die me maar voor de ogen kwamen. Ik vond ze vaak leuker dan die moderne spaghettiwesterns, die veel gewelddadiger, brutaler en bloediger zijn. Het is vaak van dat nutteloze geweld, dat overbodige bloed. Ik voel me daar niet gemakkelijk bij. Ik vind het niet leuk.

Er zitten toch leuke elementen in die gepersifleerd kunnen worden. Mannen met lange jassen enzo.
Ja, in De Premiejager heb ik dat soort elementen eens ingevoegd. Je had indertijd een periode dat alle figuren in die spaghettiwesterns van die lange jassen aan hadden. Dat was typerend voor dat moment, dat zag je nooit vroeger. Toen heb ik Lee van Cleef als premiejager gebruikt met zo'n overdreven en voor het paardrijden bijzonder onhandige lange jas aan. Nee, verder ben ik niet beïnvloed door de spaghettiwestern. Maar aan de andere kant ben ik ervan overtuigd dat Sergio Leone mijn boeken heeft gelezen want ik heb af en toe zekere gags gezien in die spaghetti-westerns die letterlijk uit onze albums zijn overgenomen. Bijvoorbeeld die preacher, die predikant met die valse bijbel waar een revolver inzit. Precies dezelfde scène ben ik in een spaghetti-western tegengekomen. De naam wil me nu even niet te binnen schieten. Ik had werkelijk de indruk dat hij uit een van mijn albums gekopieerd was.

De bedriegende predikant uit De Postkoets

Sergio Leone kent zijn vakliteratuur?
Ja misschien wel. Spaghetti-westerns zijn ook een soort karikatuur, een parodie van de Amerikaanse westerns. Misschien is het toeval, wie zal het zeggen. Ik kan hem natuurlijk geen proces aandoen (haha). Toen ik de keuze van de kamera-instelling zag, was ik er echt van overtuigd dat het uit mijn album was. Maar ja, dikwijls zijn dat soort dingen toeval. Twee auteurs krijgen vaak hetzelfde idee waarvan de uitwerking niet veel verschilt.

U had het over kamera-instelling. Zijn er westerns geweest waarbij u dacht: Die kamerahoek, die instelling of dat gebruik van schaduwen is zo interessant, die film moet

ik nog eens gaan zien, daarvan kan ik misschien iets gebruiken?
Nee, zo gericht heb ik nooit naar films gekeken. Ik ben van jongsafaan geinteresseerd geweest in films en daar zijn me zonder enige twijfel een boel dingen van bijgebleven, maar heel bewust naar een film gaan om een bepaald kameragebruik te bekijken doe ik niet. Als ik een strip maak probeer ik te werken als een regisseur door de leukste en interessantste kamera-instelling te nemen. Ja ik veronderstel dat ik dat kan doen omdat me door het zien van films dingen zijn bijgebleven. Precies kan ik de invloeden niet duiden. Het zijn dingen die een deel van mezelf zijn geworden.

Bij Blueberry maar ook in uw werk heb je toch vaak plaatjes die exact vanuit dezelfde hoek zijn getekend als een bepaalde scène uit een (spaghetti) western is gefilmd. Er moet dus toch sprake zijn van rechtstreekse beïnvloeding?
Ja toch. Ik heb dat af en toe ook wel gedaan, zoals in mijn verhaal *De Postkoets.* Daarin zijn beelden die precies een herinnering zijn aan de film *Stagecoach* van John Ford. In dat geval was het bewust gedaan omdat het verhaal werkelijk een 100% parodie is op de film. Maar ik heb wel de neiging om te werken met kamera-instellingen en sommige typisch filmische procédé's zoals *travelling.* Ik probeer soms een indruk van *travelling* mee te geven, al is dat niet altijd bewust. Ik heb het kennelijk door het vele zien van films in mij opgenomen.

Dat is de toestand van nu, maar wij kunnen ons indenken dat u als beginnend striptekenaar wanhopig probeerde dingen uit te zoeken en dat de film prachtige modellen geeft voor het bewegen, diepte, hoek en schaduwgebruik die voor een striptekenaar ideaal zijn om na te volgen.
Nee, in mijn geval is dat niet zo geweest. Ik had mijn eigen ideeën over wat goede films waren en wat slechte films waren. Marcel Pagnol was voor mij bijvoorbeeld een soort verfilmd theater en dat vond ik bijzonder slecht. Ik vind het een goede film wanneer de kamera veel beweegt in de film en dat is een opvatting of een waarneming die me wel is bigebleven toen ik begon te tekenen, want er is toch een groot verband tussen strip en film. Sommige dingen kan je soms zelfs beter doen in een strip dan in een film. Ik zal daar een voorbeeld van geven. Het bekendste voorbeeld is die tekening van Lucky Luke die sneller schiet dan zijn schaduw. Hij heeft zijn schaduw op de schutting al een kogel door het lijf gejaagd, voordat die ook maar zijn hand aan zijn revolver heeft kunnen leggen. Een ander voorbeeld is die reeks van drie tekeningen. Hij heeft zijn ene hand in zijn zak en met zijn andere hand drinkt hij een flesje cola. Als er een fles in zijn richting vliegt, pakt hij met de hand die het colaflesje vasthield, razendsnel zijn revolver en schiet de aansuizende fles in stukken. Het derde plaatje toont weer exact de toestand van het eerste plaatje. Het colaflesje met het rietje erin waar Lucky Luke uit zuigt is niet van zijn plaats geweest. Tijdens de handelingen heeft hij gewoon doorgedronken. Bovendien heeft hij de revolver weer in zijn holster gestoken voordat de colafles op de grond viel. Het stripverhaal is het beste medium om zo'n overdreven snelle handeling uit te drukken. Beter nog dan de film, de vertraagde film of zelfs de tekenfilm. Daarmee zou je kunnen manipuleren maar dan nog is het minder duidelijk dan in de strip. In het stripverhaal kan je zolang als je wilt bij een bepaald beeld stil blijven staan. Je kunt bovendien nog achteruitgaan, wat je in de film niet, of nauwelijks, kunt doen. Het is beslist een van de grotere mogelijkheden van het stripverhaal. Veel van de scènes waarin Lucky Luke zijn schotvaardigheid bewijst berusten op dat principe.

Welke filmers of films spreken u het meest aan?
Van Charlie Chaplin bewonder ik de mise en scène waarin alles ondergeschikt is gemaakt aan de effectiviteit. Van John Ford bewonder ik zijn vermogen om een ambiance, een sfeer te creëren en een steeds oplopende spanning. Van Leone de parodistische kant, het karikaturale dat me amuseert en op tekenfilmgebied Tex Avery met zijn weergaloze Droopy.
De film die me erg na aan het hart ligt is *High Noon,* dat is misschien wel de grootste western die er ooit gemaakt is. Ik heb er over gedacht om er een parodie van te maken maar het is niet te doen, het is echt niet te doen. Die film is bijna een drama van Corneille, te ontroerend om de draak mee te steken. Hij is bijna heilig, je durft er bijna niet aan te komen.

Do not forsake me, Oh my darling!!
Ja, dat is ook een probleem. De film ademt zo'n aparte sfeer uit en de muziek draagt

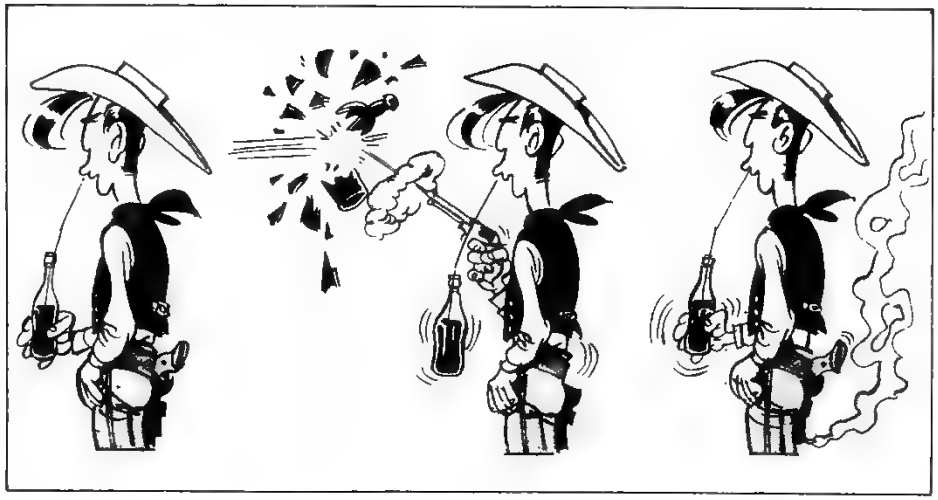

Jeugdfoto van Morris

daar zijn steentje toe bij. Dat is moeilijk, onmogelijk, in strip om te zetten.

Bij film kan je weer emoties overbrengen en dat is bij een stripverhaal onmogelijk.
Emoties! Dat kan toch ook in een stripverhaal.

Anders. Je kunt jonge meisjes misschien tot tranen bewegen met een soapachtig liefdesverhaal maar wij kennen verder geen strip waardoor je ook maar in de geringste mate geraakt wordt.
Mijn bedoeling is natuurlijk niet om tot tranen toe te bewegen. Mijn bedoeling is om de mensen aan het lachen te maken.

Inderdaad. Een strip is bij uitstek geschikt om mensen te laten lachen, maar naar ons idee ongeschikt om mensen emotioneel te raken.
Sommige passages in Hergé, die nochtans niet 100% realistisch werkt, een inbetween tussen realistisch en komisch, zijn toch in staat om lezers emotioneel een aandoening te geven. Bijvoorbeeld wanneer hij zijn vriend Tsjang daar terug vindt in Tibet enzo. Ja ik geloof wel dat zo'n scène treffend is en dat de lezer daarin meevoelt.

Zo'n scène werkte voor kinderen inderdaad maar volwassener lezers zullen daar niet in kunnen meevoelen. Maar ja, Kuifje is inderdaad voor kinderen.
Volwassenen zijn daar inderdaad misschien niet meer gevoelig voor. Er is wel iets waars in wat u zegt, een emotie is moeilijk over te brengen in een stripverhaal, maar ik vraag me af waarom dat niet mogelijk zou zijn? Als je een close-up van iemands gezicht tekent waarop de expressie duidelijk is, dan moet je daar als lezer toch ontvankelijk voor zijn. Hmm! Het is natuurlijk waar dat je in een film de stem van iemand hoort. De intonatie van de stem is natuurlijk van groot belang en zeer nuttig om een aandoening over te brengen en dat heb je natuurlijk niet in strip. Het is alleen maar geschreven tekst. De intonatie moet gegeven worden door de lezer zelf.

Maar in een boek kan je mensen ook ontroeren en daar komt geen geluid aan te pas.
Ja, dat is waar.

Dus moet je helemaal je fantasie laten werken, maar dan is er meestal sprake van dat een karakter erg veel diepgang krijgt. Dan kan je meedenken met z'n daden, zijn ach-

tergronden. Zodra je echt inlevingsmogelijkheden krijgt, ben je vatbaar om geraakt te worden. Daar is de strip niet het gemakkelijkste medium voor.
Ja, ik geef toe. Misschien is het ook dat de meeste auteurs van stripverhalen zich er niet op hebben toegelegd om emoties uit te drukken of op te wekken. Gewoonlijk is het een avontuur of een komisch verhaal. Misschien hebben ze nooit geprobeerd om in die richting te werken. Maar u heeft wel gelijk, het is een moeilijk medium om emoties over te brengen. Ik heb er nooit veel over nagedacht omdat ik met mijn strip alleen probeer te amuseren.

Heeft u het idee dat zelfs binnen die wereld waarin alles kan, je toch bepaalde wetmatigheden hebt waaraan vastgehouden moet worden om niet ongeloofwaardig te worden?
Ja, er zijn ondanks die vrijheid dingen die je niet kunt doen. Maar waar ligt die grens, ik weet het zelf ook niet. Het is de bedoeling te amuseren en juist de ongeloofwaardigste dingen zijn amusant. Om commercieel te blijven is het wel goed een zekere geloofwaardigheid te behouden, vooral voor de jonge lezers die het verhaal als het ware willen meebeleven. Dan is het beter binnen bepaalde grenzen te blijven zodat ze erin kunnen geloven, maar waar ligt die grens? Het is moeilijk te zeggen. Ik heb daar nooit veel over gefilosofeerd. Het is wel zo dat kinderen als het te crazy, te zot, te absurd is het spel niet meer mee kunnen spelen. Commercieel is dat misschien wel een nadeel. Mijn enige bedoeling was met Lucky Luke een karikatuur te maken, dus hetgeen wat we regelmatig zien in films erg te overdrijven. Op de achtergrond zie je toch wel dat het een parodie is van de film.
Ik vind dat het daarbij niet nodig is om op welke wijze dan ook rekening te houden met de werkelijkheid. De enige voorwaarde is, dat het leuk is. Er zijn een heleboel absurde dingen, waarvan iedereen weet dat ze niet bestaan en die toch bijzonder leuk zijn. Je kunt nooit van z'n leven zeggen dat alleen maar het geloofwaardige leuk kan zijn.
Er zijn wel andere regels voor een tekenfilm dan voor een stripverhaal. In een tekenfilm mag men verder gaan in een ongeloofwaardigheid dan in een strip. In de film hebben we een heleboel dingen gedaan die we in de strip nooit zouden kunnen en willen doen. Jolly Jumper kan bijvoorbeeld in de tekenfilm van een rots aflopen en door de lucht verder lopen maar dat zou ik nooit in een van mijn strips zetten. maar nogmaals, bepaalde grenzen zijn moeilijk aan te geven. In mijn laatste album heeft Bob de Groot bijvoorbeeld zoiets gedaan in zijn scenario. Daarin had Lucky Luke op zijn paard werkelijk op een vertikale rotswand moeten lopen. Ik heb dat anders getekend. Bij mij loopt hij half schuin van de rots omdat ik vond dat het te ongeloofwaardig was zoals hij het had geschreven. Ja inderdaad, er zijn binnen die wereld waarin alles kan toch bepaalde grenzen van geloofwaardigheid die niet overschreden kunnen worden. Niet zozeer voor de volwassenen maar voor de kinderen die zich in moeten kunnen leven. Het is een zekere conventie.
In Kuifje bijvoorbeeld moet alles geloofwaardig zijn, dat is één van de grootste principes van Hergé. Ik ben daar veel minder streng in. Ik neem veel meer de vrijheid.

Kuifje is van oorsprong toch ook een strip waarin de gekste dingen kunnen en mogen.
Ja maar volgens Hergé moet alles geloofwaardig zijn. Alle gags die erin voorkomen zijn gags die in de werkelijkheid zouden kunnen voorvallen.

Dat is niet helemaal waar, want in Kuifje kan men rustig een rotsblok op het hoofd krijgen en het volgende plaatje ongedeerd verder wandelen, of in een auto zitten die ontploft en er met een beroet gelaat uit tevoorschijn komen.
Ik moet toegeven dat vooral in zijn beginstrips de gags veel gedurfder en ongeloofwaardiger waren dan later. Met name in dat eerste album stond hij daar allemaal nog niet zo vreselijk bij stil. Daar konden nog ongeloofwaardige dingen in voorkomen. Het schiet me plotseling te binnen dat ik in dat eerste boek van hem invloeden heb

Uit: De eenarmige bandiet

gezien van de komische stomme films van Harold Lloyd. Die gag van dat benzinespoor dat in brand wordt geschoten en dan de auto inhaalt waarna hij in de brand vliegt bijvoorbeeld, die komt precies zo in die film van Harold Lloyd voor Die heeft hij blijkbaar gezien en later bewust of onbewust gebruikt. Soms is dat een vage herinnering.

Zijn er dingen in uw strips die u bewust uit de films heeft overgenomen. Stagecoach is daar een voorbeeld van?
Nee, het zijn karikaturen van dingen in het algemeen die regelmatig voorkomen in westerns. Het schieten en de figuren met name. Men heeft wel eens gezegd dat de western veel weg heeft van de Comedia del Arte omdat het iedere keer dezelfde figuren zijn die terugkeren; Pierrot, Pucinelli en ook in westerns is dat zo, de valsspeler, de prospecteur, de saloongirl, de dappere held.

Maar natuurlijk ook de situaties. Men heeft wel eens gezegd dat er in westerns een twintigtal situaties bestaan die iedere keer terugkeren en alle westerns kun je herleiden tot dat twintigtal basisgegevens.

Is het gevaar van een komische western niet dat je bepaalde vooroordelen constant blijft bevestigen? de domme vuurwater drinkende indiaan, de krompratende neger enzovoorts?
In Zweden heb ik met name last gehad van mensen die vonden dat mijn strip racistisch was. Het is werkelijk iets dat ik onmogelijk kan aanvaarden, dat mijn strip racistisch zou zijn. Ik heb namelijk op een gegeven moment een boek gemaakt, *Bootrace op de Mississippi,* en daar kwamen nogal veel zwarten in voor en in Zweden wilden ze dat boek wel uitgeven op voorwaarde dat al de zwarten een lichte huidskleur zouden krijgen, dunne lippen en in plaats van kroeshaar gewoon plat haar en liefst blond...

Zweden aan de Mississippi dus...
Tja, kijk dat vind ik nu pas racistisch om zoiets voor te stellen. Ik heb uiteraard geweigerd. Het boek is daar nog steeds niet uitgebracht, maar dat vind ik een afschuwelijk soort omgekeerd racisme. Maar om terug te keren op die indianen. Alles in mijn strips is karikaturaal, zowel de indianen als de blanken en de mexicanen. Ik geloof dat het het voorrecht is van de humorist om alles maar dan ook alles humoristisch voor te stellen. Ik maak geen onderscheid tussen zwart of wit of rood. Pas als ik een onderscheid zou maken dan zou het racistisch worden maar dat doe ik niet.

In 1968 bent u van uitgeverij Dupuis naar uitgeverij Dargaud overgestapt.
Een van de redenen was dat ik me hoe langer hoe minder op mijn plaats voelde in Robbedoes. Per slot van rekening was het blad voor een zeer jeugdig publiek en ik had het idee dat sommige van mijn grappen to-

DAT WORDT DAN 12½ METER BREDE DENNE PLANKEN!
JE HEBT NIEMAND OM MEE TE PRATEN, LUKE! ZEGT N ECHTE VRIEND JE DAN NIETS?
PFFFFFFT NOP!
IK BEN JE VRIENDJE, LUKE, DAN BEN JE NOOIT MEER ALLEEN!
NOP! NOP! EN NOP!
EINDELIJK BEGREPEN? EINDELIJK DOOR DAT IK GEEN MAAT WIL? OPGEDONDERD!
BANG! BANG! BANG! BANG!
MAAK NU MAAR 'N EIND AAN HET VERHAAL! IK BEN WEER ALLEEN... ALLEEN... HELEMAAL ALLEEN...
ALTIJD ALLEEN!!
TWINTIG JAAR BEN IK AL ALLEEN!
IK SLEEP JE AL TWINTIG JAAR OVERAL NAAR TOE!
I'M A POOR LONESOME COW-BOY...
IK KRIJG ER ONDER HAND TABAK VAN!
IK WEET WEL WAT COW BOYS ZO ONGELUKKIG MAAKT DAT DOET 'M DIE JAKHALZENPRAIRIE DIE
BLAF!
BELEEFD BLIJVEN HOOR!
EINDE
ROBA-TILLIEUX

Lucky Luke en Morris door Roba en Tillieux

taal niet bestemd waren en ook niet begrepen werden door het publiek waar ik voor werkte. Een andere reden was dat mijn werk in Frankrijk veel beter verspreid kon worden dan met uitgeverij Dupuis het geval was geweest. Ik werkte de laatste jaren zuiver en alleen op een stilzwijgend verlengd contract, hoewel het echte contract was afgelopen. Nog een reden was dat we al met plannen voor de tekenfilm rondliepen. Daar was geld voor nodig en Dupuis kon daarin niet participeren. Dargaud wel. Op een gegeven moment bedacht ik dat ik er alleen maar baat bij zou hebben naar Dargaud te gaan.

Heeft Dupuis u dat in dank afgenomen?
Nee, niet bepaald, nee. Hij heeft me een proces willen aandoen, maar dat is niet doorgegaan omdat hij inzag dat hij ongelijk had. Alles is in der minne geschikt. Dupuis heeft nog steeds de rechten over de eerste 31 albums dus hij wordt niet benadeeld.

Is het karakter van Lucky Luke in de loop der jaren veranderd?
Nou veranderd..., laten we zeggen de eerste vijf jaren. In de eerste vijf albums is er een tamelijk snelle evolutie, maar sedert de jaren vijftig is het karakter niet veranderd.

Hij is meer buiten de gebeurtenissen komen te staan, vroeger ondernam hij uit zichzelf aktie.
Dat is misschien wel een van de moeilijkheden die ik heb, om hem de hoofdrol nog te laten spelen en dat moet hij eigenlijk toch doen. Hij is steeds meer een soort bijkomende figuur aan het worden. Maar ik probeer hem zoveel mogelijk een hoofdrol , althans belangrijke rol te laten spelen. In een verhaal dat gepaard gaat met een figuur die heel veel persoonlijkheid heeft, zal het gevaar bestaan dat Lucky Luke een bijrol speelt.

In de eerste verhalen zie je hem veel vechten. In de latere verhalen loopt hij een saloon binnen en daarna zie je iemand naar buiten vliegen. Je ziet hem dan niet slaan.
Dat ik wat minder geweld laat zien bedoelt u? Misschien, ik vind misschien leuker om het op die manier te doen, dan om hem zo realistisch te laten slaan. Hij slaat ook wel wat minder dan vroeger, dan in de hele beginperiode.

Had hij ook in het begin niet wat meer zwakke plekken? Heeft hij wel eens een pak slaag gehad?
Niet veel, dat ligt helemaal niet in z'n natuur. Dat is een van de leuke dingen van Lucky Luke, hij is bijzonder sterk. Hij wint altijd een gevecht maar is bijzonder dun en mager van gestalte.

Kunnen Jolly Jumper en Lucky Luke elkaar verstaan?
Ah, tussen z'n paard en hem, ik weet het niet. Laten we zeggen dat het paard opmerkingen maakt, maar spreken met de lippen, dat geloof ik niet. Het is wel eens gebeurd dat het paard een opmerking maakt en dat Lucky Luke erop reageert, dat hij het werkelijk begrepen had. Als ik het leuk vind dat Lucky Luke erop reageert dan doe ik dat. Ik denk er niet zo over na. De bedoeling is alleen om iets leuks te doen. Ik kan u zeggen dat het al moeilijk genoeg is op die manier. Ook met die boodschappen, die secret messages enzomeer, die in Lucky Luke verborgen zouden zitten. Als ik tegen journalisten zeg dat er absoluut geen boodschap in ligt, dan zijn ze zeer en zeer teleurgesteld. Maar als er wel een boodschap in mijn werk zit, dan zit die zodanig verborgen dat ik het zelf niet weet.

Zijn er nooit bezwaren geweest tegen het feit dat Lucky Luke sigaretten rookt?
Jaaa, in Engeland onder andere. Ik heb onlangs nog een brief gekregen dat er moeilijkheden waren met toelating, omdat hij sigaretten rookt. Maar als ik hem zou tekenen zonder sigaret, dan is het Lucky Luke niet meer. Ze hebben in Engeland veel bezwaar tegen het roken van Lucky Luke, omdat hij z'n sigaret zelf rolt, en dat laat in Engeland min of meer veronderstellen, dat het hash zou zijn inplaats van tabak, wat natuurlijk belachelijk is. Oh, als ik ooit een leuke gag, een goede manier vind om die sigaret weg te halen, dan doe ik dat misschien wel. Ik geef hem dan iets anders in z'n mond, een strootje of zoiets.

Rookt u net zoveel als Lucky Luke?
Nee, ik heb het roken opgegeven. Vroeger was ik een kettingroker net als Lucky Luke.

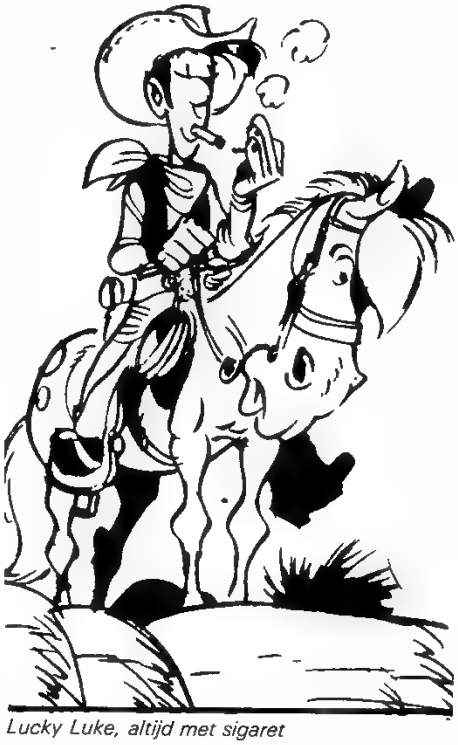

Lucky Luke, altijd met sigaret

In 'De genezing van de Daltons' is Lucky Luke nogal humeurig, wordt dat nog uitgebouwd?
Ik vond dat dat goed van pas kwam in dit verhaal, maar in een ander verhaal zou het minder op z'n plaats zijn. Hij krijgt in dit album op een zeker moment als het ware een complex, als een soort maniak, die altijd op z'n pistool rekent om zich te verdedigen, omdat dit onderwerp van het boek is, maar ik geloof niet dat we dit nog zullen gaan gebruiken. Z'n karakter moet trouwens niet teveel veranderen, anders zou hij zichzelf niet meer zijn. Ik wil niet dezelfde kant op gaan als de moderne filmwesterns die ook te psychologisch aan het worden zijn. Vroeger was de goede 100% goed en de slechte 100% slecht. *Le train sifflera trois fois* is één van de eerste films waarin de held in moeilijkheden is. We zien zijn zwakheden, hij is bang, hij twijfelt. Op zijn zachtst gezegd, vertoont hij boeiende kanten.

Voor een stripverhaal biedt dat vele mogelijkheden
Behalve in de *Genezing van de Daltons* hadden we zoiets al eerder verwerkt in *Calamity Jane.* Het is een goede truc om een leraar te laten proberen iemand goede manieren bij te brengen. Het resultaat is uiteraard dat hij het tegenovergestelde bereikt.

Welk verhaal vindt u het slechtste dat u heeft gemaakt?
Dat is moeilijk te zeggen, maar over *Apache Canyon* was ik niet zo tevreden. Ik heb niet veel albums gemaakt met indianen, maar degene die ik heb gemaakt zijn niet de besten. Je vervalt toch al gauw in de zeer conventionele gags, de totempaal, het vuurwater, de schilderingen. Ook de tekenfilmscène in *Daisy Town* behoort daardoor tot de mindere scènes van de film.

Gebeurt het nog vaak dat u mislukte pagina's heeft?
Het gebeurt nog heel vaak dat wanneer ik een pagina af heb, dat ik niet tevreden ben, dat ik hem over maak, alleen niet meer 's nachts zoals vroeger!

Er zijn veel tekenaars die aan het begin van de jaren 70 een inzinking gehad hebben: Peyo, Franquin enz.
Een hartinfarct. Franquin heeft ook een soort depressie gehad en daarom hebben ze een tijd lang niets of weinig geproduceerd.

En u?
Nee, ik heb nooit last gehad op dat gebied. De enige last die ik had was van de wervelkolom, dat is een soort tekenaarsziekte omdat je altijd met gebogen rug zit.

Veel tekenaars twijfelden enkele jaren geleden ook of ze niet eens voor wat volwassener publiek strips moesten gaan tekenen.
Ik heb daar nooit last van gehad. Ik filosofeer niet eens over het feit of het voor kinderen of voor volwassenen is. Ik doe dingen die mezelf aanstaan. Dat is bovendien ook het beste criterium. Als ik een boek maak, waarbij ik veel plezier beleef tijdens het maken dan ben ik overtuigd dat de lezer hetzelfde plezier ondervindt wanneer hij het leest. Dat gaat bijna altijd op. En wanneer ik 'n boek maak dat me minder aanstaat zoals *Apache Canyon* ofzo dan vindt de lezer dat ook een minder boek. Het beste criterium blijft het plezier.

Zou de publiciteit die er is geweest voor de strips over volwassenen geen weerklank vinden bij de stripmakers?
Veel publiciteit in de fanzines, maar niet in bladen voor het grote publiek.

Toch gaan tekenaars er wel over nadenken, als ze de fanzines lezen.
Ja, dat is normaal ja. Ik heb er ook wel eens over nagedacht, ja. Maar dat fanatisme voor adult- en underground strips dat is een fenomeen geweest voor maniakken,

amateurs en fanzines, maar de grote pers heeft daar nooit veel aandacht aan besteed. Ik heb me ook wel af en toe de vraag gesteld of ik iets speciaal voor volwassenen zou gaan maken zoals in A Suivre of in Métal Hurlant maar nee. Het feit dat dat een zeer beperkt publiek heeft, heeft me daar toch een beetje van weerhouden. Voor mij zijn comics een massamedium, dat bestemd is voor een zo groot mogelijk publiek, net als de film. Strips voor een kleine elite, een happy few, ik ben daar niet voor.

Ja, maar je kunt ook vanuit een persoonlijke visie op het medium strip denken. Ik doe wat ik leuk vind en wie het leest zal me een zorg zijn. Die tekenaars zijn er ook!
Ik weet het niet. Misschien is het eenvoudigweg zo dat wanneer ik iets doe dat me aanstaat, dat iets is dat het grote publiek ook aanstaat. Het is misschien toeval, ik weet het niet, maar die twee lopen samen in mijn geval. In elk geval ben ik het niet eens met de theorie dat als het voor een groot publiek bestemd is en als het een groot commercieel succes is dat het noodzakelijker wijze slecht is van kwaliteit. Dat is niet zo. Ik ben het er helemaal niet mee eens. Datzelfde geldt voor de film. Ik heb dikwijls vastgesteld, dat de grote successen ook uitstekend van kwaliteit waren. Kijk maar naar Charlie Chaplin.

Heeft u nooit een andere strip getekend naast Lucky Luke?
Ik heb geen lade waar tot nu toe geheim gebleven strips in bewaard liggen. Men vraagt mij daar veel om, maar helaas het is niet zo. Voor een Frans blad heb ik in 1957 wel eens een karikaturaal gangsterverhaal getekend. Het heette *Bloed op de lippen* maar daar zijn we niet mee doorgegaan. Het speelde zich af in de onderwereld van Parijs. De taal die de gangsters spraken was helemaal het dialect van het in dat milieu gangbare taalgebruik. In het Nederlands was het onvertaalbaar. Heel misschien dat er in grote steden zoals Amsterdam equivalenten zijn, dat is heel wel mogelijk. De strip is opgehouden omdat Opera Mundi de exclusiviteit wilde op de strip waardoor het voor ons (bij Dupuis) onmogelijk werd er verder aan mee te werken. Ik heb een karikatuur van Jean Gabin gebruikt voor de hoofdpersoon, de chef van de gangsterbende. De keerzijde van Maigret. Maar verder heb ik alleen maar Lucky Luke gemaakt.

Wat vind u van pulpboekjes, driestuiverromans?
Ik heb illustraties gemaakt voor dat soort romans, want zoals ik u al zei, Annie-Hans is helemaal in die lijn. Ik ga van het standpunt uit dat het grote publiek helemaal niet zo dwaas is, helemaal niet zo'n slechte smaak heeft.

Heeft u nooit de behoefte gehad een lang verhaal te maken dat ver uitgaat boven de 44 pagina's waaraan u gebonden bent. Want in wezen is het een onnatuurlijke beperking. Een commerciële eis.
Ja het is een commerciële eis en soms hebben we daar wel een beetje last mee. Dan moeten we een verhaal een stuk inkorten, of soms ook wel een tikkeltje verlengen op het einde. Maar het is toch wel een goede lengte. Bij andere stripreeksen zie je wel albums van 60 pagina's of meer en ik vind dat zelf wat lang. Ik vind 44 pagina's een zeer aangename lengte. Men kan de psychologie van de figuren, de karakters goed ontwikkelen en omschrijven, het verhaal goed opzetten. Maar bovendien is het voor de lezers een aangename lengte om te lezen.
Misschien is het een soort vervorming omdat ik altijd met 44 pagina's heb gewerkt maar ik vind het een prima lengte. Het gebeurt wel eens dat wij een goed idee krijgen voor een kort verhaal van een twintigtal pagina's maar zéér zelden voor een langer verhaal.

Toch is het vreemd. Je legt een filmer ook de beperking niet op een film van exact 2 uur te maken, of een schrijver een boek van precies 200 pagina's te schrijven.
Misschien is het van mij gewoonte geworden, een tweede natuur. Ik denk in 44 pagina's. Misschien is het een soort beroepsvorming omdat ik altijd met 44 pagina's heb gewerkt. Ja in het begin heb ik een paar boeken gemaakt van 50 pagina's, maar nu is 44 pagina's een soort technisch vereiste. Dat heeft me nooit gestoord. Sommige tekenaars hebben er inderdaad wel last mee. Jijé moest in die beginperiode wel eens op het allerlaatst zo vreselijk veel uitleggen dat er meer tekst dan tekeningen was. Maar je moet bedenken dat we zo in het begin van de jaren veertig eigenlijk geen scenario hadden. Het was allemaal niet van tevoren ge-

UNE AVENTURE DE FRED-LE-SAVANT
Du Raisiné sur les Bafouilles
UN JETON POUR LE TÉLÉPHONE, JO?
PAS BESOIN, NÉNÈSSE, C'EST POUR LA LISTE DES CAVES... LE BOTTIN, QUOI... TCHAO!
PAGE 312...
D'AC... TCHAO!

Uit: Bloed op de lippen

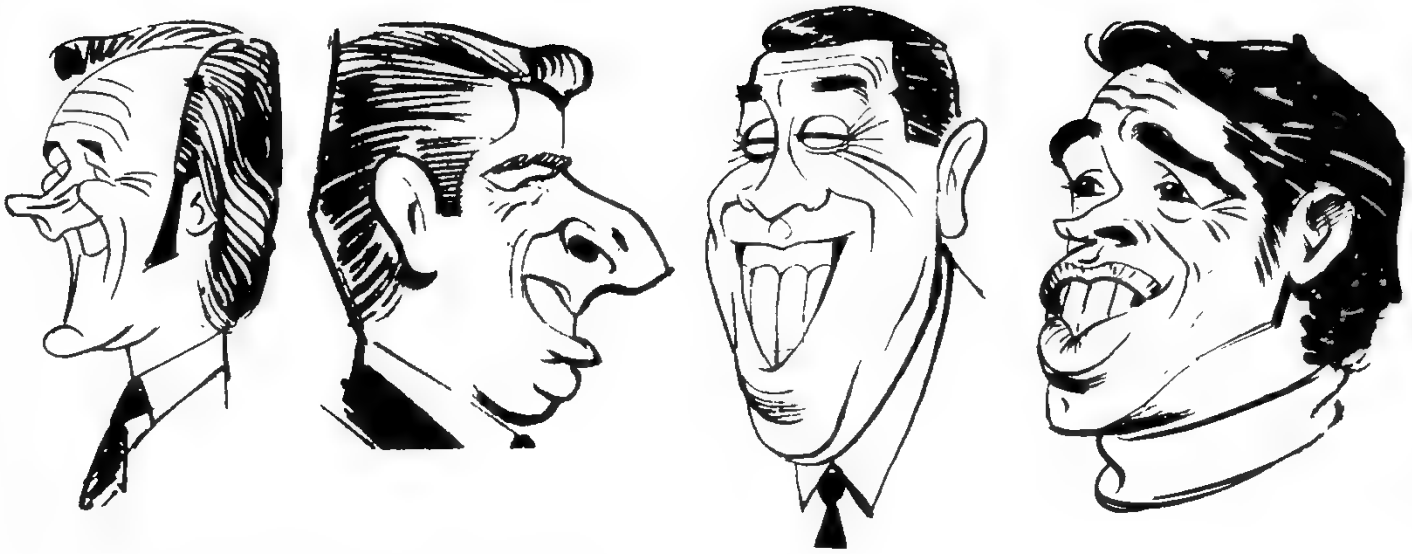

Karikaturen van Uderzo, Roba, Fernandel en Brel door Morris

calculeerd. We begonnen te tekenen. Nu is alles goed verdeeld om zeker te zijn dat de inleiding, de body van het verhaal en het einde evenwichtig zijn. Maar ja, vroeger gingen we maar door, pagina per pagina en soms was het heel moeilijk om je figuren uit een bepaalde moeilijke situatie te redden op het einde van een pagina. In die tijd was er ook een heel ander vereiste. Ikzelf heb dat nooit zoveel gedaan, maar in Kuifje zie je het wel, dat gebruik van cliff-hangers. Dus de suspense in het laatste beeld van een aflevering omdat men er dan zeker van was dat de lezer het volgende nummer van het tijdschrift of de krant zou kopen.
Op die manier krijg je soms heel artificieel, een heel kunstmatig einde. Zo van een figuurtje dat in het laatste plaatje in opperste wanhoop roept: 'Ooooo' en in het eerste plaatje van de volgende aflevering zegt hij dan: 'O, ik heb mijn schoenveter gebroken'. Heel erg kunstmatig is dat. Hergé heeft dat heel veel. Ik doe het niet meer in Lucky Luke. Het is vooral erg storend als je zo'n verhaal later in een album leest met al die opgeklopte spanningselementen.

In het begin volgde er toch niet automatisch een album op een tijdschriftuitgave?
In het begin, nee. In elk geval verbond de uitgever zich er niet toe om een boek uit te geven, maar 't werd al tamelijk snel ingevoerd omdat het commercieel erg gunstig werkte. De een maakte reklame voor de ander. Het tijdschrift voor het boek en het boek voor de tijdschriftpublikatie.

Maakt u het liefst korte of lange verhalen?
44 bladzijdes. Ook Goscinny moet ik zeggen was niet erg sterk in korte verhalen. Zijn beste verhalen waren 44 pagina's. In korte verhalen had hij geen tijd om het karakter van de figuren uit te werken en te beschrijven. En ook sommige repeterende gags kon hij moeilijk doen in korte verhalen en daar was hij juist erg sterk in. Maar daarvoor heb je natuurlijk een zekere lengte nodig.

Commercieel zijn korte verhalen natuurlijk minder aantrekkelijk.
O. ja, zeker in Frankrijk. Daar verkopen de bundels met korte verhalen stukken minder goed. Ik weet niet hoe dat komt maar de belangstelling loopt wel parallel met de gewone boekenverkoop. Verzamelingen short stories gaan ook minder dan romans, in Frankrijk.
In Nederland is er ook een verschil maar verhoudingsgewijze minder. Maar de uitgever weet het en dus is de oplage van verzamelde verhalen minder. Ik geloof dat de short stories typisch angelsaksisch zijn. In Amerika en Engeland wordt het zeer geapprecieerd, maar niet in Frankrijk. In Amerika zijn korte verhalen heel vaak de springplank voor de jeugd voordat ze aan het langere werk toekomen, ook op stripgebied. Beginnelingen krijgen eerst korte verhalen uit te werken bij de comic-book industries, om het vak te leren. Het is ook veel moeilijker tegenwoordig om in het vak te beginnen dan vroeger. De strips uit de beginperiode zou je nu nergens meer kunnen publiceren. Ze zouden ons uitlachen. Het niveau dat beginnelingen moeten halen om gepubliceerd te worden ligt stukken hoger.

Daarentegen heb je ook tekenaars, zoals Kamagurka en Bretécher die geen strips maken die technisch perfect zijn. De tekeningen zijn bij hen van ondergeschikt belang
Dat zegt u wel. Maar technisch perfecte strips dat is niets meer dan een formule. Ogenschijnlijk is het slordig getekend, maar dat is juist een onderdeel van Bretéchers stijl en die stijl is heel persoonlijk. Hoewel je in ieder geval van Bretécher heel duidelijk kunt zien dat Parker en Hart haar beïnvloed hebben. Zij beweert dat het een toeval is, zonder een werkelijke invloed maar ik geloof daar niet in, want in haar beginperiode tekende ze heel anders.

We bedoelden: Het zijn tekenaars bij wie de tekeningen niet de hoogste prioriteit hebben.
Ja, de inhoud. Het is het eeuwenoude strijdpunt. Wat is nu belangrijker het scenario, de inhoud of de tekeningen, en volgens mij is het fifty-fifty. Een slechte teke-

LUCKY LUKE LAAT ZICH GAAN... DOOR MORRIS

ning kan het beste verhaal kapot maken en omgekeerd. Het kan allemaal nog zo goed getekend zijn, als het verhaal slecht is, dan interesseert het niemand. Ja misschien een paar professionele tekenaars maar daar houdt het dan mee op. Dat is niet de bedoeling.

Zoals bij Frank Frazetta.
Ik geloof ook dat Frazetta een illustrator is, essentieel. Schilder, illustrator maar geen striptekenaar. Maar dat geldt voor vele andere tekenaars met een enorme reputatie. Harold Foster van prins Valiant bijvoorbeeld die tekent niet een soort successie van beelden, die een actie uitbeelden. Nee, het is een aaneenschakeling van mooie illustraties. Heel mooi gemaakt enzo maar in de zuivere zin van het woord tekent hij geen stripverhaal.

Hoe ziet het ideale stripverhaal eruit?
In een goed stripverhaal, in de zuivere zin van het woord heeft geen beeld waarde zonder rekening te houden met het voorgaande en hetgeen volgt. Daarom vind ik een knap tekenaar als Marten Toonder ook geen striptekenaar. Bovendien met al die teksten eronder. Ik begrijp niet waarom ze dat nog willen doen met die tekstblokken onder de tekeningen. Dat is toch literatuur.

Daar wordt het in Nederland ook toe gerekend.
Ja, maar dan moeten ze in Nederland niet de hele tijd spreken over Marten Toonder als de grote 'striptekenaar', artiest. Ja, eh een beetje voorzichtig met neerschrijven, maar die tekenaar met die grote platen, Druillet, volgens mij is dat absoluut geen striptekenaar. Die vertelt geen verhaal. Je hebt bovendien niet de indruk dat hij probeert zich verstaanbaar te maken: de gehele tekst is vanwege die ingewikkeld getekende letters volstrekt onleesbaar.

Volgens de definitie van Fuchs en Reitberger wordt dat ook niet meer tot strip gerekend. Daar moet de tekst in beeld zijn ondergebracht
Iets inbetween, iets tussen cartoon en strip in. Ja een echte definitie die sluitend is bestaat gewoon niet. Daar kan je tot in het oneindige over discussieren. Wanneer is het nog strip en waar wordt het illustratie?

De laatste verhalen van Lucky Luke zijn anders. Meer kleine voorvallen in steden terwijl je in de vroegere albums veel grotere onderwerpen aantreft, historische feiten zoals de trek naar Oklahoma, het groeien van spooksteden. De historische lijn is weg. Hoe komt dat?
Misschien begin ik daar wel weer aan als ik een goed onderwerp vind. Ook vroeger maakte ik verhalen die geen deel uitmaakten van de geschiedenis van het wilde westen zoals *Bootrace op de Mississippi.* Ik vond het gewoon leuk om die boten te tekenen. Er is een hele folklore verbonden aan die boten op de Mississippi en de mensen die op de boten voeren hadden inderdaad wel rekening te houden met de moeilijkheden die ik in het album schets, maar het is een onderwerp dat je niet veel tegenkomt in de westerns-films.

Twijfelt u ooit wel eens aan datgene waar u mee bezig bent?
Twijfelen over het waarom en hoe het allemaal moet? Neeee! Absoluut niet. Ik heb bijzonder veel plezier in mijn werk. Men heeft mij wel eens gevraagd: Hoe kun je na 35 jaar dezelfde figuur te hebben getekend dat nog doen. Heb je geen zin om een andere figuur te gaan tekenen, neeee! In eerste instantie hoe langer je aan iets werkt, hoe beter je het onderwerp begint te kennen, de decors, de geschiedenis van het wilde westen en ten tweede zijn er nog een heleboel onderwerpen die ik graag wil gaan gebruiken, bij gelegenheid.

Wij bedoelen het algemener. Iedereen heeft in zijn leven toch wel een moment dat hij twijfelt of hij datgene doet wat juist is en dat hij zich afvraagt of hij toch niet beter iets anders had kunnen gaan doen.
Ander werk dan strips tekenen? Neee! Werkelijk niet. En eerlijk gezegd geloof ik dat mijn tekenstijl ook alleen maar geschikt is voor stripverhalen; zelfs voor cartoons, die ik een hele tijd heb gemaakt, was het niet de perfecte stijl. Ik geloof dat mijn stijl zich verreweg het beste leent voor een stripverhaal. En voor niets anders, niet voor illustraties, niet voor kindertekeningen ofzo.

En geen ander beroep binnen de stripindustrie? Uitgever?
Och nee. Ik weet dat een heleboel striptekenaars momenteel hun eigen werk uitgeven zoals Claire Bretecher en anderen. Maar als je nog de moeilijkheden van een uitgever op de koop toe moet nemen. Nee, ik vind tekenen het leukste, daar heb ik het al moeilijk genoeg mee. Uitgeven is mijn vak niet.

Heeft u nog vrije tijd over naast het striptekenen?
Wel dat is het eigenaardige in mijn vak. Mijn hobby is tevens mijn werk. Als ik klaar ben met mijn werk, teken ik iets anders. Jaren terug had ik als hobby het maken van speelgoed. Na een hele dag in twee dimensies te hebben gewerkt was het prettig om daarna als ontspanning te werken aan iets in drie dimensies. Het was fijn om dat te doen, maar de laatste tijd doe ik dat niet meer.

Zijn er wel eens momenten dat de strip uit uw gedachten is?
Het is een full time job maar het mag natuurlijk geen obsessie worden. Af en toe moet je met vakantie en af en toe heb ik ook geen zin om te werken en op zulke dagen is het nutteloos om dan maar weer gewoon te beginnen. Dan drink ik koffie en soms valt dan het besluit om een paar dagen met vakantie te gaan. Dan komt die zin vanzelf weer. Het is de enige manier, want als je gaat forceren, lever je slecht werk af, teminste ik. Daarom werk ik niet het beste als ik tegen een deadline aan moet werken. Ik weet dat veel tekenaars dat als een aansporing nodig hebben, zo'n uiterste inleverdatum, anders zouden ze het nooit afmaken. Nee, mijn beste werk maak ik toch in een beetje serene rust.

U laat zich niet vastpinnen op een datum?
Ik probeer dat te vermijden. Ik heb heel dikwijls vastgesteld dat als ik iets moet uitvinden, iets moet creëren en als er haast bij is, er een gebrek aan inspiratie is. Maar sommige tekenaars leveren hun beste werk als ze op het laatste moment, onder druk van de tijd nog veel moeten doen.

Slopend, steeds onder druk
Ja, als de gratie, de inspiratie komt dan moet je steeds ervan profiteren om door te werken, maar als het niet gaat dan is het beter om even te wachten.

Van wie is het plan om tekenfilms van Lucky Luke te maken?
Van alledrie, de uitgever, Goscinny en mij. We vonden het leuk om dat te doen. Tekenfilms maken is een boeiend vak. Ik geloof bovendien dat het een soort bekroning is. Voor een humoristisch stripfiguur is het een kroon op het werk.

Alleen als de tekenfilms goed zijn natuurlijk
Ja, natuurlijk, maar als je er aan begint is de bedoeling natuurlijk altijd een goede film te maken. De zaak kan mislukken maar dat is iets anders.

DAT IS WEER EENS WAT ANDERS DAN DIE @:%★! SALOONS ONDER BESCHERMHEERSCHAP VAN 'ROBBE-DOES'!
EEN DUBBELE WHISKY!
WAT KRIJGEN WE NOU? LAAT JE DE MELK EN DE COCA-COLA IN DE STEEK?
NOU EN OF KIJK MAAR
PANG! PANG! PANG! PANG!

De tekenfilm-Lucky Luke

Een tekenfilm is toch niet per definitie een kroon op het werk. Tv-tekenfilms zoals die van Kuifje waren uitgesproken slecht en doen afbreuk aan de strip.
Dat geef ik toe. Dat is aan de lopende band gemaakt. Dat is slechte semi-animatie. Want er is nog een verschil te maken. Men kan ook semi-animatie maken die goed is. Bosustow van Gerald Mc Boing heeft een soort goede, mooie, zeer aangename semi-animatie verkregen. Het is weliswaar goedkope animatie maar het lijkt niet zo goedkoop, het maakt deel uit van de stijl. Maar bij Kuifje lag dat er dik op, het moest allemaal zo goedkoop mogelijk, zeer slecht. Maar vond u de tekenfilm van Lucky Luke niet goed?

Bij die tweede film vonden wij...
Dat er teveel gepraat werd, ja...

Nee, wij vonden die prachtige musicalscène het ritme enorm onderbreken. Het was een scène die los van de Lucky Lukefilm een klassieker zou zijn, maar het verhaalverloop werd er door verstoord.
Ah, die droom. Ja, het was een beetje kunstmatige manier om die droom erin te verwerken maar ik vond die scène toch een verrijking van de film. Het maakt natuurlijk geen deel uit van de western, het is een parodie op de filmwestern. In zoverre valt hij bij de rest uit de toon. Maar het is zeer moeilijk om 1 uur en 20 minuten de interesse van de kijker in stand te houden en alle manieren zijn geoorloofd om dat voor elkaar te krijgen. Het is overigens altijd die passage van de film die aangehaald wordt of het meest geprezen wordt, ook al is hij wat kunstmatig ingevoegd. Ja, ik vond het bijzonder leuk om een parodie te maken op die Amerikaanse komedies en Goscinny ook. Die hele sequentie is enorm vlot in elkaar gezet. Wat scenario betreft was hij het snelste rond van de hele film.

Is het nu gemakkelijker om een apart verhaal voor de tekenfilm te verzinnen dan om een bestaand album als basis te nemen?
Het is nooit goed om een album te adapteren en daarna een film te maken. Het is er niet voor gemaakt en er zijn een groot aantal verschillen in de techniek van de film en de techniek van de strip. Een boek domweg adapteren geeft nooit goede resultaten. Al doe je het nog zo goed, het zal altijd een adaptatie blijven. Het is veel beter gags te vinden die speciaal verzonnen worden voor de tekenfilms, die er dan ook geschikt voor zijn.
Zoals ik reeds zei, de regels zijn totaal an-

HET SPIJT ME, LUCKY LUKE WAPENS ZIJN IN BARS VERBODEN ARTIKEL 24 VAN HET GEMEENTE-REGLEMENT
O JA?
ZIE JE DAT SCHILDERIJ DAAR DAT DUPUIS NOG NIET GECENSU-REERD HEEFT, SHERIFF?
PANG!
PRAAT ME NIET MEER OVER REGLEMENTEN, SHERIFF, OF WE ZULLEN JOUW NAVEL OOK EENS GROTER MAKEN!
HAHAHA! SPEEL NOU GEEN MOORDENAARTJE, LUCKY LUKE! UITGEVERIJ DUPUIS ZOU JE DAT NOOIT TOESTAAN, EEN ZO RESPECTABEL HUIS
PANG!

Een vermoeide Lucky Luke aan het eind van 'De Zingende Draad''

Karikatuur van Jacques Brel voor Knack

ders door het feit dat je met een film de kijker een bepaald ritme oplegt, terwijl de kijker een stripverhaal zo langzaam kan lezen als hij wil en dat is heel iets anders dan wanneer je sommige gags gewoon zou overnemen uit een stripverhaal, dan komen die niet tot hun recht, ze zijn niet leuk, ze blijven plat. Of zijn ze soms onmogelijk te doen, zoals de gag van de man die sneller schiet dan zijn schaduw. We hebben geprobeerd het te doen met zogenaamde vertraagde film, bijvoorbeeld door aan te geven dat de film vertraagd wordt door in beeld de klepel van een klok heel traag heen en weer te laten gaan, maar we zijn er niet in geslaagd die scène helder in beeld te krijgen.
En in het stripverhaal is dat heel gemakkelijk, de regels zijn anders. Kijkt u maar naar de eerste film van Asterix. Dat was een adaptatie van een album en die was lang niet zo goed als de daaropvolgende films.

Het was echt een introductie van de figuren.
Ja, maar dat is niet de functie van de film om als introductie te dienen voor de albums. Maar zo kwam het in ieder geval over, absoluut.

Bent u bij alle fases van de tekenfilm betrokken?
Jajajaja. De eerste film was geproduceerd hier in Brussel zelf bij Belvision en ik was daar voortdurend bij om daar toezicht op te houden. Je moet dat scherp in de gaten houden want anders maken ze de figuren niet goed. En de rushes heb ik regelmatig bijgewoond om te zien of de animatie goed was, niet te traag, niet te snel, om ze desnoods opnieuw te laten maken. De tweede film is in Parijs gerealiseerd in studio Idéfix die nu ook niet meer bestaat. Blijkbaar is het onmogelijk dat een grote filmstudio hier blijft bestaan. Nu wordt het hoe langer hoe meer de gewoonte dat een speciaal team samengebracht wordt voor een speciale produktie en als de produktie klaar is, gaat iedereen weer uit elkaar.

In Amerika is dat toch veelal ook zo gegaan!
Toch niet bij Walt Disney. Zelfs Max Fleischer had indertijd zijn eigen studio met

HIJ VERGEET DAT WE HIER NIET BIJ ROBBEDOES ZIJN !
ALS JE SOMS GEDACHT HAD DAT EEN LASSO ALLEEN GEBRUIKT WORDT VOOR HET VANGEN VAN KOEIEN...!
HELLO HANDSOME.
KOM SCHATJE. DAN GAAN WE SAMEN EEN DUETJE ZINGEN

zo'n 200 man in dienst. Ik weet dat bij Walt Disney in ieder geval de voorbereiding van de volgende film al klaar was als de andere ten einde liep. Dat is een van de grootste problemen hier in Europa. Dat is ook een van de redenen dat Idéfix niet meer bestaat. Iedere keer was er een periode tussen twee films in dat een zestigtal tekenaars daar maar zat en niets te doen had en dat kost natuurlijk scheppen met geld.
Goscinny was niet klaar met zijn scenario voor de volgende film, de voorbereidingen waren niet gemaakt en er werd daar enorm veel tijd verloren.

Dan zijn er te weinig mensen betrokken bij de voorbereidingen. Zo iets mag niet van één figuur afhangen.
Ja, ja. Absoluut. Er waren te weinig mensen die scenariowerk deden.

Had het ook met de financiën te maken dat er gewacht werd. Moest niet eerst worden afgewacht of de eerste film een succes was voordat men met de volgende kon beginnen?
Nee, dat was het niet, het geld was er wel, maar het scenario en de voorbereidingen voor de volgende films waren nog niet klaar. Goscinny moest dat allemaal doen en die kon dat op dat moment helemaal niet.

Was u zelf financieel bij de film betrokken?
Nee, och, ik heb een klein percentage dat uitbetaald wordt na de produktie. De rechten van de produktie. Maar het grootste gedeelte werd betaald voordat de film uitkwam. Ik heb een deel van de rechten bewaard als percentage van de winst op de film, dat wel.

Maar u heeft zelf geen geld geïnvesteerd?
Nee, alleen maar werk geïnvesteerd.

Wat was het moeilijkste bij die film van De Ballade van de Daltons?
Dat is moeilijk te zeggen. De hele film was een moeilijke zaak. Het scenario. Goscinny was niet zozeer geïnspireerd op dat moment. Daarom heeft hij ook een hele tijd gewacht voordat we met de film konden beginnen, want de basis voor het scenario is toch weer van hem en toen we eenmaal het basisidee hadden, kwamen we samen op Pierre Tchernia die ook mee heeft geholpen aan het scenario en toen hebben we scène na scène, sequentie na sequentie uitgewerkt. Maar het idee kwam van Goscinny. O, en de animatie was soms ook heel moeilijk want ik geloof dat een van de punten waarin Europa nog een heel eind achter

is vergeleken bij Amerika, de animatie is. Op dat gebied hebben we nogal wat teleurstellingen te slikken gehad. We hebben wel een gedeelte van onze achterstand ingehaald maar we hebben nog heel wat te leren.

Zijn er nog Amerikanen bij betrokken geweest?
Een van de animators kwam uit de studio's van Walt Disney, Bob, maar het was niet een van de beste. Ik veronderstel dat als hij heel goed was geweest dat hij wel bij Disney was gebleven. Voor de *Ballade van de Daltons* hebben we een beroep gedaan op de meest vooraanstaande animators van heel Europa. Sommige Nederlanders, een of twee Skandinaviërs, een of twee Engelsen uit de studio's van Halas en Batchelor maar die twee voldeden niet. Ze hadden een heel persoonlijke interpretatie van Lucky Luke. Dat kon niet, gezien de continuïteit. Het is geen bekend beroep in Europa dus de weinigen die echt goed zijn daar moet je steeds een beroep op doen.
Animator is een zeer moeilijk vak. Je moet een zeer goed tekenaar zijn, gevoel hebben voor beweging, voor timing, preciesheid. Je moet aan een heleboel vereisten voldoen. Maar het grote publiek geeft zich daar uiteraard geen rekenschap van.

Zijn de Lucky Luke films uit de kosten gekomen?
Ja! Ondanks het feit dat de tweede bijzonder duur is geweest. Onder meer omdat een groot deel van de animators een hele tijd werkloos is geweest en men gewoon doorbetaald kreeg. Dat heeft het budget van de film enorm opgedreven, maar we zijn toch wel uit onze onkosten gekomen. We zijn nu langzamerhand in de periode van de winst gekomen. Maar het heeft even geduurd. De film heeft meer dan 15 miljoen Franse Francs gekost. En het dubbele van de eerste film want ondertussen was het loon enorm gestegen.

Zo'n film blijft natuurlijk doorlopen. In iedere vakantieperiode kan hij weer de bioscopen in, zoals dat gebeurt met de Disney-films.
Jawel, die film komt natuurlijk steeds terug. De moeilijkheid is alleen dat als je hem bijvoorbeeld met Kerst opnieuw inzet, dat hij dan gelijk loopt met een Walt Disney-film, hetzij een oude, hetzij een nieuwe en dat is natuurlijk een moeilijke competitie.

Worden er in de toekomst nog tekenfilms gemaakt?
Dargaud heeft veel zin om dat te doen. Niettegenstaande het feit dat de laatste film zo bijzonder duur is geweest. Maar voor wanneer is nog niet duidelijk. Op korte termijn staat een project op stapel om korte films te maken voor de televisie, in semi-animatie en dat zouden dan wel adaptaties zijn van bestaande albums. Het contract is ondertekend met een Franse societeit daar en die zullen samenwerken met een Amerikaanse societeit en dat is met name interessant omdat het de mogelijkheid opent om ook in Amerika de films te distribueren.

GECENSUREERD
ONDANKS AL ONZE POGINGEN ZIJ ZIJN NU EENMAAL DE STERKSTEN WAT WILT U
SALUDOS AMIGOS! EN TOT IN DE VOLGENDE STRIP
HIJ RUIKT ALWEER NAAR ALCOHOL EN PARFUM! ZO GAAT DAT NOU ALTIJD ALS WE NIET VOOR DUPUIS WERKEN! WAT HEEFT HET VOOR ZIN OM GELD TE VERDIENEN ALS HIJ HET TOCH MAAR OP DEZE MANIER UITGEEFT!
QUEEN OF HEARTS
...CIGARETTES, WHISKY EN LEKKERE VROUWEN..
EINDE

Net als de smurfen?
Ja, die hebben een fantastisch contract. Ze zijn nu al bezig in Amerika om films te maken met de smurfen voor de televisie. Een totaalproject van 6½ uur geloof ik, maar dan opgesplitst in korte stukjes natuurlijk. 13 × ½ uur.
We hadden de mogelijkheid om met Hanna Barbera te werken voor Lucky Luke maar ze werken daar toch op een zekere manier aan de lopende band. Zoals je vaak op de televisie kunt zien, zijn die zeer goedkoop en eenvoudig gemaakt. hele goedkope animatie. Als je een ontploffing ziet, dan trekken ze een la open, want die hebben ze al klaar liggen, voor meerdere films. Of als iets nogal veel werk vraagt in de actie van de film dan gebeurt dat off screen, buiten beeld. Als ze willen laten zien dat iemand tegen een muur kletst, gebeurt dat buiten beeld en suggereren ze dat door het beeld te laten schudden en door het laten zien van wat sterretjes. Maar voor personages als de smurfen is het nog acceptabel om die eenvoudige stijl te gebruiken, maar voor Lucky Luke niet. Voor Lucky Luke is die versimpeling onmogelijk. Daarom zijn we niet met Hanna Barbera in zee gegaan. En ze doen tegenwoordig helaas niets anders. Die fantastische films van Tom & Jerry vroeger, die worden niet meer gemaakt. Ik vind dat bijzonder spijtig.

Ook de nieuwe Popeye-films zijn het aankijken niet meer waard. Minder soepele animatie en bovendien moeten ze zich nog aan allerlei regels houden om het zogenaamde geweld in te dammen.
Nee, het is minderwaardig, het is echt waardeloos vergeleken bij vroeger. Maar zoals ik al zei is het toch fantastisch, een echte bekroning, om een figuur dat je op papier getekend hebt, gecreeërd hebt, om die daar te zien leven en spreken. Dat is iets fantastisch, dat kan ik u verzekeren.

Leuk, als de stemmen een beetje aardig zijn.
Ja, maar je kunt natuurlijk niet iedereen tevreden stellen met die stemmen. Want als iemand een strip leest, denkt hij zijn eigen stemgeluid bij ieder figuur. Hergé heeft ooit dat verhaal verteld van die lezer die hem een brief schreef en die zei: uw film van Kuifje is een hele mooie film maar ik vind dat de stem van Kuifje niet dezelfde is als in de boeken. Ja, je moet toch een stem kiezen voor je figuren en dat is inderdaad niet altijd de stem die de lezer zich voorstelt.
In Nederland heeft Gerard Cox de stem gedaan van Lucky Luke. Maar in het Frans hebben we inderdaad veel moeite gehad om een geschikte stem voor Lucky Luke te vinden. Lucky Luke mag namelijk niet te belachelijk klinken. Daarom was het veel gemakkelijker om voor de Daltons, die duidelijk karikaturen zijn, stemmen te vinden. Maar voor Lucky Luke moest het toch een leuke stem zijn, want het is natuurlijk ook een karikatuur. In het Frans hebben we de dialoog tweemaal overnieuw opgenomen, met twee verschillende acteurs. Voor de Engelse versie van de eerste Lucky Luke-film was het een Amerikaans imitator, Rich Little, die bijzonder goed alle acteurs kon imiteren en die aan alle tekenfilmfiguren zijn stem heeft geleend. Hij gaf Lucky Luke de stem van Gary Cooper en voor de Daltons heeft hij onder andere stemmen gekozen van James Cagney, Humphrey Bogart, en allemaal bestaande acteurs. Dat was bijzonder goed. Je kunt daar ook aardige credits van maken: Lucky Luke-Rich Little, Bob Dalton-Rich Little, Joe Dalton-Rich Little, enzovoorts.

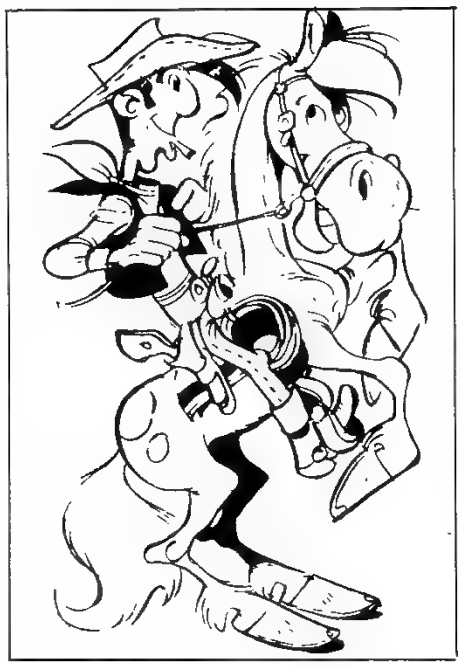

Wat vindt u de aardigste tekenfilms aller tijden?
De Tex Avery-cartoons. Dat zijn verreweg de meest humoristische filmpjes. Veel beter dan die van Walt Disney. Bijzonder leuk. En Tom & Jerry natuurlijk, fantastisch. We hebben in Europa een hele grote achterstand op tekenfilmgebied als je dat zo bekijkt. Daar komt bij dat de Amerikaanse humor zich bij uitstek leent voor de leuke cartoons, veel meer dan de Europese humor. In Tsjechoslowakije maken ze filmpjes die artistiek zeer interessant zijn, maar het is veel te esthetisch, te veel bestemd voor en kleine elite. Commercieel heeft dat absoluut geen waarde. Het is in dat geval natuurlijk ook niet nodig want de staat betaalt het allemaal, dus ze hebben het succes van het publiek niet nodig. Een minder succesvolle tekenfilm brengt het eventueel uitbrengen van de volgende niet in gevaar.

Amerikaanse humor leuker, dat is misschien waar. Maar door de pakketten waarin de tekenfilms momenteel worden aangeboden wordt duidelijk dat ze in iedere tekenfilmstudio terugvallen op een bepaald aantal basisgrappen.
U vindt dat te systematisch? Dat er erg veel systeem in te vinden is. Maar ja, het is natuurlijk een slechte manier om naar een tekenfilm te kijken, zo in pakketten. Daarvoor zijn ze niet gemaakt. Maar in alle humor is een zeker systeem, een patroon te vinden. Zelfs in de films van grootmeesters, zoals Chaplin zit een zeker systeem. Of Harold Lloyd of Buster Keaton. Als je een paar van hun films achter elkaar ziet, kun je ook bepaalde vaste patronen aanwijzen. Maar dat doet niet per definitie iets af aan de kwaliteit van de humor.

Zijn er bij Lucky Luke vaste patronen aan te wijzen, die u werken gemakkelijker maken?
In de gags? Misschien wel, maar toch niet bewust. ik ken geen systeem om een goede gag te vinden en Goscinny had dat ook niet. Ik herinner me heel dikwijls wat Goscinny vertelde om aan te tonen dat er eigenlijk geen systeem bestaat om humor te schrijven. Hij zei eens: 'Toen ik in de metro in Parijs zat, heb ik eens een hele goede gag gevonden voor Asterix en toen ben ik de week daarop iedere dag met de metro gegaan, speciaal om een gag te vinden. Maar ik heb niets meer gevonden'. Er bestaat geen systeem. Misschien bestaat er wel een zeker patroon, maar dat is niet iets dat je bewust kunt hanteren. Het is niet gewild.

Zit er ook geen enkel patroon in de verhaalopbouw? We denken aan de Postkoets, de Grootvorst, de Tocht naar Oklahoma. Dan heb je een bepaald uitgangspunt: Lucky Luke krijgt een opdracht en dat reist hij van het ene punt naar het andere en de grappige situaties vinden onderweg plaats.
In een aantal van mijn albums is inderdaad sprake van een reis van de ene plaats naar de andere met alle moeilijkheden onderweg. Dat zou je een trucje kunnen noemen, of een zeker systeem. Maar Billy the Kid speelt zich bijvoorbeeld helemaal in een stad af. Daar kun je spreken van eenheid van plaats en handeling. Een beetje zoals in High Noon. Dezelfde plaats, de tijd verloopt zoals in de film.

Morris en Henk Albers

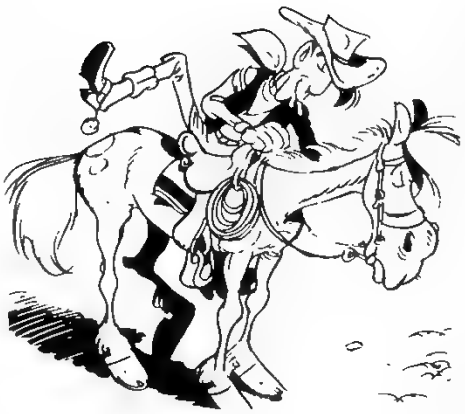

Lucky Luke is een parodie op de filmwestern, maar hij lijkt ons uitstekend geschikt voor een speelfilm.

Dat is leuk dat u dat zegt. Ik was op een gegeven moment in Parijs toen ik een telefoontje kreeg van iemand die zei: Ik ben van plan een lange speelfilm te maken met acteurs en het scenario is al helemaal klaar enzo. Ik heb gezegd laten we een afspraak maken en alle dingen eens rustig met elkaar bepraten en ik had al aan zijn stem en zijn uitspraak gehoord dat hij een Oriëntaal was en toen ik hem zag bleek het inderdaad een Chinees te zijn. Ik vroeg hem of hij al een hoofdpersoon had gevonden voor Lucky Luke en voor andere personages. A ja, dat had hij al: Hij zelf!

En ik heb later het scenario, een heel dik scenario, doorgebladerd en dat stond vol sequenties met wondermooie meisjes in de arm van Luke. Op papier had hij de mooiste Franse actrices uitgekozen om in de armen van Lucky Luke te laten liggen. Oei, oei, nooit iets van terecht gekomen.

We hebben later wel eens echt geprobeerd om een Lucky Luke-film te maken met acteurs. Ik heb er nooit veel vertrouwen in gehad, maar er was destijds een jonge regisseur die heel enthousiast was. Die kerel was erin geslaagd om 4 mannen te vinden die sprekend op de Daltons leken. het was voldoende om ze een dikkere neus te geven. Slechte acteurs, ongelofelijk. De makkelijkste dingen konden ze niet uitspreken. Het moest in de studio helemaal gedubbed worden door echte acteurs, anders ging het niet. Ze hebben maar zeer kort gedraaid.

De kleinste Dalton vinden was het moeilijkste, maar ze hebben een dwerg gevonden die ze konden gebruiken, tenminste alleen zijn postuur want ook hij kon niet acteren. En bovendien kon hij met zijn korte beentjes onmogelijk paardrijden. Vanaf de eerste dag dat men ging filmen viel hij voortdurend van zijn paard. Dus een film over Lucky Luke zal niet snel verschijnen

Ja, het spijt me dat ik u geen leuke uitsmijter mee kan geven, dat ik geen fantastisch verhaal heb over het ontstaan van Lucky Luke. Walt Disney had altijd zo'n mooi verhaal waarin hij vertelde dat hij in de garage zat te tekenen en dat er plotseling een muisje op zijn tekenplank sprong waardoor Disney op het idee kwam om een muis als hoofdfiguur voor zijn tekenfilms te nemen. Ik zou een verhaal kunnen vertellen over een hospita die net zo'n ronde kin had als Lucky Luke in de eerste verhalen, dat haar sigaret net zo onafscheidelijk aan haar lippen kleefde als bij Lucky Luke, dat ze net zulke grote tanden had als Jolly Jumper waardoor ik op het idee kwam een paard met zulke grote tanden te tekenen en dan zou ik ergens misschien een beetje gelijk hebben, maar of het waar zou zijn? Dat is iets dat bij wild-west legendes toch altijd moeilijk uit te maken is nietwaar?

Scène-foto uit de nooit voltooide Lucky Luke speelfilm

Een, twee, drie, lach! Het repeteereffect in Lucky Luke

DOOR HANS VAN DEN BOOM

Obelix is ooit in de toverdrank gevallen en krijgt daarom geen portie meer als er gevochten moet worden. Toch probeert hij iedere keer weer een slokje te pakken te krijgen...
Bianca Castafiore kent *Kapitein Haddock* al jaren,maar weet – tot razernij van de kapitein – zijn naam iedere keer weer te verhaspelen...
Hoewel bijna iedereen hem herkent verzint *Agent 327* iedere keer toch weer een nieuwe vermomming om onherkenbaar op het hoofdkwartier te komen...
Als *Asterix* en *Obelix* per boot op reis gaan komen ze vrijwel zeker *Roodbaard* en z'n mannen tegen, die vervolgens in de pan gehakt worden...
Het rijtje voorbeelden kan zonder moeite nog uitgebreid worden. Het zijn allemaal voorbeelden van kleine grapjes, die op zich niet bijzonder sterk zijn, maar die doordat ze van verhaal tot verhaal herhaald worden een eigen charme krijgen en juist door de herhaling steeds leuker worden.
Dergelijke terugkerende grapjes kunnen een strip een extra dimensie geven, die pas later naar voren komt als de lezer meer dan één verhaal gelezen heeft. Het beloont als het ware de trouwe lezer. Het is opvallend dat er in de rijen van de zeer succesvolle strips bijna geen voorbeelden te vinden zijn van series waarin dit soort grapjes *niet* toegepast wordt.
Asterix, Kuifje, Suske en Wiske, Tom Poes en ga zo maar door, allemaal kennen ze dit soort terugkerende elementen. Ook Lucky Luke maakt hierop geen uitzondering. Goscinny was een grootmeester op dat gebied – Asterix staat er bol van –, maar ook Morris laat zich niet onbetuigd op het gebied van de tekeningen. Morris introduceerde bijvoorbeeld het aan de film ontleende eindplaatje, op zich een klein grapje dat naderhand echter door kleine veranderingen en varianten een extra dimensie kreeg en zelfs een keer onderwerp van een korte strip werd. Ook Lucky Luke's schotvaardigheid was voor Morris een rijke bron van grappen.
Goscinny was dol op running gags, de in een verhaal of van verhaal op verhaal terugkerende kleine grapjes. Zijn invloed op de Lucky Luke-reeks was al direkt merkbaar in *Spoorweg door de prairie,* toen hij nog maar net begonnen was ideeën te leveren voor de strip. De 'eerste passagier' van de transcontinental railway *Chicago-San Francisco,* die telkens weer, op de meest ongelegen momenten, komt klagen over futiliteiten is vrijwel zeker de schepping van Goscinny.
Voorbeelden als deze liggen in Lucky Luke voor het oprapen. Het is dan ook onmogelijk alle terugkerende grapjes voor het voetlicht te halen. Op de volgende bladzijden daarom een selektie van de leukste, voor een deel voornamelijk liggend op tekstgebied, voor een ander deel juist liggend op het gebied van de tekeningen. Wie voor het ontstaan van de grappen verantwoordelijk zijn geweest is valt na al die tijd niet meer te achterhalen; ze zijn er overigens niet minder leuk om!

De klager uit 'Spoorweg door de prairie', repeteergrap van Goscinny.

1. De Gieren

Het slachtoffer is nog niet koud of ze zijn er al, de gieren. Zelfs is alleen de aankondiging van een lynchpartij of een belegering al voldoende om deze lijkenpikkers uit hun schuilplaatsen te laten komen. Dat Morris deze – soms toch zo nuttige – beesten bijzonder onsympathiek weet weer te geven ziet u hieronder. Valt het u op dat de gieren een sterke voorkeur voor doodgravers hebben, wat gezien het beroep van deze laatsten niet zo vreemd is?

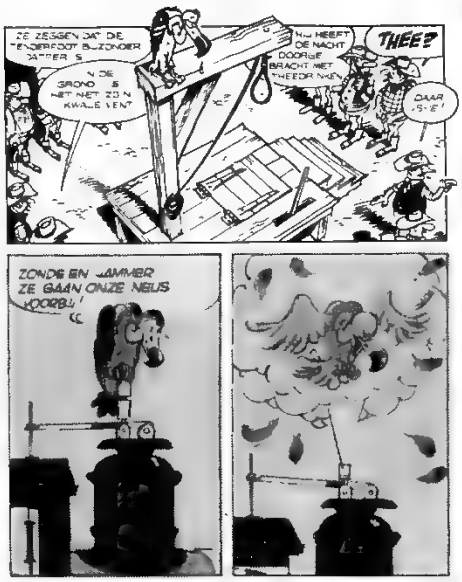

2. De Waarschuwingsborden

Iedere keer als Lucky Luke een stadje nadert passeert hij wel een aankondigingsbord met de naam van de nederzetting en een waarschuwing, een aanbeveling of een andere nuttige boodschap. Lucky Luke trekt zich er over het algemeen weinig van aan, hoewel na zijn bezoek toch heel wat borden een vreedzamer tekst kregen.

3. De Onnozele Halzen

Morris heeft altijd bijzonder goed dommekrachten op het papier weten te zetten. De eerste was *Parcival Balden* (in *Harde Knoesten*), *Double-six* in *De Eenarmige Bandiet* zal de laatste zeker niet zijn.

De onnozelaars van Morris zijn over het algemeen óf magere slungels, óf grote logge schepsels. Ze zijn niet slecht, maar staan wel vaak onder de slechte invloed van de een of andere schurk.

Een aantal van hen kwam dankzij Lucky Luke toch nog goed terecht; denk bijvoorbeeld aan *Dopey* (was dat niet de kleine dwaze dwerg uit Sneeuwwitje?) in *De Trek naar Oklahoma,* die over onvermoede bestuurlijke kwaliteiten bleek te beschikken.

Het beste voorbeeld van een telkens terugkerende dommekracht is natuurlijk *Averell Dalton*. In de sektor dieren verdient *Rataplan* de ereplaats.

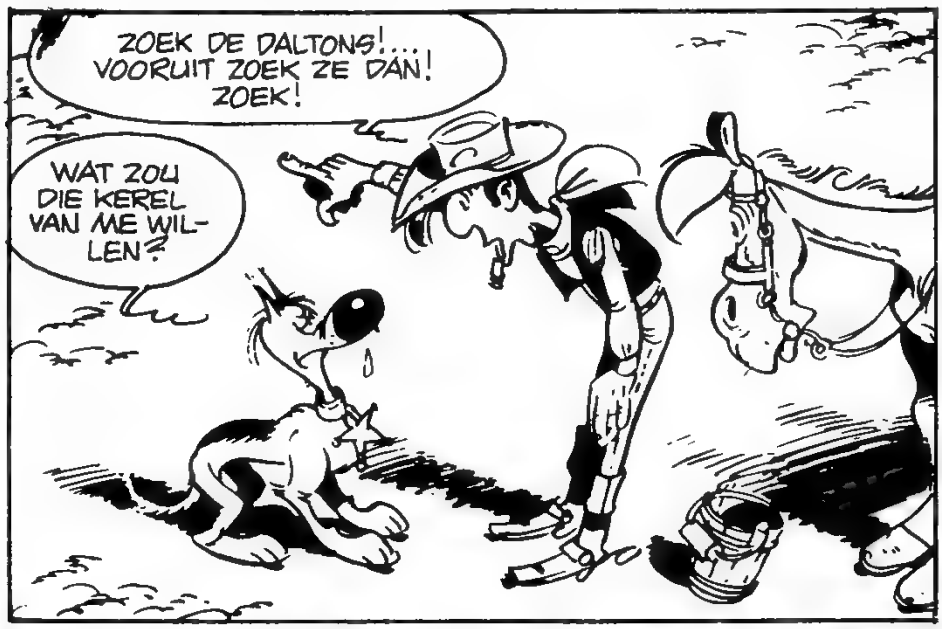

ZIET U... IK VERGIS ME NOG WEL EENS ALS IK 'N BOODSCHAP MOET OPNEMEN.. KIJK... IN MORSE IS DE "D" TATITI EN DE "M" TATA, DE "A" IS TITA EN DE "I" TITI, ZODOENDE...

4. De Cavalerie

De cavalerie komt altijd juist op tijd! Dit gezegde is ideaal voor een parodie en Morris en Goscinny hebben het dan ook dankbaar aangegrepen, na het eerst een paar keer serieus gebruikt te hebben. Zelfs is de cavalerie onderwerp geweest van een album: *Het 20e Cavalerie*.

HET IS ONZE OPDRACHT DE ORDE TE HANDHAVEN IN VIRGINIA CITY ... ES AAN DE HAND SHERIFF?
TA ... DAT IS NOGAL MOEILIJK UIT TE LEGGEN
TOEN LUCKY LUKE NET JOE DALTON GEVANGEN NAM DE RATAPLAN WILDE DAMBRENGEN OM MILJONAIR TE WORDEN GINGEN DE BEWONERS VAN DE CHINESE WIJK OP DE VLUCHT MET DE WERKNEMERS VAN DE HOND DIE JUIST EEN SALARISVERHOGING ZOUDEN KRIJGEN EN.
IK DENK MET HEIMWEE TERUG AAN DIE GOEIE OUWE TIJD TOEN WIST JE TENMINSTE WAAR JE AAN TOE WAS ER WAREN INDIANEN, BLEEKGEZICHTEN EN.
OSSIE SVENSON!

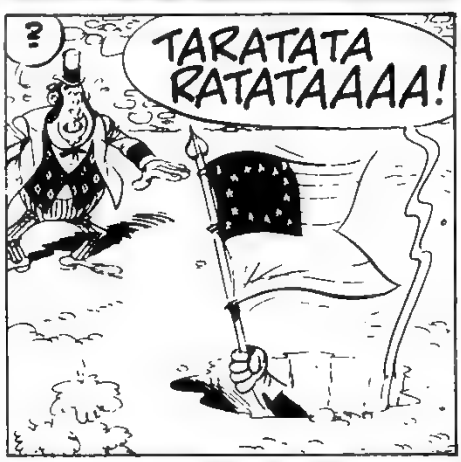

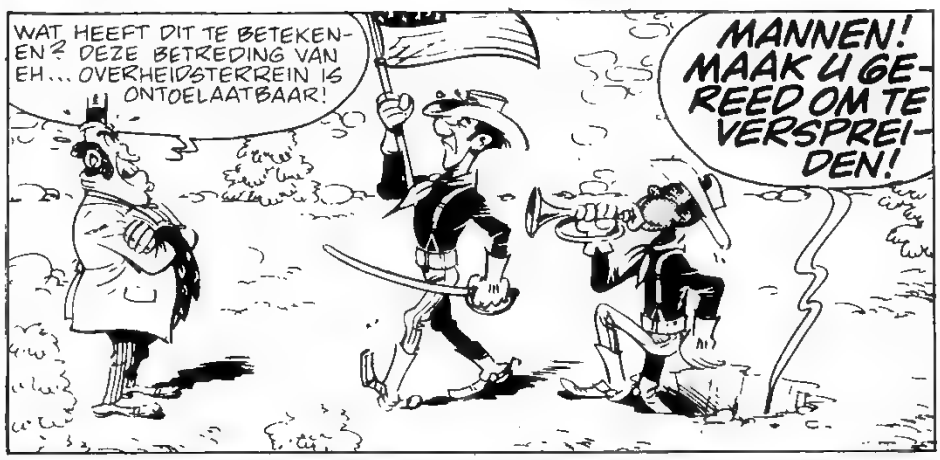
WAT HEEFT DIT TE BETEKENEN? DEZE BETREDING VAN EH... OVERHEIDSTERREIN IS ONTOELAATBAAR!
MANNEN! MAAK U GEREED OM TE VERSPREIDEN!

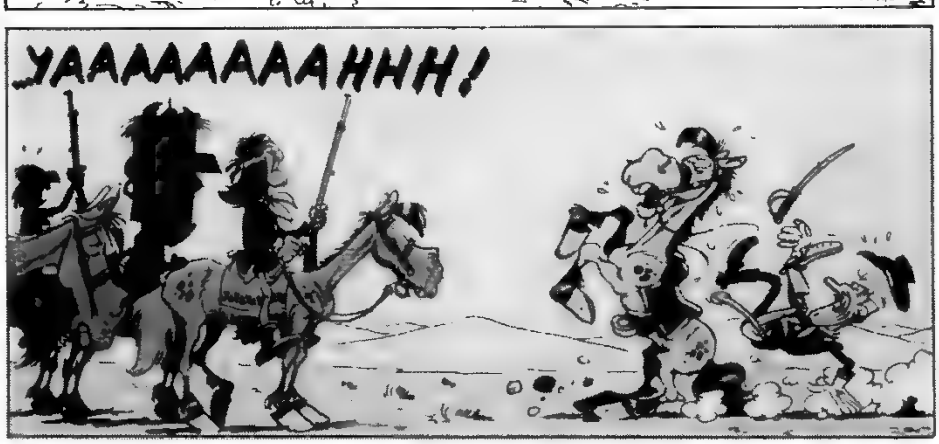

5. De Doodgravers en Priesters

Het is wel zeer oneerbiedig om doodgravers en priesters in één adem te noemen, maar het is nu eenmaal zo dat beide groepen bij Morris qua uiterlijk veel van elkaar weg hebben. Bovendien blijken zowel doodgravers als priesters in het Wilde Westen nogal eens niet te vertrouwen te zijn. Naar Morris zegt zijn diverse van zijn doodgravers geïnspireerd op de sociologen die hij op stripcongressen heeft zien rondlopen.

Ziet u trouwens dat de doodgravers bij Morris altijd mager zijn?

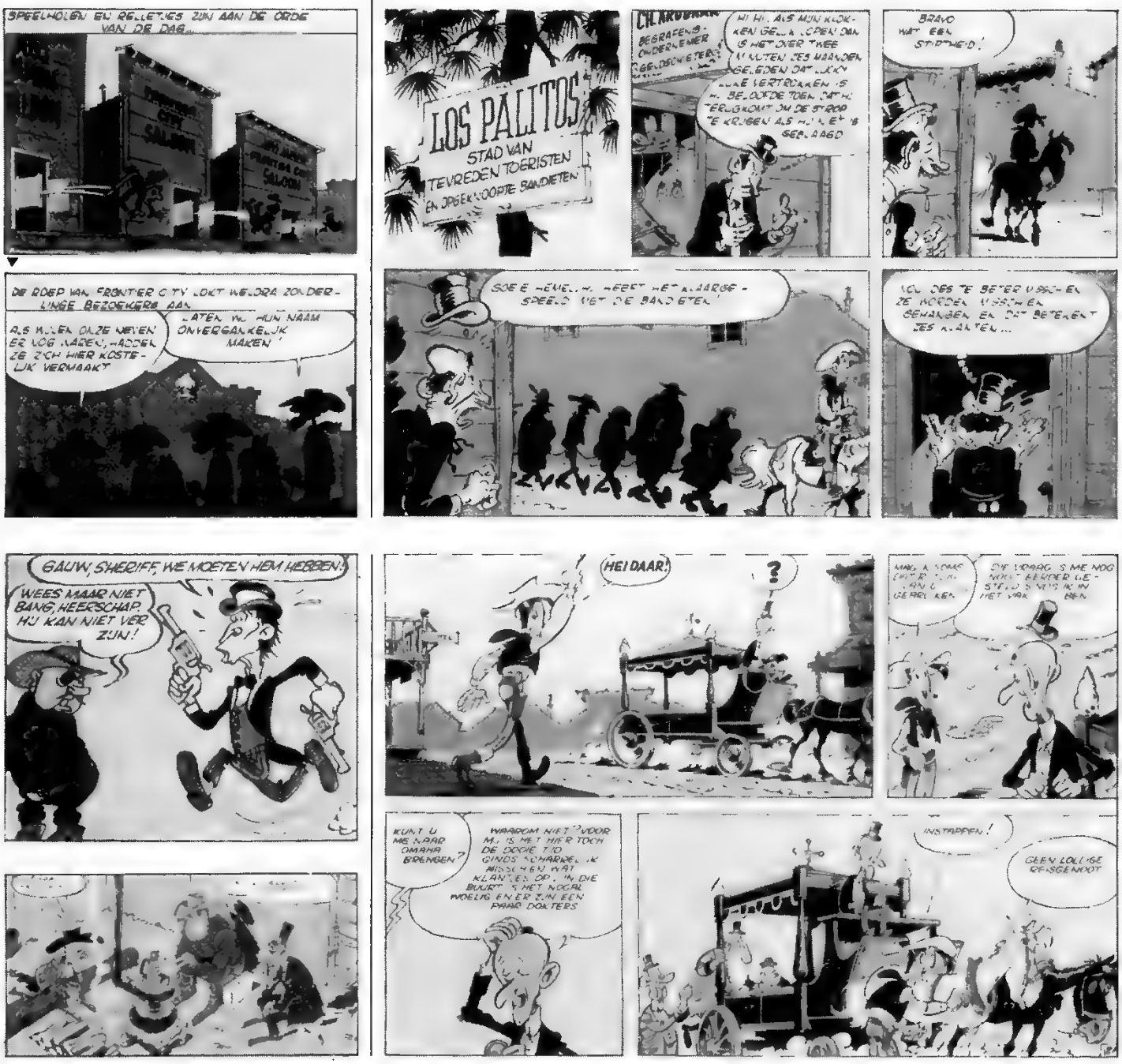
SPEELHOLEN EN BELLETJES ZIJN AAN DE ORDE VAN DE DAG...
LOS PALITOS
STAD VAN TEVREDEN TOERISTEN EN OPGEKOOPTE BANDIETEN
BRAVO WAT EEN STIPTHEID!
DE ROEP VAN FRONTIER CITY LOKT WEL DRA ZONDERLINGE BEZOEKERS AAN...
ALS WILLEN ONZE NEVEN ER NOG MAKEN, HADDEN ZE ZICH HIER KOSTELIJK VERMAAKT
LATEN WE HUN NAAM ONVERGANKELIJK MAKEN!
GOEIE HEMEL, HEEFT HET KLAARSE SPEELD MET DE BANDIETEN!
GAUW, SHERIFF, WE MOETEN HEM HEBBEN!
WEES MAAR NIET BANG, HEERSCHAP, HIJ KAN NIET VER ZIJN!
HEI DAAR!
KUNT U ME NAAR OMAHA BRENGEN?
WAAROM NIET? VOOR MIJ IS HET HIER TOCH DE DOOIE TIJD GINDS SCHARREL IK MISSCHIEN WAT KLANTEN OP, IN DIE BUURT S HET NOGAL MOEILIJK EN ER ZIJN EEN PAAR DOKTERS
INSTAPPEN!
GEEN LOLLIGE REISGENOOT
IK MOET TERUG NAAR GAMBLING TOWN EN IK HEB GEEN PASSAGIER... DUS ALS IK U EEN LIFT KAN GEVEN...
ALS DE HEREN WILLEN RIJDEN?
BRRR...
NEE, LIEVER NIET, ZEG!

6. Het Slotplaatje

I'm a poor lonesome cowboy and a long way from home...

Dit lied is werkelijk uit de tijd van Lucky Luke afkomstig. Lucky Luke zong het al heel in het begin (in *Lucky Luke in Desperado City*). In *Arizona* zong hij het voor het eerst aan het eind van het verhaal en vanaf *De Bende van Joss Jamon* bleef hij dat doen, rijdend op zijn paard, richting ondergaande zon. Naast een aantal kleine variaties op het thema kreeg het slotplaatje in *Jesse James* een rolletje in het verhaal. In *De Weg door de Schemering* (in dit boek opgenomen) is het slotplaatje zelfs onderwerp van het verhaal. ●

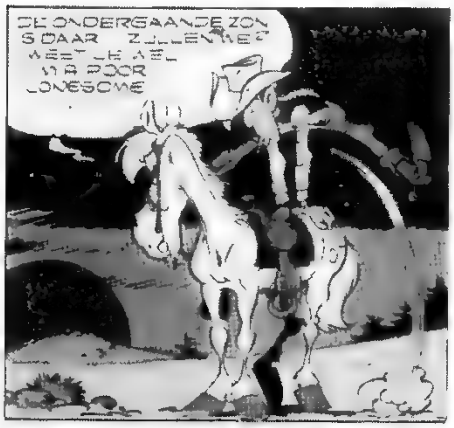

I'M A POOR LONESOME COWBOY AND A LONG WAY FROM HOME...
IK HEB ZO'T IDEE DAT HET LAATSTE PLAATJE DEZE KEER EEN BEETJE TE VROEG KOMT

I'M A POOR LONESOME COWBOY AND A LONG LONG WAY FROM HOME
HET WORDT TIJD DAT JE EENS WAT ANDERE NOTEN OP JE ZANG KRIJGT, COWBOY!
·EINDE·

de weg door de schemering

ZO, DAT IS VOOR MEKAAR... MAAR WAT BEN JIJ AAN 'T DOEN, AVERELL ?
NOU, JOE, IK HEB EEN TOUW GEMAAKT VAN DE LAKENS EN DAT KNOOP IK NU VAST AAN DE POOT VAN HET BED ZODAT WE KUNNEN ONTSNAPPEN..

IK HEB JE AL GEZEGD, DAT WE GEEN TOUW NODIG ZULLEN HEBBEN OM TE ONTSNAPPEN!
MEN HEEFT ALTIJD EEN TOUW NODIG OM TE ONTSNAPPEN! EN DAN IS IEDEREEN VRIJ, NIET?

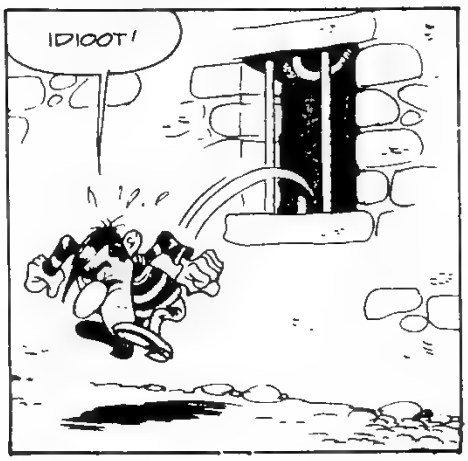

MAARRE.. WAAR GA JE HEEN ?
IK GA TERUG NAAR DE CEL OM HET TOUW VAN HET BED LOS TE MAKEN, ZIE JE !
MAAK DEZE KANT VAN HET TOUW LOS!
O JA! DAAR HAD IK NIET AAN GEDACHT... DAT WAS BESLIST GEEN DOMME JONGEN, DIE HET IDEE HEEFT GEHAD OM TWEE UITEINDEN AAN IEDER TOUW TE MAKEN!
GOED! MEESTAL GAAT HET ZO: WIJ ONTSNAPPEN, WE LOPEN LUCKY LUKE TEGEN HET LIJF EN HIJ BRENGT ONS TERUG NAAR DE GEVANGENIS..
WELNU, DEZE KEER ZULLEN WE ER VOOR ZORGEN DAT WE LUCKY LUKE NIET TEGEN HET LIJF LOPEN. WE VERMIJDEN DE STEDEN, DE BARS EN ALLE VEEL GEBRUIKTE WEGEN!
DUS GEEN BARS MET MEISJES ? WE GAAN NOU NOOIT EENS NAAR BARS MET MEISJES !
GEEN GEVECHTEN MEER WAARBIJ DODEN VALLEN ? WIJ DODEN NOU NOOIT EENS IEMAND!
HE, JOE, WAT ZAL IK DOEN MET DIT UITEINDE VAN HET TOUW ? ZAL IK HET WEGGOOIEN ?
OP WEG ! WE MOETEN DE HELE DAG LOPEN !
ACH ! HOE WILT U TOCH OOIT EEN 'UITGESLAPEN' BEWAKER KRIJGEN MET AL DAT LAWAAI !
24

INDERDAAD LOPEN DE DALTONS DE HELE DAG DOOR .. ZIJ LOPEN MET EEN GROTE BOOG OM DE BESCHAVING, DE BANKEN, DE SPOORWEGEN EN DE BEGANE WEGEN HEEN ..

EINDELIJK IN DE SCHEMERING.
NU KUNNEN WE HALT HOUDEN. WE ZIJN NU VER GENOEG VAN ALLES.
LUCKY LUKE ZAL ONS NOOIT HIER KOMEN ZOEKEN. DEZE WEG LEIDT NERGENS MEER HEEN.
WAT EEN MOOIE ZONSONDERGANG!
JOE! LATEN WE HIER NIET BLIJVEN! IK BEN ONGERUST!

DE DALTONS ! ALTIJD OP MIJN PAD!
WAT HEB IK JE GEZEGD, JOE ?
LUCKY LUKE !

LATER..
JE MOET ME TOCH EENS UITLEGGEN, AVERELL! HOE KOMT HET DAT JIJ, DE DOMSTE VAN ONS ALLEMAAL, DACHT DAT LUCKY LUKE DAAR VOORBIJ ZOU KOMEN.
VANWEGE HET LANDSCHAP, JOE. VANWEGE HET LANDSCHAP..

I'M A POOR LONESOME COWBOY AND A LONG WAY FROM HOME...
einde
MORRIS & GOSCINNY
28

Het wilde westen van Lucky Luke
Parodie, mythe & realiteit

DOOR KEES DE BREE

In het midden van de 16e eeuw was het gebied dat nu wordt ingenomen door de Verenigde Staten nog één grote wildernis waar ongeveer een miljoen indianen, jagers en nomaden in rondtrokken. Geen van hen had ooit een blanke of een paard gezien. Daar kwam pas verandering in toen de Spanjaarden, die Mexico en Peru al hadden veroverd, naar het noorden trokken op zoek naar goud. Een deel van de expeditie stuitte op indianen, werd meedogenloos afgeslacht en schonk de indianen zodoende onvrijwillig 'het paard', het trouwe rijdier dat niet meer weg te denken is uit het beeld dat wij hebben van de indianen uit het Wilde Westen.
Het Amerikaanse verre en vaak nogal 'wilde' westen is getemd in een strijd die langer duurde dan 350 jaar. Door de massamedia, met name film, televisie, boek en strip, kennen we allemaal de laatste fase ervan, de fabelachtige tijd van de hardrijdende cowboys met hun snelle revolvers, de onafzienbare kudden langhoornig vee, de rodeo's, de vuurgevechten in dorpsstraten, de vogelvrije bandieten en de sheriff die met twee revolvers tegelijk kon schieten. Het was de tijd van de grote gevechten van het Amerikaanse leger tegen indianenstammen als Sioux, Apachen en Cheyennes; de gevechten van kolonisators tegen mensen die vochten voor hun land, hun leven, hun tradities en alles wat hun lief was. Het was eveneens de tijd van de burgeroorlog tussen Noord- en Zuid-Amerika, de aanleg van een spoorlijn tussen oost en west en de aanleg van de telegraaf die de postkoets grotendeels overbodig maakten. Maar het was ook de tijd van de gold-rushes, de premiejagers en de boortorens.
Dit alles is grofweg gebeurd tussen 1860 en 1895. Een periode die een rijke inspiratiebron is voor iedereen die iets met film of schrifturen te maken heeft. Zij hebben een romantisch beeld geschapen van een keiharde periode waarin de enige wet die bestond die van 'koning Lynch' was, een heroïsch aureool gemaakt boven de hoofden van keihard ploeterende koeienjongens en moordenaars die welwillend het snaakse etiket 'desperado' of 'outlaw' kregen opgeplakt. De schurken werden bewierookt, de indianen die hun grond en hun leven verdedigden, gebrandmerkt als oorlogszuchtige vuurwaterdrinkers.
Maar niet alleen de mediamakers hebben dit vertekende beeld op hun geweten. Met name de Amerikanen zelf hebben in grote mate meegewerkt aan de geschiedvervalsing. Door talloze mondelinge overleveringen, al tijdens het leven der schurken, die steeds meer vervormd werden en later geromantiseerd op schrift werden gesteld, kijken we met een door de nostalgie beslagen bril naar de in het bloed badende Amerikaan uit het wilde westen. Het is inderdaad een wonderlijk wereldje waarin waarheid en verzinsel elkaar op onontwarbare wijze omhelzen. Vooral rond de 'bad-men' of outlaws zijn onnoemelijk veel anekdotes die getuigen van bewondering voor hen die tijdens hun leven werden gehaat omdat zij het midwesten en het zuiden van de Verenigde Staten onveilig maakten. Morris heeft zich altijd dankig voor het leven van dergelijke historische desperado's geïnteresseerd en een aantal van hen (de Daltons, Jesse James, Billy the Kid, Calamity Jane) liefdevol ontluisterd.
Hij heeft in de talrijke interviews uit zijn carrière altijd benadrukt dat hij met Lucky Luke probeert een parodie te geven op de filmwesterns met al hun cliché's en dat daar uitstekend persiflages van historische figuren in passen.
Volgens de dikke Van Dale is een parodie 'een boertige nabootsing (van een letterkundig werk) waarbij de vorm en

Aanleg van de Union Pacific Railroad

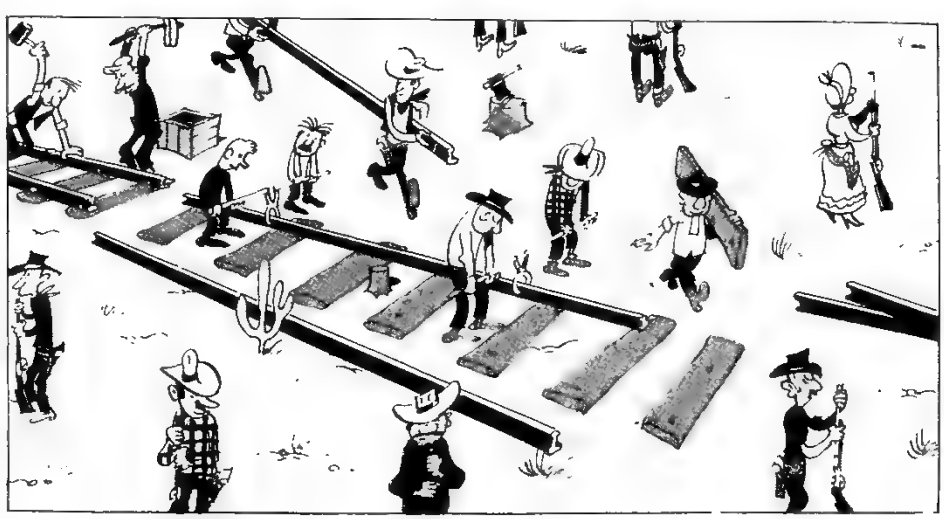

Spoorwegaanleg, gezien door Morris

toon min of meer behouden blijven, maar de stof zo wordt verdeeld dat het effect lachwekkend is: *het effect van de parodie berust op de spanning tussen de vormgeving en het voorgestelde'*. In dit geval is het voorgestelde de klassieke situatie: het saloongevecht, de treinoverval, het duel midden op straat, de achtervolging of de belegering door indianen. De spanning, het komische, moet dus worden opgewekt door de vormgeving. Morris slaagt daar een aantal keren wonderwel in, maar het is duidelijk dat het aantal manieren waarop een bepaalde scène belachelijk gemaakt kan worden eindig is.

Zo zie je dat met name de Daltons in de loop der jaren meesters zijn geworden in het op curieuze wijze overvallen van banken en het laten ontsporen van treinen, waarmee de clichésituatie uit de filmwestern voldoende belachelijk wordt gemaakt, maar even zovele keren wordt een bankoverval of een treinoverval nauwelijks meer komisch gemaakt. Het is de grote valkuil van de parodie. Morris heeft bepaalde klassieke scènes al zoveel keer gebruikt dat hij het cliché zelf als cliché is gaan hanteren. De meeste variaties weet hij nog te bedenken rond de schietvaardigheid van Lucky Luke, die zijn colt niet gewoon iets sneller trekt dan zijn tegenstander, maar zoveel sneller dat de kogel uit zijn revolver soms al zes keer tegen een rots is weerkaatst en zijn rivaal al heeft getroffen, voordat die kans heeft gezien zijn hand naar zijn holster te brengen.

Ook de belangrijke historische gegevens, zoals de huifkarrentochten naar het westen, de aanleg van de spoorweg of telegraaf, het ontstaan van spooksteden, de jacht op goud en olie zijn onderwerp van Morris' spot, met name de menselijke zwaktes en onhebbelijkheden die aan deze historische gebeurtenissen ten grondslag liggen. Centraal in vrijwel alle verhalen van Morris staat dan ook de hebzucht en eerzucht van een aantal mensen die bestreden moet worden tot het goede overwint. Want zoals in elke 'goudenoude' filmwestern is er geen schijn van kans dat het kwade triomfeert. De man met de witte hoed is goed, de man met de zwarte is slecht en wie twijfelt eraan dat de maagd de duivel overwint?

In die strijd tussen goed en kwaad is het natuurlijk goed toeven voor schurken als Billy the Kid, Pat Poker, Judge Roy Bean, Black Bart en ander geïdealiseerd boeventuig.

Maar de taak die Morris zichzelf heeft opgelegd door deze kleurrijke figuren te willen persifleren is niet gemakkelijk. Hoe moet je immers de spot drijven, door de karaktertrekken of handelingen sterk te overdrijven, met figuren die zo'n waanzinnig leven achter de rug hebben dat ze levende persiflages zijn geworden? Morris slaagt er soms heel goed in, soms matig, waarbij het opvalt dat zijn bijrollen minder goede persiflages opleveren dan zijn hoofdrollen.

Hardhoofd Wilson met het uiterlijk van Boris Karloff, in Bootrace op de Mississippi

Zo speelt in het verhaal 'Bootrace op de Mississippi' een zekere Hardhoofd Wilson de rol van oliedomme boef die tot taak heeft relletjes uit te lokken en ervoor te zorgen dat het schip de 'Daisy Belle' enkele uren vertraging krijgt. In de versie van Morris zie je dat Hardhoofd Wilson als een orkaan door de eetzaal raast, alles en iedereen verkreukeld achterlatend. Later begint hij als een woeste stier de stoomketel van de 'Daisy Belle', met zijn hoofd stuk te beuken. Grappig? Misschien! Een feit is dat de stripfiguur hier nauwelijks sterkere staaltjes uithaalt dan de historische figuur George Devol die model stond voor Hardhoofd Wilson. In de annalen is te lezen dat George Devol een van de meest schilderachtige gokkers was die ooit heeft rondgevaren op de Mississippiboten. Hij was een geducht vechter die als voornaamste wapen zijn hoofd gebruikte. Als men de dokters die hem onderzochten mag geloven was de schedel boven zijn voorhoofd meer dan 2½ centimeter dik. In 1867 had hij een vriendschappelijke kopstootwedstrijd met de circusartiest Billy Carroll, die bekend stond als 'de grote stoter' en 'de man met het harde hoofd' en wiens act bestond uit het met zijn hoofd in elkaar beuken van vaten en zware deuren; George Devol stootte hem knock out. Dat hij zich als professioneel gokker meerdere malen door een een woedende menigte verliezers heen moest slaan, spreekt voor zich.

Al met al kan je rustig stellen dat het voorbeeld George Devol sterkere staaltjes uithaalde dan het karikaturale stripfiguur dat hem moet persifleren.

Een ander personage bij wie Morris uitsluitend heeft kunnen registreren zonder er iets komisch aan toe te voegen is de postkoetsovervaller Black Bart. In het verhaal 'De Postkoets' springt de rover achter een rotspartij tevoorschijn, sommeert de voerman om de zakken goud naar beneden te gooien en de koffer open te maken. De in een soort Ku Klux Klan pak gehulde figuur zegt dan: 'Ik heb geen tijd om een gedichtje te schrijven, maar ik zal er een voor u opzeggen: 'Hoort gij 't liefelijk klippel-klappel van de postkoets, weet gij wat de voerman mij brengt? Dat is goud en...!' De echte 'desperadodichter', zoals Black Bart genoemd werd, was minstens zo'n vreemd figuur met dezelfde behoefte aan pathos. Alleen waren zijn gedichten, die van een ruwe eenvoud getuigden, ontroerend door hun simpelheid. Bij iedere overval liet hij er steevast een achter in de geldkist, zoals het hieronder staande vers:

'Here I lay me down to sleep
to wait the coming morrow.
Perhaps success, perhaps defeat
and everlasting sorrow...
Yet come what will, I'll try it once,
my condition can't be worse,
and if there's money in that box
't is summer in my purse'.

Evenals zijn stripnavolger droeg Bart een lange linnen stofjas en een zak over zijn hoofd waaruit hij twee gaten voor zijn ogen had geknipt.

Black Bart

Morris' persiflages zijn raker zodra hij de ruimte heeft om de karakters meer uit te bouwen. Dat is het geval bij figuren die hij een hoofdrol laat spelen in gelijknamige verhalen: Billy the Kid, Jesse James, Calamity Jane, De rechter Roy Bean, en de belangrijkste figuren uit zijn oeuvre, De Daltons. Eén van de verhalen die door de lezers het aardigste wordt bevonden is dat over Roy Bean, een van de meest bizarre wetsvertegenwoordigers die het wilde westen ooit gekend heeft. Voordat hij berucht werd als 'the hanging judge' had hij een wild bestaan achter de rug.

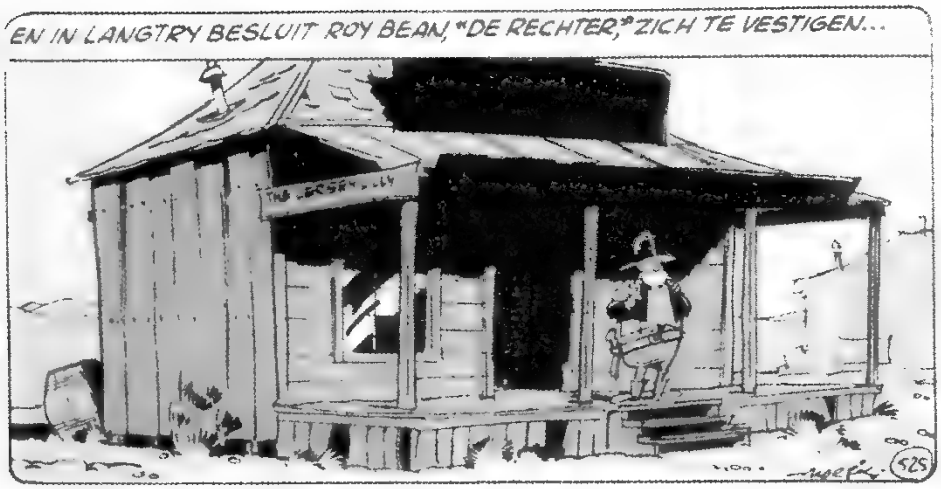

Rechter Roy Bean door Morris

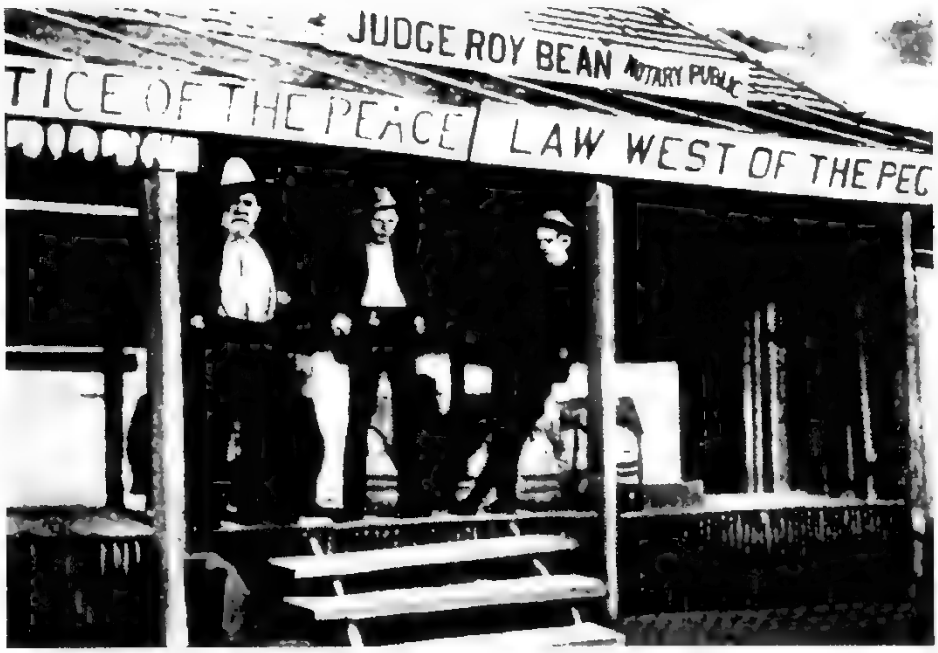

Roy Bean zoals hij er in werkelijkheid uitzag

Op zijn 13e jaar verliet de in 1825 in Mason County, Kentucky, geboren Roy Bean het ouderlijk huis. Hij zwierf door Mexico en Californië en nog voor zijn vijftiende had hij twee scherpschutters in 'eerlijke' duels doodgeschoten. Na een maand gevangenisstraf te hebben uitgezeten kreeg hij ruzie met een Mexicaan over een meisje. De man schoot sneller dan Roy en hing hem op aan een boom. Hij bracht het er levend af en hield slechts een lidteken aan zijn hals over aan deze onprettige gebeurtenis.

In 1882 liet hij zich in Texas tot vredesrechter benoemen. De ongedurige Bean trok verder naar een gehucht waar hij een saloon opende die hij de 'Jersey Lilly Saloon' noemde. Daar wist hij op unieke wijze de taken van barkeeper en rechter te verenigen. De manier waarop hij de wet toepaste, zonder dat hij overigens kon lezen of schrijven, was zeer persoonlijk. Wanneer hij een paartje trouwde, eindigde hij doorgaans met de woorden: 'Dat God uw ziel moge bijstaan'. Zijn door veel drank geïnspireerde uitspraken waren soms wonderlijk mild voor vaste klanten. Eens sprak hij een spoorwegarbeider die zijn saloon regelmatig bezocht vrij van moord op een Chinees met het motief: 'Ik kan nergens in het wetboek ook maar iets vinden waardoor het verboden zou zijn een Chinees te doden'. Zijn uitspraken zaten vol met beschouwingen over het voorjaar, het sappige groene gras en de vreedzaam grazende koeien, maar het meest lyrisch werd Roy Bean als hij sprak over Lily Langtry, waar hij een aanplakbiljet van in zijn saloon had hangen. Hij schreef haar lange, vurige brieven en hoopte haar ooit te ontmoeten. Aan zijn loopbaan van rechter kwam plotseling een einde toen bij een verkiezing 100 stemmen meer uit de bus kwamen dat het totale aanwezige kiezers. Het noodlot wilde overigens dat Roy Bean zijn geliefde Lilly niet zou ontmoeten. Een paar maanden voordat de actrice op toernee in Amerika, en zelfs in Langtry, kwam overleed Roy Bean. Lilly Langtry kreeg zijn revolver als aandenken.

Roy Bean was een wonderlijk man en dat weet Morris in zijn boek heel aardig aan te geven, daarbij alle zwakheden en eigenaardigheden zwaar aandikkend. Het gerucht wilde dat de echte Roy Bean niet kon lezen. Morris laat zijn striprechter derhalve constant het wetboek op zijn kop houden als hij eruit voorleest. Lucky Luke vestigt de aandacht op de zwakte van de rechter door hem er tijdens zijn proces van te betichten dat hij niet kan lezen. Roy Bean wordt nijdig en zegt Luke iets op een papiertje te schrijven, dat hij daarna voor zal lezen. De aanwezigen in de zaal mogen wedden of hij het al dan niet kan, de rechter bewaart het geld. Als hij met het zweet op het voorhoofd, hakkelend Lukes briefje voorleest: 'De rechter is een oude schavuit!', gaat er een gejuich op in de zaal. De rechter meldt ogenblikkelijk daarna dat al het ingezette geld verbeurd wordt verklaard omdat de rechtzaal geen speelhol is. Meteen schorst hij de vergadering en verzoekt hij de aanwezigen iets te gebruiken in zijn saloon.

De situaties waarin de rechter verzeild raakt zijn absurd, zijn handelingen krankzinnig, maar toch worden zijn karaktertrekken niet véél meer belachelijk

Jesse James door Morris

Jesse James (1847-1882)

gemaakt dan die van de echte rechter die de wet ten westen van de Pecos vertegenwoordigde. Het is met name de indikking, de mate waarin alle dwaze handelingen en karaktertrekken in een paar pagina's worden verenigd, die het geheel komisch maken.
Het lukte Morris wat minder bij Jesse James, de Amerikaanse Robin Hood, die hij teveel als mythologisch figuur presenteert en daardoor de overleveringen meer bevestigt dan ontluistert.
Het beste op dreef is Morris bij zijn favoriete schurken, de gebroeders Dalton, een onafscheidelijke viereenheid, aan wie de persiflage ruimschoots houvast vindt door de domheid en het gebrek aan fantasie waarmee de Daltons hun misdaden begingen.
De gebroeders Dalton kwamen uit een gezin van vijftien kinderen waarvan er weliswaar vier op het slechte pad gingen, maar waarvan er slechts drie deel uitmaakten van de beruchte Daltonbende. De oudste zoon, Frank Dalton was marshall die op zekere dag door drie illegale whiskyhandelaren werd neergeschoten. Min of meer om de dood van hun broer te wreken namen Grat, Bob en Emmet dienst bij de politie.
De bevolking was niet erg blij met hen want als ze op veedieven joegen, verhandelden ze rustig het opgespoorde vee. Het duurde dan ook niet lang of ze stonden aan de verkeerde kant van de wet. Bob, de fanatiekste van het stel, vormde een bende waarvan zijn oudere broer Grat, zijn jongere broer Emmett en verder nog een aantal mannen onder wie Bill Powers, Dick Broadwell en Bill Doolin deel uitmaakten. In het boek 'Desperado's' van Ron Hansen wordt plastisch ingegaan op het leven van de Daltons. Zo beweerde Bob Dalton altijd dat hij van vrouwen dingen wist die geen enkele andere man wist, waardoor de geruchten ontstonden dat hoeren hem altijd voor niets meenamen in de hoop wat van hem te leren.
Een bijzonderheid die nergens in de Lucky Luke-verhalen aan de orde komt en dat is jammer want zelfs als je de verhoudingen platonisch maakt, is het een rijke bron voor grappen.
Van Grat Dalton is bekend dat hij oerstom was, bijna altijd straalbezopen en dat hij altijd in hotels moest slapen omdat niemand hem in huis wilde hebben. Tenslotte kwam hij uit Californië terug lopen (meer dan 2000 mijl) zich voortdurend verbergend voor de justitie, hij kreeg een vreemd soort vrouwenangst en durfde op het laatst geen vrouw meer aan te raken omdat ze zo vreemd rook. Ook hiervan geen spoor in de Dalton-stripverhalen evenmin als van de rol van Eugenia Moore, het liefje van Bob Dalton. Zij bereidde vele van de overvallen voor door op verkenning uit te gaan. Dat ze daartoe machinisten, stationschefs en ander belust manvolk moest verleiden deerde haar niet.
Misschien dat je in het verhaal 'Ma Dalton' een gekuisde versie hebt van de rol van Eugenia, maar waarschijnlijk is het niet. Ma Dalton is gewoon de komische moederkloek die met ijzeren hand haar zoons regeert maar die geen enkele sexuele implicatie suggereert. Hoe kan 't ook op haar leeftijd? Toch heeft Morris het leven van de Daltons goed bestudeerd, dat blijkt uit alles. Hij heeft er zelfs een artikel over geschreven waarin hij onder de titel 'De moordenaars van Coffeyville' de voor de Daltons fatale overval op twee banken als volgt beschrijft:
'In de ochtend van 5 oktober 1892 rijden Bob, Emmett en Grat Dalton (voor Bill Dalton zal het pas later slecht aflopen), vergezeld van twee medeplichtigen, het plaatsje Coffeyville binnen met de bedoeling tegelijkertijd de twee banken, die zich op het dorpsplein bevinden, te overvallen. Door herstellingswerkzaamheden aan de straat zijn ze genoodzaakt hun paarden in een doodlopende steeg te stallen, niet wetende dat dit hen duur zal komen te staan.
Bob en Emmett Dalton gaan de First National Bank binnen en vullen binnen de kortste keren een graanzak met bankbiljetten.
Grat Dalton, Bill Powers en Dick Broadwell rukken de C.M. Condon & Cie Bank binnen om hetzelfde te doen. Maar de kassier Charley Ball, blijft koelbloedig en wint kostbare tijd door uit te leggen dat door een tijdmechanisme de brandkast pas drie minuten later om 9 uur 45 geopend kan worden. De goedgelovige overvallers besluiten te wachten, niet wetende dat de brandkast al geopend is. ondertussen stormt een man, Jesse Morgan genaamd, die door de infantiele vermomming van de Daltons niet is misleid, de ijzerhandel binnen, voorziet alle voorbijgangers van geweren en revolvers, en opent het vuur. Een hevige schietpartij breekt los.
Onder een regen van kogels trachten de outlaws zich bij de paarden te hergroeperen maar de doodlopende steeg waar de dieren zich bevinden is een ware valkuil.
Op Emmett Dalton na, worden zij allen vermoord. In plaats van de vlucht te nemen, keert hij naar zijn op sterven liggende broer Bob terug. (Volgens geschiedschrijvers hadden zij zo'n sterke band omdat zij samen waren toen zij hun eerste moord pleegden) Deze broederlijke geste leidt ertoe dat Emmett doorzeefd wordt met kogels. Op zijn beurt stort ook hij zwaar gewond neer. Aan de andere kant vinden vier burgers de dood.
En de buit? Vanaf de eerste schoten lieten de overvallers de plusminus twintigduizend dollar achter. Toen de kassier van de Condon Bank 's avonds de kas opmaakte, ontbrak er slechts twintig dollar. En wat de First National

Bob en Grat Dalton, vlak na het gevecht in Coffeyville

De Daltonbende: Bill Powers, Bob Dalton, Grat Dalton en Dick Broadwell. Emmett ontbreekt op de foto, hij overleefde de schietpartij

Bank betreft, daar zat men met een onverklaarbare overschot van 1 dollar 98.
De enige die van deze afschuwelijke gebeurtenis beter is geworden, is de begrafenisondernemer van Coffeyville. Emmett, de enige overlevende, schommelde dagenlang op de rand van de dood. Sommige ongeduldige burgers vonden dat Emmett te lang in leven bleef en waren vastbesloten hem een handje te helpen. Met de strop in de hand ondervroegen zij de dokter. Doc Wells, 'Denkt u dat die coyote gauw sterft?', 'Wel verdorie, natuurlijk' verzekerde de dokter hen. 'Heb ik dan ooit wel eens iemand genezen?' Maar Emmett was een taaie. Zijn verloofde, Julia Johnson, verpleegde hem vijf maanden lang ('Zij is een vrouw met veel geduld', zou Emmett later van haar zeggen). Hij herstelde goed. In ieder geval goed genoeg om zijn proces te ondergaan en veroordeeld te worden tot levenslange gevangenisstraf, die uitgezeten moest worden in de strafgevangenis van de staat Kansas. Daar werd hij opgeleid tot kleermaker en maakte hij daadwerkelijk de gestreepte pakken van zijn medegevangenen.
Toen hij in 1907 door goed gedrag voorwaardelijk werd vrijgelaten stond de geduldige Julia Johnson aan de poort. Bijna 15 jaar had zij op hem gewacht. Eenmaal getrouwd, verhuisden zij naar Los Angeles waar Emmett eerst als makelaar, toen als acteur in korte 'misdaad loont niet'-stukken en ten slotte als schrijver zijn brood verdiende.
In 1937 stierf hij een natuurlijke dood. Zijn pennevruchten over z'n korte criminele carrière hadden hem meer geld opgebracht dan alle overvallen van de Daltons tezamen. Iets om te onthouden voor diegenen die twijfelen tussen een criminele en een literaire carriere...'

Morris heeft dankbaar gebruik gemaakt van de vele mogelijkheden die de Daltons te bieden hebben. Hij schetst hen als infantiele figuren die constant in de gevangenis zitten, of bezig zijn te ontsnappen, wat hij hen terwille van het verhaal steeds grootmoedig toestaat. De kleinste van het stel is het brein, de langste mist alles dat zou kunnen duiden op verstandelijke vermogens. Op een enkele heldere bui na, is zijn enige behoefte eten. De twee middelste Daltons zijn kleurloos en hebben alleen tot doel de breuk tussen de kleine en grote te lijmen. Hun misdaden zijn gering: hier een kassa, daar een bank, maar de opbrengst is steevast een teleurstelling. Het voornaamste is voor hen dat zij door de mensen als schurken worden beschouwd. Er kan hun niets ergens overkomen dan dat men hen niet serieus neemt in het enige dat zij denken te beheersen, de misdaad.
Als ze in het verhaal *'De schat van de Daltons'* een rechter molesteren en deze humaan reageert met de vriendelijke vermaning: 'Kleine boef van me!' wordt Joe Dalton wanhopig en smeekt erom naar de gevangenis gestuurd te worden. De rechter antwoordt dat hij de Daltons er niet schurkachtig uit vindt zien. Dan wordt Joe pas goed razend. Rood van woede op en neer springend schreeuwt hij: 'Wat?! Niet schurkachtig?! De Daltons?! Wij zijn de meest schurkachtige bende van het wilde westen. Ik ben Joe en dat zijn William, Jack en Averell Dalton. ons leven bestaat uit banken, postkoetsen en treinen overvallen en men is doodsbang voor ons!'
Met een perfect gevoel voor understatement probeert de rechter hem te kalmeren: 'Tut, tut, maak jezelf niet zo zwart. ieder mens heeft wel iets goeds in zich, al is het nog zo'n klein sprankje en ik ben ervan overtuigd dat door een verblijf in de gevangenis dat 'sprankje goeds' niet plotseling zal opvlammen tot 'n laaiend vuur van louter goedheid...'
Hun aartsvijand is Lucky Luke, niet alleen de man die hun beroemde neven in een dodelijke val heeft gelokt, maar tevens de handhaver van recht en orde die hen steeds terugbrengt naar de gevangenis.
De ontsnapping van de Daltons, achtervolgd door Lucky Luke die hen aan het eind van het verhaal veilig terugbrengt naar de gevangenis is zo langzamerhand een van de vaste thema's geworden in de Lucky Luke-verhalen. Er blijft genoeg ruimte over voor de Daltons om zich in al hun stupide kwaadheid uit te leven. De Daltons zijn overigens de figuren bij wie Morris in de loop der tijd het meest van de voorbeelden van vlees en bloed is afgeweken. De Daltons persifleren niets meer, ze zijn zelfstandig opererende persiflages geworden, komische stripfiguren met een eigen karakter. Het origineel dient niet meer als voorbeeld, de papieren helden zijn een eigen leven gaan leiden. Mythe en realiteit lopen hier volledig doorheen.
Geheel in de geest van die niet meer te onderscheiden scheidslijn, heeft het blad Pilote ooit bijgedragen aan de mythevorming rond Lucky Luke zelf. In een ironisch bedoeld artikel toonde men een foto van een schriele cowboy met een ferme walrussnor.
Men verzon er een 'historisch betrouwbaar klinkend' verhaal bij waarin serieus op het leven van de zogenaamde echte Lucky Luke werd ingegaan. Hij zou van Italiaanse afkomst zijn en bij zijn geboorte of 10 juli 1860 de naam Edmund Lucciano Locarno hebben meegekregen (de stripheld Luke doolt rond in alle tijdvakken, van 1830-1910). Zijn bijnaam dankte hij aan het feit dat de bezoekers van de pasgeborene uitriepen: 'He is very Lucky' en 'What a Luck', hetgeen resulteerde in de naam Lucky Luke.
Na een leven waarin hij meer ongelukken dan ambachten had, stierf hij onder armelijke omstandigheden. De laatste woorden die men uit de mond van de stervende optekende waren: 'I'm a poor married cowboy'.
Zowel in Frankrijk, België als in Nederland nam men het verhaal serieus en zo begon langzamerhand de mythe van Lucky Luke te leven en omdat stripgeschiedvorsers in het algemeen bijzonder lui van aard zijn en zelden zelf feiten natrekken doemde het gezicht van de zogenaamde echte Lucky Luke op in fanzines in Duitsland, Denemarken en zelfs in Amerika. En zo komt het dat de Amerikanen nu denken dat hun geschiedenis ene Lucky Luke kende naar wie een Belgisch striptekenaar zijn held heeft genoemd. O ironie, de mythe terug naar waar hij thuishoort, Amerika!

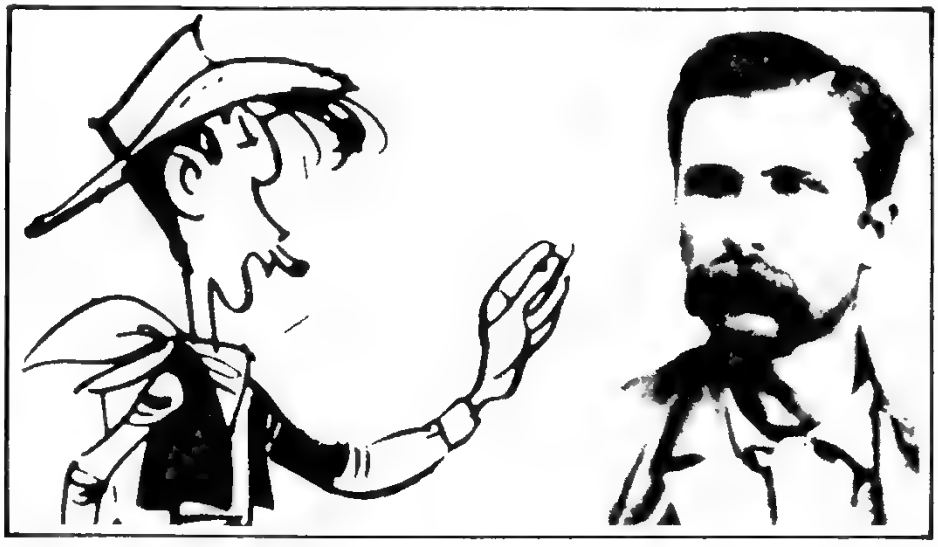

Lucky Luke en zijn 'pseudo'-voorbeeld

De Daltons contra Lucky Luke

DOOR MORRIS

Als je de mensen vraagt wie de gebroeders Dalton zijn, is de kans groot dat zij antwoorden dat het vier stripfiguren zijn; onverbeterlijke schurken en aartsvijanden van Lucky Luke. Bijna iedereen vergeet dat deze vier zielige types, die door Lucky Luke steeds weer naar de gevangenis worden teruggebracht, karikaturen zijn van vier historische outlaws.

Als de bekendheid van de getekende outlaws die van de echte overtreft, dit is althans in West Europa het geval, komt het doordat elk van de getekende Daltons slechter, afschuwelijker, lelijker en stommer is dan de vier echte Daltons bij elkaar. Bovendien hebben de strip-Daltons een groot voordeel ten opzichte van hun voorbeelden: ze zijn lachwekkend.

In 1951, toen ik in New York woonde, kwam ik op het idee om historische figuren voor mijn stripverhalen te gaan gebruiken. Mijn keuze viel op de gebroeders Dalton, maar ze werden al spoedig door vele anderen gevolgd onder wie Calamity Jane, Jesse James, Billy the Kid en Judge Roy Bean. Dit teruggrijpen naar de geschiedenis geeft de verhalen een vals tintje van authenticiteit dat door de lezer bijzonder op prijs wordt gesteld. Wat dat betreft heb ik slechts het voorbeeld gevolgd van romanschrijvers van tv-series en scenarioschrijvers van filmwesterns, die al dan niet uitvoerig, uit de werkelijke geschiedenis hebben geput. Eén ding onderscheidt mij echter van de meesten: in de literatuur en in de film heeft men de vreemde tendens de gemeenste schurken uit het wilde westen te idealiseren. Zo wordt Jesse James beschreven als een alom geliefde boef, de 'moderne' Amerikaanse versie van Robin Hood die de rijken besteelt om de armen te helpen. Billy the Kid wordt afgeschilderd als sympathiek en heldhaftig en het scheelt maar weinig of men laat sheriff Pat Garret doorgaan voor schurk, de bloeddorstige bruut of de op premie beluste huurmoordenaar. In Lucky Luke daarentegen worden de zogenaamde helden zonder medelijden ontluisterd, ja zelfs belachelijk gemaakt. Bij de creatie van de Daltons wilde ik, behalve hun valsheid, vooral hun domheid benadrukken. ik had de film 'When the Daltons Rode' gezien, overigens geen beste film, en het idee van de vier broers die allen het slechte pad bewandelen sprak mij aan. Ik ben toen naar de Bibliotheek van New York gegaan om wat documentatie over deze familie te verzamelen.

De verhalen over hen bestonden uit reële feiten en uit rijke fantasie geputte onwaarschijnlijkheden die onontwarbaar met elkaar waren vervlochten. Uit die rapporten leerde ik dat de criminele 'loopbaan' van de heren Dalton (Bob, Grat en Emmett; Bill zou pas later op het slechte pad gaan) korter heeft geduurd dan twee jaar en dat hun optreden eerder onhandig dan kordaat te noemen was.

Hun misdadige praktijken bestonden hoofdzakelijk uit een serie treinovervallen, die vaak gepaard gingen met onnodig bloedvergieten. Hun overval in Coffeyville, die een einde maakte aan hun erbarmelijke daden, is veelbetekenend.

Het lukte de bankier waardevolle minuten te winnen doordat hij de Daltons wijs kon maken dat een tijdmechanisme het onmogelijk maakte de kluis van de bank vóór 9.45 uur te openen. Wat de buit betreft, toen de kassier van de Condon Bank na de overval het geld telde, miste hij twintig dollar. Dat terwijl men bij de First National Bank ontdekte dat er op onverklaarbare wijze teveel geld in kas was.

Na de rapporten gelezen te hebben, begreep ik eigenlijk niet waarom de bende van de Daltons overal zo bekend was. In ieder geval is het domme en het slechte karakter van mijn papieren Daltons niet helemaal uit de lucht gegrepen.

Wat hun uiterlijk betreft, ik gaf ze alle vier dezelfde lelijke kop. Om hen uit elkaar te houden gaf ik hen trapsgewijs een andere lengte. De gelijkheid van hun bewegingen en hun manier van lopen vertoont misschien een vage overeenkomst met Jansen en Jansens uit

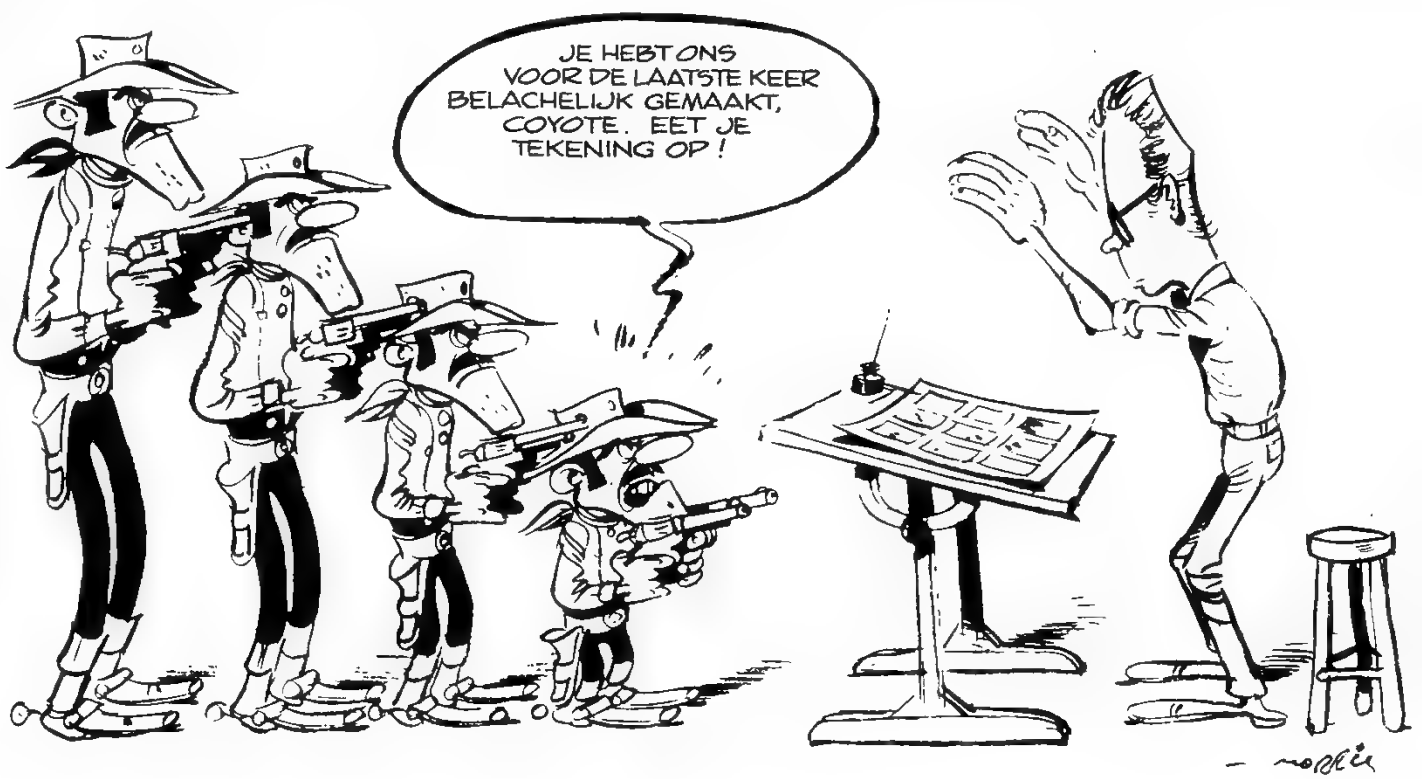

Kuifje, maar doet vooral denken aan de Ritz Brothers, vedettes uit de Amerikaanse music-hall van de dertiger jaren.
Bob. Grat, Bill en Emmett Dalton werden de sinistere tegenstanders van Lucky Luke in het verhaal 'Vogelvrij' dat eindigde met de nederlaag en de dood van deze vier komische bandieten uit Coffeyville.
Door de toen net opgerichte Franse commissie van toezicht op jeugduitgaven, werd ik gedwongen de laatste pagina wat minder cru te maken. Men was van oordeel dat deze te bloedig was.
Het album kwam in 1954 uit en werd een groot succes (ik heb later veelvuldig geconstateerd dat domme personages de lezers boeien).
In een onophoudelijke stroom van brieven werd om nog meer uitspattingen van deze vier Amerikaanse Heemskinderen gevraagd, maar het was moeilijk om ze weer tot leven te wekken.
Goscinny en ik kregen het idee de vier neven Dalton het licht te laten zien (Joe, William, Jack en Averell) die zowel qua uiterlijk als qua geest identiek waren aan hun voorgangers en die bovendien geobsedeerd waren door het idee de dood van Bob, Grat, Bill en Emmett te moeten wreken. In het begin van elk verhaal ontsnappen ze gewoon uit de strafgevangenis of worden ze in voorlopige vrijheid gesteld, en aan het einde brengt Lucky Luke hen weer terug in de nor.
Het is voor hem een gewoonte geworden...

Lucky Luke contra De Daltons

DOOR GOSCINNY

Lucky Luke is de geestelijke zoon van Tom Mix, Hopalong Cassidy, Gary Cooper en John Wayne. Hij behoort tot de familie van de mannen met de stalen blik, die steeds zonder ook maar te verpinken, een camera vlak in de ogen hebben durven kijken. Schaars van woorden, edelmoedig, dapper, eerlijk en sneller schietend dan zijn schaduw. Zo verenigt een broodmagere Lucky Luke in zijn eentje al deze hoedanigheden van de koehoeders waarvan de legendes paladijnen hebben gemaakt.
Paladijn zijn is echter geen beroep en Lucky Luke brengt net als zijn legendarische voorbeelden, vast in het zadel zittend, het grootste deel van zijn tijd door met het overbruggen van onmetelijke afstanden, de desparados achterna zittend, en zonder zich erom te bekommeren wat er later zal gebeuren. Hij weet dat hij altijd voldoende geld zal hebben om een kamer te huren in het Daisy Town Palace Hotel, een glas te drinken in de Daisy Town saloon en zelfs deel te nemen aan één van die drie onuitputtelijke pokerpartijen die telkens met zes schoten worden beslist.
Voor Lucky Luke is de enige aanvaardbare veronderstelling die men zich kan maken, dat hij maar weinig geld besteedt aan zijn kleding. Vanaf zijn geboorte draagt hij altijd dezelfde witte hoed, hetzelfde gele overhemd, dezelfde rode halsdoek, dezelfde blauwe broek, hetzelfde zwarte ondervest en hetzelfde pistool. Een zeer zuinig pistool trouwens, daar het slechts één keer herladen werd tijdens zijn lange knallende loopbaan.
Vrij van alles wat verwerpelijk is, soms als sheriff, maar meestal als eenzame reiziger, weet Lucky Luke elk probleem dat zich voordoet, in een handomdraai op te lossen. Problemen die dan zijn: Joe, William, Jack en Averell Dalton, Roy Bean, Calamity Jane, Billy the Kid of Jesse James.
Reeds gedurende ongeveer een kwart eeuw draaft Lucky Luke over zijn papieren en celluloid prairie, zelden gekwetst, en nooit dodend, want het zou al te gemakkelijk zijn een probleem op te lossen met een goedgemikte kogel op het hart van de desparado. Lucky Luke geeft er heel wat liever de voorkeur aan te mikken op de minuskule haan van het minuskule pistool van de bedrieger, dan op de man zelf. Misschien weet hij dat, eens de laatste tweepotige prairiewolf opgeruimd, men geen paladijnen meer zal kunnen gebruiken. En daar hij zelf er niet zo erg op gesteld is terug een koeboertje te worden, acht Lucky Luke het verstandig zijn tegenstrevers te sparen.
Als echte westernheld, vertrouwt hij zijn intieme gedachten enkel toe aan Jolly Jumper, zijn pratend en soms wel schamper paard. Als kletsmajoor, maar als geen ander in de bomen klimmend, heeft hij slechts een vage gelijkenis met de Silver, Flash, Lighting, Dark Beauty en andere viervoetigen die roem hebben geoogst onder het gewicht van beroemde cowboys. Men zou niet erg hoeven aan te dringen bij Jolly Jumper, om hem te doen bekennen dat hij het komfort van de stad verkiest boven de gevaren van de prairie. Feitelijk, met al zijn gebreken en zwakheden, lijkt het witte paard met de gele manen meer menselijk te zijn dan zijn al te volmaakte meester. Maar dit moge u niet misleiden.
Lucky Luke is de eerste om te weten dat zijn volmaaktheid niets anders is dan een karikatuur van de volmaakt-

heid. Zouden echter de Dalton's niet zo oerdom zijn, Jesse James zo dwaas, en Billy the Kid zo onopgevoed, dan zou men Lucky Luke bijna ernstig nemen.
Weet u, het wemelt van de stommelingen in mijn werk. Maar ik moet toegeven dat ik dol ben op stommelingen. Nou ja... ik houd van ze omdat ik ze zelf bedenk en ze dus ook in de gaten kan houden. Ik houd van stommelingen omdat er een grote komische kracht van hen uitgaat. Ik houd van hun onbevangenheid, hun vasthoudendheid, hun onfeilbare kunst fouten te maken en hun voldane glimlach wanneer door hun schuld alles om hen heen in het honderd loopt.
Nadat Morris de eerste Daltons die hij had geschapen, om het leven had gebracht, vroeg hij mij ze op de een of andere manier weer tot leven te brengen. Ik heb dan ook met veel enthousiasme de neven Dalton bedacht, de vier ridders der domheid: Joe, William, Jack en Averell. Als ik een scenario voor Morris schrijf, heb ik de gewoonte de Daltons te noemen in de volgorde van hun lengte, eerst Joe, de kleinste, dan William en Jack en tenslotte Averell, de langste!
De twee ondernemende elementen van het viertal zijn Joe en Averell. Als ik zeg 'ondernemende elementen' bedoel ik daar niets positiefs mee. Oh nee! Joe, de kleinste, de slechtste en dus ook de domste (één van mijn zwakheden is, dat ik denk dat slechtheid in het algemeen geen bewijs is van intelligentie). Joe, dus, is de leider. In elk geval wordt hij als zodanig door zijn broers geaccepteerd, Ik heb Joe alle slechte eigenschappen die ik maar kon bedenken meegegeven. Hij is natuurlijk dom maar ook egoïstisch, ijdel, wreed en hebzuchtig. Ik gebruik hem om aan te tonen hoe dom zijn broers eigenlijk zijn, omdat ze hem juist bewonderen; hij, die het allerdomste is!
Deze redenering is misschien een beetje verwarrend, maar domheid is nu eenmaal onpeilbaar, dat is bekend.
Averell is weer een heel ander verhaal. Al zijn broers minachten hem. Ze vinden hem heel erg dom. Zo gauw Averell iets zegt, blaten de anderen: 'Averell, hou je mond!' Averell is nu eenmaal de geboren sukkel. Hij is het type om tegen zijn slachtoffer te zeggen: 'Hou even deze revolver voor me vast terwijl ik een stuk touw zoek om u vast te binden'. Zijn levensvisie is nogal eenvoudig: hij houdt van eten. Morris en ik zijn er trouwens best trots op dat de strijdkreet van Averell 'Wanneer gaan we eten' een beetje beroemd is geworden.
Averell heeft een bepaalde situatie meestal wat later door dan zijn drie

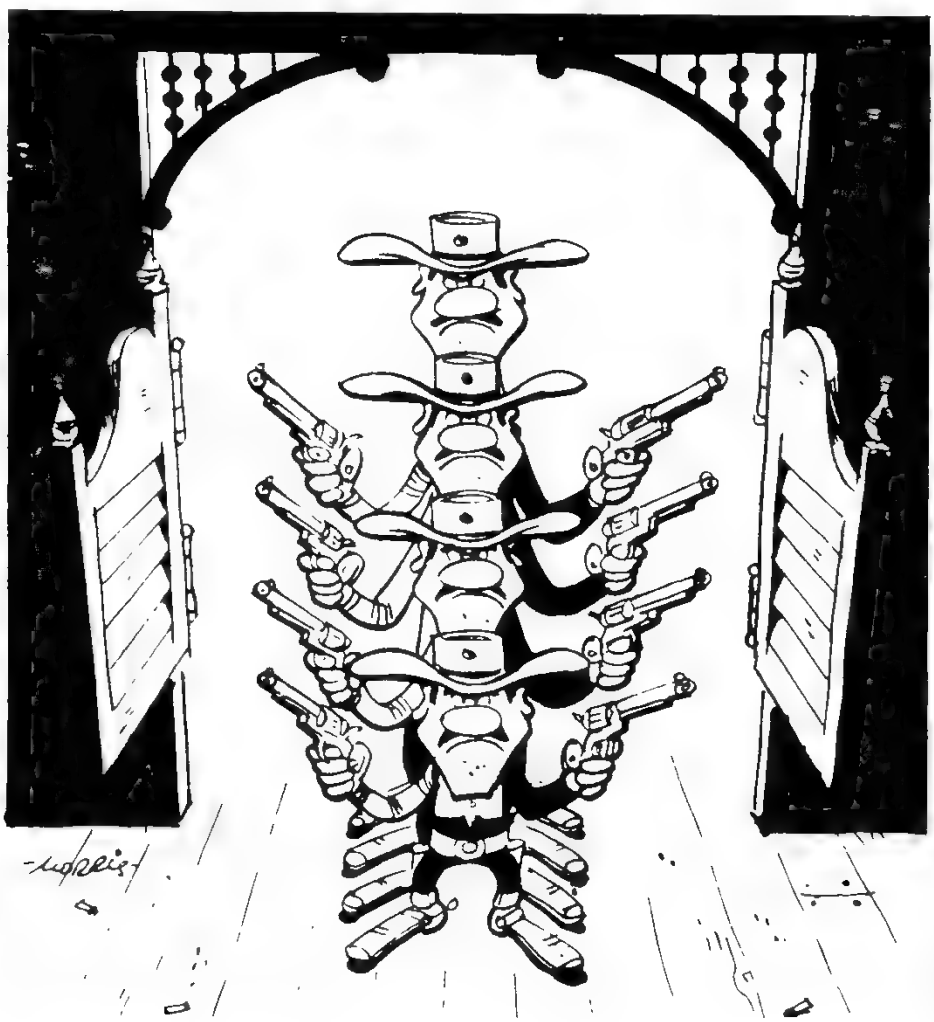

broers. Maar omdat hij het, vergeleken met zijn broers verkeerd begrijpt, ziet hij soms hoe de situatie werkelijk is. Gelukkig nooit voor lang.
William en Jack vormen een stel apart. Ze zijn altijd samen. De één maakt de zinnen af die een ander begonnen is. Zij vormen een eenheid door hun verering van Joe en hun minachting voor Averell. Ze lijken zo op elkaar dat ik soms zelf niet meer weet wie Jack en wie William is. Hoewel ze minder een eigen gezicht dan Joe en Averell hebben, spelen ze een belangrijke rol. Door middel van William en Jack is het mij mogelijk de onbenullige redeneringen van de anderen van commentaar te voorzien en te onderstrepen
Wat de Daltons betreft, zijn er trouwens nog wat dingetjes die voor Morris en mij niet helemaal duidelijk zijn. Hoewel de Daltons niet of nauwelijks met menselijke gevoelens te koop lopen, hebben ze toch een onaantastbare familieband. De vier broers zijn onafscheidelijk en zijn altijd bereid elkaar uit de moeilijkheden te halen als dat nodig mocht zijn!
Iets waarover wij ons zeer verheugen én verbazen is dat deze vier heren erg sympathiek bij de lezer overkomen. Gekker zelfs, ze worden aanbeden. Onbegrijpelijke gevoelens, maar wel geruststellend voor ons, schrijvers, altijd onzeker over de dag van morgen! De Daltons bewijzen ons dat er een toekomst is voor stommelingen. Wij kunnen dus gerust zijn.

En het voorafgaande zal u trouwens wel duidelijk hebben gemaakt dat de Daltons nog een andere slechte eigenschap bezitten: ze zijn besmettelijk. Tenminste voor Morris en mij, die al zo lang met ze omgaan...
'Wanneer gaan we eten?' ●

Morris tekent Giraud / Giraud tekent Morris

1. Tenderfoot, bladzijde 15, door MORRIS

KALM AAN! WAT IS ER AAN DE HAND?
?
ZONDER ENIGE REDEN, MIJNHEER, WIL HET PERSONEEL VAN DIT HUIS MIJ SCALPEREN! HET IS DE EERSTE MAAL DAT MIJ IETS DERGELIJKS OVERKOMT...
.. EN TOCH BEN IK MIJN LOOPBAAN BEGONNEN ALS HUISKNECHT BIJ DE 18E GRAAF VAN HAMPCHESTER, MAAR ZELFS DAAR...
WEL, SAM?
OMDAT WITTE FRONT EN SAM SAMEN DE PAPOOSE VAN BADDY MOETEN DIENEN EN VERDEDIGEN, WILDE SAM HUN BLOED VERMENGEN, OPDAT ZIJ BLOEDBROEDERS ZULLEN WORDEN.
DAT IS ABSURD!
MAAR JASPER, HET IS EEN GROTE EER, DIE EEN SIOUX ALLEEN MAAR AAN HEEL BELANGRIJKE MENSEN TOESTAAT!
15 A
IN ZEKERE ZIN EEN SOORT INWIJDING. DAT VERANDERT DE ZAAK...
GOED, GAAN JULLIE JE GANG. EN GA DAARNA NAAR HET STATION OM ONZE SPULLETJES TE HALEN.
KORT DAAROP
ZO, IS HET GEBEURD?
UGH, ALS MIJNHEER ME WIL TOESTAAN.
BENT U LID VAN EEN CLUB?
© MORRIS - GOSCINNY
15 B

2. Dezelfde plaat, nu getekend door GIRAUD

KALM AAN! WAT IS ER AAN DE HAND?
ZONDER ENIGE REDEN, MIJNHEER, WIL HET PERSONEEL VAN DIT HUIS MIJ SCALPEREN! HET IS DE EERSTE MAAL DAT MIJ IETS DERGELIJKS OVERKOMT..
..EN TOCH BEN IK MIJN LOOPBAAN BEGONNEN ALS HUISKNECHT BIJ DE 18E GRAAF VAN HAMPCHESTER, MAAR ZELFS DAAR..
WEL, SAM?
OMDAT WITTE FRONT EN SAM SAMEN DE PAPOOSE VAN BADDY MOETEN DIENEN EN VERDEDIGEN, WILDE SAM HUN BLOED VERMENGEN, OPDAT ZIJ BLOEDBROEDERS ZULLEN WORDEN
DAT IS ABSURD!
MAAR JASPER, HET IS EEN GROTE EER, DIE EEN SIOUX ALLEEN MAAR AAN HEEL BELANGRIJKE MENSEN TOESTAAT!
IN ZEKERE ZIN EEN SOORT INWIJDING.. DAT VERANDERT DE ZAAK...
GOED, GAAN JULLIE JE GANG EN GA DAARNA NAAR HET STATION OM ONZE SPULLETJES TE HALEN.
KORT DAAROP...
ZO, IS HET GEBEURD?
UGH, ALS MIJNHEER ME WIL TOESTAAN.
BENT U LID VAN EEN CLUB?

3. Het Blueberry-verhaal *De Mijn van Prosit*, blz. 8 door GIRAUD

OP DAT MOMENT AAN HET EINDE VAN HET DORP..
DAAR IS DIE FAMEUZE SCHUUR EN NATUURLIJK GEEN SPOOR VAN EEN VECHTPARTIJ! HELL! PROSIT HAD GELIJK!
AARRR
DAT LEEK WEL GEKREUN! IS ER 'N GEWONDE DAARBINNEN?
KLIK!!
HET IS DAAR ZO DONKER ALS DE NACHT! DAT LIJKT OP 'N VAL-STRIK!
HELL! IEMAND SPANT DE HAAN VAN EEN COLT DAAR ONDER HET BRUGGETJE!
HEY! KOM DAAR 'NS ONDER VANDAAN!
8A
BRAVO, CLAY!
SNEL, JONGENS! IK HEB HEM!
KALM AAN, SHERIFF! WE GAAN JE ALLEEN MAAR EVEN UIT DE BUURT HOUDEN! HET IS TIJD OM ONZE REKENING MET LUCKNER TE VEREFFE-NEN!
LATEN WE HEM VAST-BINDEN EN IN DE SCHUUR OPSLUITEN! ER WORDT OP ONS GEWACHT VOOR DE NECK-PARTY (*)!
(*) OPHANGING
ALS HIJ DAARIN LIGT IS ER GEEN GEVAAR DAT HIJ VÓÓR MORGENOCHTEND ONTDEKT WORDT!
EN INTUSSEN ZAL ALLES ACHTER DE RUG ZIJN! DAAR DOE JE NIETS MEER AAN! "PROSIT" LUCKNER ZAL ZIJN VONNIS KRIJGEN!
EVEN LATER..
18

4. Dezelfde pagina, getekend door MORRIS

OP DAT MOMENT AAN HET EINDE VAN HET DORP..
DAAR IS DIE FAMELIZE SCHUUR EN NATUURLIJK GEEN SPOOR VAN EEN VECHTPARTIJ @::*! PROSIT HAD GELIJK!
YEP!
PALOMITO
KAÏ... KAÏ...
?!
DAT LEEK WEL GEKREUN! IS ER 'N GEWONDE DAARBINNEN?
SMAK, SLURP
STIL, AVERELL!
:@?! IEMAND ZIT EEN APPEL TE ETEN ONDER HET BRUGGETJE
MAAR DAT IS LUCKY LUKE! IK MOET ME IN ZIJN HANDEN WERPEN, HARTELIJKE HOND DIE IK BEN!
KOMEN JULLIE DAAR 'NS ONDER VANDAAN!
A
BRAVO, RATAPLAN!
SNEL, JONGENS! IK HEB HEM!
KALM AAN, SHERIFF! WE GAAN JE ALLEEN MAAR EVEN UIT DE BUURT HOUDEN! HET IS TIJD OM ONZE REKENING MET LUCKNER TE VEREFFENEN!
LATEN WE HEM VASTBINDEN EN IN DE SCHUUR OPSLUITEN! ER WORDT OP ONS GEWACHT VOOR DE NECKTIE-PARTY (1)!
(1) NECKTIE PARTY = OPHANGING (EN NIET "NECK-PARTY") GA MAAR TERUG NAAR SCHOOL, JEAN-MICHEL CHARLIER!
ALS HIJ DAARIN LIGT IS ER GEEN GEVAAR DAT HIJ VÓÓR MORGENOCHTEND ONTDEKT WORDT!
ZEG, WILLEN JULLIE ME EEN VUURTJE GEVEN? IK HEB MIJN HANDEN VOL...
EVEN LATER...
B

Lucky Lite

DOOR BRETECHER

WOMEN'S LIB. GULCH
VREEMDELING, JE KUNT MAAR BETER EEN VREEMDELINGE ZIJN
O PAPY BLUE
SALOON
ROOMS
IK GA IN DEZE SALOON MAAR EENS WAT DRINKEN..
WAT IS HIER AAN DE HAND?
PATTIE POKER IS WEER BEZIG ZE HEEFT ME BIJ HET DOBBELEN UITGEKLEED.
GOEIE STEMMING.
MEISJE! EEN WHISKY!
WAT LATER...
HEREN WORDEN IN DEZE SALOON NIET TOEGELATEN!
VANAF NU WORDEN ZE DAT WEL!.. PFTOE!!
EN ALS EEN MAN DE SALOON BINNENKOMT ZET JE JE HOED AF, STELLETJE ONBESCHOFTERIKKEN!
PAN
PAN
THEE MET CITROEN!
MAG IK U VOORSTELLEN DEZE THEE ALS INZET BIJ HET DOBBELSPEL TE GEBRUIKEN, MENEER?
O.K. COW-GIRL!
U MAG BEGINNEN, DE EER IS AAN U, MENEER!

IETS LATER...
UW BEURT WEER, VREEMDELING...
HEU.. HUM... IK BEMOEI MIJ MISSCHIEN MET IETS DAT MIJ NIET AANGAAT, MAAR..
IK VERAFSCHUW HET DAT MEN EEN ZWAKKE MAN MISBRUIKT!
BEDRIEGSTER!
PAN
PAN
PAN
ACCEPTEERT U EEN OPKIKKERTJE OM VAN DE SCHRIK TE BEKOMEN, MENEER?
O.K. COW-GIRL! OMDAT JE HET ME ZO BELEEFD VRAAGT!
ZIJN DIE MOOIE OOGJES VAN JOU, BABY?
MEVROUW, IK HEB EEN UITSTEKENDE OPVOEDING GENOTEN EN IK BEN NIET ZOALS U DENKT. U HEEFT HET RECHT NIET ZICH ZO VRIJPOSTIG OP TE STELLEN OMDAT U MIJ UIT EEN NETELIGE SITUATIE HEEFT GERED!
DAT IS WAAR!
WAT ONBEHOUWEN!
WEER ZO'N LOMPE DESPERADA!
WEG MET HAAR!
I'M A POOR LONESOME COW-GIRL FAR AWAY FROM HIM...
EINDE

Het privé-leven van Lucky Luke

DOOR LORO

WEER ZOCHT ZORRO, NA EEN GESLAAGDE WRAAKAKTIE, ZIJN GEHEIME SCHUILPLAATS OP. HIJ WAS LISTIG VERBORGEN ACHTER Z'N VERMOMMING.
REGENDE HET MAAR PIJPESTELEN!
HELAAS GEEN DRUPPEL VANDAAG! ZWART STAAT MIJ NIET BIJ ZONNESCHIJN! DAN MAAR MIJN WARE IDENTITEIT.
ZAL ONS DAN EINDELIJK HET WARE GEZICHT VAN DE GEMASKERDE WREKER GETOOND WORDEN ??
JA!...
ZE MOGEN M'N LOONSTROOKJE WEL EENS AANPASSEN GEZIEN DE OVERUREN DIE IK MAAK !!!

Rubrique-a-brac

DOOR GOTLIB

OOUUAAHH
OOUUAAHH
LIEFSTE!
OOUUAAHH
OOUAAHH
OOUUAAHH
LIEFSTE!
OOOUUAAHH
OOUAAHH
LIEFSTE!

AAARGH
PENG
PRRUUUUU
PENG
PENG
RGHAAA
RHAAAAAA
AAARHG
PRRUUUUU
GHRAAAA
PENG
G
PARDON?
LIEFSTE!
OEPS
IK ZOU BEST ITALIAANSE SOEP LUSTEN
VOLGENS MIJ HEB IK DAT GEZICHT AL EENS GEZIEN
CHARLES BRONSON? CLINT EASTWOOD?
MMMMMM HEERLIJK DAT BOT
MIJN GOD.. WIE IS DAT TOCH? GIAN MARIA VOLONTE? LEE VAN CLEEF?
KRATCH SCRATCH
HA! HET IS LA MAMMA!
ELI WALLACH? JASON ROBARDS?
HEB JIJ OOK BROCCOLI?
WAAROOR DAT?
OM HET IN DE MINESTRONE TE STOPPEN
NU WEET IK HET, HET IS WILLIAM HART
EINDE
OOOOO SOLOOO MIOOOO
GEEF MIJ MAAR EEN LEKKERE MINESTRONE

De Postkoets contra Stagecoach
Een analyse van film en stripparodie

DOOR FRED VAN DOORN

Morris noemt De Postkoets 'de letterlijke parodie van Stagecoach'. Nu is volgens het woordenboek een parodie een 'spottende nabootsing van iets ernstigs'. Anders gezegd, volgens Morris is de 32e aflevering van de avonturen van Lucky Luke niet alleen een nabootsing van de beroemde Western Stagecoach, maar wordt tevens de spot gedreven met wat in Stagecoach als ernstig was bedoeld.

Niemand zal ontkennen dat John Fords *Stagecoach* een serieuze film was en gebleven is. Door de vele filmhistorici wordt *Stagecoach* zelfs als eerste serieuze Western gezien. Historisch gezien is dat niet juist, maar de film kwam in 1939 op een moment dat de Western door vrijwel iedereen als een minderwaardig filmgenre werd beschouwd, weinig meer dan een 'horse opera'. Dat kwam voornamelijk omdat de filmstudio's in Hollywood de Western als vulsel voor hun totale bioscooppakket beschouwden, vrijwel letterlijk 'bijwerk'. Thematisch en stilistisch gezien was de Western al in de periode van de stomme film in de jaren twintig 'volwassen' geworden, maar in de jaren dertig verflauwde de belangstelling, tot met de komst van *Stagecoach* een nieuwe periode van bloei werd ingeluid die tot aan het einde van de jaren zestig zou duren. Achteraf is *Stagecoach* tot één van de klassieke Westerns uit de filmgeschiedenis verklaard, hoewel het gegeven nauwelijks tot de bekende Western-thema's gerekend mag worden. Een groep mensen, die bedreigd wordt door een gemeenschappelijk gevaar, op weg van plek A naar plek Z, het zou zich bij wijze van spreken in iedere eeuw en onder iedere omstandigheid kunnen afspelen, van de Romeinen tot de Rampenfilm. Waar het om gaat is of de scenarioschrijver en de regisseur er in zijn geslaagd een dramatische spanning te creëren binnen die mini-wereld die wordt bedreigd door een vijandige buitenwereld. Hoe meer conflicten binnen die kleine wereld, hoe hoger de obstakels die onderweg van A naar Z oprij-

De Postkoets. Van links naar rechts: Hatfield (John Carradine), Buck (Andy Devine), de beheerder van de haltepost (Chrispin Martin), Curly (George Bancroft), Mrs. Mallory (Louise Platt), Peacock (Donald Meek), Dallas (Claire Trevor), Ringo Kid (John Wayne).

Monument Valley en de Postkoets

zen. Voorwaarde moet echter blijven dat het gevaar van de buitenwereld zo groot is dat allen toch gedwongen zijn om bij elkaar te blijven. In *Stagecoach* zijn scenarioschrijver Dudley Nichols en regisseur John Ford daar op (nog steeds) bewonderenswaardige wijze in geslaagd. Het verhaal begint met de mededeling dat de Apachen onder leiding van opperhoofd Geronimo in opstand en op het oorlogspad zijn en dat de telegraafverbinding naar Lordsburg is verbroken.

Vervolgens komt de postkoets van Wells Fargo op weg naar Lordsburg het stadje Tonto binnenrijden. de koetsier is Buck, een grote, zware luidruchtige vent. De twee passagiers die naar Lordsburg gaan stappen uit om hun benen te strekken. De eerste is Mrs. Mallory, van wie ze via een bekende die ze ontmoet te horen krijgen dat ze op weg is naar haar echtgenoot, die zich met de U.S. Cavalry in Lordsburg bevindt. Ze schijnt op straat herkend te worden door een keurig geklede dandy in de traditie van het Zuiden van de Verenigde Staten. Ze hoort dat hij de beruchte gokker Hatfield is. Buck is intussen het kantoor van de sheriff binnengegaan om te informeren naar zijn gewapende escorte voor het laatste stuk van de tocht naar Lordsburg. Hij krijgt te horen dat sheriff Curly zelf mee zal rijden naar Lordsburg omdat Ringo Kid uit de gevangenis is ontsnapt en ongetwijfeld op weg is naar Lordsburg om daar de moord op zijn vader en broer te wreken. Verderop in het stadje wordt de licht beschonken dokter Josiah Boone wegens huurschuld door zijn hospita op straat gezet. Even later komt hij een jonge vrouw, Dallas geheten, tegen die onder politiegeleide door een groepje oudere dames, die zich *Ladies of the Law and Order League* noemen, naar de postkoets wordt gevoerd om het stadje uitgejaagd te worden. in het café drinkt Doc Boone een laatste borrel en ontmoet daar één van zijn medepassagiers, Peacock, een vertegenwoordiger in sterke drank die een koffer met monsters bij zich heeft. Vanaf dat ogenblik zijn Doc Boone en Mr. Peacock onafscheidelijk. Als Buck de passagiers aan boord van de postkoets roept stappen Dallas, Doc, mr. Peacock en Mr. Mallory in en neemt Curly bij Buck op de bok plaats. Net als de postkoets weg wil rijden komt een groep ruiters van de U.S. Cavalry aan met een boodschap voor de troepen in Lordsburg en de mededeling dat Geronimo op het oorlogspad is. Curly stelt de passagiers voor de keuze om uit te stappen of mee te rijden en allen kiezen voor het laatste, Mr. Peacock gedwongen door Doc. Op dat moment dient zich nog een passagier aan: Hatfield. Hij verlaat vrijwillig het stadje en biedt Mrs. Mallory zijn bescherming aan. Dan zet de postkoets zich in beweging om verderop weer te stoppen, want er staat nog een passagier langs de kant van de weg: de bankier Gatewood, van wie de toeschouwer op dat moment als enige weet dat hij er met de inhoud van de kluis vandoor gaat. Als hij aan boord is verlaat de postkoets definitief Tonto. Een aantal kilometers buiten het stadje dient zich de laatste passagier aan: Ringo Kid. Zijn paard is kreupel en hij wordt door Curly gearresteerd. Het gezelschap aan boord van de *Stagecoach* is nu compleet.

Op een bepaalde manier is het ook een 'compleet' gezelschap, een miniuitgave van de Amerikaanse samenleving zoals die in vele Westerns is getoond. Er zijn twee vrouwen aan boord, de ene is de gerespecteerde vrouw van een militair, in verwachting en op weg naar haar man. De ander is er één van lichte zeden, uitgebannen door de fatsoenlijke vrouwen van de samenleving, waaronder de echtgenote van Gatewood. Deze is het prototype van de vrije ondernemer, de betrouwbare zakenman en geacht lid van de samenleving, die intussen een gewone oplichter blijkt te zijn. Hij contrasteert weer met de kleine zelfstandige, de vertegenwoordiger in sterke drank, een bescheiden, bedeesde man die in aanzien groeit naarmate dat van Gatewood daalt. Doc is de man die door de drank aan lager wal is geraakt en hij contrasteert weer met Hatfield, die de klap van de Zuidelijke nederlaag niet te boven is gekomen (Doc heeft met de Noordelijken gevochten). Ringo Kid is de man die het liefst op zijn farm zou werken, maar door misdadigers ten onrechte in de gevangenis is beland en nu op weg is om zich te wreken, terwijl Curly door hem opnieuw te arresteren hoopt zijn leven te redden, want hij acht hem kansloos tegen de

HU, HURRICANE! HU DONDER! HU BLIKSEM!
HU.. EHH... VERDRAAID! IK DACHT DAT IK ALLE PAARDEN VAN DE MAATSCHAPPIJ NOU ZO LANG-ZAMERHAND WEL KENDE
DIT MOET EEN NIEUWE ZIJN!

Monument Valley in Lucky Luke

Mae West

outlaws die hij zoekt. Dit gemêleerde gezelschap van Amerikaanse staatsburgers hangt de dreiging van een andere, verdreven groep Amerikanen boven het hoofd: de Indianen. Een uur lang zijn ze onzichtbaar en wordt het gezelschap met andere problemen geconfronteerd, zoals de extra paarden die gestolen worden, de onverwachte geboorte van Mrs. Mallory's baby, een veer dat verbrand is en een rivier die moet worden overgestoken. Pas als ze in de allerlaatste fase van de tocht zijn, op de zoutvlakte bij Lordsburg, vallen de indianen aan. Dramatisch gezien op het beste moment, net toen iedereen dacht dat de ergste problemen nu achter de rug waren.

Vergelijken we het gezelschap van *Stagecoach* van Ford en Nichols met dat van *de Postkoets* van Morris en Goscinny, dan zijn er eigenlijk maar weinig overeenkomsten, al is de intentie dezelfde.

De aanleiding is gezochter, maar is in het creëren van een gevaar van buitenaf niet per definitie minder. De postkoetsen van Wells Fargo zijn de laatste tijd iets te vaak overvallen, wat tot gevolg heeft dat het publiek het reizen per postkoets niet veilig meer vindt. Om het tegendeel te bewijzen laat Wells Fargo nu publiekelijk bekend maken dat er een postkoets van Denver naar San Francisco zal vertrekken met een lading goud aan boord en dat de bekende Lucky Luke als bewaker mee zal rijden.

Behalve Hank Bully, de koetsier en Lucky Luke reizen er nog vijf passagiers mee, die allen een min of meer dringende reden om juist met die postkoets ook naar San Francisco te gaan. De meest plausibele reden lijkt die van de oude goudgraver Digger Stubble, want een groot gedeelte van het goudtransport bestaat uit zijn goud en hij wil het onderweg beschermen. Iets minder is het argument van Annebella Flimsy en haar onderdanige echtgenoot Oliver. Deze heeft in San Francisco een baan als boekhouder gekregen en moet zich zo spoedig mogelijk melden. Hij mag echter van zijn echtgenote niet alleen. De vierde passagier is de predikant Sinclair Rawler, die de zondige stad San Francisco wil bekeren en per sé met deze postkoets mee wil. De laatste passagier is de fotograaf Jeremiah Fallings, die onderweg sensationele foto's hoopt te maken die hem beroemd zullen maken.

Vlak voor het vertrek komt er nog een zesde passagier bij: de gokker Scat Thumbs die wegens valsspelen voor de keuze is gesteld opgehangen te

Lee Van Cleef in 'The Good, The Bad and The Ugly'

worden of met de postkoets meegaan (bij ieder oponthoud zal zich dit als running gag herhalen).

Dramatisch gezien passen Morris en Goscinny nu de tegenovergestelde methode toe als Ford en Nichols: zoveel mogelijk bedreiging van buitenaf. Het wemelt onderweg van de bandieten die proberen de postkoets te overvallen en de meeste pogingen worden door Lucky Luke teniet gedaan.

Van het hele gezelschap is de koetsier degene die nog de meeste overeenkomsten vertoont, al heeft Morris hem niet gemodelleerd naar de acteur die bij Ford de rol speelde (Andy Devine), maar eerder naar Wallace Beery, veel meer een 'bully' van een man.

Verder is Scat Thumbs een gokker en al zijn bij Morris alle gokkers van Pat

ZEG, MOOIE JONGEN, IK BEN LULU CARABINE, DE STER VAN DE TROEP. EN DIT ZIJN DE DAMES BELLE, SUGAR, LINDA EN PEARL. EN ONZE PIANIST WALLACE.
BAH!

Lulu Carabine, Mae West-parodie van Morris

Lee Van Cleef als De Premiejager, door Morris

Poker af variaties op de Hatfield-figuur uit *Stagecoach*, zijn motieven zijn geheel anders, want hij bevindt zich onvrijwillig aan boord, iedere keer weer. De kleine Oliver Flimsy lijkt nog het meeste op Mr. Peacock en hij heeft dezelfde rol toebedeeld gekregen: aan het slot is hij duidelijk gegroeid en zijn vrouw de baas.

Lucky Luke speelt zelf ongeveer de rol van Curly plus die van Ringo Kid, maar omdat hij volkomen sexloos door het leven gaat is er geen *love-interest* en is Annabella Flimsy de enige vrouw aan boord. Zij is de statige bazige dame en op zich ongetwijfeld een parodie, maar dan één uit het eigen werk van Morris en niet één zoals die in *Stagecoach* is te vinden. Digger Stubble moet voor de komische noot zorgen, maar ook hij komt uit het eigen werk van Morris en is niet wezelijk anders dan de eerste goudgraver zoals die in 1947, 24 jaar vóór *De Postkoets*, in Dick Digger's Goudmijn werd gepresenteerd. De meest interessante figuur is de predikant, Sinclair Rawler, die een beetje de Gatewood-functie heeft: de moraalprediker die later de schurk blijkt te

Robert Mitchum als de predikant met een revolver verborgen in zijn bijbel in 'Five Card Stud' (1968) van Henry Hathaway

zijn. Met zijn pistool in de bijbel verborgen en kwa houding is hij regelrecht ontleend uit een Western van Henry Hathaway, *Five Card Stud*, uit 1968. Morris moet deze Western (die in januari 1969 in België is vertoond) ongetwijfeld gezien hebben, want de figuur lijkt verdacht veel op predikant Jonathan Rudd, zoals deze door Robert Mitchum als donderpreker wordt neergezet. De truc met het pistool in de bijbel wordt pas aan het slot van de film onthuld (er bestaan geen filmfoto's van, want dan zou de plot van *Five Card Stud* verraden zijn). Morris geeft de ontknoping op blz. 37, negen pagina's voor het einde, daarna komt pas de zoutvlakte, maar zonder de indianen. Deze zijn al eerder ten tonele verschenen, nadat de inzittenden van de postkoets eerst een aantal moeilijkheden hebben moeten overwinnen die bijzonder veel lijken op die welke de inzittenden van de re-make van *Stage-*

De predikant door Morris

coach uit 1966 hadden moeten doorstaan. Als de Indianen echter verschijnen (op blz. 22), dan blijkt dat Morris toch niet de meest recente versie van *Stagecoach* voor ogen moet hebben gehad, want het decor waarin hij de achtervolging tekent is dat van Monument Valley, het vaste dekor van de John Ford-Westerns. De Indianen als grote dreiging was echter anno 1971 voor Morris en Goscinny geen haalbare kaart meer en waarschijnlijk hebben zij ze daarom als komisch intermezzo naar voren gehaald. Daarmee is echter iedere aanspraak op een parodie op *Stagecoach* weggevallen, daarvoor zijn de dramatische middelen te uiteenlopend geworden. Het zal dan ook wel geen toeval geweest zijn dat bij het eerstvolgende tussenstation na het intermezzo met de Indianen in het café Alfred Hitchcock achter de bar de bierglazen staat af te spoelen.

Het is de zoveelste verwijzing in de Lucky Luke-albums naar filmfiguren en hoewel het zelden zo letterlijk gebeurt is het niet verwonderlijk, want wie een komische strip over een cowboy bedenkt kan moeilijk om de Western heen. Toen Morris in 1946 Lucky Luke begon te tekenen gaf hij hem een aantal ingrediënten mee die regelrecht ontleend waren aan bestaande filmcowboys op dat moment. Zo was hij vroeger meer dan nu duidelijk een 'zingende cowboy' naar het grote voorbeeld van Gene Autry en Roy Rogers, de populairste cowboy-sterren uit de jaren dertig en veertig. Hun beste vriend was hun paard, Gene Autry had Champion, Roy Rogers had Trigger, Kit Carson reed op Cactus en Hopalong Cassidy reed op Topper en Lucky Luke op Jolly Jumper. Al deze paarden hadden eigenschappen zoals de bioscoopbezoeker die kenden van honden als Rin Tin Tin en Lassie: ze konden zelfstandig denken en handelen en beheersten vele kunstjes. Omdat een strip nu eenmaal meer mogelijkheden biedt kreeg Jolly Jumper een uitgebreid gevoelsleven aangemeten, waarbij hij vele malen kritiek op doen en laten van zijn baas uitte en ook over

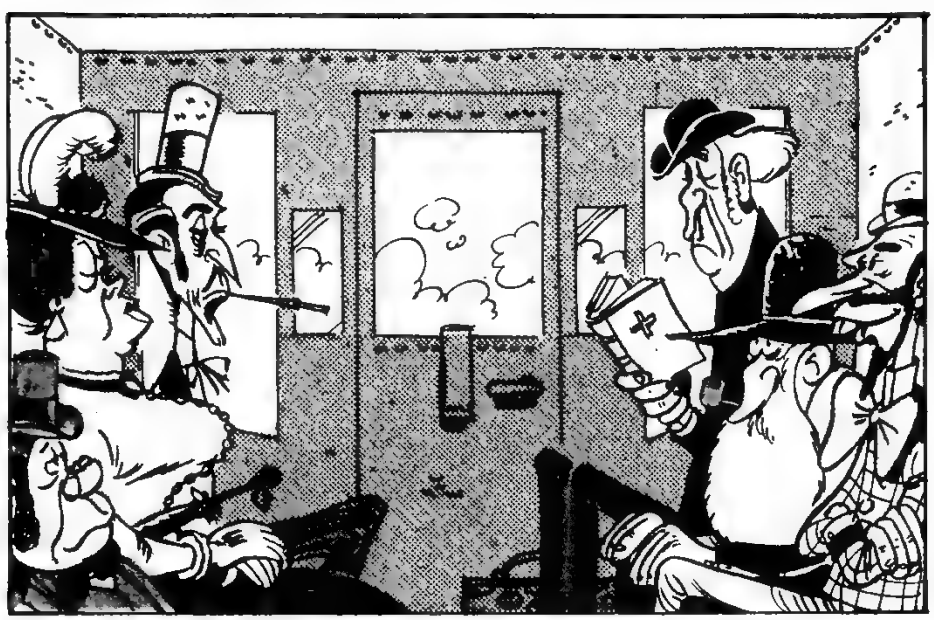

Jack Palance als schutter in 'Shane'

een bijzonder gevoel voor humor bleek te beschikken.
Ook voor zijn plots leek Morris in die beginjaren zijn inspiratie te putten uit de B-Westerns van Republic, Monogram en al die andere produktiemaatschappijen. Als hij old-timers liet opdraven, met de lange grijze baard, de ene tand in de mond en de gekreukelde hoed op, dan leken ze sprekend op de *side-kicks* die als partner van de held in dergelijke Westerns voor humor moesten zorgen, zoals Gabby Hayes of Fuzzy St. John. Pas later begon Morris historische figuren te introduceren die ook echt in het wilde Westen hadden bestaan met als geniaalste creatie in album 6, *Vogelvrij*, de vier gebroeders Dalton, Emmett, Bill, Grat en Bob. Geheel volgens de historie liet Morris ze aan het slot doodgaan, een uniek voorbeeld van het slachten van de kip met de gouden eieren. Via een uiterst slimme manoeuvre keerden ze zes albums later, in Lucky Luke 12, weer terug als De Neven Dalton en sindsdien hebben we Joe, William, Jack en Averell Dalton nooit meer hoeven missen. Er is (bij mijn weten) door Lucky Luke geen tegenstander meer gedood sinds Lucky Luke 8, waarin hij aan het slot zonder pardon zijn tegenstander Phil IJzerdraad neerschiet. Het was ook de eerste keer dat

W. C. Fields

W. C. Fields als circusdirecteur Mulligan

een tegenstander letterlijk aan een film was ontleend, want Phil IJzerdraad was niemand anders dan Jack Palance als de moordenaar Wilson uit *Shane* uit 1953. Er is wel gezegd dat de Western nooit meer geheel hetzelfde is

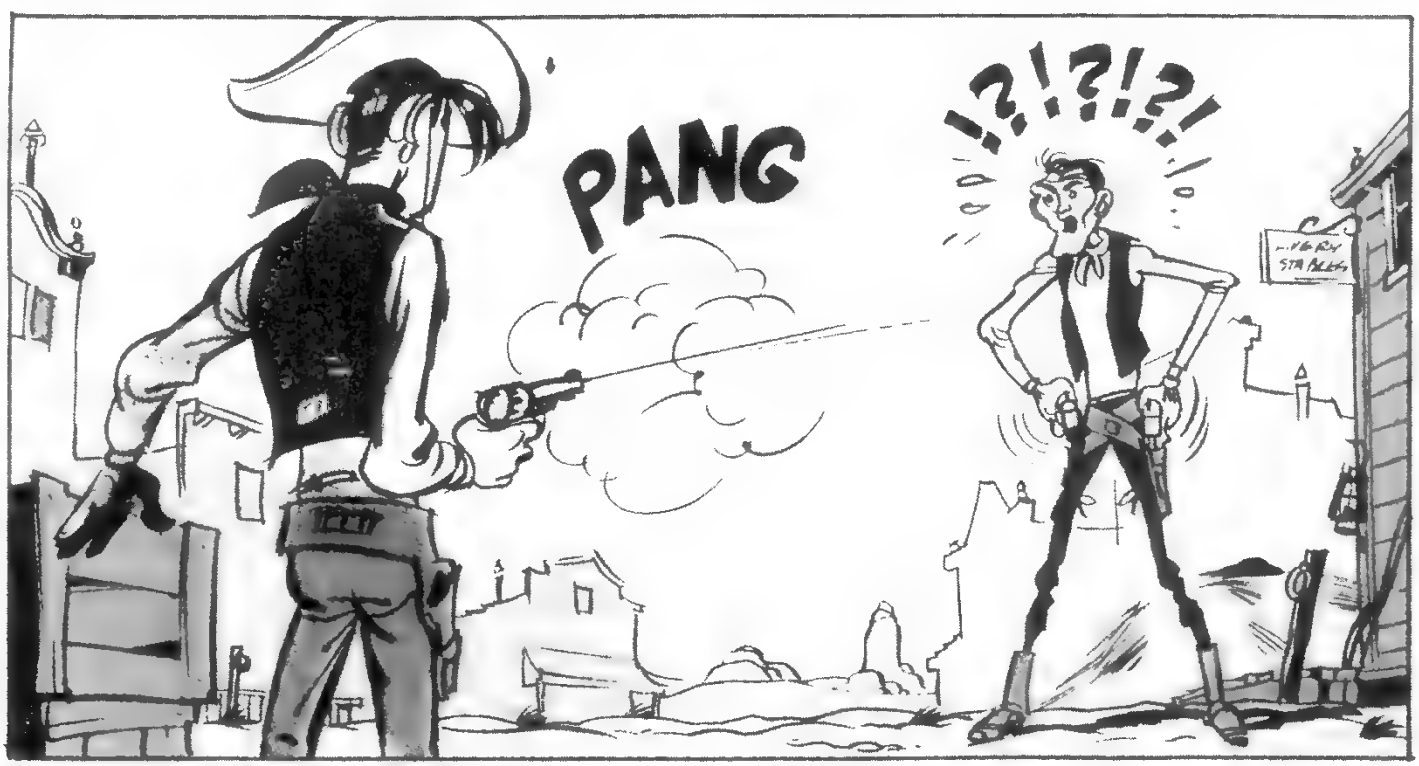

Jack Palance als Phil IJzerdraad

geweest vanaf het moment dat Jack Palance zijn zwarte handschoenen aantrok en koelbloedig Elisha Cook Jr. neerschoot en dat daar op dat moment al de basis is gelegd voor de latere spaghetti-Westerns en de geweld-Westerns à la Sam Peckinpah. Na de dood van Phil IJzerdraad zijn bij Morris de schurken blijven leven, maar hij haalde er wel vaker filmfiguren bij, zoals Peter Lorre als Pete de Windvaan in *De Bende van Joss Jamon*, Boris Karloff en Lee Marvin in *Bootrace op de Mississippi* als resp. Hardhoofd en Pistol Pete en met als mooiste voorbeeld de perfecte Engelsman in de gedaante van David Niven als Robert Gainsborough in *Calamity Jane*.

In albums na *De Postkoets* heeft die tendens zich doorgezet. Mae West als Lulu in *Dalton City*, W.C. Fields als kapitein Erasmus Mulligan in *Western Circus* en later voor de tweede keer als Dokter Smith in *De Ballade van de Daltons* (waarin trouwens ook Donald Meek in zijn Mr. Peacock-rol uit *Stagecoach* voorkomt), met ook hier weer een hoogtepunt met de Lee van Cleef-rol uit *The Good, the Bad and the Ugly* in *De Premiejager*.

Wie een Western-strip tekent wordt uiteraard ook beïnvloed door de cameravoering uit de films. De speciale camerastandpunten die iedere bioscoopbezoeker gevoelsmatig kent en die door iedere regisseur als een vast gegegeven iedere keer weer opnieuw worden gebruikt. De ruiters die de verlaten hoofdstraat binnenrijden, de binnenkomst door de klapdeurtjes van de saloon, het shot van de eenzame cowboy die aan de bar staat en zijn tegenstander in de spiegel boven de bar ziet binnenkomen, het plotselinge hoge camerastandpunt (vanuit de lamp gezien) als de kaarten bij het pokeren op

Gary Cooper en Grace Kelly in 'High Noon'

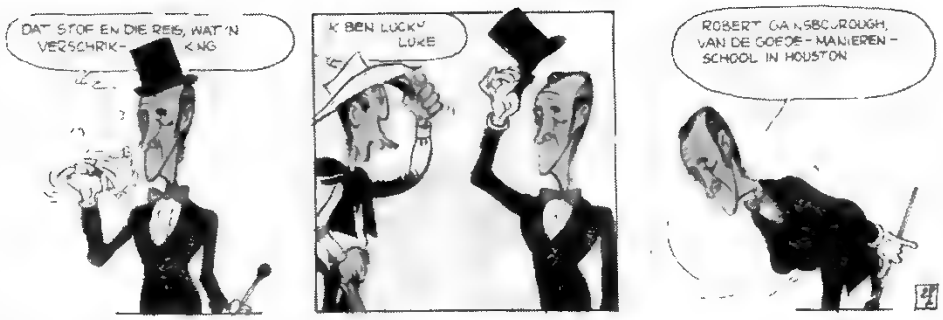

David Niven bij Morris

David Niven

tafel worden gegooid, het shot van bovenaf op de bar, de overzichtsshots vanaf de balustrade, iedere filmliefhebber kent ze uit de Westerns van Howard Hawks, John Ford, John Sturges of Henry Hathaway. het zijn de beeld-cliché's van de Westerns en als zodanig zijn ze ook te zien in het werk van Morris. Soms is er een periode waarin ze overheersen, zoals halverwege de jaren zeventig in albums als *De erfenis van Rataplan, De Witte Ridder, De Genezing van de Daltons* en *Zijne Keizerlijke Hoogheid Smith*.

Het zijn de strips waarin de tekenstijl tevens heel gedetailleerd is, maar in 1978 bij *De Ballade van de Daltons* is alles weer losser en minder gedetailleerd en zijn de extreme camerastandpunten verdwenen. Alsof er minder van tevoren in scenariovorm vaststond en er tijdens het tekenen meer werd geïmproviseerd.

Van Alfred Hitchcock was bekend dat iedere camerainstelling, ieder shot van tevoren werd getekend en dat alles, als een strip, op papier stond voor de opnamen begonnen. Het is ironisch te bedenken dat voor striptekenaars wel eens het omgekeerde zou kunnen gelden. Dat alles al een keer op film heeft gestaan voor het, in gewijzigde vorm, weer op papier komt. Als Lucky Luke in *Blauwvoeten op het Oorlogspad* door de honger gedreven zijn holster kookt en opeet, weet ik dat ik dat eerder heb gezien: Charlie Chaplin in *The Goldrush* die zijn schoenen kookt en het leer opeet. Maar als ik in datzelfde album de Blauwvoeten vermomd als bosjes naderbij zie sluipen, weet ik dat niet alles uit films komt. Want het beeld komt uit Shakespeare. *Macbeth* om precies te zijn. ●

Gary Cooper door Morris

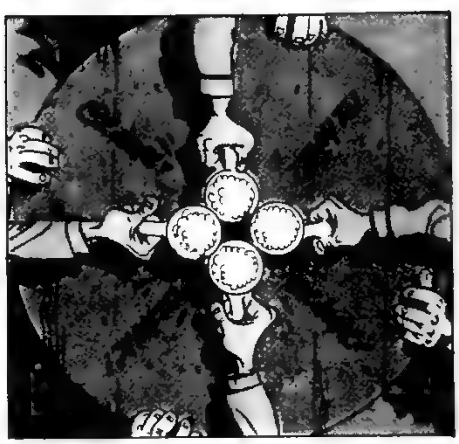

Hoge camerastandpunten...

Paradise Gulch

DOOR MORRIS

PARADISE GULCH
VREEMDELING, KOM BIJ ONS UITRUSTEN. DIT IS HET EINDE VAN DE ROUTE.
DAT IS EEN GOEIE RAAD, JOLLY JUMPER LATEN WE HIER MAAR STOPPEN.
RINTINTIN ! KOM IN JE MAND !
WARF! WARF!
'N EIGENAARDIG STADJE. MAAR ER IS IN IEDER GEVAL EEN SALOON
DRUGS
DR WALLET M.D
SIMSON'S WHEELCHAIRS
FUNERAL PARLOR
DENTIST.
SMILE AGAIN
SALOON
GOH ! EEN NIEUWE ! HEB JIJ JE OOK BEET LATEN NEMEN ? HOE HEET JE ?
LUCKY LUKE.
IK BEN WILLIAM HART. DIE ANDEREN ZIJN ROY ROGERS EN HOPALONG CASSIDY.
WAT WILLEN JULLIE DRINKEN ? IK TRAKTEER
EEN WARME MELK.
OH, M'N DRUPPELS.
VOOR MIJ EEN KAMILLE THEE.
WAT BEDOELEN JULLIE MET BEET LATEN NEMEN ?
OH, WEET JE : "VERBLIJF IN PARADISE GULCH, HET STADJE VAN DE VROLIJKE GEPENSIONEERDEN"...
1 2.. 3... 4..

5... 6... 7... EN WE VERVELEN ONS DOOD TUSSEN AL DIE OUDJES 8.. 9... 10...
WAAROM GAAN JULLIE DAN NIET WEG ?

WEGGAAN ? HOE MOET IK DAT BETALEN ? IK HEB AL MIJN MOOIE HEMDEN MOETEN VERKOPEN OM HIER TE KOMEN !
NOU, DAT IS GEEN VERLIES, DIE STAPEL HEMDEN VAN JOU !

IK ZAL JE NOG EENS NEERSCHIETEN, CASSIDY.
WAARMEE ? MET DIE ROESTIGE PROPPENSCHIETER ?
HEREN, HEREN, DENK OM JULLIE BLOEDDRUK !

KAN JE MIJ EVEN JE REVOLVER EN EEN KOGEL LENEN ?
GEEN SPRAKE VAN
EEN KOGEL EN EEN BEETJE OLIE DAN ?

ZO IS HET GENOEG ! VERGEET ALLES EN VERLAAT DEZE SPOOKSTAD VOOR BEJAARDEN !

NIEMAND GAAT HIER WEG.
?

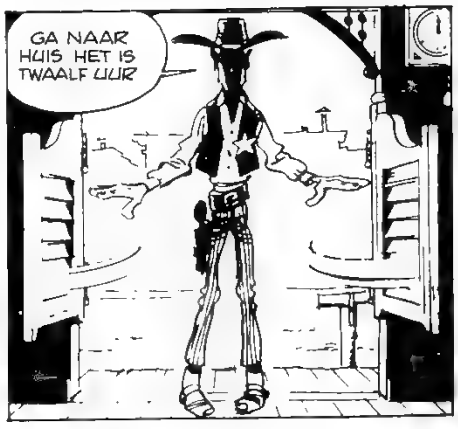
GA NAAR HUIS HET IS TWAALF UUR

HIJ HEEFT ONTSLAG GENOMEN.
DAT DENK JE. DAT DOET HIJ ALTIJD OM DEZE TIJD. HIGH NOON.
WE WON'T FORSAKE YOU, O MY DARLING...
IDIOTEN RAAP DIE STER OP STRAKS ZOEKT HIJ HEM WEER OVERAL

TJA, WIJ KUNNEN HIER NIET MEER WEG, LUCKY LUKE. VOOR ONS IS HET AL TE LAAT...

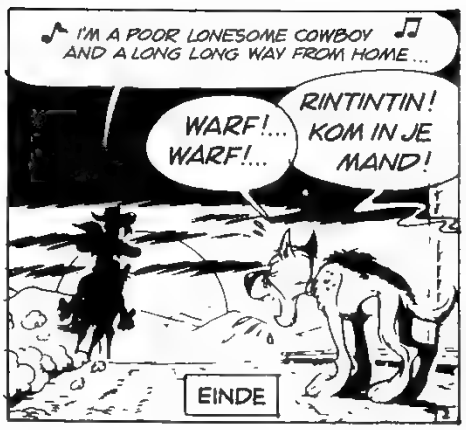

De dood van Lucky Luke

IN HET WESTEN IS HET BEST HET IS NOG MOOIER DAN MAE WEST EN ALLE MANNEN DIE JIJ VERLEIDT
OH KATIE, LEKKERE MEID...
SCHATTIG MEISJE!

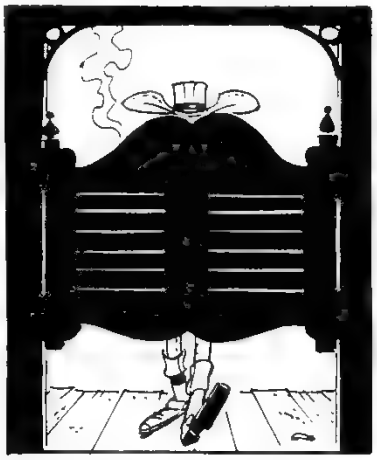

ZEG JONGENS, ZIEN JULLIE WAT IK ZIE?
IK VERWED M'N PAARD TEGEN EEN BORD BONEN DAT ZICH ONDER DIE HOED ONZE OUWE VIJAND BEVINDT!

De filmmoord op Lucky Luke

DOOR KEES DE BREE

Vanaf het begin van hun bestaan hebben strip en film elkaar beïnvloed. Filmmakers hebben niet alleen strips verfilmd, maar hebben bovendien geprobeerd om specifieke striptechnieken in filmtaal om te zetten, terwijl honderden striptekenaars fervente bioscoopgangers zijn die maar al te graag de nieuwste snufjes op het gebied van regie en cameravoering in hun strips verwerken. Dat het resultaat afhangt van het genie van de kunstenaars spreekt voor zich.
Een van de meest beroemde voorbeelden is Orson Welles die in zijn film *Citizen Kane* (1941) op fabuleuze wijze film- en striptechnieken met elkaar vermengde en daarmee het lichtend voorbeeld werd voor talloze filmers en striptekenaars.
De filmers die het meest beïnvloed zijn door de strip, zijn enkele Franse regisseurs, onder wie Alain Resnais aan wiens films *Muriel* en *L'Année Dernière* duidelijk de invloed van zijn rijke collectie strips valt af te zien. Met name aan de manier waarop hij de achtergrond vaag en wit maakte waardoor de hoofdpersonen plotseling meer reliëf kregen. Jean-Luc Godard maakte een heel stel als strips opgebouwde films, waarin de ondertitels steeds een nieuwe fase van de actie aangaven.
Het was de tijd dat Amerika warm liep voor de pop-art waarbij de kunstenaars hun inspiratie zochten in de massamedia. Roy Lichtenstein isoleerde bijvoorbeeld bepaalde tekeningen uit strips en blies ze op tot gigantische proporties. Het resultaat was een super-Amerikaanse kunst die gretig aftrek vond bij de veel filosofischer ingestelde Fransen. In de jaren zestig zag je dan ook plotseling een fiks aantal Franse films waarin de hoofdpersonen duidelijk in beeld strips lazen. Niet alleen als beeldvulling, maar met een wezenlijk doel. Zo gaf François Truffaut in *Fahrenheit 451* zijn versie van een toekomstige wereld, zoals Ray Bradbury die in een boek beschrijft. In die wereld is het geschreven woord volstrekt taboe en is het enige dat men kan 'lezen' tekstloze strips. In een scène zit hoofdpersoon Oskar Werner met Julie Christie in bed uitgebreid zo'n tekstloze strip te lezen.
Iemand anders die zich bezig hield met de codes, functies en symboliek van de beeldtaal was regisseur Alain Jessua, die in *Jeu de Massacre* een jonge man liet optreden die helemaal opging in zijn stripfantasiën. Zijn vriendin en hij schilderden tekeningen die qua uitsnede en onderwerp veel weg hadden van het werk van de pop-art kunstenaars. Niet voor niets leverde Guy Peellaert, de tekenaar van de soft-sex, pop-art strip *Jodelle* de tekeningen.
Het lag voor de hand dat een karikaturaal cowboy als Lucky Luke, die zich uitstekend leent voor parodie of uitvergroting, ook door de film geannexeerd zou worden. Het lezen van Lucky Luke-verhalen in films begon in *La Chance*. Vervolgens was het te zien in *Ne nous fâchons pas* met Lino Ventura en Mireille Darc terwijl Pierre Barouh, met aan zijn zijde Anouk Aimée, in de bekroonde film *Un homme et une femme* verdiept is in het album *De Spookstad* van Morris en René Goscinny.

Pierre Barouh, Anouk Aimée en Lucky Luke in 'Un homme et une femme

Regisseur Philippe Fourastié ging nog een stapje verder. In de film *Un choix d'assassins* (1967) naar de roman van W.P. MacGivern, op een scenario van Remo Forlani, was de hoofdpersoon een striptekenaar van de uitermate succesvolle stripreeks, getiteld... Lucky Luke! Bernard Noël speelde de rol van de tekenaar Stephan die we in sommige scènes in close-up bezig zien met het tekenen van zijn stripcowboy. Uiteraard heeft Morris de strip getekend die je in de film zo vaardig door Noël op papier ziet zetten.
Er is in de film overigens geen glansrol weggelegd voor Lucky Luke. Als Stephan een auto-ongeluk heeft gehad laat hij in een wanhopige bui zijn stripheld Lucky Luke liquideren. En dat was een scène waar Morris het behoorlijk moeilijk mee heeft gehad. In een interview verklaarde hij later: 'de koude rillingen liepen me over de rug'. Voor de geweldloze Morris die altijd fanatiek heeft geprobeerd bloedvergieten uit zijn werk te bannen, moet het inderdaad een hele zelfoverwinning zijn geweest: Lucky Luke doodgeschoten door de kleinste Dalton. Het kwade dat het goede overwint, dat is tegen de regels van de klassieke western, zelfs in een parodie! ●

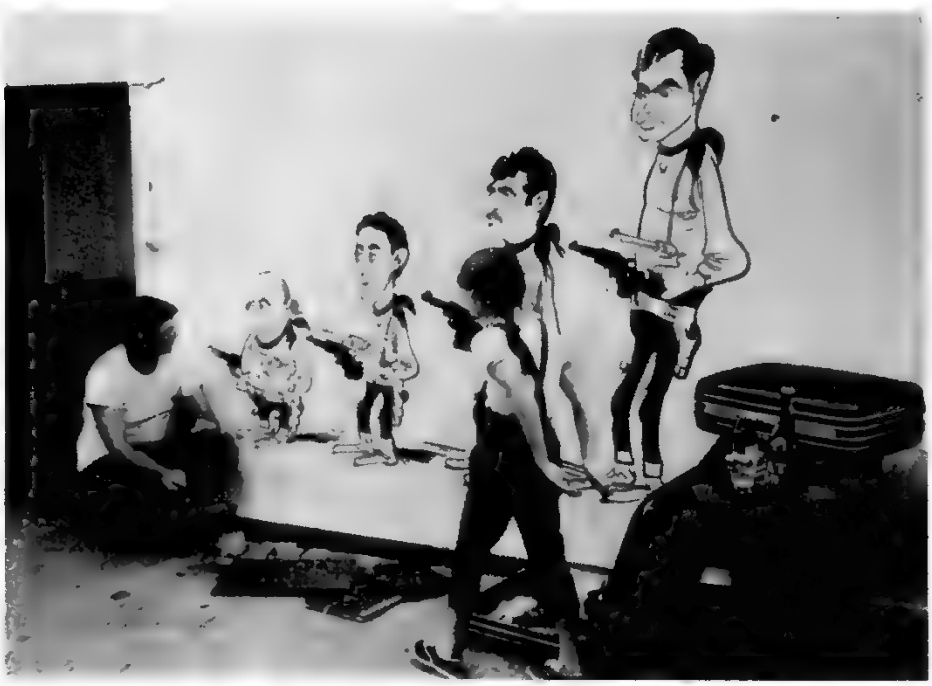

De schetsen van Morris dienden als basis voor de tekeningen van hoofdfiguur Stephan

René Goscinny, wonderscenarist en humorist

DOOR KEES DE BREE

René Goscinny

René Goscinny was de meesterscenarist van succesvolle stripseries als Asterix, Iznogoedh en Lucky Luke. De speelse geest die de humor zeer serieus nam. Dat met zijn dood een groot humorist is weggevallen, blijkt uit het feit dat zowel Asterix-tekenaar Uderzo als Lucky Luke-tekenaar Morris nog steeds geen scenarist hebben gevonden die Goscinny in de verste verte kan evenaren. Hieronder een collage van interviews uit bladen als Paris Match, L'Express, Lui, HP, Zoom en Schtroumpf waarin Goscinny aan het woord is over humor, Lucky Luke en zijn grote passie tekenfilms, met name zijn laatste tour de force, De Ballade van de Daltons.

U staat bekend als een groot humorist. Wat is daar voor nodig?
Iemand die iedereen aan het lachen kan maken, dat is een beroeps. En kan je je een leuker beroep voorstellen dan dat? Mensen aan het lachen maken is een mechanisme dat je kunt ontwikkelen en dat een tweede natuur kan worden. Als je bij elk voorval op zoek gaat naar het komische aspect ervan, dan wordt zoiets een soort training, net als bij lichaamsoefeningen. Wanneer me bijvoorbeeld iets vervelends overkomt, voel ik me in eerste instantie onprettig, maar vervolgens ga ik bedenken hoe ik het kan gebruiken als grap. Dat voorkomt veel irritatie en geeft je een zeker besef van de betrekkelijkheid van de dingen.

Waar lacht u zoal om?
Om van alles. Ik ben niet erg kieskeurig wat dat betreft. Ik kan om iedereen lachen die zichzelf serieus neemt. Een bepaalde situatie, een mal antwoord. Restaurants zijn bijvoorbeeld een onuitputtelijk jachtterrein.
Laatst ving ik een gesprek op tussen drie mannen in een winkel voor huishoudelijke artikelen over de voor- en nadelen van de verschillende groentemolens. Op een gegeven moment zei één van de drie, die kennelijk behoefte had om het gesprek op een wat hoger niveau te brengen: 'Of je dat nu wilt of niet, wij zijn op weg naar het socialisme'. 'Ja', knikte de ander, 'maar op de Zweedse manier'. 'Zeker', ging de derde door, 'op de Zweedse manier'. En nu nog zo'n stuk of vier, vijf keer

Uit de tekenfilm 'De Ballade van de Daltons'

beaamden ze volmondig: 'op de Zweedse manier'. Zoiets is toch verrukkelijk. Daarom vind ik het ook zalig om buitenshuis te eten.

Zit u te lachen als u aan het schrijven bent?
O, nee, nooit! Want ik zit geconcentreerd te werken. Het zou zelfs erg lastig zijn. Als ik even niet oppas, kan wat ik dan allemaal zit uit te knobbelen finaal de mist ingaan. De dingen waar de mensen later om zitten te lachen ben ik dan heel moeizaam en nauwkeurig aan het uitpuzzelen. Maar soms gebeurt het me wel dat ik heel blij ben met een bepaalde vondst. Ik ben gek op het spelen met woorden. Bij Lucky Luke kan ik wat dat betreft nooit vrij mijn gang gaan omdat Morris er niet al te dol op is, maar met Iznogoedh heb ik alle ruimte. Dat is een versie van 'Duizend en één nacht', gezien door de ogen van niet al te snuggere naïvelingen. Zo opent Sesam daar geen poort maar slechts een blikje sardientjes.
's Nachts krijg ik de hevigste lachbuien. Dan overkomt het me wel dat ik wakker word, één of ander gek verhaal bedenk en dan werkelijk lig te schudden van het lachen.

Wanneer heeft u uw humoristische kracht in dienst gesteld van Lucky Luke? Hoe kwam u in contact met Morris?
Op een avond ging ik Jijé eens opzoeken. Hij vertelde me toen dat een vriend van hem ook in New York woonde... een vreemde vogel, Morris geheten. Wij zijn hem toen gaan opzoeken in de buurt waar hij woonde. Dat was vlak bij de Bowery, een buurt die zelfs in deze stad een zeer slechte naam heeft. Onder de openluchtmetro, die sindsdien verdwenen is, bevonden zich drie verschillende soorten zaken: lommerdhouders, kroegen en het Leger des Heils, en dat kwam heel mooi uit, want de zwervers volgden altijd hetzelfde weggetje; van de lommerd naar de kroeg, en van de kroeg naar het Leger des Heils.
Wel, dat was dan de buurt waar Jijé me mee naar toe sleepte. Maar ik zou nog voor meer verrassingen komen te staan. Mijn metgezel had namelijk in New York een speciale manier ontwikkeld om bij mensen aan te bellen. Daarvoor ging hij midden op straat staan en brulde uit alle macht: 'Moooo-ris!' en Morris kwam aanrennen. Jijé had me al gewaarschuwd dat ik kennis zou maken met een aardige, rare vogel. Maar toen ik uit een woonkazerne deze welopgevoede, keurige jongeman te voorschijn zag komen stond ik toch wel even te kijken. (Morris wijst er in dit verband op dat hij ook op de 5th Avenue gewoond had en dat de 5th Avenue in New York een heel nette buurt is)
Het werd toen een oergezellige avond (nu moet ik er wel bij vertellen dat als je met Jijé op stap bent, je je beslist niet zult vervelen) die naderhand heel wat keertjes overgedaan werd. Deze verdraaid leuke tijd is voor mij altijd verbonden met het geritsel van onder de deur geschoven telegrammen waarin Robbedoes aan Morris vroeg eindelijk weer eens wat op te sturen.
Wat betreft mijn aandeel in Lucky Luke, toen we elkaar voor het eerst ontmoetten spraken Morris en ik over Lucky Luke en we spraken er steeds meer over tot op het moment waarop hij me vroeg of ik aan het scenario mee wilde werken. En daar had ik erg veel zin in want het is een verhaal en een genre dat me goed ligt. Voordat ik naar de VS ging was ik al met een Westernvirus besmet en in de VS heb ik een kijkje achter de schermen kunnen nemen. Ik heb gezien wat de Amerikaanse folklore werkelijk is, voor en door de Amerikanen! Een western-tik heb ik altijd gehad. Dus toen heb ik een aflevering van Lucky Luke geschreven en daarna is er een onderbreking geweest omdat ik een reis door Amerika gemaakt heb. Morris heeft toen *'Blauwvoeten op het oorlogspad'* weer alleen gemaakt. Daarna heb ik alle verhalen weer geschreven. Morris waardeert mijn scenario's erg omdat hij vooral wil tekenen en blij is als hij van het schrijfwerk af is. Hij heeft schitterende ideeën maar het werk van scenarist bevalt hem niet zo.

Uit de tekenfilm 'De Ballade van de Daltons'

Kon hij zich gemakkelijk aanpassen aan het werken met een scenarist?
Zonder enig probleem. Het is een bijzonder soepel verlopende samenwerking want zijn tekenstijl ligt me erg goed en mijn scenario's liggen hem erg goed. We begrijpen elkaar perfect.

Waar haalt u de inspiratie voor een figuur als Lucky Luke vandaan?
We hebben twee bronnen van inspiratie: de Far West en de filmwestern. Als men zich een beeld vormt van het Amerikaanse Westen, dan is dat een beeld waarin mythe en werkelijkheid zó volledig met elkaar zijn verweven dat het moeilijk is om uit te maken wat mythe is en wat werkelijkheid.
Hiertegenover staat dan de filmcowboy, die veel bekender is dan de echte. Lucky Luke moet je vooral zien als 'n parodie op de Hollywood-Cowboy. Hij is de eenzame held, hij rijdt wat rond, al zingend van *I'm a poor lonesome cowboy* en hij beschikt steeds over de middelen om zich bezig te houden met de problemen van anderen zonder zich zorgen te maken over zijn eigen levensonderhoud. Hij verschilt dus nogal wat van de koeiejongens uit het Wilde Westen, voor wie het leven en het werk zeer zwaar waren.

En de Daltons?
De Daltons, die 'n belangrijke rol spelen in onze nieuwe film, hebben echt bestaan. Ze zijn aan hun einde gekomen in Coffeyville, op één na, die heeft kunnen ontsnappen en is in 1934 gestorven. Om de geschiedenis geen geweld aan te doen heeft Morris ze, aan het einde van het verhaal *Vogelvrij,* inderdaad dood laten gaan. Ze waren echter zo populair bij de lezers dat hij mij gevraagd heeft ze weer te doen herleven: ik heb toen de Neven Dalton bedacht. Maar daar hebben we komische en onschadelijke figuren van gemaakt, eerder dom dan slecht, dat leek ons wat prettiger en even leuk. De gebroeders Dalton waren creatieve geesten... ik geloof dat zij tot de eersten behoorden die in het overvallen van treinen 'n zeer rendabele bezigheid zagen! Ik heb evenwel de stompzinnige kant van de personages geaccentueerd. Ik heb dus het ongekeerde gedaan van wat je in veel Amerikaanse films ziet, waar de bandieten verheerlijkt worden. Zowel Billy the Kid als de Daltons worden daar afgebeeld als brave mensen, die bandiet zijn geworden omdat men onaardig was tegen hun Mammie! Zo hebben ze van Jesse James 'n soort Robin Hood gemaakt die van de rijken stal om aan de armen te kunnen geven. Dat is maar voor de helft waar.
Een enkele tekst bewijst dat hij niet meer dan 'n grijpstuiver voor de arme

Uit de tekenfilm 'Daisy Town' (de eerste Lucky Luke-tekenfilm)

mensen overhad; er wordt zelfs gezegd dat hij niet alléén maar rijkelui bestal of in ieder geval het principe hanteerde dat vele armen één rijke maken!

Rataplan is ongetwijfeld 'n parodie op Rintintin.
We hebben inderdaad de spot willen drijven met de grote Hollywoodvedette Rintintin. We konden ons altijd flink opwinden over dat beest, omdat hij zover van de hondse werkelijkheid afstaat! Ik heb zelf 'n hond en telkens zeg ik tegen hem: 'Ga het 12e Cavalerie roepen, want de Indianen vallen straks het Noorden aan', maar ik kan je verzekeren dat hij geen poot verzet. Maar moet je hem eens bezig zien als je hem z'n bot geeft! Rintintin is zo'n dier dat alles kan en alles begrijpt, dat met z'n blote voorpoten zelfs 'n blikje sardines open weet te krijgen! We hebben veel plezier gehad bij het uitdenken van Rataplan. die vréééselijk domme hond, die absoluut nergens wat van begrijpt, die niet weet wat hij doet of waar hij is. Door *zijn* onhandigheid slagen de Daltons erin Lucky Luke gevangen te nemen. Maar ik geloof dat hij juist door die eigenschappen sympathie krijgt! Met deze film hebben we dus de Saga der Domheid willen maken.

Komen de andere personages voort uit dezelfde inspiratiebron?
De anderen zijn eveneens 'n mengeling van mythe en werkelijkheid: de bekeerde gokker is priester geworden, maar blijft vals spelen; er komen Roodhuiden in voor, 'n sheriff. In het Westen zie je vaak bandieten en handhavers van de orde, maar men vergeet erbij te vertellen dat het hetzelfde soort mensen waren. De Daltons zijn ooit sheriff geweest! *Roy Bean,* De Rechter, was in wezen niets meer dan 'n oplichter die zich geïnstalleerd had om de wet te vertegenwoordigen; aangezien hij niet over 'n wetboek beschikte maakte hij z'n eigen wetten maar. Toen hij 'n man vermoord op straat vond liggen met $ 20,45 op zak veroordeelde hij hem tot 'n boete van $ 20,45 wegens het dragen van verboden wapens. De Cavalerie nam hem in bescherming: hij vertegenwoordigde als enige de wet ten westen van de Pecos en men had liever zijn wetten dan helemaal geen wetten!

Door welke westernregisseur bent u het meest beïnvloed?
Zonder enige twijfel door John Ford. Dat is degene die de western pas echt gestalte heeft gegeven. Hij heeft een ongelooflijk aantal prachtige westerns op rij gemaakt waarin vrijwel elk beeld getuigt van zijn liefde voor het genre. Hij was perfect in zijn detaillering en aankleding.
De western is voor mij een stijl die klassiek zou moeten zijn. Maar ik moet eerlijk bekennen dat ik op het gebied van de film geen nieuwlichter ben. Aan de films van de Nouvelle Vague bijvoorbeeld, beleef ik geen enkel plezier. Ik denk ook dat op het moment waarop regisseurs hun acteurs in westerns opzadelen met enorme psychische problemen, dat het einde voor het genre betekent.

Lucky Luke is volledig veranderd vanaf het ogenblik dat u bent gaan meewerken!
Dat is duidelijk. En Morris heeft dat gewild, want het heeft hem op geen enkele manier gehinderd. We moeten niet vergeten dat Lucky Luke al rond 1947 ontworpen is en dat Morris toen zijn eerste proeven van tekenkunst aflegde. De serie is dus voortdurend aan het veranderen geweest. Morris heeft eens gezegd dat zijn hoofdfiguur, als hij de serie nu moest beginnen, er heel anders uit zou zien. Hij zou een grote blonde cowboy zijn, meer in de richting van Gary Cooper dan van Lucky Luke!
Bovendien kennen Morris en ik de Amerikaanse folklore erg goed. Als we er samen over praten, dan weten we waar we het over hebben. Van tijd tot tijd geef ik hem een aanwijzing in het Engels als er geen Frans woord bestaat om aan te geven wat ik bedoel. En hij begrijpt het dan onmiddellijk.

Lucky Luke is van Robbedoes naar Pilote gegaan. Was dat uw wens? Misschien uw kleine stripfamilie bij elkaar te brengen?
Dat was een zuiver commerciëel probleem. Dupuis had een erg ouderwetse opvatting over het uitgeven, terwijl men bij Dargaud veel dynamischer is. Er waren toen ook al plannen voor een Lucky Luke-tekenfilm en Dupuis zag geen mogelijkheden om een dergelijke onderneming te financieren. Er is toen een heel open zakengesprek geweest. Er is niemand gaan vechten, hoor. Toen Morris had besloten om voor Dargaud te gaan werken was ik daar natuurlijk zeer gelukkig mee. Zoals je zei: 'ik had mijn kleine familie' bij elkaar! En wat Dupuis betreft: door de tekenfilms is de verkoop van de albums flink gestegen en aangezien Dupuis de rechten heeft op de eerste 31 albums, heeft hij er ook goed aan verdiend.

Is bij de overgang van Dupuis naar Dargaud de stijl van de serie gewijzigd?
Helemaal niet. Wat ons betreft is er geen enkele wijziging in gekomen. We voelden ons helemaal niet beperkt, zeker niet met betrekking tot het gebruik van geweld. Vanaf het begin heeft men ons verzocht niet teveel geweld te gebruiken en daarom was het voor ons een soort sport geworden om Lucky Luke te maken zonder dat hij ooit iemand hoefde neer te schieten. Dat is voor ons erg nuttig om de verleiding de baas te worden om elk avontuur te eindigen met een duel waarin Lucky Luke de held neerschiet. Dus zijn wij verplicht DE truc te bedenken om iedere

Pierre Tchernia, René Goscinny, Morris en Dutillieu van Belvision

keer weer het gevecht te verhinderen en dat is erg leuk om te doen. Anders zou het allemaal hetzelfde zijn. Lucky Luke zit niet vol met naakte dames enzovoorts...!

Hoe combineert u uw werk aan verschillende strips?
Er bestaat een planning, die ik vagelijk probeer te respecteren. Een feit is dat ik nooit te laat ben. Ik word gewaarschuwd als Morris of Uderzo een nieuw scenario nodig hebben en dan begin ik er aan. Dat is alles. Ik wil geen planning op lange termijn; dat werkt demoraliserend! Men waarschuwt me als het tijd wordt en ik neem er de tijd voor als die er voor nodig is. Het idee dat alles op een bepaalde datum klaar moet zijn, spoort me aan bij het werk.

Hoe werkt u samen met de tekenaars?
Om te beginnen gaan we samen praten. Daarna schrijf ik mijn synopsis, die ik naar de tekenaar stuur voor raadgevingen en aanvullingen. Dan maak ik de pagina-indeling, die ik in porties opstuur, meestal met vier platen tegelijk. Maar als ik me over de kop zou willen werken zou ik de pagina-indeling van een heel album in één week kunnen maken!

Men heeft u wel eens uitgemaakt voor een racist!
Dat moeten ze me nooit recht in mijn gezicht zeggen want dan sla ik erop! Ik een racist! Terwijl een groot deel van mijn familie omgekomen is in de ovens van de concentratiekampen. Ik heb nooit enig onderscheid gemaakt op grond van kleur, ras of godsdienst. Ik zeg niet: ik hou van zwarten, roden en gelen. Ik zie geen kleur, wat dat betreft ben ik kleurenblind! Ik zie alleen maar mensen. Dus je begrijpt, dat soort dingen neem ik niet, dat is mensonwaardig.
Ik heb eens gelezen: de Chinezen in Lucky Luke spelen slechts een dienstverlenende rol: zij werken in een wasserij of in een eethuis; zij zijn nooit burgemeester. Maar er waren slechts weinig Chinese burgemeesters in de Far West. Mijn roodhuiden worden door sommige mensen lelijk gevonden, maar heb je de koppen van mijn bleekgezichten wel eens bekeken...? Dergelijke kritiek houdt in wezen een ontkenning van de geschiedenis van het westen in.

Over Chinezen gesproken. In de laatste tekenfilm 'De Ballade van de Daltons' speelt de Chinese wasbaas een belangrijke rol.
Dat is 'n fantastisch personage, waarvan de tekst wordt ingesproken door Roger Carel, 'n uitstekende komiek die we er altijd voor moeilijke gevallen bijhalen!
We hebben zeer trefzekere mensen nodig, die zelf veel humor in kunnen brengen. De Chinezen waren naar Amerika gekomen om aan de grote spoorweg te werken en toen die gereed was moesten ze iets anders gaan zoeken. Omdat ze zeer ijverig, nauwgezet en helder waren zijn velen van hen 'n wasserij begonnen...

Morris en Goscinny

Trouwens, in diezelfde tijd waarin ik de betreffende kritiek las was ik bezig 'n verhaal te schrijven over 'n Chinees die burgemeester werd. Daaraan was ook niets verzonnen, er zijn er zo twee of drie geweest aan de Westkust, in Californië.

Hoe slaagt U er telkens weer in om nieuwe ideeën te vinden?
Het is m'n vak, daarvoor ben ik nou beroeps. Sommige mensen zeggen: 'afschuwelijk om het als beroep te doen', maar ik vind het heerlijk! Wat is er mooier dan als professionele knutselaar je plots in elkaar te kunnen draaien? Nu ik dit gezegd heb: dit steeds weer moeten zoeken naar nieuwe dingen is soms wel beklemmend. Dan vraag ik me af waar ik 'n volgend verhaal vandaan moet halen. Maar gezien het feit dat ik het me nu al 33 jaar lang afvraag begin ik zo langzamerhand mijn angst onder de duim te krijgen!
Toen ik m'n eerste scenario had geschreven werd me gevraagd of het me zou lukken 'n tweede te maken. Toen dat af was zei men: 'Niet kwaad, maar het vorige was beter'. Het nieuwe wordt altijd slechter gevonden dan het voorafgaande. Ik moet indertijd wel héél goed begonnen zijn dat ik me nu nog steeds kan handhaven!

Zoekt u in boeken of tijdschriften?
Voor Lucky Luke is er 'n overvloed aan documentatie. De verovering van het Westen is het laatste grote epos uit de moderne geschiedenis, moet U weten, de kruistochten van de vorige eeuw...
Maar voor *De Ballade van de Daltons* heb ik vooral mijn verbeelding gebruikt. Uitgaande van 'n relatief simpel idee als leidraad heb ik talloze verwikkelingen daaromheen bedacht en, voor mijn eigen plezier, vermengd met 'n parodie op de musicals uit de jaren '30-'40. In één scène van vijf minuten, voeren de Daltons 'n *music-hall* spektakel op. In die *sequence* heb ik mijn fantasie tot het uiterste toe de vrije loop gelaten. Dat gebeurt bijvoorbeeld niet wanneer ik waargebeurde geschiedenissen probeer te vertellen, zoals de aanleg van de spoorlijn of de telegraaf (waar ons album *De Zingende Draad* over gaat) of de ontdekking van petroleum. Maar zelfs in die verhalen... ik kan me er niet van weerhouden de geschiedenis 'n beetje te deformeren. Ik ben eigenlijk 'n deformateur!

Hoe is, voor de film, Uw samenwerking met Morris geweest?
We hebben het met elkaar besproken tot we het eens waren over het basisidee.
Toen heb ik het scenario geschreven, wat bij mij neerkomt op 'n soort van samenhang die al in dialogen vervat is.

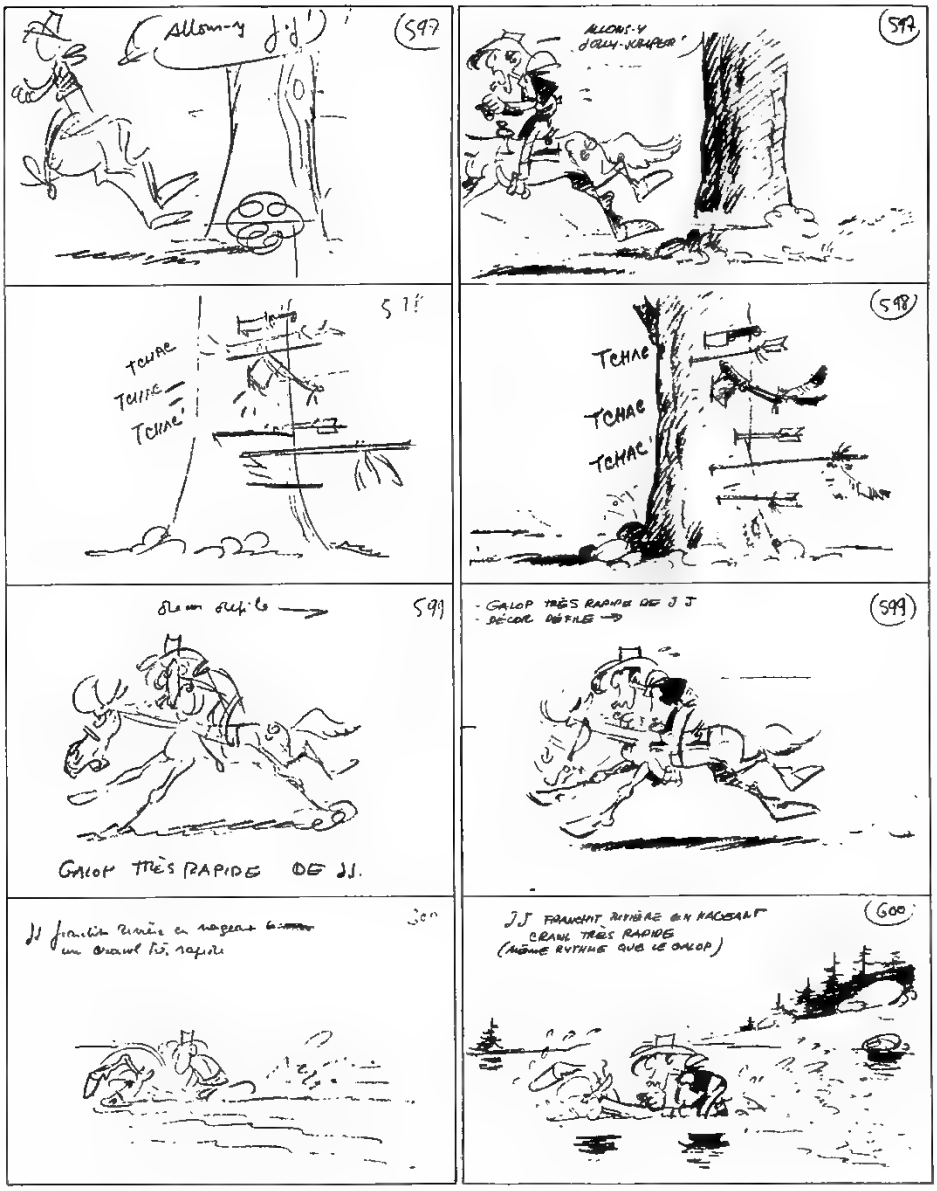

Eerste en tweede versie van een 'storyboard', beide geschetst door Morris

Met Morris en de animators hebben we toen de *story-boards* gemaakt, dat wil zeggen: het scenario handeling voor handeling uitgetekend. Dat is 'n uiterst belangrijk werk. In de tekenfilm vindt de montage plaats vóórdat er gedraaid wordt. Je kan niet, zoals bij normale films gebeurt, meerdere keren dezelfde scène filmen om bij de montage de best geslaagde te gebruiken. Voor ons is dat niet mogelijk, gezien de tijd die nodig is om één minuut film te maken. In de wereld van de tekenfilm bestaat er 'n soort spreekwoord dat zegt dat het gebruik van de montagetafel voor iets anders dan voor het maken van de titellijsten catastrofaal is!
Morris tekent de *model-sheets*, dat wil zeggen afbeeldingen van ieder personage in alle houdingen. Soms worden er gipsen beeldjes vervaardigd om vorm en houding der ledematen goed te leren kennen. Gedurende die tijd schrijf ik de dialogen. Dat doe ik heel nauwkeurig, omdat de dialogen het eerst opgenomen worden. Het is inderdaad zo dat de animators de lippen laten bewegen op de reeds bestaande stem en het spel van de komieken is voor hun 'n inspiratie om de figuren tot leven te brengen. Als de stemmen eenmaal opgenomen zijn beginnen de grafische mensen, de animators dus, onder leiding van Morris aan de eigenlijke animatie.

Heeft U uw eigen studio's opgericht om dat animatiewerk te perfectioneren?
In 1973 hebben Albert Uderzo, Georges Dargaud en ik de *Studio Idéfix* opgericht om de volledige verantwoording en leiding over onze eigen films te kunnen krijgen. Deze studio's zijn uniek voor Frankrijk, waar de animatieploegen altijd op commando gevormd en weer ontbonden werden. Wij beschikken nu (d.w.z. ten tijde dat dit interview gemaakt werd, red.) over 'n vast team van zo'n 60 man, waar zeer goede animators bij zitten, die voor het merendeel bij de grote opleidingsschool voor animators, *Grimault*, vandaan komen. Uiteraard proberen wij onze films zo goed mogelijk te animeren. We gaan steeds verder. Dat heeft trouwens twee redenen: de eerste is dat we over zeer goede animators beschikken, en de tweede is dat we 'n hoog budget hebben.
Want laten daarover geen misverstanden bestaan: kwaliteit kost geld. Wij kunnen niet gered worden door 'n magistrale komiek die, in 'n miezerig decor, toch 'n schitterende act neerzet! Een volledig weergegeven beweging is nu eenmaal duurder dan een die beknopt weergegeven wordt.

Zijn er problemen geweest bij de animatie?
Ons enige probleem: Lucky Luke beweegt zich alleen maar voort te paard. En elk paard heeft vier benen! En dat was 'n pijnlijke ontdekking, zowel voor de animators als de financiers... waaronder ikzelf.

Wat denkt U van de inbreng van de film in de strips?
De tekenfilm is 'n oude droom en niet simpelweg het idee om onze personages in 'n andere vorm te exploiteren. Wij behoren, zoals Pierre Tchernia het uitdrukt, tot de *Mickey Mouse-generatie.* Mickey Mouse is ongeveer tegelijk met ons ter wereld gekomen. Onze kindertijd was de tijd waarin alle grote tekenfilms begonnen uit te komen. Wij wilden al graag films maken vóórdat we aan strips begonnen. Maar omdat we niet over de middelen beschikten om onze personages te laten bewegen hebben we ze statisch gehouden. De strip schenkt ook bevrediging, maar op 'n andere manier, namelijk juist omdat het 'n minder zwaar en langdurig werk is. Maar, nu ik dit gezegd heb: het plezier die je eraan beleeft als je je personages ziet leven is enorm. Als je dat mannetje, waarmee we nu al meer dan twintig jaar in de weer zijn, ziet en je ziet hem ineens bewegen, echt bewegen zoals je altijd al gedroomd had, dan is dat grandioos.

Het moet 'n vreemde gewaarwording zijn, na zolang in gezelschap te zijn geweest van Lucky Luke of Asterix.
Ik heb vaak gezegd: 'ik ben Madame Bovarix niet!' Toch leef je met je personages, Ze maken deel uit van je leven. Wij zijn zelf onze eerste lezer, ons eerste publiek. Als we dat niet meer zouden zijn, nou, dan zouden we echte zakenlui geworden zijn. Ik zal niet al die rondbuikige vijftigers – zoals ikzelf – napraten die zeggen: 'ik ben altijd kind gebleven'. Dat is niet waar, je blijft geen kind, maar wij gedragen ons als kinderen. Wij zijn doorgegaan met elkaar verhaaltjes te vertellen, zoals je vroeger op school deed, in de pauzes,

of in de vakantie. En Uderzo maakt tekeningetjes voor me om me aan het lachen te maken. Voor zo'n tekenfilm, die veel mensen bezig houdt en die veel geld kost, zijn we onrustiger. Maar niettemin brengen we toch onze tijd door met elkaar als branie-achtige jongens aan het lachen te maken.

Hoe lang duurt het om een film als 'De Ballade van de Daltons' te maken?
Van begin tot eind ongeveer 2½ jaar nadat het scenario klaar is. Zonder overdrijven. Het maken van dit soort films is in z'n geheel 'n bijzondere onderneming, Je maakt vreselijke tijden door. In het begin, als ik naar dat witte vel papier zit te staren en probeer de eerste regels van het scenario erop te schrijven, dan duizelt 't me! 'Dat is het dan, we zitten er voor twee jaar aan vast!' En als we dan de eerste plaatjes zien, dan denk je dat het nooit klaar komt! Maar toch, stukje bij beetje, neemt de film zijn vorm aan. Zo halverwege de film komen er nog moeilijke momenten waar we doorheen moeten. We zijn dan al zo moe, zo vreselijk moe en het einde is nog haast niet in zicht! Maar het laatste stadium van de produktie is 'n prettige tijd: die van de eindsprint. Je voelt werkelijk de film al, je weet dat ie er komen zal. Als we 'n *rush* zien van 'n bepaalde scène is er inmiddels heel wat tijd verstreken tussen het eerste begin, met het draaiboek van die scène, en het gereed komen van dat stuk film. We hebben eerst de proeftekeningen bekeken, met potlood, in zwart/wit, eerst in 't klad, dan in 't net. Als de tekening gekleurd wordt, wint hij daar buitengewoon veel mee. Maar we moeten ook bij de *mixage* zijn, om eindelijk onze personages in het 'echt' te zien. Het is zo schitterend om ze te horen spreken! Het is moeilijk om de lengte van 'n scène te beoordelen als hij nog zonder geluid is. Hij lijkt ons dan nog altijd te lang.
Soms moet je proefstukken bekijken waar alleen maar een heel klein stukje van het lichaam beweegt. Ik zie nog altijd dat grote beeld voor me met de snor van Obelix. Je moest zien uit te maken of die wel goed met de wind meebewoog, en dat dan nog in negatief ook!

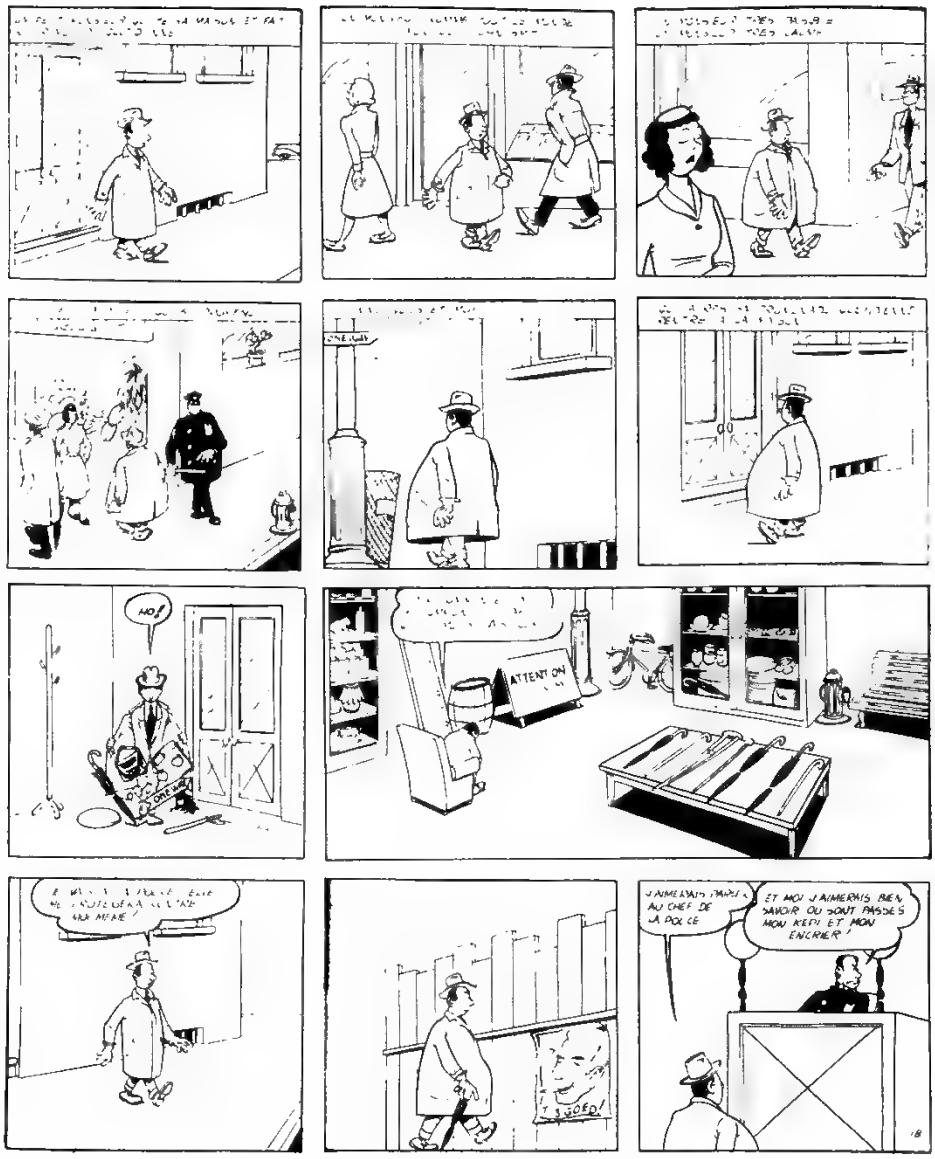
NO!
ATTENTION
JAMAIS JE NE TROUVERAI LE CHEF DE LA POLICE
ET MOI J'AIMERAIS BIEN SAVOIR OU SONT PASSÉS MON KEPI ET MON ENCRIER!
Dick Dicks, tekst en tekeningen René Goscinny

Het moet 'n erg aangenaam moment zijn om de film te draaien als hij eenmaal af is.
Maar tijdens de produktie is er ook al 'n bijzondere leuke periode: de mixage, die ongeveer een week duurt. Het produkt dat je *ziet* is af. Ook al is er nog enorm veel aan te doen (muziek opnemen, geluidseffekten maken...). Het is moeilijk, maar heel dankbaar. Bij de mixage gebeurt er altijd wel iets waar ik veel plezier aan beleef. Het gevecht van de verantwoordelijke technicus met al die geluidssporen waarbij hij geholpen wordt door onze eigen geluidstechnicus. Als hij 'n spoel gereed heeft, draait hij 'm af *en dan lacht ie.* Het is formidabel voor ons om dat te zien; zo'n man die de hele dag door z'n werk in beslag genomen is geweest en die dan ineens, zomaar, toeschouwer wordt en zich kostelijk zit te amuseren!

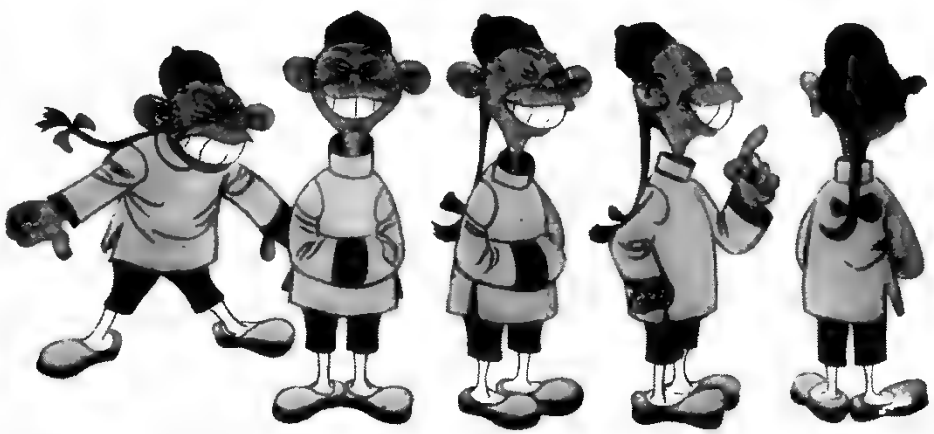
Modelsheet voor de Chinese wasbaas

Heeft U de komieken die de stemmen inspreken zelf uitgekozen?.
Ja; dat zijn we zelfs min of meer verplicht, omdat we de besten willen hebben. De stemmen worden opgenomen nog vóórdat er één enkel plaatje is; de rollen worden dus *in the blind* ingesproken. Er is relatief weinig dialoog, wat met zich meebrengt dat de

acteurs zeer korte zinnetjes moeten spreken, los van iedere context. Ze moeten de juiste toon weten te treffen en *leuk* zijn. Het is geen werkje voor amateurs, dus. Lucky Luke spreekt met de stem van Daniel Ceccaldi, Joe dat is Pierre Trabaud, Jacques Fabbri doet de gevangenisdirecteur. Henri Virlojeux de goudzoeker en laat ik vooral Bernard Haller niet vergeten, die Rataplan van 'n schitterende, stompzinnige stem voorziet! In het algemeen wordt de helft van de dialogen nog eens overgedaan in nasynchronisatie, die komieken kunnen nog groeien aan de hand van de beelden.

Is Lucky Luke even populair bij kinderen als volwassenen?
Ik ben nooit echt 'n schrijver voor kinderen geweest; volgens mij is dat 'n zeer moeilijk vak, dat ik niet beheers. Ik heb trouwens nooit geprobeerd om alleen voor één van die groepen te schrijven. Ik wil alleen maar humorist zijn. Maar in het algemeen, en in Frankrijk in het bijzonder, waren het in die tijd vooral kinderbladen waar je die humor in kwijt kon. Het was dus uitgesloten om het ergens anders te proberen en ik werd, zonder het zelf te zoeken, in de armen van de jeugdpers gedreven. In het begin vroeg men me steeds: 'Voor wie werkt u eigenlijk?', totdat men merkte tot groot plezier – werkelijk waar – van mijn kant, dat ik door kinderen gelezen wordt, maar ook door volwassenen. In de Franssprekende landen is dat mogelijk geworden dankzij twee strips: Kuifje en Asterix. Vóór die tijd lazen volwassenen dat soort boekjes wel stiekem! Het is met Kuifje en vooral Asterix gekomen dat ze erover zijn gaan spreken; het lezen van deze strips was zelfs erg *sophisticated.* Ik heb gelezen dat de *Bisschop van Quebec* het in 'n vergadering over Asterix heeft gehad.
Naar het schijnt gedragen de inwoners van Quebec zich ongeveer als de inwoners van het dorp van Asterix!

U heeft uw debuut gemaakt als tekenaar?
Ik ben tien jaar lang beroepstekenaar geweest, maar ik was niet erg goed! Ik zocht iets waarmee ik het publiek kon treffen en tekenen leek me toen de beste oplossing. Ik zat er niet zo erg ver naast, want dankzij de tekeningen, hoe middelmatig die ook waren, kon ik in dit vak terecht komen. Als je jong bent en volslagen onbekend, kun je kwalijk naar 'n hoofdredacteur toestappen en zeggen: 'Kijk eens wat ik daar voor 'n kostelijk verhaal gemaakt heb!' In deze tijd is het de mode om jong te zijn, maar in mijn tijd was dat eerder 'n handicap! Trouwens, we joegen niemand angst aan en we waren niet talrijk genoeg. En verder was

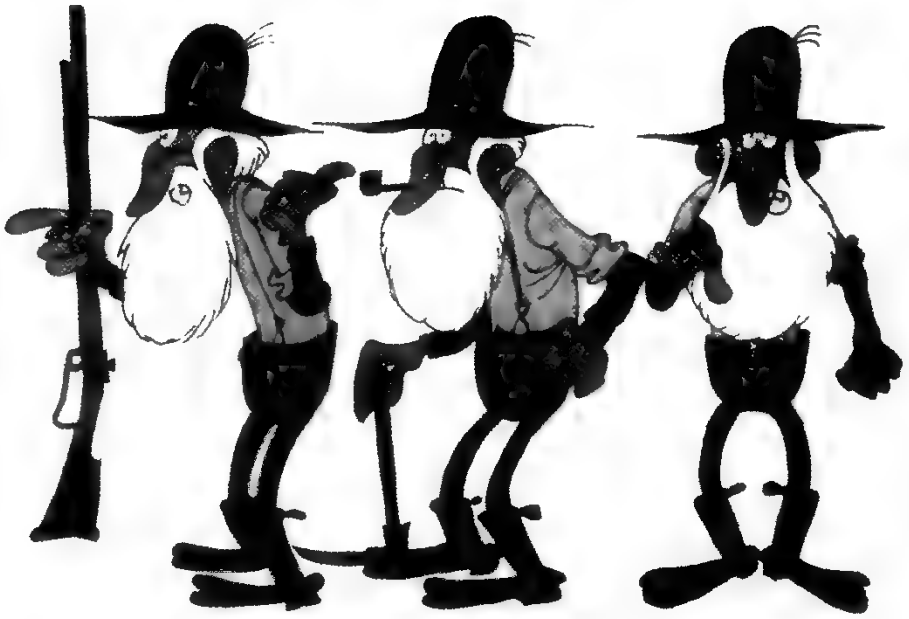

Modelsheet voor Old Timer

je belachelijk. Jawel, als je jong was in die tijd, dan werd er maar 'n beetje om je gelachen. Je werd niet serieus genomen. Nu is het geweldig, ik zou best jong willen zijn nu!
Mijn eerste strip had ik ook zelf getekend en daarmee ben ik jaren doorgegaan. Maar het schrijven van verhalen beviel me het best, daarin voelde ik me het meest op m'n gemak. Dus geleidelijk aan ben ik met tekenen gestopt.

Heeft het U wel geholpen bij het schrijven?
Zeker, ik heb 'n grafische verbeelding wat voor het schrijven van scenario's 'n belangrijke troef is. Als ik schrijf dan maak ik voor mezelf de scènes steeds met behulp van 'n schetsje van de pagina. Die stuur ik niet naar de tekenaar. Die is zelf ook 'n auteur aan wie ik geen beschrijving hoef op te leggen. Hij heeft net zo'n creatief talent als ik en hij voegt er nog veel aan toe. Werken is iets wat ik graag doe zolang het gaat om zoeken naar ideeën en het schrijven. Daar houd ik van, dat geeft me rust. Van de rest, dat administratieve werk, wordt ik doodmoe. En die rest neemt 'n steeds grotere plaats in!

Het korte leven van Lucky Luke Maandblad

DOOR HANS VAN DEN BOOM

Het leek ze bij Dargaud toch zo'n aardig idee. Steunend op de populariteit van Lucky Luke zou toch een tijdschrift gecreëerd moeten kunnen worden. De strip zelf moest er natuurlijk instaan, daarnaast wat rubriekjes rond Lucky Luke, wat andere cowboyverhalen en een cowboyposter. Het leek een geheide bestseller. Wat ging er mis?

Zoals gezegd, het leek ze bij Dargaud een goed idee. Zo goed zelfs, dat men de zaken meteen grootscheeps aanpakt. Een internationale coproduktie, dat zou het moeten worden. De uitgevers die in de tijd dat dit verhaal zich afspeelt (1973) in het buitenland de Dargaudprodukten op de markt brachten, kregen dan ook het dringende verzoek naar Frankrijk te komen om met het projekt kennis te maken.
Wat de afgevaardigden uit Engeland, Duitsland, Nederland en andere landen in Parijs onder ogen kregen was een maandblad, van vrij groot formaat, op goed papier en met een behoorlijk aantal pagina's. Kortom: Een blad waar je als uitgever eer mee zou kunnen behalen.
Dat er Dargaud veel aan gelegen was dit blad goed van de grond te krijgen bleek niet alleen uit deze internationale aanpak. Ook het feit dat er al een compleet nulnummer van het blad klaar lag om gedrukt te worden zei het nodige. Ondanks dit vuurwerk kon de opzet de potentiële coproducenten maar matig

Lucky Luke nr. 1

Old Timer vertelt ..

bekoren. Weliswaar werd onder druk van Dargaud nog meegewerkt aan een Nederlandse, Duitse en Engelse versie van het nulnummer, en deze nummers werden ook daadwerkelijk gedrukt, maar toen puntje bij paaltje kwam, deed geen enkele buitenlandse uitgever mee toen het blad in maart 1974 maandelijks begon te verschijnen. Men wilde eerst wel eens zien wat het blad in Frankrijk zou gaan doen.
Hoe zag het eerste nummer van het nieuwe blad, dat als ondertitel nog steeds de kreet *'mensuel international des jeunes'* droeg er nu uit?
– Een voorpagina, uiteraard met een plaat van Lucky Luke, in gezelschap van Jolly Jumper.
– Een viertal tekstpagina's *Echos de Nothing Gulch*, een soort dorpskrant in Lucky Luke-stijl, met allerlei onzinberichten en tekeningen à la Morris.
– *Valéntin le Vagabond,* een negen bladzijden lange strip van Jean Tabary over een zwerver die in Frankrijk komische avonturen beleeft. In Pep zijn enkele verhalen van deze serie, die in de zestiger jaren in Pilote een redelijk succes had, gepubliceerd onder de titel Zwier de Zwerver.
– Een kort tekstverhaal met illustraties van Morris onder de serietitel *Les Mémoires de Ran-tan-plan.* Het betrof hier zogenaamd door Rataplan verteld de belevenissen.
– *La légende d'Alexis McCoy,* de eerste episode (12 bladzijden) van deze naderhand vrij populair geworden strip van Gourmelen en Palacios, hier nog sterk lijdend aan het euvel van onscherp afgedrukte tekeningen.
– Een kort verhaal *(la desperado à la dent de lait)* van Lucky Luke, door Morris en Goscinny.
– Een enorme getekende poster van *John Wayne,* met op de achterkant filmfoto's van deze akteur.
– *Telex du monde entier,* een rubriek met nieuwtjes uit de hele wereld. Het was aanvankelijk de bedoeling geweest deze (vier) pagina's te vullen met bijdragen van de diverse coproducenten van het blad, maar omdat die er niet waren deed de Franse redaktie het maar op eigen kracht.
– *Old Timer y était,* een artikel over Gustave Eiffel, zogezegd verteld door Old Timer.
– *Agar,* een Science Fiction-strip van Claude Moliterni (tekst) en Robert Gigi (tekeningen), met een aflevering van 13 bladzijden.
–*Le petit chaperon Dalton,* een stripparodie van Roodkapje met Lucky Lukefiguren, op tekst van Yvan Delporte en getekend door Henk Albers (min of meer zoals hij ook al voor Pep gedaan had).
– Een achterpagina, weer met een (cartoonachtige) tekening van Morris.
Het blad telde 84 bladzijden, onderverdeeld in vier bladzijden omslag, 64 bladzijden binnenwerk en 16 pagina's poster (deze werd in de nummering meegerekend).
Van deze 84 bladzijden werden er welgeteld 18 gebruikt voor direkt met Lucky Luke in verband staande onderdelen: Voor- en achterpagina, het Lucky Lukeverhaal, de memoires van Rataplan en het sprookje van Albers. Nog eens een achttal pagina's had in de

Des informations, des divertissements et des conseils offerts gracieusement par le grand magasin NOTHING GULCH GENERAL STORE. William Charles Horsethief, propriétaire.

Les Echos de Nothing Gulch

MYSTERIEUSE DISPARITION

Mr. Simpson, le disparu

Depuis plusieurs semaines, le quartier sud de la ville est en émoi, à la suite de la disparition mystérieuse de Pete Simpson, l'un de nos concitoyens les plus estimés. Cette disparition a été constatée, en premier lieu, par Mrs. Simpson elle-même, alors que le rôti au four était tout desséché. Interrogée par notre reporter, Mrs. Simpson a déclaré : « Je l'ai attendu jusqu'à trois heures et demi du matin derrière la porte, avec le rouleau à pâtisserie, puis je suis allée voir au saloon. On m'a affirmé qu'il n'était pas passé par là. Depuis lors, je suis sans nouvelle. Le plus ennuyeux, c'est qu'il est parti avec Wilbur, notre âne, auquel je tiens beaucoup. Dites à vos lecteurs que s'ils rencontrent l'âne, ils le ramènent à la maison. » Mrs. Simpson n'a toutefois pas perdu l'espoir de retrouver son mari et tient toujours le rouleau à pâtisserie à portée de la main.

LE DIRECTEUR DE NOS ECHOS REÇOIT LES DAMES DE LA SOCIETE DE TEMPERANCE

Le Grand Magasin Nothing Gulch General Store a été honoré, avant-hier, de la visite du Comité des Dames de la Société de Tempérance, qui tenaient à voir notre Directeur. Celui-ci, qui était précisément occupé à la vente de trois mètres de corde solide à un désespéré, a immédiatement interrompu ses activités commerciales pour accueillir la comité. Il a été déclaré très honoré de cette arrivée impromptue et a tenu à faire visiter les différents rayons du magasin, notamment celui des produits de beauté. Il a même, contre son habitude, offert une minime réduction à ces dames, ajoutant galamment que ces produits ne pouvaient leur faire que du bien. Mais, c'est le rayon des vins et liqueurs qui a le plus intéressé les dames. Elles ont longuement regardé les bouteilles, puis ont demandé le rayon quincaillerie. Notre Directeur lui-même leur a fourni les haches qu'elles désiraient acheter et leur a demandé si elles désiraient un emballage cadeau. Ce n'est que lorsqu'elles ont répondu « Non, c'est pour utiliser tout de suite » en se dirigeant à nouveau vers le rayon des spiritueux, que notre Directeur a compris qu'un drame allait se produire. Mais

(Suite au verso)

ET DE DEUX!

Le grand miroir brisé

C'est un curieux phénomène de physique qui a été la cause, encore une fois, du bris du miroir installé jeudi dernier par Mr. Bobbie McGuinness et qui faisait l'orgueil de son saloon. Chacun sait en effet que certains sons peuvent traverser le verre. Lorsque, hier soir, Mr. Hiccups Smith, surnommé Ténébreux, a joué un air d'accordéon, il ne se doutait pas du malheur qu'il allait causer. Le bruit de l'instrument a eu effet été si violent que le miroir s'est brisé. Après l'accident, Hank le Bûcheron a dit à Hiccups Smith : « Et si tu recommences, ce sera toi et non l'accordéon que j'enverrai à travers ce miroir ! »

ON RECHERCHE

un dangereux repris de justice. Toute personne pouvant signaler la trace de

JOE DALTON

est priée de se mettre en rapport avec le shérif de Nothing Gulch. Signe particulier : Joe Dalton est le plus petit et le plus méchant des quatre Dalton, qui sont tous de dangereux repris de justice.

RECOMPENSE

Een van de kleurplaten van Morris, zoals ze op de achterkant van het blad werden afgedrukt

verte iets met Lucky Luke te maken. Van de overblijvende bladzijden konden nog 28 onder de noemer western gerangschikt worden, het restant van 20 bladzijden tenslotte had noch met Lucky Luke, noch met westerns in het algemeen iets te maken.

Flop

Kijken we achteraf terug op het blad, dan kunnen we verscheidene faktoren aanwijzen die vermoedelijk mede oorzaak geweest zijn voor het mislukken van het blad.

Als eerste valt op dat het verband tussen Lucky Luke en het Lucky Lukeblad niet bepaald sterk was. Voor een blad dat zich richt op een bepaald publiek is het zaak een duidelijk deelgebied te kiezen en dat vast te houden. Nu is het uiteraard onmogelijk een blad dat aan één figuur is opgehangen helemaal met strips van die figuur in te vullen, (of het zou een studiostrip moeten zijn zoals *Bessy*), maar 26 op welke manier dan ook met Lucky Luke verbonden bladzijden op een totaal van 84 is toch wat mager, zeker als daar onderwerpen tussen zitten zoals 'de Eiffeltoren verteld door Old Timer', waar het verband met Lucky Luke er met de haren bijgesleept is.

In de nummers van het Lucky Lukeblad die op dit eerste nummer volgden werd deze verhouding niet beter, integendeel. Een half jaar later was het aandeel van de met Lucky Luke verbandhoudende pagina's al gedaald tot 11 op de 84! En kwam deze teruggang in pagina's dan ten minste helemaal ten goede aan het pakket westernstrips in het blad? Zelfs dat was maar gedeeltelijk het geval, *Jonathan Cartland* werd als nieuwe strip geïntroduceerd, maar bijvoorbeeld de parodie van Albers werd na een keer of vijf vervangen door *Jack le renard et Jack le Corbeau,* een slechte karikaturale dierenstrip van Gousse en Cehem (hoogstwaarschijnlijk was dat het pseudoniem van Claude Moliterni).

De keuze van de andere strips

Inventariseren we de andere strips in het blad, dan zien we een uiterst merkwaardig gezelschap. Allereerst vinden we strips in het blad die zich richten op een wat ouder publiek (Alexis McCoy, Agar, later ook de SF-strip *Tiriël* en Jonathan Cartland), terwijl daarnaast strips voor een zeer jong publiek opgenomen worden: *Bull Gloup de vliegende vis, Valentin, Le Cirque Volant* (komische strip over oude vliegtuigen) enzovoorts. Ook in de rubrieken zien we dat hinken op twee gedachten: De filmposter richt zich op volwassen lezers die de films kennen, rubrieken als Telex en dergelijke zijn weer voor een jong publiek bestemd. Het is dan ook geen wonder dat maar weinig lezers zich tussen deze uitersten thuisvoelden.

Daarnaast kunnen we ons afvragen of het nu wel zo'n goed idee is om een

Uit: De Mémoires van Rataplan

strip over een vliegende vis *(Bull Gloup)*, over een Franse zwerver *(Valentin)*, een Franse familie *(Pilule van Martial)*, een F.B.I.-agent (*Joe Fast* van Bielsa en Truchaud) of een monnik/geheim agent (*Dom Felix*, ook van Martial) in een aan Lucky Luke opgehangen blad te zetten. Ieder verband met wat de lezers verwachten is zoek!

Blijven we nog even bij de keuze van de strips, dan stuiten we al gauw op het feit dat hoofdredakteur Claude Moliterni ten koste van de oorspronkelijke formule van het blad al zijn vrienden – en zichzelf – ruime publicatiemogelijkheden bood.

Agar van Gigi en Moliterni, *Jack le renard et Jack le corbeau* van Gousse en Moliterni, *Mille Millions de sagas* van Claude Le Gallo, *Tiriël* van Dionnet en Poïvet, diverse scenario's van Gourmelen en ga zo maar door. Vrijwel al deze medewerkers waren ook al te vinden in Moliterni's blad Phénix en kregen nu van hem de kans in een blad te publiceren dat z'n medewerkers (i.t.t. het liefhebbersblad Phénix) leuk betaalde voor hun bijdragen.

Dat de bijdragen over het algemeen óf slecht of misplaatst waren (zoals altijd enkele uitzonderingen daargelaten), dat werd de lezers gauw genoeg duidelijk...

Met deze rammelende inhoud hield Lucky Luke Mensuel het precies een jaar uit, of liever het werd een jaar lang in leven gehouden. In nummer 12 van februari 1975 werd aangekondigd dat 'in verband met de huidige moeilijke omstandigheden in de uitgeverswereld' de verschijning van Lucky Luke tijdelijk opgeschort werd, maar dat in oktober het blad weer zou terugkomen, met de nieuwe avonturen van Lucky Luke en z'n vrienden. Voor Dargaud was de lol er echter af en op de terugkeer van het Lucky Lukeblad wachten we nog steeds. Wat Dargaud in oktober 1975 wèl bracht was een tweemaandelijks blad dat naar een andere held genoemd was: *Achille Talon Magazine*. Een aantal dingen had men inmiddels geleerd: Het blad was goedkoper, was op een eenduidige leeftijdsgroep gericht en maar liefst 56 van de 84 bladzijden waren aan Achille Talon opgehangen. Toen ook dit blad echter niet aan de verkoopverwachtingen voldeed was het doodvonnis voor nieuwe experimenten in de maandbladensektor getekend. Enkele in het blad geboren strips (McCoy, Cartland, Agar) werden voortgezet voor albums of verhuisden naar Pilote, Lucky Luke zelf begon een zwerftocht, met voorpublicaties dan weer hier, dan weer daar. Lucky Luke kan tegenwoordig dan ook met recht zingen: *I'm a poor lonesome cowboy and a long way from home...*

●

MILLE MILLIONS DE SAGAS
D'OÙ VENONS-NOUS ?
QUI SOMMES-NOUS ?
?? OÙ ??? ALLONS-NOUS? ?? OÙ ?? ALLONS-NOUS? ???
..MOI, SKÔL, PRINCE DE THULÉ... JE BOIS... HIPS!.. À LA SANTÉ DE GORM-LA-TISNAGGE... HIC!.. QUI ROUPILLE... DANS CE TUMULUS...
À LA MÉMOIRE... DE KNUT... À-LA-DENT-BLEUE...
ZIP
BE
...OUI EUT...LA BONNE IDÉE D'ÉLEVER CETTE PIERRE RUN..HIC! ..RUNIQUE...
ILS ONT DE LA CHANCE.. EUX... ILS NE SE POSENT PLUS...HIC! DE QUESTIONS DU GENRE: HIPS!.. ÊTRE OU NE PAS ÊTRE? OUAIS...ÊTRE OU NE PAS ÊTRE? VOILÀ LE..HIC!..LA QUESTION...
..PAS FACILE... DE TROUVER... HIC!.. LA RÉPONSE À CETTE QUES...
KLUNK
HIPS J'AI TROUVÉ !!!
JE PANSE DONC JE SUIS !
6

Wanprodukt van Le Gallo

Een van de Lucky Luke-sprookjes door Henk Albers

LUCKY LUKE EN JOLLY JUMPER IN

Paardendieven

DOOR -MORRIS-

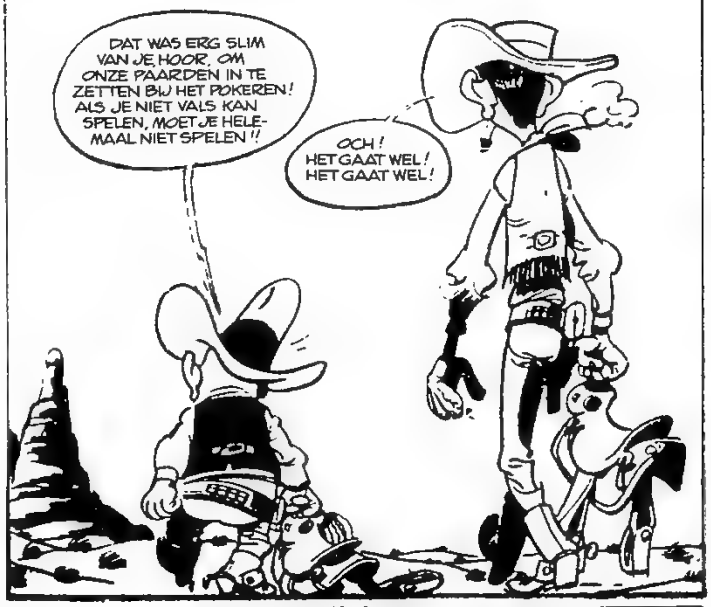
DAT WAS ERG SLIM VAN JE, HOOR, OM ONZE PAARDEN IN TE ZETTEN BIJ HET POKEREN! ALS JE NIET VALS KAN SPELEN, MOET JE HELEMAAL NIET SPELEN!!
OCH! HET GAAT WEL! HET GAAT WEL!

WIL JE SOMS JE HUID LATEN DOORBOREN DOOR DIE COWBOY! LATEN WE HET JUISTE MOMENT AFWACHTEN... DE AVOND VALT.
EN ALS DIE COWBOY BESLUIT ZIJN WEG TE VER- VOLGEN?

'GEEN ENKEL GEVAAR'!
'GEEN ENKEL GEVAAR'!
GOED! MEN KAN ZICH VERGISSEN PROBEER HEM VAN EEN AFSTAND TE PAKKEN MET JE LASSO!..
HM!
IK BEN ALTIJD DEGENE DIE HET WERK MOET DOEN.
WAAR IS IE?
DAAR
EN HUP!
!
IK HEB HEM! IK HEB HEM!
STEVE! VLUG! HELP ME EEN HANDJE!
IK KOM ERAAN!
MISLUKT!
OEI! DE CACTEEËN!...
AI!
OEI!
OEF!
HOEP!
MIJN BRIL!
HOUD 'M GOED VAST, SPIKE! DAT PAARD IS VOOR ONS!
HOUD 'M GOED VAST! HOUD 'M GOED VAST! IK KAN HEM NIET EENS LOSLATEN!
KOMAAN, M'N LIEFJE! KALM MAAR, KALM MAAR!
VOOR MEKAAR, SPIKE! IK HEB JE ZADEL OP HEM GELEGD... KLIM EROP!
HOEZO, KLIM EROP?

GAAT HET ?
HET GAAT !
ZIT JE EROP ?
IK ZIT EROP !
MIJN BRIL !
LATEN WE HEM ALLEBEI BESTIJGEN ! WE ZULLEN HEM LATEN ZIEN WIE DE BAAS IS !
JAWEL, MENEER. WE ZULLEN ZIEN WIE DE BAAS IS !
ZEKER !
HIJ IS DE BAAS !
WAMM !
ALS WE NOU EENS TE VOET VERDER GINGEN, SPIKE ?
JA, MAAR HET PAARD IS ER VANDOOR MET MIJN ZADEL
IK BEGRIJP ER NIETS VAN ! TEN EERSTE, WAAROM BEN JIJ ZO MOE NA ZO'N RUSTIGE NACHT ?
EN TEN TWEEDE, WAAR HEB JE DAT ZADEL OPGEPIJKELD ?
DE VOLGENDE MORGEN
EINDE

DOOR MORRIS

LUCKY LUKE in
RUZIE IN
PANCAKE VALLEY
WE BEVINDEN ONS IN EEN SALOON IN PANCAKE VALLEY. DE KLAPDEUREN KNARSEN EN EEN FIGUUR BEGEEFT ZICH IN DE RICHTING VAN DE BAR... GEKLETTER VAN VOETSPOREN BEGELEIDT IEDERE STAP DIE HIJ DOET, TERWIJL TWEE COLTS 45 ONHEILSPELLEND AAN WEERSZIJDEN VAN ZIJN HEUPEN HEEN EN WEER SLINGEREN.
WANTED
WELKE GOEDE WIND HEEFT U HIERHEEN GEWAAID, VREEMDELING ?
IK MOET HIER EEN PERSOONLIJKE REKENING VEREFFENEN... BRENG MIJ EEN GLAS LIMONADE...
ER ONTBREEKT EEN KNOOP AAN JE BROEK, ZIE IK... WAT DENK JE VAN DEZE ?
GEEN TWIJFEL MOGELIJK, DAT IS DE MIJNE... HIJ PAST PRECIES BIJ DIE ANDERE ..
IK HEB 'M GEVONDEN OP DE PLEK WAAR EEN JAAR GELEDEN GELEDEN MIJN PAARD GESTOLEN IS.. DE JAKHALS DIE DAT GEDAAN HEEFT, MOET HEM VERLOREN HEBBEN TOEN HIJ ZICH IN HET ZADEL HEES.. IK HEB ZIJN SPOOR TOT HIER GEVOLGD...
'DRIE AZEN' VERDIENT ZIJN BROODJE ALS EEN EERLIJK MENS, VREEMDELING... DIE INSINUATIES VAN JOU NEEM IK NIET !...
PANG!
DAT TRUCJE IS ZO OUD ALS DE WERELD, JE REVOLVER TREKKEN UIT EEN VERBORGEN ZAK IN JE MOUW, 'DRIE AZEN'...
KLONK...
EN ZEG ME NU WAAR MIJN PAARD IS OF ZEG ANDERS JE GEBEDJE MAAR OP!
GR-1

GENADE! IK HEB JE PAARD NOOIT GESTOLEN, VREEMDELING!... IK HEB DIE BROEK GISTERAVOND GEWONNEN BIJ EEN PARTIJTJE POKER MET BABYFACE!...
DAT ZULLEN WE DAN ZIEN! IK NEEM DIT STUK BEWIJS-MATERIAAL MEE!
ZEG EENS, OPA, WAAR KAN IK BABYFACE VINDEN? IK HEB WAT MET HEM TE BESPREKEN...
FLUITS!
KLENG
IK BEN BABYFACE.. ZOALS JE ZIET, IK BEN EEN BABY WELVAREND EN GROF.
ALS EERSTE, IK HOUD ERVAN DAT MEN ZIJN HOED AFNEEMT ALS MEN TEGEN MIJ SPREEKT... DAT IS VEEL BELEEFDER...
PANG!
HA HA HA
HOHO HOO HAHAHA
?
GLP...
JIJ HEBT ME M'N SIGAAR LATEN INSLIKKEN, VREEMDELING.. EEN SIGAAR VAN 25 CENT... IK ZAL JE AFLEREN MET VUUR TE SPELEN... DAT IS GEVAARLIJK...

PAK JULLIE ZAK-DOEKEN! WAT EEN STOF!
WAT EEN DWAAS, DIE VREEMDELING... OM BABYFACE AAN TE VALLEN! DAT IS ZELFMOORD!!!
ACH... HET ZAL ZIJN LAATSTE DWAASHEID ZIJN HIER OP AARDE!..
HET WAS EEN DAPPER MAN...
DAT ZOU MEN OP ZIJN GRAFSTEEN MOETEN ZETTEN
VLAN
26
CRAC!
27
ZEG ME NU WAAR IK MIJN PAARD KAN VINDEN.. OF IK SPEEL VOOR JOU EEN CONCERT IN KALIBER 45!
GENADE!! IK BEN HET NIET GEWEEST DIE JE PAARD HEEFT GESTOLEN, VREEMDELING!! IK KREEG DIE BROEK VAN DE OUDE ROCKY, DE GOUD-ZOEKER! HIJ GAF HEM AAN MIJ IN RUIL VOOR EEN FLES WHISKEY!...
CLAIM
Kom hier niet binnen als je wilt blijven leven!
Rocky
DEZE HUT IS LEEG... IK ZAL MAAR EVEN WACHTEN...
OMHOOG MET DIE HANDJES, JONGEMAN! OF IK SPEEL VOOR JOU EEN DODENMARS OP MIJN WINCHESTER... IN MIJN VAK LEERT MEN EERST JE REVOLVER TE TREKKEN EN PAS DAARNA VRAGEN TE STELLEN!!!
BLAM
HAAAAA...
ZEG JE GEBEDJES MAAR OP!
GR 3

TSJIEIE!
GENOEG BLUFFERIJ, OPA! WAAR HEB JE MIJN PAARD VERBORGEN ? DIT IS DE BROEK DIE JE AANHAD TOEN JE MIJN PAARD STAL, EEN JAAR GELEDEN.
DAT IS NIET JUIST, VREEMDELING. IK HEB DIE BROEK TWEEDEHANDS GEKOCHT, ZES MAANDEN GELEDEN, BIJ VAN PIRE, DE LIJKDRAGER!
VAN PIRE
BEGRAFENISONDERNEMING
TWEEDEHANDSKLEDING
WAT KAN IK VOOR U DOEN ? EEN MOOIE EIKENHOUTEN DOODSKIST ? VOOR DE MEER BESCHEIDEN BEURS HEBBEN WE EEN MODEL IN BLANK HOUT, WAT...
HERKENT U DEZE BROEK ?
WELZEKER ! DAT WAS DE BROEK VAN 'PETE VERGIF'... IK HEB HEM VERKOCHT OP DE DAG VAN ZIJN BEGRAFENIS .. DAT HIJ RUSTE IN VREDE ..
BEGRAFENIS ?!...
JAZEKER ! MEN HEEFT HEM OPGEHANGEN OMDAT HIJ ZONDER VERGUNNING VLEES HAD VERKOCHT . PAARDENVLEES WAS HET...
MAAR... MAAR WAT HEEFT U ???
KLONK !
!
GOD ZIJ GEPREZEN! HET WAS ALLEEN MAAR EEN VERSCHRIKKELIJKE NACHTMERRIE..
ZZZZZ
?

EINDE

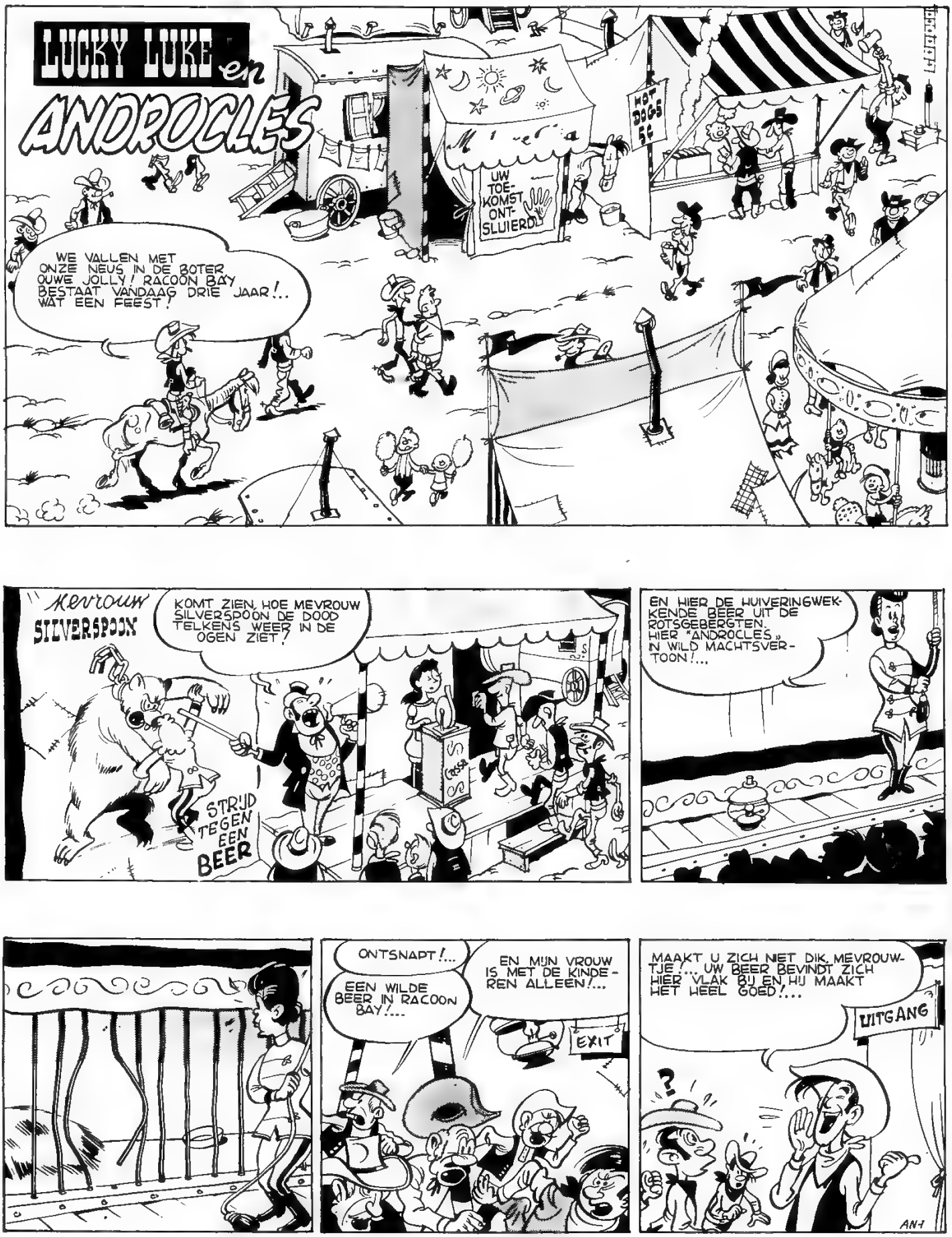
LUCKY LUKE en ANDROCLES
WE VALLEN MET ONZE NEUS IN DE BOTER OUWE JOLLY! RACOON BAY BESTAAT VANDAAG DRIE JAAR!.. WAT EEN FEEST!
UW TOEKOMST ONTSLUIERD!
HOT DOGS 5¢
Mevrouw SILVERSPOON
KOMT ZIEN, HOE MEVROUW SILVERSPOON DE DOOD TELKENS WEER IN DE OGEN ZIET!
STRIJD TEGEN EEN BEER
EN HIER DE HUIVERINGWEKKENDE BEER UIT DE ROTSGEBERGTEN. HIER "ANDROCLES" IN WILD MACHTSVERTOON!...
ONTSNAPT!...
EEN WILDE BEER IN RACOON BAY!...
EN MIJN VROUW IS MET DE KINDEREN ALLEEN!...
EXIT
MAAKT U ZICH NIET DIK, MEVROUWTJE!... UW BEER BEVINDT ZICH HIER VLAK BIJ EN HIJ MAAKT HET HEEL GOED!...
UITGANG
?
AN-1

INTUSSEN IN DE SALOON...
"PINK ELEPHANT" WHISKY
PLATS
ELLENDELING!!
... HOE DURFT IE!...
ASJEBLIEF MEVROUWTJE, GEEN BLOEDBAD IN MIJN TENT!...
WAAR BEMOEI JIJ JE MEE?... HET IS MIJN MAN!...
DOE TOCH IETS, MENEER!!... DIE FURIE SMIJT ALLES IN DE SOEP!...
PANG !!
KOM, ZO IS HET WEL GENOEG, MEVROUWTJE! EN... DAT VAATWERK KOST DUUR..
HET IS ME WAT MOOIS! DE VERRADER HEEFT KANS GEZIEN ER TUSSEN UIT TE KNIJPEN!
AN-2

WAT NU, JOLLY JUMPER!.. IK HEB MEVROUW SILVERSPOON BELOOFD HAAR MAN TERUG TE BRENGEN... EN IK ZAL WOORD HOUDEN!
SLAAP LEKKER, OLD BOY! VOOR DAG EN DAUW GAAN WE WEER OP STAP...
ZZZZ...
ZZZZ...
WAT IS DAT? ER ZIT IEMAND IN MIJN BAGAGE TE SNUFFELEN..
?
KLIK
HANDEN OMHOOG! IK HEB EEN HEKEL AAN DERGELIJKE PRAIRIEWOLVEN!?
VERHIP! ANDROCLES! JE LIEFDE VOOR WHISKY ZAL JE ALTIJD PARTEN SPELEN!
HE! SMEER 'M NU NIET! JE VROUWTJE WACHT OP JE!
--- ZIJ VERGEEFT JE ALLES...
HOLA!
TJONGE! WAT EEN PRACHTIGE STERRENHEMEL!
AN-3

'S MORGENGS...
ONNODIG JE SLIM VOOR TE DOEN, ANDROCLES', GOEDSCHIKS OF KWAADSCHIKS NEEM IK JE MEE!...
DIT IS EEN!..
...DAT IS TWEE...
PANG PANG PANG
EN DAT IS DRIE!
KLAAR IS KEES!
BIJ MEVROUW SILVERSPOON...
HA, MEVROUWTJE! IK KOM UW ECHTGENOOT NETJES INGEPAKT THUISBRENGEN!
IK BEGRIJP ER NIETS VAN! ZE HEBBEN MIJN MAN IN DE PIANO VAN DE SALOON GEVONDEN. HIJ HEEFT BELOOFD BRAAF TE ZIJN... KIJK, KIJK!
HE?!
...MAAR IN DE ZAK DAN?...
EEN ECHTE BEER! O HEMEL!
GRRR!
DAT ZAL ME AFLEREN MIJN NEUS IN ANDERMANS ZAKEN TE STEKEN!
AN-4

EINDE

Wie kent Lucky Luke?

DOOR KEES DE BREE

Toen John Lennon verklaarde dat de Beatles populairder waren dan Jezus ontstond er niet alleen beroering omdat zijn uitspraak blasfemisch was, maar bogen tientallen verslaggevers van radio en tv zich doodernstig over het door hem opgeworpen probleem. Had Lennon gelijk? Waren de Beatles inderdaad populairder dan Jezus? De verklaring ligt voor de hand: populariteit maakt mensen nieuwsgierig. Massa's roddelbladen danken er hun bestaan zelfs aan. Van tijd tot tijd worden er op stripgebied onderzoekingen gedaan naar de populariteit van stripfiguren. Het doel is uiteraard de doelgroepen te kunnen ontdekken om daar het verkoopbeleid op af te stemmen maar zodra bepaalde stripfiguren hoog scoren in de polls, treedt ogenblikkelijk de publiciteitsmachine in werking om daar commerciële munt uit te slaan. het publiek is dol op *winners!* Een van de figuren die al zo'n dertig jaar achtereen bijzonder gunstig ligt bij het publiek is Lucky Luke.

Onlangs werd in Nederland een enquête gehouden waarbij 1600 mensen de vraag werd gesteld: 'Kun je een aantal mensen noemen van figuren die in stripverhalen of op de tv in tekenfilms te zien zijn?'
Het onderzoek beperkte zich tot jongeren van 6 tot 19 jaar. Het resultaat was dat Donald Duck, Kuifje, Mickey Mouse en Suske en Wiske de bovenste plaatsen innamen op de lijst van 'spontaan' genoemde striphelden. Lucky Luke kwam op de 8e plaats. Opvallend daarbij was dat hij het meest genoemd werd door de oudste groeperingen. In de leeftijdsgroep van 6-7 jaar werd hij door 1% van de kinderen genoemd, in de groep van 8-9 jaar door 3%. Bij de groep 14-15 jaar was dat 17% en bij de groep 16-17 jaar zelfs 19%. Datzelfde beeld was, globaal genomen zowel bij meisjes als jongens te zien. Meisjes beginnen iets later aan de avonturen van de eenzame cowboy, maar raken naarmate zij ouder worden meer in hem geïnteresseerd.

Hoe belangrijk de manier van vraagstelling overigens is, blijkt uit het feit dat bij de *gerichte* vraag: 'Wie is Lucky Luke?', die gesteld werd aan 550 leerlingen van diverse middelbare scholen (leeftijd 12-20 jaar) op 16 leerlingen na, allen konden antwoorden dat hij een stripcowboy was. 329 bleken wel eens één of meer albums van hem gelezen te hebben terwijl de anderen hem alleen van naam kenden. Favoriete albums bleken: *Tortillas voor de Daltons, Ma Dalton, De rechter en Billy the Kid.*
Bedenk daarbij dat van ieder nieuwe album in Nederland tot voor kort meer dan 200.000 exemplaren werden verkocht en de populariteit van de eenzame held begint zich af te tekenen.
In Frankrijk blijkt men nog veel meer gesteld te zijn op Lucky Luke dan de Nederlandse striplezers. Daar worden van ieder nieuw album liefst 600.000 exemplaren aangemaakt en afgezet. Kort geleden heeft men daar ook onderzoekingen gedaan naar de populariteit van stripbladen en daar zijn alleszins verrassende uitslagen naar voren gekomen.
Het onderzoek werd in tegenstelling tot Nederland uitgevoerd onder alle lagen van de bevolking. Men ondervroeg 2342 mensen *boven de 15 jaar,* uit alle beroepen en van alle gezindten. Bij de open vraag welke stripfiguren men spontaan kon noemen, kwam Asterix met 43% glorieus als eerste uit de bus, Micky Mouse kwam met 30% op de tweede plaats, Kuifje met 29% op de derde plaats en Lucky Luke met 22% op de vierde plaats. Onderverdeeld naar leeftijd bleek dat Lucky Luke met 43% zijn grootste bekendheid genoot bij mensen tussen de 21 en 24 jaar.
Dat is een opzienbarend resultaat, temeer daar de Nederlandse enquête stopte bij 19-jarigen terwijl blijkt dat Lucky Luke vooral bij twintigers erg in trek is.
Als je kijkt naar de milieus waar Lucky Luke bij voorkeur gelezen wordt, dan zie je dat 33% van de kleine zelfstandigen graag meedroomt met zijn komische wild-west avonturen, 28% van de arbeiders, slechts 15% van de boeren, 7% van de niet actieven, waaronder A.O.W,-ers, en dat maar liefst 35% van de mensen uit hogere beroepen tot de vaste lezerskring behoren.
Lucky Luke, 35 jaar oud, *But still going strong!*

Lucky Luke in het kort

DOOR HANS VAN DEN BOOM / MARTIJN DAALDER / JAC DREWES / HANS FREDERIKS

Korte inhoud van de eerste vijftig Lucky Luke-albums

De albums 1 t/m 31 verschenen bij uitgeverij Dupuis. Daarna gingen de rechten over naar uitgeverij Dargaud die met frisse moed opnieuw begon te tellen. In deze korte inhoudsopgaven nummeren wij gewoon door.

1. La mine d'or de Dick Digger/ Dick Digger's Goudmijn.
In dit album zijn twee verhalen opgenomen:
Dick Digger's Goudmijn: Dick Digger heeft een goudmijn ontdekt en vertelt dit aan iedereen die het maar horen wil. Twee boeven roven zijn goud en de kaart waarop de vindplaats van de mijn aangetekend is. Door toeval krijgt Lucky Luke de kaart in handen, maar na een achtervolging slagen de gangsters er toch weer in de kaart te pakken te krijgen. Lucky Luke heeft echter al kans gezien de kaart te verwisselen voor een valse, waardoor de boeven in de val lopen.
Tweede (titelloze) verhaal: Lucky Luke arriveert in Silverbrook waar zijn dubbelganger Mad Jim in het gevang blijkt te zitten. Handlangers van Mad Jim weten Lucky Luke te overmeesteren en Mad Jim te bevrijden waardoor Lucky Luke voor deze laatste wordt aangezien. Men wil hem lynchen, wat de eerste keer mislukt. Alle aanwezigen bemoeien zich ermee en in de verwarring weet Luke te ontsnappen. Hij gaat op zoek naar Mad Jim en zijn helpers, krijgt hen te pakken maar wordt op zijn beurt door indianen gevangen genomen. Hij ontsnapt en doodt eindelijk zijn dubbelganger in een vuurgevecht.

2. Rodéo/rodeo
In dit album zijn 4 korte verhalen opgenomen:
Rodeo: In Navajo City wordt een rodeo georganiseerd. Lucky Luke doet mee en maakt kennis met Cactus Joe, die de hele stad terroriseert.
Tijdens de rodeo gaat de strijd tussen deze twee, waarbij Cactus Joe probeert het materiaal van Luke te saboteren. Hij verliest desondanks toch en vlucht, na eerst nog de bank beroofd te hebben. Lucky Luke gaat hem achterna, krijgt hem te pakken en stuurt hem als een pakketje terug naar Navajo City.
Lucky Luke te Desperado-City: In dit dorp zijn de Broeders Pistol heer en meester. De sheriff is een sukkel, die verslaafd is aan gokken. Als chauffeur van een geldtransport weet Lucky Luke de twee broers te overmeesteren. De medeplichtigen proberen Luke uit de weg te ruimen. Ze krijgen hem te pakken en willen hem lynchen. Dankzij een stampede weet hij echter te ontsnappen en slaagt erin het brein achter de bende, de begrafenisondernemer, in te rekenen.
De Goudrush naar Buffalo Creek: Een grapje dat Lucky Luke met een oud goudklompje uithaalt bij een goudzoeker, heeft een goudrush tot gevolg. Een dorpje schiet uit de grond, maar als blijkt dat er helemaal geen goud te vinden is vertrekt iedereen weer binnen een paar uur.

3. Arizona/Arizona
In dit album zijn 2 verhalen opgenomen en een tweetal eenpagina-gags.
Arizona 1880: De postkoets is beroofd. Lucky Luke komt toevallig langs als dit juist gebeurd is en verleent eerste hulp. Later krijgt hij het in de saloon toevallig met een van de rovers aan de stok. Hij achtervolgt de bandiet naar zijn schuilplaats en weet de rover en zijn twee medeplichtigen gevangen te nemen.
Lucky Luke tegen Caesar Sigaret: Caesar Sigaret ontsnapt uit de gevangenis. Lucky Luke die nog een appeltje met hem te schillen heeft, achtervolgt hem naar Mexico. Na avonturen in een Mexicaans dorpje en bij de stierengevechten weet Lucky Luke hem in de boeien te slaan en aan het gerecht over te leveren.

4. Sous le ciel de l'Ouest/ Avonturen in het Westen
In dit album staan drie verhalen:
Joe Kruitdamp komt terug: Bij de paarderennen doet gangster Joe Kruitdamp mee onder de schuilnaam John Smith. Hij steelt Lucky Lukes paard, verft het zwart en doet erop aan de rennen mee. Als de verf begint af te geven krijgt Lucky Luke het in de gaten, herovert zijn paard en wint de race alsnog. Kruitdamp vlucht, na de bank beroofd te hebben, maar Lucky Luke vangt hem na een achtervolging.
De lasso knalt: Lucky Luke is lid van een ploeg cowboys. Zij hebben als taak het vee bijeen te brengen en te houden. Daarbij komen zij tot de ontdenkking dat er een bende veedieven aktief is. Lucky Luke weet deze bende te ontmaskeren.
Harde Knoesten: Parcival Balden is niet al te slim maar oersterk. Lucky Luke raadt Balden aan met boksen geld te verdienen. Er wordt een gevecht georganiseerd tussen Balden en Kelly De Doder, een beroepsbokser. Om Balden te kunnen chanteren wordt zijn vriendin ontvoerd. Lucky Luke weet haar terug te vinden, juist op tijd om Balden nieuwe moed te geven, waardoor hij het gevecht wint.

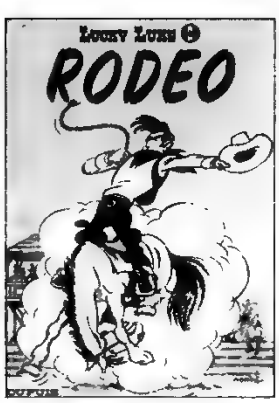

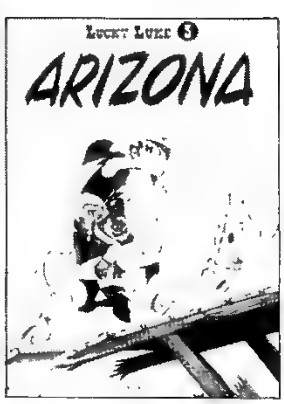

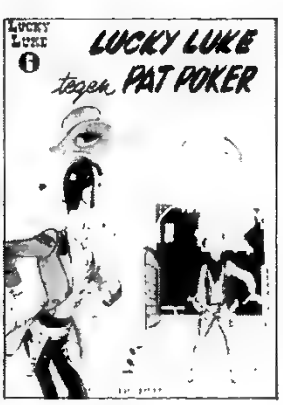

5. Lucky Luke contre Pat Poker
Lucky Luke tegen Pat Poker
In dit album zijn 2 verhalen opgenomen:
Schoonmaak in Red City: Lucky Luke is benoemd tot sheriff in Red City . Op de weg erheen worden tijdens het baden zijn kleren en zijn paard gestolen. Hierdoor is hij genoodzaakt in de kinderkleren van een voorbijgangster zijn intrede in Red City te doen. Zijn paard Jolly Jumper blijkt nu het bezit te zijn van beroepsspeler Pat Poker. In een kaartspelletje weet Lucky Luke zijn paard terug te verdienen. Na bedreigd te zijn doet Lucky Luke of hij vertrekt maar 's nachts komt hij terug. Er volgt een vuurgevecht met Pat Poker. Deze houdt zich dood en ontsnapt, maar belandt niet lang daarna toch nog in de gevangenis.
Alarm in Tumbleweed: Babyface, een beer van een man, is juist bezig een schaapsherder op te hangen – veefokkers hebben iets tegen schaapsherders – als Lucky Luke tussenbeide komt. Babyface probeert dit betaald te zetten en krijgt daarbij steun van Pat Poker, die uit de gevangenis ontsnapt is. Een en ander lukt niet al te best en na veel gooi- en smijtwerk overmeestert Lucky Luke beide tegenstanders.

6. Hors la Loi/Vogelvrij
In dit album zijn 2 verhalen opgenomen:
Vogelvrij: De gebroeders Dalton (Bob, Grat, Bill en Emmett) zijn zeer handig met vuurwapens. Ze beroven banken, treinen en postkoetsen. Lucky Luke wordt door de spoorwegmaatschappij ingehuurd om de trein en de daarmee vervoerde gelden te beschermen. De trein wordt overvallen, maar Lucky Luke heeft de echte brandkast onder de kolen verstopt, waardoor de Daltons met een met dynamiet gevuld exemplaar opgescheept worden. Naderhand arriveren De Daltons en Lucky Luke vrijwel tegelijk in een stadje. Er volgt een kloppartij, die door Lucky Luke gewonnen wordt dankzij een pistool met 7 kogels. De Daltons die zich achtervolgd weten, laten bij een plastisch chirurg hun gezicht veranderen. Helaas lijken ze nu op een viertal andere boeven. Ze laten de operatie dan ook weer ongedaan maken. Ze maken plannen de bank van Coffeyville te beroven. Lucky Luke krijgt dit in de gaten en zet een hinderlaag op. Hierbij komen de broers om het leven.
De gebroeders Dalton komen terug: Lucky Luke arriveert in een klein stadje waar de benoeming van een nieuwe sheriff gevierd wordt. Dit blijkt Bill Boney te zijn, de vroegere laffe sheriff van Desperado City. (Zie Rodeo). Hij schept ermee op dat hij de Daltons gearresteerd zou hebben. Lucky Luke en drie anderen vermommen zich als Daltons en nemen de sheriff gevangen. Deze is doodsbang en hierdoor krijgen de bewoners van het stadje in de gaten wat voor man het eigenlijk is. Een van Lucky Luke's vrienden wordt vervolgens tot sheriff benoemd. De laffe ex-sheriff wordt dan kroegbaas.

7. L'Elixer du docteur Doxey/Dr. Doxey's Elixer
In dit album zijn 2 verhalen opgenomen:
Dr. Doxey's Elixer: Dr. Doxey is een kwakzalver, die met behulp van een pseudo-zieke handlanger drankjes en smeerseltjes aan de man brengt. Lucky Luke helpt hem als zijn kar voor een heuvel blijft steken, maar als dank laat Doxey hem achter en steelt Jolly Jumper. Luke loopt naar Greenvalley waar Doxey al geweest blijkt te zijn, gezien het aantal zieken en doden dat op straat ligt. Lucky Luke koopt het paard van de sheriff, dat net als zijn baas aan de drank blijkt te zijn. In Fairbank haalt Lucky Luke de kwakzalver in en ontmaskert hem. Doxey zet zijn praktijken echter rustig voort, eerst in Sugarbowl Valley en later in Oxbow Gulch. In dit laatste dorp wordt zijn hebzucht Doxey echter noodlottig en kan Lucky Luke hem inrekenen.
Mensenjacht: Dr. Doxey ontsnapt uit de gevangenis en vat zijn oude praktijken weer op onder de schuilnaam Dr. Oxyde. Na een aantal omzwervingen belandt hij dankzij lucky Luke toch weer in de cel.

8. Lucky Luke et Phil Defer/Lucky Luke en Phil IJzerdraad
In dit album zijn 2 verhalen opgenomen:
Phil raakt in de knel: In Bottleneck Gulch woedt een concurrentieslag tussen de saloons van O'Hara en O'Sullivan. O'Sullivan besluit zijn concurrent naar de andere wereld te laten helpen met behulp van beroepsmoordenaar Phil IJzerdraad. Deze vertrekt naar Bottleneck Gulch, maar krijgt het in de postkoets aan de stok met Lucky Luke. Hierdoor arriveert Lucky Luke als eerste in het stadje, waar men hem voor de moordenaar houdt. O'Hara blijkt een kennis van Luke te zijn en samen doen zij of O'Hara het van IJzerdraad weet te winnen. Dan komt evenwel ook de echte IJzerdraad in het stadje aan. Luke en IJzerdraad proberen elkaar het leven zo zuur mogelijk te maken. Twee keer komt het tot een duel, de tweede keer beslist Luke het gevecht dankzij zijn speciale pistool met 7 kogels.
Lucky Luke en Pil: Lucky Luke vertelt een verhaal over een sukkel, die door toeval een bandiet uit weet te schakelen, tot sheriff wordt benoemd, weer door toeval een bende uit de weg ruimt en sindsdien als gevreesde sheriff een rustig leven leidt.

9. Des Rails sur la prairie/ Spoorweg door de prairie
Transcontinental Railways legt een spoorweg aan. Bij het plaatsje Dead Ox Gulch stagneert het werk echter. Sabotage door een groep gangsters die werken in opdracht van een onbekende blijkt hiervan de oorzaak te zijn. Lucky Luke probeert de boeven te slim af te zijn, wat aanvankelijk niet maar later wel lukt. De schurken stoken de indianen op en er volgt een aanval op de trein, die echter weinig gevolgen heeft. De man achter de schermen blijkt een zekere Black Wilson te zijn, die aandelen in postkoetsmaatschappijen heeft en daarom tegen de trein is. Hij neemt de leiding van de sabotage-

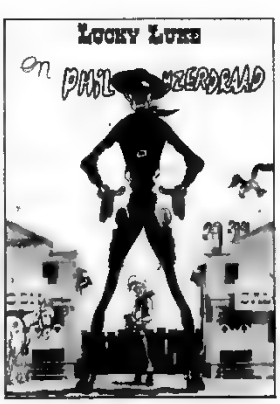

ploeg op zich, maar boekt even weinig succes. De spoorweg vordert gestaag en het komt uiteindelijk tot een duel tussen Lucky Luke en Black Wilson, dat Lucky Luke winnend besluit. Wilson wordt geboeid in de trein opgesloten, samen met zijn medeplichtigen. (NB: in dit album signeert Morris voor het eerst Morris + R.G.).

10. Alerte aux Pieds Bleus/Blauwvoeten op het oorlogspad
Gokker Pedro Curaracha speelt tegen de sheriff van Rattlesnake Valley en wint opmerkelijk veel. Lucky Luke doorziet de trucs van de valsspeler en wint weer terug wat de sheriff heeft verloren. Curaracha trekt z'n revolvers en ontsnapt, maar wordt even later gevangen genomen door de Blauwvoetindianen. het opperhoofd is verslaafd aan de drank en Curaracha maakt hem wijs dat in Rattlesnake Valley kelders vol drank op het opperhoofd liggen te wachten. Hij besluit het dorp te belegeren. Aanvankelijk lukt het Lucky Luke nog de indianen tegen te houden, maar brandende pijlen vormen een nieuw probleem. Een regenbui komt gelukkig juist op tijd. Ook een tunnel naar het dorp heeft niet het gewenste resultaat, de tunnel komt in een cel uit! Dan besluit Pedro Curaracha als vrouw vermomd het dorp binnen te sluipen en geeft aan de indianen de zwakke plekken in de verdedigingslinies door. Ook deze aanval wordt afgeslagen, waarna de indianen besluiten het dorp uit te hongeren. Een kudde bizons lost ook dit probleem op. De indianen versterkt met Geelvoeten en Groenvoeten doen nog een keer een aanval en het lukt hen de stad binnen te dringen. Op het nippertje brengt de cavalerie redding.

11. Lucky Luke contre Joss Jamon/De bende van Joss Jamon.
Het verhaal speelt in 1865. Zes exsoldaten uit de Burgeroorlog proberen met duistere praktijken aan de kost te komen onder leiding van Joss Jamon. De bende weet enkele misdaden in de schoenen te schuiven van Lucky Luke, die alleen maar aan de strop weet te ontkomen door te beloven de echte misdadigers te zullen vangen. Joss Jamon stelt zich intussen niet tevreden met het rechttoe rechtaan begaan van euvele daden. Hij streeft ook naar maatschappelijk aanzien om zo zijn duistere praktijken een legale dekmantel te kunnen geven. Na een korte carrière als bankdirecteur en saloonhouder, weet hij in gemanipuleerde verkiezingen burgemeester van Frontier City te worden. Lucky Luke besluit ondergronds het nieuwe gezag te bestrijden. Hij wordt nu als terrorist opgepakt en veroordeeld tot de strop, maar heeft wel door zijn acties een breed volksverzet tegen Joss Jamon weten los te maken. Nadat zijn bendeleden zich al overgegeven hebben, rekent Lucky Luke na een persoonlijk duel in de woestijn ook Joss Jamon in.

12. Les cousins Dalton/De neven Dalton
De neven Joe, William, Jack en Averell Dalton willen in de voetsporen treden van de beruchte gebroeders Bob, Grat, Bill en Emmett Dalton. Niet alleen willen zij hun illustere familie evenaren, maar ook wreken door Lucky Luke koud te maken, die indertijd het Westen van de gebroeders Dalton verlost heeft. (zie deel 6: Vogelvrij). De capaciteiten van de neven om perfecte misdaden te bedrijven, liggen echter nogal onder de maat, zodat ze besluiten eerst flink te oefenen. Toch verlopen de eerste stappen van de neven op het pad der misdaad nogal klungelig, niet in de minst omdat Lucky Luke hen voortdurend om de tuin weet te leiden. Tenslotte besluiten de neven Dalton tot een gecoördineerde actie om Lucky Luke uit te schakelen, maar deze rekent hen één voor één in, gebruikmakend van hun rijkelijk aanwezige vermogen om stommiteiten te begaan. De neven belanden voor de eerste maal in de cel.

13. Le Juge/de Rechter
Ten westen van de rivier de Pecos, die door Texas en Nieuw-Mexico stroomt heerste ten tijde van dit verhaal de wet van Roy Bean, alias 'De Rechter'. Deze gelukszoeker vestigt zich na enige omzwervingen in het nieuwe land in een saloon met uithangbord waarop staat: 'Vrederechter en Koud Bier'. Lucky Luke moet een kudde door het gebied van de rechter voeren naar een ranch in Silver City. Al snel valt hij onder de nogal dwingende jurisdiktie van de rechter. Deze maakt zowel van de rechtszaken, als van de voltrekking van de vonnissen handig gebruik door het schenken van bier en eigengestookte whisky, het uitdelen van gepeperde boetes en het organiseren van weddenschappen, waarvan de inzet steevast verbeurd verklaard wordt. Lucky Luke besluit de rechter te bestrijden door zijn medewerking te verlenen aan de vestiging van een even dubieuze collega-rechtspreker: Bad Ticket. De concurrentieslag brengt hem bijna aan de strop van Bad Ticket, maar een tijdelijk verbond met Roy Bean brengt uiteindelijk officiële rechtspraak ten westen van de Pecos. Bean houdt zich verder bij het schenken van bier.

14. Ruée sur l'Oklahoma/De trek naar Oklahoma
De amerikaanse regering heeft het oorspronkelijk aan de indianen toegewezen gebied Oklahoma na moeizame onderhandelingen opgekocht, zodat het nu in aanmerking komt voor de kolonisatie. Lucky Luke wordt aangetrokken om de rush op het nieuwe land te organiseren. Hij laat het startsein geven voor deze historische race die veel weg heeft van een moderne opheffingsuitverkoop. De mededingers laten weinig middelen onbeproefd om het door hen gewenste stukje land te veroveren. Dorpen schieten als paddestoelen uit de grond, en wat Rome niet lukte, lukt Boomville wel: op één dag gebouwd. Om enig gezag te vestigen organiseert Lucky Luke burgemeestersverkiezingen, waarbij de minder snuggere Dopey gekozen wordt. Zijn bewind wordt gekenmerkt door minder gelukkige beslissingen, wat vooral het slechtere deel van de bevolking in opstand brengt. Na een kortstondige bloei wordt Boomville

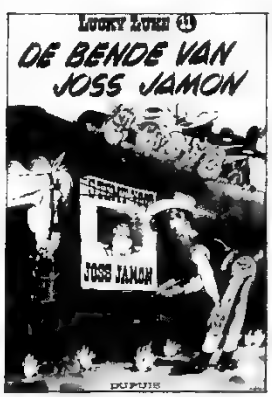

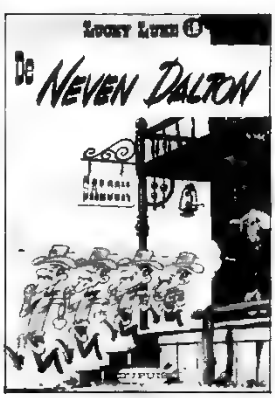

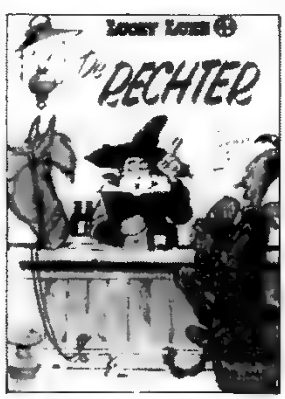

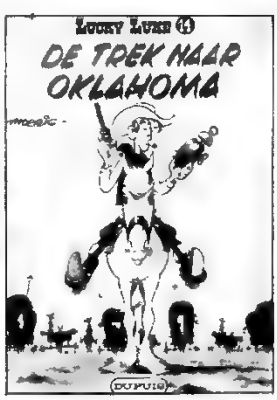

ontmanteld en Oklahoma voor een luttele som terugverkocht aan de indianen.

15. L'évasion des Dalton/De Daltons breken uit
Hoewel de Daltons niet ontevreden zijn met hun gevangenisbestaan, besluiten zij toch uit te breken, wanneer zij van een cipier horen dat Lucky Luke in de buurt is. Vooral Joe weet de drang tot wraak nemen nauwelijks te beheersen. Een door Ma Dalton verstuurde vijl verlost allen, op Joe na, van de bal aan hun voet, maar de ontsnapping wordt doorgezet. Terwijl Joe's bal hem voortdurend parten speelt, weet Lucky Luke uit het domme gedrag van de ontsnapten voldoende aanknopingspunten voor een achtervolging te halen. Ook de Daltons komen op het idee Lucky Luke als een misdadiger af te spiegelen en hij heeft veel moeite zijn onschuld te bewijzen. Hij besluit zich over te geven aan de Daltons om een oogje op hen te kunnen houden. Als tijdelijk huisman weet hij hun misdadige praktijken beperkt te houden en ook het leger te overtuigen van zijn eigen onschuld. Na een persoonlijk duel met Joe brengt hij de Daltons weer achter de tralies.

16. En remontant le Mississippi/ Bootrace op de Mississippi
Lucky Luke heeft een kudde naar Louisiana gebracht en wordt in New Orleans geconfronteerd met de diepgaande vete tussen de raderbootkapiteins Barrows en Lowriver. Lowriver wil het monopolie van de lijn New Orleans – Minneapolis, en het komt tot een onderlinge wedstrijd, waarbij Lucky Luke Barrows assisteert. Om de boel te saboteren stuurt Lowriver eerst de valsspeler Cards Devon en vervolgens kopstoter Hardhoofd Wilson aan boord van Barrows boot. Beiden weten slechts voor tijdelijk oponthoud te zorgen. Omdat Lowriver op een zandbank loopt komt Barrows weer bij, maar een overstroming werpt hem weer terug. Nadat Lucky Luke een bomaanslag op de 'Daisy Bell' van Barrows heeft verijdeld, huurt Lowriver Pistol Pete om hem om zeep te helpen, maar ook dit mislukt. Lucky Luke weet Lowriver nog een tijdje op te houden, waarna de boten gelijk aan het laatste trajekt beginnen. Lowriver vergt teveel van zijn stoomketel en voortaan vaart de 'Daisy Bell' van New Orleans naar Minneapolis.

17. Sur la piste des Dalton/In het spoor van de Daltons
De Daltons breken weer uit en de cipiers menen dit keer niet Lucky Luke te hulp te moeten roepen, maar te kunnen vertrouwen op het speurvermogen van gevangenishond Rataplan. Deze is echter zelf zo verstandig Lucky Luke in te schakelen. Tijdens de gezamenlijke speurtocht krijgt Luke een definitieve indruk van de capaciteiten van Rataplan, iets waar hij in zijn verdere avonturen nog veel voordeel van heeft. Ook de Daltons zelf laten weer niets na om hun opsporing te vergemakkelijken. Toch is het Rataplan die het uiteindelijke kontakt tot stand brengt, waarbij Lucky Luke weer gevangene der Daltons wordt. Na een tijdje als hun handlager te zijn opgetreden weet hij ze met onbedoelde hulp van Rataplan opnieuw in te rekenen

18. A L'ombre des Derricks/In de schaduw der boortorens.
Op 27 augustus 1859 wordt door Kolonel Drake voor het eerst olie aangeboord in Titusville. Het vormt het startsein voor een olierush. De sheriff roept Lucky Luke te hulp om orde op zaken stellen. Iedereen is aangestoken door de oliekoorts, waardoor het normale leven in het honderd dreigt te lopen. Al spoedig wordt Titusville geterroriseerd door Blunt en zijn bende, die probeert met enige gepatenteerde bedreigingsen afpersingstrucjes het hele olieveld in handen te krijgen. Bendelid Bingle maakt het Lucky Luke extra lastig door steeds juist wel opgepakt te willen worden, nadat hij olie in zijn cel heeft gevonden. Uiteindelijk blijft alleen Kolonel Drake voor zichzelf werken, en Lucky Luke helpt hem zijn put te bewaken. Bingle wordt overgehaald om Blunt tot een vechtpartij te verlokken, zodat hij gearresteerd kan worden. Blunt wordt veroordeeld, maar ontsnapt en wordt door Lucky Luke boven op een boortoren weer ingerekend.

19. Les riveaux de Painful Gulch/- Naijver in Painful Gulch
Lucky Luke raakt in Painful Gulch verzeild in de vete tussen de grootneuzige familie O'Timmins en de met prachtige flaporen gesierde O'Hara's. Het dorp heeft zwaar te lijden onder de vete, omdat beide families elkaar het gebruik van gemeenschapsvoorzieningen niet gunnen en deze daarom om beurten in puin helpen. Om een verzoening te bereiken haalt de inmiddels tot burgemeester benoemde Lucky Luke beide families over deel te nemen aan een feest ter gelegenheid van het zoveeljarig bestaan van het dorp. Ondanks het feit dat hij erin slaagt de families om beurten of tegelijkertijd de bijbehorende wedstrijden te laten winnen eindigt het feest toch in een enorme kloppartij tijdens het bal. Lucky Luke sluit alle vechtersbazen in de cel en haalt de vrouwelijke familiehoofden over te beloven dat hun zonen niet meer zullen vechten. Als de vrede getekend is, wordt er zelfs getrouwd tussen beide families, zodat de uitzonderlijke uiterlijke familietrekken in één persoon verenigd worden.

20. Billy the Kid/Billy the Kid
In 1859 wordt William Bonney geboren. Al snel blijkt hij nogal misdadig aangelegd te zijn. Hij loopt van huis weg en vestigt een reputatie als Billy the Kid. Lucky Luke stuit op hem in Fort Weakling en toont zich weinig geïmponeerd door Billy's terreur.
Hij wordt tot hulpsheriff aangesteld en wordt bijgestaan in de strijd door Josh Belly, de uitgever van het plaatselijk dagblad. Door de dorpsbewoners wordt hij echter aardig tegengewerkt, omdat zij de naam van hun dorp alle eer aandoen in hun houding ten opzichte van Billy the Kid. Maar langzaam aan krijgen ze wat moed, alhoewel het aanvankelijk nog niet lukt Billy veroordeeld te krijgen. Lucky Luke

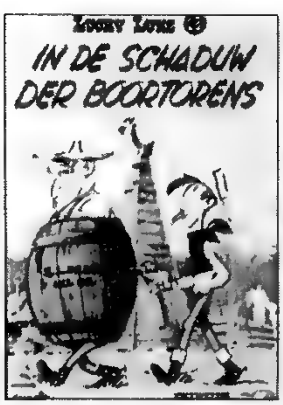

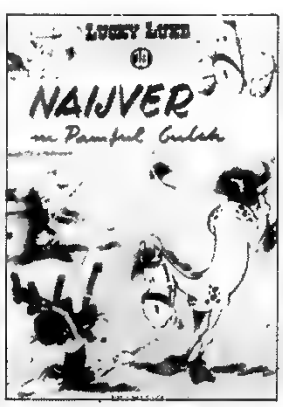

besluit zelf een nog grotere schrik van het dorp te worden, met als gevolg dat Billy tot sheriff uitgeroepen wordt om hem te bestrijden. Billy krijgt daardoor zoveel boter op zijn hoofd, dat hij geestelijk instort en zich willoos laat veroordelen.

21. Les collines noires/De Zwarte Heuvels
De Amerikaanse senaat besluit een wetenschappelijke expeditie naar Wyoming, ten westen van de Zwarte Heuvels, te sturen om een kolonisatie voor te bereiden. Alleen senator Stormwind stemt tegen. Lucky Luke wordt aangezocht als gids. Zijn voornaamste taak is het vertrouwen te winnen van de Cheyennes. De expeditie bestaat verder uit prof. Simeon Gurgle, bioloog, prof. Ira Doublelap, geoloog, Darry Bundlofjoy, landmeter, en dr. Frankenbaum, antropoloog. Senator Stormwind blijkt uit eigen belang tegengestemd te hebben en stuurt de boef Bull Bullets achter de expeditie aan om deze te saboteren. De reis verloopt dan ook niet zonder hindernissen en Lucky Luke moet zelfs een lijkkoets huren om de tocht te kunnen voortzetten. Bullet huurt Nebraska Kid in om de expeditie te saborteren maar deze delft het onderspit in een duel met dr. Frankenbaum. Verdere pogingen van Bullet mislukken en zelfs als hij de Cheyennes voor zijn misdadig karretje weet te spannen, faalt hij. Lucky Luke gijzelt de zoon van opperhoofd Mopshond en bovendien tonen de expeditieleden wetenschappelijk aan hoe slecht vuurwater (het omkoopmiddel van Bullet) is. De Cheyennes tekenen het vredesverdrag waardoor ook het land achter de Zwarte Heuvels voor kolonisatie openligt.

22. Les Dalton dans le Blizzard/ De Daltons in de Blizzard
De Daltons ontsnappen weer eens uit de gevangenis en besluiten naar Canada te gaan. Ze nemen de namen Frans, Louis, Robert en Jim (Stommeling) Jones aan. In Canada plegen ze roofovervallen en krijgen ook dáár een gevreesde naam. Korporaal Pendergast van de Canadese Mounties arresteert de Daltons maar door een stommiteit van Rataplan lukt het hen om weer te ontsnappen. Ze schuilen een tijdje bij houthakkers in een bos, maar worden weer opgespoord. In het dorpje Golden Glow, waar ze vervolgens naar toe vluchten, nemen ze een café over, waar goud wordt aangenomen van goudzoekers. Dat is verboden en bij een toevallige controle in het café worden de Daltons ontdekt. Ze vluchten het bos in en worden daar bijna door de wolven verslonden. Pendergast en Lucky Luke redden hen van de dood en arresteren hen. Lucky Luke brengt hen weer naar de gevangenis in de Verenigde Staten.

23. Les Dalton courent toujours/ De Daltons op vrije voeten.
In dit album zijn 2 titelloze verhalen opgenomen.
Eerste verhaal: Bij een algehele amnestie worden de Daltons in vrijheid gesteld. Ze vestigen zich in Awfull Gulch, waar ze de bank willen beroven. Ze graven daarom een onderaardse gang naar de bank, maar Lucky Luke weet het binnendringen in de bank te verkomen door de bank steeds te verplaatsen. Als dit hun de keel uit gaat hangen, beroven ze een postkoets en vluchten de woestijn in, waar Lucky Luke hen te pakken krijgt.
Tweede verhaal: Een groep Apachen, onder leiding van Tichose, heeft de strijdbijl opgegraven. Tijdens een belegering van de gevangenis door de Indianen ontsnappen de Daltons. Ze worden door de Indianen gevangen genomen en aan de martelpaal gebonden. Als Averell plotseling moet niezen en het op het zelfde moment gaat regenen, denken de Indianen dat hij een tovenaar is en worden de Daltons vrij gelaten. Samen met de Indianen gaan ze nu roofovervallen plegen. Lucky Luke toont aan dat Averell geen tovenaar is die regen kan maken. De Daltons worden door de Indianen in de steek gelaten en belanden weer in de gevangenis.

24. La caravane/De Karavaan
Frank Malone, gids van een karavaan die op weg is naar Californië, bedreigt Frank Boston, de leider van die karavaan. Lucky Luke grijpt in. Boston vraagt Lucky Luke om als vervanger van Malone op te treden. Onderweg naar Californië worden diverse sabotagedaden gepleegd: de as van de wagen blijkt te zijn doorgezaagd, de watertonnen worden lek gemaakt en de munitievooraad ontploft op raadselachtige wijze. Uiteindelijk blijkt Frank Malone, die zich vermomd als oud vrouwtje bij de karavaan had aangesloten, de dader te zijn. lucky Luke rekent met hem af en de karavaan bereikt behouden Californië.

25. La ville fantôme/De Spookstad
Twee gokkers, Denver Miles en Colorado Bill vestigen zich in Bingo Creek. Vlak bij deze stad ligt een bijna verlaten goudzoekersstadje: een spookstad. Hier woont nog één persoon: de oude Powell, die er een mijn bezit. hij gelooft na jaren nog steeds dat er goud in zit en hij verjaagt iedereen die het spookstadje bezoekt. Miles en Bill zijn van plan om de mijn van Powell te kopen en dan iedereen wijs te maken, nadat ze er zelf goud in hebben gestopt, dat de hele mijn vol met goud zit. Powell wil eerst de mijn niet verkopen, maar na een flink aantal pesterijen van de beide schurken geeft hij toe.
De beide gokkers 'sieren de mijn op' met goudstof. Door een stommiteit van Colorado Bill lekt het nieuws over de goudvondst uit voordat de koopakte met Powell is getekend. Nu wil Powell natuurlijk niet meer verkopen. het spookstadje raakt weer vol met goudzoekers, die natuurlijk nergens goud vinden. Powell krijgt de schuld en de mensen willen hem lynchen. Lucky Luke ontmaskert de beide gokkers en weerhoudt de goudzoekers ervan het spookstadje te verlaten. Zijn argument is dat de grond door het goudzoeken al genoeg bewerkt is. Er hoeft alleen nog maar gezaaid te worden. het spookstadje wordt een welvarende landbouwstad.

26. Les Dalton se rachêtent/De Daltons kopen zich vrij.
Senator Jonas O'Joicie heeft bedacht dat misdadigers misschien op het rechte pad komen als ze een tijd als gewone burgers in vrijheid kunnen leven. Als ze zich tijdens deze proeftijd goed gedragen komen ze voor altijd vrij. Als ze echter het minste of geringste vergrijp begaan, dan gaan ze voor altijd de gevangenis in. Er wordt besloten het als experiment op de Daltons uit te proberen. Lucky Luke moet hen hierbij begeleiden en in de gaten houden.
Ze vestigen zich in Tortilla Gulch. In eerste instantie lijkt het goed te gaan. De Daltons openen een Bank, bezoeken thee-kransjes en doen mee met de zangvereniging. Maar in het geheim oefenen ze met hun revolvers om na hun proeftijd Lucky Luke neer te schieten. Als die tijd aangebroken is beroven ze een bank en gaan ze op weg om Luck Luke te vermoorden. Deze haalt op dat moment net de senator van de trein, die komt kijken hoe het experiment verloopt. Averell heeft februari en maart door elkaar gehaald: de proeftijd was nog niet voorbij, de Daltons moesten zich nog drie dagen braaf gedragen. De senator en Lucky Luke worden gevangen gezet om na de proeftijd omgebracht te worden. Ze ontsnappen en de Daltons belanden na een vuurgevecht weer in de gevangenis.

27. Le vingtième de cavalerie/Het 20ste cavalerie.
Omdat er een oorlog met de indianen dreigt en kolonel Mac Straggle weinig diplomatieke gaven bezit, wordt Lucky Luke gevraagd of hij discreet, in de vorm van een verkenner, een oogje in het zeil wil houden.
Omdat de bleekgezichten bizons hebben gedood op de jachtvelden van de Cevennes hebben de indianen het verdrag met de blanken verbroken. Ze worden opgestookt en van vuurwapens voorzien door Derek Flood, een deserteur. Deze doet alle mogelijke moeite om het tot een oorlog te laten komen en ondanks de inspanningen van Lucky Luke lukt hem dat uiteindelijk ook.
Het fort van het 20ste cavalerie wordt belegerd en Lucky Luke gaat samen met de zoon van Mac Straggle hulp halen in Frontier Gulch. Zoals altijd is de cavalerie op tijd. Flood wordt ontmaskerd als degene die de bizons in het indianenreservaat heeft gedood en de vrede wordt weer getekend.

28. L'escorte/Het Escorte
Billy the Kid moet voor de rechtbank in Bronco Pueblo verschijnen. Men verzoekt Lucky Luke hem daar naar toe te brengen. In Gun Gulch brengt Billy de nacht door in een cel. Hier maakt hij een afspraak met een andere gevangene, Bert Malloy, dat deze hem, in ruil voor een deel van Billy's buit, zal helpen ontsnappen. Onderweg doet Malloy een heleboel pogingen, maar Lucky Luke weet telkens te voorkomen dat Billy ontsnapt.
In Bronco Pueblo ontsnapt Billy met behulp van een flesje tabasco en daagt hij Lucky Luke uit tot een revolverduel. Lucky Luke wint en grijpt meteen Bert Malloy. De rechtbank veroordeelt Billy wegens een parkeerfout met zijn paard tot een boete van $5,—. Malloy wordt ook veroordeeld en Lucky Luke brengt beide boeven naar de gevangenis in Texas.

29. Des barbelés sur la prairie/-Prikkeldraad in de prairie
De landbouwer Vernon Felps vestigt zijn boerderij op de door hem gekochte grond, midden op de prairie. Veefokker Cass Casey is van mening dat de prairie alleen voor het vee is en laat zijn kuddes koeien over de landbouwgrond lopen. Luke helpt Felps tegen de cowboys van Casey, die de boerderij met de grond gelijk willen maken. De boeren organiseren zich onder leiding van Lucky Luke en spannen prikkeldraad rond hun gronden.
Op zijn beurt haalt Casey alle hem goed gezinde veeboeren naar het stadje Cow Gulch om voor eens en altijd gezamenlijk met de boeren af te rekenen. De boeren maken een prikkeldraad-omheining rond het stadje zodat de koeien niet op de prairie kunnen drinken en grazen. Omdat de kuddes van honger en dorst dreigen om te komen binden de veeboeren in en sluiten vrede met de landbouwers.

30. Calamity Jane/Calamity Jane
Calamity Jane ontmoet Lucky Luke en samen gaan ze naar El Plomo waar Jane zich wil vestigen. Doordat ze een weddenschap over een partijtje vuisten wint, krijgt ze de saloon van August Oyster. Oyster tracht op alle mogelijke manieren de saloon weer in handen te krijgen, omdat die een belangrijke rol speelt bij zijn illegale wapentransacties met de Apachen. Samen met Luke weet Calamity Jane dit te voorkomen. Oyster dringt zich daarop bij het plaatselijke dameskransje in en maakt daar Calamity Jane zwart. Daardoor willen de dames dat Jane het stadje verlaat, tenzij ze bewijst dat ze een dame is. Luke laat Robert Gainsborough van de Goede-manierenschool in Boston overeenkomen voor lessen aan Calamity Jane. Hij heeft ondertussen ontdekt dat er een geheime gang loopt van buiten het dorp naar de saloon en betrapt Oyster en zijn helper Baby Sam op heterdaad. De indianen krijgen nu geen wapens en daardoor komt er oorlog. Net op het moment dat Calamity tijdens een thee-kransje bewijst dat ze wel degelijk een dame is, vallen de indianen aan. Luke en Jane verdrijven de indianen. Alles is nu koek en ei in het stadje tussen Jane en de dames. Ze mag blijven maar verkiest het avontuurlijke zwerversbestaan.

31. Tortillas pour les Dalton/ Tortillas voor de Daltons
Tijdens het transport van de Daltons naar de gevangenis bij de mexicaanse grens wordt de koets waarin ze worden vervoerd gestolen door Emilio Espuelas, een mexicaanse bendeleider, die denkt dat er een schat in zit. Omdat Mexico de diplomatieke banden met Amerika vanwege dit incident dreigt te verbreken, gaat Lucky Luke de Daltons terug halen uit Mexico. Omdat de Daltons geen schat zijn wil Espuelas hen neerschieten, maar de Daltons beweren dat ze zich nuttig kunnen maken en worden daarom gespaard.
Espuelas komt erachter dat Lucky Lu-

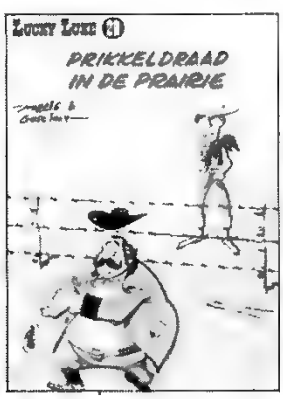

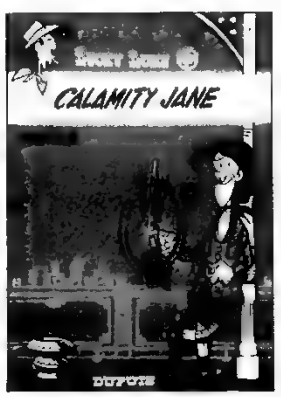

ke op zoek is naar de Daltons en daarom denkt hij dat hij wel een losprijs voor de vier boeven kan krijgen.
Doreteo Prieto is de belangrijkste ranchero in die omgeving en hij staat bovenaan het lijstje bij de mexicaanse bendeleider om ontvoerd te worden. Samen met Lucky Luke organiseert Don Emilio een feest met de bedoeling zowel de Daltons als Espuelas te pakken te krijgen. Vermomd als muziekgroepje dringen de Daltons door op het feest en ontvoeren Lucky Luke, die zich vermomd heeft als Don Emilio. Met versterking van de ranchero wordt de bende opgerold en belanden de Daltons weer in de Amerikaanse gevangenis.

32. La Diligence/De Postkoets
Een Wells Fargo postkoets moet dwars door gevaarlijke landstreken een lading goud vervoeren. Een schilderachtig gezelschap met uiteenlopende motieven zal de reis meemaken. Er is ook een escorte: Lucky Luke. Van pleisterplaats tot pleisterplaats slaat hij zich door hinderlagen, verraad, indianen en andere problemen heen. Alleen: wat zit er in de door allen zo fel begeerde kist? Luke weet 't niet. De desparadodominee ook niet. Misschien de gokker, de bestuurder,of wellicht de goudzoeker zelf? Of een van de talloze rovers langs de weg?

33. Le Pied Tendre/Tenderfoot
Ouwe Baddy overlijdt en laat een flink stuk land na, voorzien van een ranch, wat koeien en een indiaan. Buurman Jack Ready heeft er alles voor over om zich van Baddy's bezittingen meester te maken. Er is echter een erfgenaam in het spel: een nieuweling in het westen, een tenderfoot. Waldo Badmington is zijn naam en hij staat onder bescherming van Lucky Luke. Jack Ready bedient zich hierop van alle middelen die hem ten dienste staan om zich van Waldo en Luke te ontdoen. Tevergeefs natuurlijk.

34. Dalton City/Dalton City
Een stad vol boeventuig, dat is de nieuwste vinding van het verdorven brein van Joe Dalton. De wederom ontsnapte Daltons maken het idee tot werkelijkheid in een vervallen spookstad (Saloons worden ingericht en karrevrachten danseresjes aangevoerd. Ze creëren een waar boevenparadijs). Rataplan in zijn gebruikelijke rol als stommeling en veelvraat, wordt bijgestaan door kok Averell. De Daltons nemen Lucky Luke gevangen. Joe heeft trouwplannen, maar op de feestavond zelf doet Lucky Luke de vangst van zijn leven. De gevangenis raakt overbevolkt.

35. Jesse James/Jesse James
Jesse James ziet zichzelf als een moderne Robin Hood. Hij vergeet slechts wat hij van de rijken steelt ook aan de armen te geven. Detectivebureau Pinkerton zit nu achter Jesse James en zijn bende aan. Jesse vlucht daarop naar Texas, waar Pinkerton niet kan arresteren. Helaas, in Texas zit Lucky Luke, die Pinkerton heeft beloofd de bende bij het minste vergrijp Texas uit te jagen. Maar... Jesse gedraagt zich voorbeeldig, evenals zijn Shakespeareciterende broer Frank en zijn neef Cole. Als de boeven echter hun ware gezicht laten zien grijpt onze held in, hoewel aanvankelijk nog gehinderd wordt door de laffe inwoners van Nothing Gulch.

36. Western Circus/Western Circus
Captain Mulligan is de eigenaar van het niet-meer-zo-trotse Western Circus. Zijn familie, een verlopen leeuw, een olifant en... Lucky Luke moeten het publiek vermaken. Toch ziet de organisator van de plaatselijke rodeo het circus als een onduldbare concurrentie. Een revolverheld wordt ingeschakeld om de olifant, met wie Zilch een persoonlijke vete heeft, neer te schieten. Men bevrijdt de leeuw en stuurt zelfs de indianen op het circus en het publiek af. Als tegenzet besluit het Western Circus tot een ongenood optreden in de arena van de rodeo. Het resultaat is een Europese toernee van het Circus Zilch & Mulligan én de indianen.

37. Ma Dalton/Ma Dalton
Hebben de Daltons een moeder? Jawel, en wat voor een! Ze woont toevallig in het dorpje waar Lucky Luke verblijft. Als de Daltons na hun meest recente ontsnapping naar hun moeder toegaan, zorgt dat natuurlijk voor de nodige verwikkelingen. Er ontstaat een epidemie van door oude dametjes gepleegde bankovervallen. Het kost Lucky Luke de nodige moeite en bijna zijn leven om het raadsel te onsluieren en zich verkledende Daltons onschadelijk te maken. Wat een familie!

37. Canyon Apache/Apache Canyon
Apache Canyon is een reusachtig stuk rots midden in de woestijn, waar een smalle gang doorheen loopt. Niet ver daar vandaan wonen de indianen en ligt een legerplaats. Het opperhoofd en de commandant zijn aartsvijanden. De zoon van de kolonel is ooit door de indianen ontvoerd. Bovendien weigert hij om Apache Canyon heen te trekken waardoor hij keer op keer in een hinderlaag loopt. Aan Lucky Luke is de taak toebedeeld om vrede te stichten, een moeilijke taak aangezien hij gewantrouwd wordt door beide partijen. Het avontuur dreigt fataal af te lopen tot blijkt dat de fanatieke medicijnman de verloren zoon van de kolonel is.

39. La Bataille Du Riz/Rijstoorlog
Vier korte verhalen in een album. In **Hola de Pianola** begeleidt Lucky Luke een bareigenaar met zijn pianola door vijandelijk gebied. Na vele gevaren doorstaan te hebben overlijdt het apparaat tenslotte door een ordinair kroeggevecht. **Wandeling door de Stad** laat ons een doorsnee Wild-West stadje zien aan de hand van een uiterst spectaculair gevecht tussen een notoire boef én onze held.
Het verhaal **Rijstoorlog** biedt ons de zeer geweldadige maar super-beleefde strijd tussen twee chinese restauranthouders. In **Alle Begin is Moeilijk** tenslotte wordt een jong en beginnend desperado nog net op het rechte pad gezet door Lucky Luke en zijn vrienden.

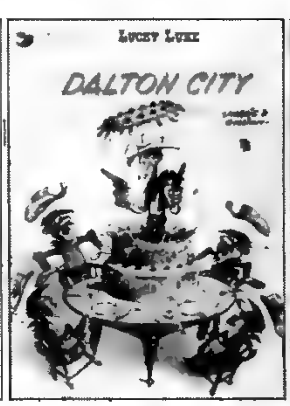

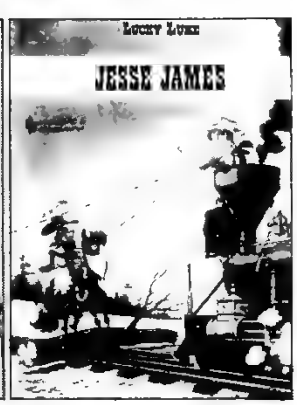

40. Le Chasseur des Primes/De Premiejager
Een bijzonder kostbaar paard – Lord Washmouth III – wordt gestolen en de eigenaar, Bronco verdenkt zijn verdwenen indiaanse knecht. Hij looft daarop een beloning van $ 100.000 uit om hem in handen te krijgen. Dat lokt de nodige premiejagers, lieden die boeven vangen vanwege de beloning, naar het stadje. Lucky Luke gelooft niet dat de indiaan schuldig is en tracht hem als eerste te vinden. Intussen loopt de confrontatie tussen premiejagers, onder wie de beruchte Elliot Belt (met het gezicht van Lee van Cleef), en de indianen bijna uit op oorlog. Als Luke echter met de gezochte indiaan op de proppen komt keert alles nog net ten goede.

41. Le Grand Duc/de Grootvorst
Een Russische grootvorst, Leonid, een fan van de boeken van Fennimore Cooper, komt met zijn tolk naar de V.S. om een handelsverdrag te sluiten. Hij wil de gelegenheid te baat nemen om het wilde westen te aanschouwen. Lucky Luke wordt ingehuurd om de grootvorst uit de vuurlinie te houden en hem tevreden te stellen met de nodige, soms kunstmatige sensatie. Als klap op de vuurpeil wordt zelfs een regiment cavalerie als indianen verkleed om de grootvorst oorlogje te laten spelen. Een paar rondjes Russische Roulette en een serie mislukte aanslagen later zijn de V.S. een verdrag en Lucky Luke een onderscheiding rijker.

42. L'Héritage de Ran Tan Plan/De Erfenis van Rataplan
Het nogal uitzonderlijke testament van ene Oggie Svenson maakt Rataplan, de domste hond uit het westen, eigenaar van een halve stad: Virginia City. Komt Rataplan te overlijden, dan zal Joe Dalton de volgende bezitter zijn. Joe ontsnapt dus met zijn broers om de hond een kopje kleiner te maken. Hij wordt hierbij gesteund door de Chinezen in de stad, die de hoge huren van Svenson en dus Rataplan beu zijn. Echter: Rataplan staat onder bescherming van Lucky Luke. Ondanks diens zorgen ontsnapt de hond en dat heeft ernstige gevolgen. De economie in de stad komt stil te liggen en dat ontaardt in relletjes. Gelukkig komen op het laatste moment Svenson, toch niet dood, en de hond weer opdagen en kan Lucky Luke de Daltons en Rataplan terug naar de gevangenis brengen.

43. Le Cavalier Blanc/De Witte Ridder
Telkens wanneer het toneelgezelschap van Whittaker Baltimore ergens optreedt. wordt er tijdens de voorstelling geld geroofd. Lucky Luke wantrouwt het gezelschap en besluit met Baltimore mee te trekken. Het gevolg is dat niet de toneelspelers maar onze held van de diefstallen verdacht wordt. Door de verwikkelingen raakt zelfs Lucky Luke het spoor bijster. Dan vindt hij bij toeval de actrice van het gezelschap terug, die hem alle gewenste inlichtingen geeft. In hechte samenwerking met Jolly Jumper pakt Lucky Luke de bende op.

La Guerison des Dalton/De Genezing van de Daltons
Prof. Himbeergeist is van mening dat misdadigers zo zijn geworden door bepaalde gebeurtenissen in hun jeugd. Daaruit volgt dat boeven ook te genezen zijn! Himbeergeist zal zijn theorie op de Daltons testen. Dit alles natuurlijk onder het toeziend oog van Lucky Luke. Himbeergeist brengt velen tot inkeer: een alcoholicus, een gevangenisdirecteur, Rataplan en zelfs Averell Dalton. Echter niet de andere Daltons, en Joe zet op zijn beurt de prof. aan het denken. Himbeergeist komt tot de conclusie dat hij altijd al misdadiger had willen worden. En zo geschiedt alsnog! Maar Lucky Luke waakt en met medewerking van de genezen Averell en Rataplan krijgt hij de Daltons en Himbeergeist achter de tralies.

45. L'Empereur Smith/Zijne Keizerlijke Hoogheid Smith
Smith is een veefokker. Hij is rijk en hij is prettig gestoord: hij denkt dat hij keizer van de V.S. is; met zijn geld koopt hij een aanzienlijk leger. iedereen lacht om Smith, maar de zaak loopt verkeerd. De misdadiger Buck Ritchie is Smith's minister van buitenlandse zaken en overtuigt Smith ervan dat iedereen hem voor een idioot houdt. Smith bezet daarop het naburige Grass Town, waar iedereen zich makkelijk

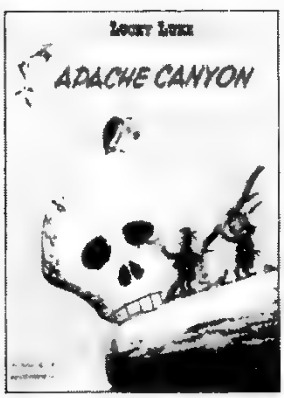

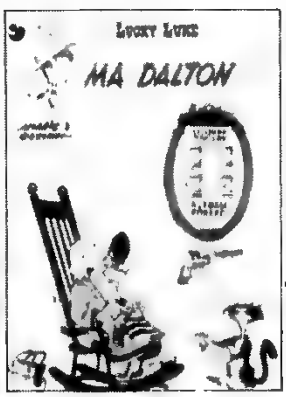

aanpast aan de nieuwe machthebbers. Ritchie heeft zijn zin: met het leger kan hij de bank kraken. Gelukkig is Lucky Luke er nog. Hij kidnapt Smith tijdens een hofbal in de Saloon, en het leger voelt er weing voor onbetaald door te vechten. Grass Town maakt weer deel uit van de republiek, Ritchie verhuist naar de gevangenis en Smith gaat in ballingschap...

46. Sept histoires complètes/ Zeven korte verhalen
Dit album bevat zeven korte verhalen:
Kiespijn in de prairie: Lucky Luke doorstaat vele gevaren om een jongetje naar de tandarts te brengen en krijgt een zuurstok als beloning.
Westerse gastvrijheid: Lucky Luke komt op een ranch waar twee families zich beijveren hun kandidate als mooiste dochter van het feest te laten kiezen. Na een vermoeiende nacht worden er 2 huwelijken gesloten.
Maverick: Een weggelopen kalf is de oorzaak van een ruzie tussen twee ranchers. De ruzie trekt oorlogzuchtige indianen aan. Het kalf alarmeert de cavalerie.
De legendarische held: Lucky Luke helpt een super-onhandige jongeling zijn reputatie als overslaanbaar revolverheld te vestigen.
De handelaar: Lucky Luke en een reizend handelaar komen in een indianenoorlog terecht. De handelaar heeft echter het nodige in voorraad en weet zelfs met een goed contract de vrede te bewerkstelligen.
De gevaarlijke opdracht: Lucky Luke helpt een pioniersechtpaar met hun hele hebben en houden bij het oversteken van een rivier.
Sonate in Colt Majeur: Een barpianist mag een concert geven in een echte concertzaal maar heeft last van plankenkoorts. Lucky Luke weet de juiste sfeer te scheppen waardoor de pianist over zijn angst heenkomt.

47. Le Fil qui chante/De Zingende Draad
De telegraaf ontsloot grote stukken van Amerika maar tot 1861 had een gebied van 2560 kilometer, tussen Carson City (Nevada) en de Nebraska Woestijn (Omaha) nog geen verbinding. Boodschappen in dat gebied werden verzorgd door de Pony-express waar Lucky Luke in dienst is. President Lincoln geeft opdracht de lijn te voltooien. Ingenieur James Gamble moet in Carson City beginnen en Mr. Creighton in Omaha. De Western Union looft $ 100.000 uit voor degene die het eerst in Salt Lake City uitkomt, de stad waar de verbinding tot stand moet komen. Creighton en zijn schurkachtige assistent Bradwell nemen het op tegen de goedgelovige, goedgehumeerde doorzetter Gamble en zijn assistent, L. Luke. Bradwell huurt een mannetje die op allerlei manieren Lukes werk saborteert. Ook vijandige indianen, snel stromende rivieren, zoutwoestijnen, argwaan en verdeeldheid zijn dingen die overwonnen moeten worden voordat de goede partij uiteindelijk gewonnen heeft.

48. La Ballade des Dalton/De Ballade van de Daltons
In dit album zijn 4 korte verhalen opgenomen.
De ballade van de Daltons: De Daltons krijgen een erfenis van hun oom Henry Dalton, mits alle leden van de jury die hem veroordeeld hebben uit de weg worden geruimd. Om er zeker van te zijn dat zijn laatste wens ook wordt uitgevoerd, moet Lucky Luke er als eerlijk en objectief waarnemer op toezien dat alles volgens de regels verloopt. Als de Daltons niet slagen, gaat de erfenis naar een goed doel. Lucky Luke weet de Daltons keer op keer te misleiden en brengt hen tenslotte terug naar de gevangenis.
I'm a poor lonesome horse: Jolly Jumper is depressief. Op weg naar de paardedokter wordt hij verliefd op de merrie Lulubelle. Helaas is zij verliefd op een ander paard. De schellen vallen de verliefde Jolly Jumper van de ogen en samen met Luke vertrekt hij eenzaam maar gelukkig verder.
Herrie in Pancake Valley: L. Luke probeert de dief van zijn paard Jolly Jumper te achterhalen maar hij wordt van het kastje naar de muur gestuurd. Net als hij hoort dat het gestolen paard geslacht is, wordt hij met een schok wakker uit zijn nachtmerrie.
De sheriffs-school: Lucky Luke leidt in de sheriffs-school te Death Cattle Gulch onhandige klungels op tot scherpschutters en knokkersbazen die in hun beroep als sheriff vermaard worden. Maar voordat het zover is heeft Luke er heel wat grijze haren bij.

49. Le Magot des Dalton/De schat van de Daltons
Ondanks de nieuwste psychologische methodes van de gevangenisdirecteur van Yuma weten de Daltons te ontsnappen. Hun doel is de vermeende schat van bajesklant annex valsemunter Fenimore Buttercup, die ergens bij Red Rock Junction tussen de wortels van een den begraven zou liggen. De rode rots blijkt zich helaas midden in een hypermoderne staatsgevangenis te bevinden. Voor het eerst van hun leven willen de Daltons naar binnen, maar wat zij ook uithalen, de humane rechter Poindexter doet alles af met een vriendelijke vermaning. Als de Daltons zich daarop door middel van een gegraven gang toegang verschaffen tot de gevangenis, blijkt de rechter daar een gigantisch speelhol te exploiteren. Lucky Luke ontmaskert hem, raakt in moeilijkheden en wordt ontzet door de cavalerie.

50. De strop van de gehangene
In dit album zijn 7 korte verhalen opgenomen.
De strop van de gehangene: Stukjes touw waar iemand mee opgehangen is brengen veel geld op als geluksamuletten. Koopman Hazzlit is daartoe zelfs bereid onschuldigen te hangen. Luke ontmaskert hem.
De Daltons pakken een trein: De uit de gevangenis ontsnapte Daltons leggen zich toe op het overvallen van treinen. Luke steekt daar een stokje voor.
De Wreker: De als Zorro uitgedoste, naïve heer 'Ziezo' zou graag de grote beschermer van Coyote Gulch zijn.

Zijn stompzinnige onhandigheid staat hem daarbij in de weg. Luke helpt hem aan wat zelfvertrouwen en respect van de burgers.

De dag van de dromedaris: De muzelman Hadji wil de Amerikanen overtuigen van het gemak dat zij van dromedarissen kunnen hebben. Pas als hij een goudader vindt en weggeeft bereikt hij zijn doel, en mag zijn dromedaris het goud vervoeren. Luke in de rol van behulpzame buitenstaander.

De afrekening: Als Luke een oude vriendin, het barmeisje Laura Legs, ontmoet krijgt hij te maken met de even verliefde als jaloerse Alexander Thunderfield die Luke in een hinderlaag wil laten lopen. Laura helpt Luke en de dochter van de smid, Miss Emily, helpt Alexander. Zij vechten het uit. Emily en Alexander trouwen met elkaar.

De weg van het woord: Als Asbestos Misbeliever de Apachen die op 't oorlogspad zijn tot het Christelijk geloof wil bekeren en naastenliefde wil prediken komen hij en Luke aan de totempaal terecht. Jolly Jumper waarschuwt de cavalerie die hen bevrijdt.

Li-Chi's Story: In het wilde westen is een stad die uitsluitend bevolkt wordt door Chinezen die wasserijen en restaurants exploiteren waardoor de stad ten onder gaat. Lukes vriend Li-Chi voorkomt het bankroet door de stad toegankelijk te maken voor blanken en zelf, als sheriff, de orde te handhaven.

●

Lucky Luke bibliografie

	verhaal	aantal pagina's	eerste verschijning	nederlandstalig	albumuitgave		
1	Arizona 1880	(20)	1947	Robbedoes Almanak	A 3	Arizona	1951
2	Dick Diggers goudmijn	(25)	1947	R 376-400	A 3	Arizona	1951
3	Losse gags	(2)	1947	R 401, 402	A 1	Dick Diggers goudmijn	1949
3	De dubbelganger van Lucky Luke	(23)	1947-48	R 403-425	A 1	Dick Diggers goudmijn	1949
4	Rodeo	(18)	1948	R 426-443	A 2	Rodeo	1950
5	Desperado City	(21)	1948-49	R 444-464	A 2	Rodeo	1950
6	Goudrush naar Buffalo Creek	(18)	1949	R 465-482	A 2	Rodeo	1950
7	Lucky Luke tegen Caesar Sigaret	(17)	1949	R 483-499	A 3	Arizona	1951
8	Joe Kruitdamp komt terug	(17)	1949-50	R 500-516	A 4	Avonturen in het westen	1952
9	De lasso knalt	(11)	1950	R 517-527	A 4	Avonturen in het westen	1952
10	Harde knoesten	(17)	1950	R 528-544	A 4	Avonturen in het westen	1952
11	Schoonmaak in Red City	(20)	1951	R 583-595	A 5	Lucky Luke tegen Pat Poker	1953
12	Vogelvrij	(34)	1951-52	R 599-629	A 6	Vogelvrij	1954
13	Alarm in Tumbleweed	(24)	1952	R 633-652	A 5	Lucky Luke tegen Pat Poker	1953
14	De gebroeders Dalton komen terug	(10)	1952	R 653-662	A 6	Vogelvrij	1954
15	Dr. Doxey's elixer	(22)	1952-53	R 663-684	A 7	Dr. Dr. Doxey's elixer	1955
16	Mensenjacht	(22)	1953	R 685-706	A 7	Dr. Doxey's elixer	1955
17	Phil IJzerdraad	(35)	1954	Moustique	A 8	Phil IJzerdraad	1957
18	Lucky Luke en 'Pil'	(9)			A 8	Phil IJzerdraad	1957
19	Spoorweg door de prairie	(44)	1955-56	R 804-827	A 9	Spoorweg door de prairie	1957
20	Herrie in Pancake Valley	(4)	1955	Sprint 5			
21	Androcles	(4)	1956	Sprint 11			
22	Blauwvoeten op het oorlogspad	(44)	1956	R 836-855	A10	Blauwvoeten op het oorlogspad	1958
23	Paardendieven	(4)	1956	Sprint 49			
24	De bende van Joss Jamon	(44)	1956-57	R 864-989	A11	De bende van Joss Jamon	1958
25	De neven Dalton	(44)	1957	R 992-1013	A12	De neven dalton	1959
26	De rechter	(44)	1957-58	R 1020-1042	A13	De rechter	1959
27	De trek naar Oklahoma	(44)	1958	R 1046-1070	A14	De trek naar Oklahoma	1960
28	De Daltons breken uit	(44)	1958-59	R 1076-1102	A15	De Daltons breken uit	1960
29	Bootrace op de Mississippi	(44)	1959	R 1111-1132	A16	Bootrace op de Missisippi	1961
30	In het spoor van de Daltons	(44)	1960	R 1138-1159	A17	In het spoor van de Daltons	1962
31	In de schaduw der boortorens	(44)	1960	R 1161-1182	A18	In de schaduw der boortorens	1962
32	Naijver in Painful Gulch	(44)	1961	R 1186-1207	A19	Naijver in Painful Gulch	1962
33	Billy the kid	(44)	1961	R 1210-1231	A20	Billy the kid	1962
34	De Zwarte heuvels	(44)	1961-62	R 1232-1253	A21	De Zwarte heuvels	1963
35	De Daltons in de blizzard	(44)	1962	R 1256-1277	A22	De Daltons in de Blizzard	1963
36	De Daltons op vrije voeten	(44)	1962	Parisien Liberé	A23	De Daltons op vrije voeten	1964
37	De karavaan	(44)	1962-63	R 1281-1302	A24	De karavaan	1964
38	De spookstad	(44)	1963	R 1306-1327	A25	De spookstad	1965
39	De Daltons kopen zich vrij	(44)	1963-64	R 1331-1352	A26	De Daltons kopen zich vrij	1965
40	Het 20e Cavalerie	(44)	1964	R 1356-1377	A27	Het 20e Cavalerie	1965
41	Het escorte	(44)	1964-65	R 1380-1401	A28	Het escorte	1966
42	Prikkeldraad in de prairie	(44)	1965	R 1411-1432	A29	Prikkeldraad in de prairie	1967

	verhaal	aantal pagina's	eerste verschijning	nederlandstalig	albumuitgave		
43	Calamity Jane	(44)	1965-66	R 1437-1458	A30	Calamity Jane	1967
44	Lucky Luke eens anders dan anders	(1)	1966	Le Point en Stripschrift 38½ (1972)			
45	Tortilla's voor de Daltons	(44)	1966	R 1466-1487	A31	Tortilla's voor de Daltons	1967
46	De weg door de schemering	(2)	1966	Spirou Special Etudiants en Stripschrift 39/40 (1972)			
47	De postkoets	(44)	1967	R 1504-1525	A32	De postkoets	1969
48	Tenderfoot	(44)	1967-68	R 1537-1556	A33	Tenderfoot	1970
49	Alle begin is moeilijk	(9)	1969	Pepparade 1	A39	De rijstoorlog	1973
50	Dalton City	(44)	1969	Pep 6906-6923	A34	Dalton City	1970
51	Hola, de pianola	(16)	1969	Pep Parade 1	A39	De rijstoorlog	1973
52	'n Wandeling door de stad	(8)	1970	Pep Parade 2	A39	De rijstoorlog	1973
53	Jesse James	(44)	1969-70	Pep 6943-7007	A35	Jesse James	1971
54	Rijstoorlog	(16)	1970	Pep Parade 2	A39	De rijstoorlog	1973
55	Western Circus	(44)	1970	Pep 7024-7038	A36	Western Circus	1972
56	Apache Canyon	(44)	1971	Pep 7103-7118	A38	Apache Canyon	1973
57	Ma Dalton	(44)	1971	Pep 7135-7149	A37	Ma Dalton	1972
58	De premiejager	(44)	1973	Pep 7320-7341	A40	De premiejager	1974
59	De grootvorst	(44)	1973-74	Pep 7342-7412	A41	De grootvorst	1975
60	De erfenis van Rataplan	(44)	1974	Pep 7414-7435	A42	De erfenis van Rataplan	1975
61	Kiespijn in de prairie	(6)	1975	Pep 7518	A46	Zeven korte verhalen	1977
62	Westerse gastvrijheid	(6)	1975	Pep 7521	A46	Zeven korte verhalen	1977
63	Maverick	(6)	1975	Pep 7524	A46	Zeven korte verhalen	1977
64	De legendarische held	(6)	1975	Pep 7527	A46	Zeven korte verhalen	1977
65	De handelaar	(6)	1975	Pep 7530	A46	Zevenkorte verhalen	1977
66	Een gevaarlijke overtocht	(6)	1975	Pep 7533	A46	Zeven korte verhalen	1977
67	Sonate in Colt majeur	(6)	1975	Pep 7536	A46	Zeven korte verhalen	1977
68	De Witte Ridder	(44)	1976	Eppo 7601-7622	A43	De Witte Ridder	1976
69	De genezing van de Daltons	(44)	1976	Eppo 7623-7644	A44	De genezing van de Daltons	1977
70	Zijne keizerlijke hoogheid Smith	(44)	1976-77	Eppo 7645-7713	A45	Zijne keizerlijke hoogheid Smith	1977
71	De zingende draad	(44)	1977	Eppo 7728-7747	A47	De zingende Draad	1978
72	I'm a poor lonesome horse	(7)	1978	Eppo 7843	A48	De ballade van de Daltons	1979
73	De ballade van de Daltons	(27)	1978	Eppo 7845-7851	A48	De ballade van de Daltons	1979
74	Herrie in Pancake Valley (Hertekend)	(4)	1979	Eppo 7902	A48	De ballade van de Daltons	1979
75	De sheriffs-school	(8)	1979	Eppo 7906	A48	De ballade van de Daltons	1979
76	De strop van de gehangene	(7)	1979	Eppo 7911-7912	A50	De strop van de gehangene	1981
77	De Daltons pakken een trein	(6)	1979	Eppo 7933	A50	De strop van de gehangene	1981
78	De wreker	(7)	1979	Eppo 7942-7943	A50	De strop van de gehangene	1981
79	De schat van de Daltons	(44)	1980	Eppo 8001-8022	A49	De schat van de Daltons	1980
80	De mijn van de dromedaris	(6)	1980	Eppo 8036	A50	De strop van de gehangene	1981
81	De afrekening	(7)	1980	Eppo 8044-8045	A50	De strop van de gehangene	1981
82	De zon gaat onder voor de Daltons	(2)	1980	Eppo 8047			
83	Pak ze, Rataplan	(7)	1980	Eppo 8050			
84	De weg van het woord	(4)	1981	Eppo 8101	A50	De strop van de gehangene	1981
85	Li-Chi's story	(8)	1981		A50	De strop van de gehangene	1981
86	Een lap in Canada	(6)	1981	Eppo 8115			
87	De eenarmige bandiet	(44)	1981	Eppo 8118-8129	A51	De eenarmige bandiet	1981

Lucky Luke, de man die sneller schiet dan zijn schaduw.
Sinds 1949 zijn al meer dan 50 albums met avonturen van deze legendarische cowboy verschenen.
In dit boek vindt u meer over de achtergronden van de strip, over tekenaar Morris en schrijver Goscinny.
Bovendien zijn maar liefst elf zeldzame stripverhalen met en over Lucky Luke opgenomen.